

27 maj

Debatter m. m.

Onsdagen den 27 maj

	Sid
Om avveckling av dyrortsgraderingen av statsanställdas löner ..	6
Den ekonomiska politiken	8
Inkomsterna av riksbanksfonden	38
Universitetens och högskolornas organisation och förvaltning m. m.	43
Om statsbidrag till de fria konstskolorna	81
Om statsbidrag till Målsmännens riksförbund	81
Om statsbidrag till fritidsverksamhet för pensionärer	84
Ändrade grunder för den frivilliga arbetslöshetsförsäkringen	93
Anställningsskydd för personal i beredskapsstyrkan för FN-tjänst	115
Anslag till naturvårdsverksamhet, m. m.	120

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 27 maj

Gemensamma omröstningar:	
ang. anslag till bostadsrabatter	3
ang. anslag till stipendier för främjande av högre vetenskapliga studier	3
ang. inrättande av en befattning som konsulent för vävning och hemslöjd inom skolöverstyrelsen	4
ang. förvärvsavrdraget för ensamstående barnförsörjare med in- komst av jordbruksfastighet	4
Statsutskottets utlåtande nr 134, ang. statstjänstemännens löner un- der åren 1964 och 1965 m. m.	6
— nr 135, ang. vissa tjänster vid kommunikationsverken	8
Bevillningsutskottets betänkande nr 55, ang. beräkning av bevill- ningarna för budgetåret 1964/65, m. m.	8
Bankoutskottets utlåtande nr 38, ang. Inkomster av statens kapital- fonder: Riksbanksfonden	38

	Sid.
Statsutskottets utlåtande nr 119, ang. universitetens och högskolornas organisation och förvaltning m. m.	43
— nr 128, om statsbidrag till de fria konstskolorna	81
— nr 129, om anslag till vidareutbildning av präster m. fl.	81
— nr 130, om statsbidrag till Målsmännens riksförbund	81
— nr 131, om statsbidrag till fritidsverksamhet för pensionärer	84
— nr 132, ang. anslag till Flygvapnet: Anskaffning av flygmateriel, m. m.	93
— nr 133, ang. ytterligare medel för svensk medverkan i FN:s fredsstyrka på Cypern	93
Bevillningsutskottets memorial nr 56, ang. uppskov med behandlingen av vissa till bevillningsutskottet hänvisade ärenden ..	93
Andra lagutskottets utlåtande nr 48, ang. ändrade grunder för den frivilliga arbetslöshetsförsäkringen, m. m.	93
Statsutskottets utlåtande nr 127, ang. ändrade grunder för den frivilliga arbetslöshetsförsäkringen	115
Andra lagutskottets utlåtande nr 52, ang. ändrad lydelse av 1 och 3 §§ lagen om förbud mot arbetstagares avskedande med anledning av värnpliktstjänstgöring m. m.	115
Jordbruksutskottets utlåtande nr 19, ang. anslag till naturvårdsverksamhet, m. m.	120
— memorial nr 20, ang. uppskov med behandlingen av vissa till jordbruksutskottet hänvisade ärenden	132

Onsdagen den 27 maj förmiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Företogs jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av statsutskottet i dess memorial nr 141 föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill,

1) att motionerna I: 72 och II: 93, I: 510 och II: 624 samt I: 520 och II: 632, samtliga motioner såvitt de avser höjning av familjebostadsbidragens belopp, icke må bifallas av riksdagen;

2) att riksdagen må med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 72 och II: 93, I: 510 och II: 624 samt I: 520 och II: 632, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, till Bostadsrabatter för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 235 000 000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat

1) att med bifall till motionerna I: 510 och II: 624 samt I: 520 och II: 632 ävensom i anledning av motionerna I: 72 och II: 93, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, höja familjebostadsbidragen fr. o. m. den 1 januari 1965 per bidragsberättigat barn och år med 150 kronor i fall då den beskattningsbara inkomsten ej överstiger 6 000 kronor och med 50 kronor i fall då den beskattningsbara inkomsten överstiger 6 000 kronor men ej 8 000 kronor;

2) att i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 72 och II: 93 ävensom med bifall till motionerna I: 510 och II: 624 samt I: 520 och II: 632, samtliga motioner såvitt nu är i

fråga, till Bostadsrabatter för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 250 000 000 kronor.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser och voteringspropositionen uppläst, verkställdes omröstningen medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 74;

Nej — 69.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Efter det protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 485, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 106 ja och 113 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 180 ja och 182 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionen.

Anställdes jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av statsutskottet i dess memorial nr 142 föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill,

a) att motionerna I: 505 och II: 611, I: 764 och II: 935 samt II: 934, i vad de avser förlängning av tiden för innehav av licentiand- och doktorandstipendier, icke må bifallas av riksdagen;

b) att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag på motionerna I: 505 och II: 611 samt II: 934, samtliga motioner i vad de avser medelsanvisningen, till Stipendier för främjande av högre vetenskapliga

studier för budgetåret 1964/65 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 6 716 000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat

a) att, i anledning av motionerna I: 505 och II: 611, I: 764 och II: 935 samt II: 934, licentiand- och doktorandstipendier, efter därom gjord särskild ansökan hos vederbörande stipendiemyndighet, skall kunna utgå under samtliga årets tolv månader;

b) att, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 505 och II: 611 samt II: 934, samtliga motioner i vad de avser medelsanvisningen, till Stipendier för främjande av högre vetenskapliga studier för budgetåret 1964/65 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 8 116 000 kronor.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser och voteringspropositionen upplästs, verkställdes omröstningen medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 73;

Nej — 70.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Efter det protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollutdrag, nr 486, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 106 ja och 114 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 179 ja och 184 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionen.

Företogs jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av

statsutskottet i dess memorial nr 144 föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill, att motionerna I: 768 och II: 946 samt I: 771 och II: 943 icke må av riksdagen bifallas, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat att, i anledning av motionerna I: 768 och II: 946 samt med bifall till motionerna I: 771 och II: 943, medge att utöver vad i propositionen förordats ytterligare en befattning som konsulent, avseende området vävning och hemslöjd, må inrättas vid byrån för husligt arbete och vårdyrken.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser och voteringspropositionen upplästs, verkställdes omröstningen medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 72;

Nej — 73.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Efter det protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollutdrag, nr 487, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 100 ja och 119 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 172 ja och 192 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionen.

Anställdes jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av bevillningsutskottet i dess memorial nr 58 föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen skall bifalla vad

bevillningsutskottet hemställt under punkten B i betänkandet nr 35, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej:

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren bifallit vad beträffande punkten B i betänkandet nr 35 hemställts i den vid betänkandet fogade reservationen II av herr Elofsson m. fl. och alltså beslutat, att med bifall till motionerna I: 203 av fru Olsson m. fl. och II: 245 av herr Antonsson antaga följande

Förslag

till

lag om ändrad lydelse av 46 § 3 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370)

Härigenom förordnas, att 46 § 3 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

46 §.

3 mom. Har kvinna — — — 16 år.

Har man med hemmavarande barn under 16 år, som antingen varit gift men icke levt tillsammans med sin hustru eller ock varit ogift (varmed jämställes änklings eller fränskild), haft inkomst av jordbruksfastighet, rörelse eller eget arbete må han åtnjuta avdrag i enlighet med vad i föregående stycke sagts beträffande kvinna med hemmavarande barn under 16 år med inkomst av rörelse eller eget arbete. Vad nu sagts skall ock gälla kvinna med hemmavarande barn under 16 år, som antingen varit gift men icke levt tillsammans med sin man eller ock varit ogift (varmed jämställes änka eller fränskild), därest hon haft inkomst av jordbruksfastighet.

Har gift — — — nämnda belopp.

Avdrag enligt — — — 2 000 kronor.

Avdrag enligt — — — sagda kommun.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling; dock att äldre bestämmelser fortfarande skola gälla i fråga om 1964 års taxering samt i fråga om eftertaxering för år 1964 eller tidigare år.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser och voteringspropositionen uppläst, verkställdes omröstningen medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 74;

Nej — 70.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Efter det protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 488, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 108 ja och 113 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 182 ja och 183 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionen.

Justerades protokollen för den 21 innevarande månad.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 163, angående avveckling av magistrats- och kommunalborgmästarinstitutionerna, m. m.

Föredrogs och bordlades ånyo konstitutionsutskottets memorial nr 21, första lagutskottets utlåtanden nr 31—33 och andra lagutskottets utlåtande nr 53.

**Om avveckling av dyrortsgraderingen
av statsanställdas löner**

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 134, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statstjänstemännens löner under åren 1964 och 1965 m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 152, hade föreslagits att en — under förbehåll för Kungl. Maj:ts och riksdagens godkännande — träffad förhandlingsöverenskommelse om statstjänstemännens löner under åren 1964 och 1965 m. m. skulle godkännas. I anslutning härtill hade riksdagen underställt för antagande vissa av överenskommelsen betingade förslag till ändringar i statens löneförordning och statens pensionslöneförordning.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling upptagit två vid riksdagens början väckta likalydande motioner, den ena inom första kammaren av herrar *Sundin* och *Jonasson* (I: 546) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Gustavsson* i Alvesta och *Fälldin* (II: 659), i vilka motioner hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om prövning samt förslag till riksdagen om avveckling av dyrortsgraderingen av statsanställdas löner samt övergång till en friare lönesättning inom den statliga sektorn enligt vad i motionerna anförts.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A. att riksdagen måtte

1) antaga vid propositionen nr 152 fogat förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § statens löneförordning den 31 maj 1957 (nr 228);

2) antaga vid propositionen nr 152 fogat förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § 6 mom. statens pensionslöneförordning den 28 maj 1959 (nr 286);

3) godkänna den i statsrådsprotokollet över civilärenden för den 23 april 1964 redovisade överenskommelsen an-

gående statstjänstemännens löner under åren 1964 och 1965 m. m.;

4) besluta, att till de i statens löneförordning angivna grundlöner skulle, med de undantag varom Kungl. Maj:t kunde finna gott förordna, under åren 1964 och 1965 läggas särskilda tillägg enligt de grunder, som angivits i förenämnda överenskommelse;

5) besluta, att pensioner och kristilllägg skulle höjas i enlighet med de grunder, som redovisats i statsrådsprotokollet;

6) bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med i statsrådsprotokollet angivna grunder besluta om höjning av arvoden till befattningshavare i statlig eller statsunderstödd verksamhet;

7) bemyndiga Kungl. Maj:t att i överensstämmelse med vad som i statsrådsprotokollet anförts träffa avtal, göra erforderliga ändringar i vederbörliga personalförteckningar samt vidtaga de åtgärder i övrigt, som erfordrades för att lönesättningen för viss sjuksköterskepersonal skulle kunna anpassas till vad som kunde komma att gälla för motsvarande kommunalt anställd personal;

8) bemyndiga Kungl. Maj:t att från och med budgetåret 1964/65 tills vidare i enlighet med vad i statsrådsprotokollet förordats föra över stat vid statsdepartementen inrättad tjänst för byrådirektör i Ao 25, vilken innehades av regeringsrättssekreterare;

9) godkänna övriga i statsrådsprotokollet berörda förslag av beskaffenhet att böra prövas av riksdagen;

10) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga av förslagen betingade ändringar i vederbörliga personalförteckningar;

11) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga av förslagen betingade ändringar i avlönings- och pensionsförfattningar som utfärdats med stöd av riksdagens beslut;

12) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga i övrigt erforderliga åtgärder för förslagens genomförande ävensom meddela erforderliga övergångsbestämmelser;

Om avveckling av dyrortsgraderingen av statsanställdas löner

13) bemyndiga Kungl. Maj:t att för budgetåren 1963/64 och 1964/65 i enlighet med vad som i statsrådsprotokollet anförts medgiva överskridande av maximerade anslag och anslagsposter;

14) till Täckning av beräknade ytterligare merkostnader för löner och pensioner m. m. å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1963/64 å driftbudgeten under tolfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 75 000 000 kronor;

15) till Täckning av beräknade merkostnader för löner och pensioner m. m. för budgetåret 1964/65 å driftbudgeten under tolfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag 300 000 000 kronor;

16) till Täckning av beräknade ytterligare merkostnader för löner å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1963/64 å driftbudgeten under fjärde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 15 000 000 kronor;

17) till Täckning av beräknade merkostnader för löner för budgetåret 1964/65 å driftbudgeten under fjärde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 70 000 000 kronor;

B. att motionerna I: 546 och II: 659 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits, utom av annan, av herrar *Bengtson, Nils-Eric Gustafsson, Svensson* i Stenkyrka och *Eliasson* i Sundborn, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under B hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 546 och II: 659, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anført.

Herr **BENGTSON** (cp):

Herr talman! Det är bara ett avsnitt av detta utlåtande som jag skall säga några ord om. I övrigt har jag ingen anmärkning mot utskottets utlåtande. Det är beträffande dyrortsgraderingen, denna segslitna fråga som lyckligtvis

enligt vår uppfattning mer och mer har avvecklats, som vi även i år velat markera vår ställning ytterligare. Vi anser att detta är ett förlegat system som inte bör existera längre, och vi har i vår motion gett vår åsikt skarpare till känna än vad utskottet velat göra.

Herr talman! Jag vill endast be att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr **BOMAN** (fp):

Herr talman! Frågan om dyrortsgraderingens avveckling är ju en gammal fråga, som förekommit till riksdagens behandling under åtskilliga år. Jag delar helt motionärernas uppfattning att detta system bör avvecklas, men i utskottet har det upplysts att den prisgeografiska undersökningen pågår inom statistiska centralbyrån och väntas bli färdig nästa år, och först sedan den kan redovisa det resultat som den kommit fram till kan man ta upp hela frågan till omprövning. Under sådana förhållanden har vi inom avdelningen och i utskottet inte funnit någon anledning att nu skriva till Kungl. Maj:t.

Jag ber, herr talman, att med det anförda få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera punkten av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

På gjord proposition bifölls vad utskottet i punkten A hemställt.

Därefter gjordes enligt de rörande punkten B förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Bengtson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Ang. den ekonomiska politiken

Anmäldes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 272, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statstjänstemännens löner under åren 1964 och 1965 m. m.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 134 bifölles även av andra kammaren.

Justerades ett protokollsutdrag.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 135, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa tjänster vid kommunikationsverken, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. den ekonomiska politiken

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 55, angående beräkning av bevillningarna för budgetåret 1964/65, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 23 april 1964 dagtecknad proposition, nr 150, angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1964/65 m. m., hade Kungl. Maj:t bland annat föreslagit riksdagen att besluta, att statlig inkomstskatt för skattskyldig, som avsåges i 10 § 1 mom. förordningen om statlig inkomstskatt, skulle ingå i preliminär skatt för budgetåret 1964/65 med 100 procent av grundbeloppet.

Propositionen nr 150 hade i här berörd del hänvisats till bevillningsutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Till utskottet hade hänvisats den i anledning av propositionen nr 150 väckta motionen II: 1015, av herr Nordgren, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta, att statlig inkomstskatt för skattskyldig, som avsåges i 10 § 1 mom. för-

ordningen om statlig inkomstskatt, skulle ingå i preliminär skatt

- a) för andra kalenderhalvåret 1964 med 100 procent av grundbeloppet och
- b) för första kalenderhalvåret 1965 med 95 procent av grundbeloppet.

Till behandling i detta sammanhang hade utskottet jämväl upptagit följande vid riksdagens början väckta motioner, nämligen

I) de likalydande motionerna I: 550, av herr *Bengtson m. fl.*, och II: 687, av herr *Hedlund m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen skulle besluta

1) att med verkan från den 1 april 1964 höja skatten på cigaretter med två öre per styck;

2) att med verkan från den 1 april 1964 höja skatten på renat brännvin med två kronor per helbutelj samt på starksprit i övrigt ävensom på vin i procentuellt motsvarande grad enligt grunder som nu gällde;

II) de likalydande motionerna I: 561, av herr *Lundström m. fl.*, och II: 696, av herr *Ohlin m. fl.*, vari anhållits, att riksdagen måtte besluta höjning av beskattningen på cigaretter på i motionen II: 694 angivet sätt att träda i kraft vid den tidpunkt riksdagen bestämde; samt

III) de likalydande motionerna I: 569, av herr *Sundin*, och II: 674, av herr *Börjesson* i Falköping, vari yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning av frågan om en till den ekonomiska konjunkturen smidigt anpassningsbar beskattning i syfte att möjliggöra en smidigare och effektivare finanspolitik.

Utskottet hade i det nu föredragna betänkandet på återopade grunder hemställt,

A) att riksdagen — med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 150, såvitt densamma hänvisats till bevillningsutskottet, samt med avslag på motionen II: 1015, av herr Nordgren — måtte besluta, att statlig inkomst-

skatt för skattskyldig, som avsåges i 10 § 1 mom. förordningen om statlig inkomstskatt, skulle ingå i preliminärskatt för budgetåret 1964/65 med 100 procent av grundbeloppet;

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 550, av herr Bengtson m. fl., och II: 687, av herr Hedlund m. fl.,

2) de likalydande motionerna I: 561, av herr Lundström m. fl., och II: 696, av herr Ohlin m. fl.,

3) de likalydande motionerna I: 569, av herr Sundin, och II: 674, av herr Börjesson i Falköping, samt

4) motionen II: 1015, av herr Nordgren,

mätte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i betänkandet anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd;

C) att bevillningarna för budgetåret 1964/65 mätte beräknas på sätt under punkten närmare angivits.

Reservationer hade anförts

I) av herrar *Yngve Nilsson, Ottosson, Magnusson* i Borås och *von Sydow*, vilka ansett,

dels att utskottets yttrande beträffande uttagningsprocenten bort erhålla den lydelse, reservationen visade,

dels ock att utskottet bort under A hemställa, att riksdagen mätte besluta, att statlig inkomstskatt för skattskyldig, som avsåges i 10 § 1 mom. förordningen om statlig inkomstskatt, skulle ingå i preliminärskatt

a) för andra kalenderhalvåret 1964 med 100 procent av grundbeloppet och

b) för första kalenderhalvåret 1965 med 95 procent av grundbeloppet;

II) av herrar *Sundin* och *Nilsson* i Tvärälund, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under B 3 hemställa, att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 569, av herr Sundin, och II: 674, av herr Börjesson i

Ang. den ekonomiska politiken

Falköping, mätte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning av frågan om en till den ekonomiska konjunkturen smidigt anpassningsbar beskattning i syfte att möjliggöra en smidigare och effektivare finanspolitik.

Vid betänkandet fanns därjämte fogat ett särskilt yttrande av herrar *Lundström, Skårman, Gustafson* i Göteborg och *Larsson* i Umeå.

Herr NILSSON, YNGVE, (h):

Herr talman! Att den socialdemokratiska högskattepolitiken inte vinner gillande från högerpartiets sida, är ju ingen nyhet för denna kammare. Inte heller är det någon nyhet att vi på en mängd punkter ställer oss kritiska mot den nuvarande utformningen av skattebestämmelserna och de orättvisor vi anser oss kunna finna i skattelagarna.

Senast för en vecka sedan diskuterade vi i riksdagen frågan om barnfamiljernas beskattning. Vi kunde då från högerhåll konstatera, att riksdagens majoritet inte vill ändra ett system, som innebär att vissa grupper skattskyldiga i landet får betala skatt på inkomst som i själva verket inte har någon skattekraft och därför skattemässigt är att betrakta som obefintlig. Att det nuvarande systemet genom frånvaron av ortsavdrag för barn låter barnfamiljerna delta i reparteringen av samhällsutgifterna i omvänd proportion till skatteförmågan tycks inte ha medfört några betänkligheter, liksom inte heller det förhållandet att ett orättmätigt skattetryck i högre grad drabbar barnfamiljer med låga inkomster än bättre situationerade sådana och med en tyngd, som blir hårdare ju fler barn som finns i en familj.

I går diskuterades här i kammaren frågan om avdrag för studiekostnader för att jämställa studerande med andra skattskyldiga, som gör investeringar och får avdrag härför i form av årliga avskrivningar, liksom också frågan om att den som ger periodiskt understöd

Ang. den ekonomiska politiken

till någon skall få avdrag, även om motlagaren använder pengarna för att utbilda sig.

Många gånger tidigare har vi diskuterat skatteskalorna och den puckel som finns där närmast över det s. k. proportionella bottenskiktet. Riksdagsmajoriteten har i dessa liksom i andra liknande frågor visat, om inte likgiltighet, så fullständigt oförstående för högerkra-ven. Ändå borde det vara så, att ju högre skattetrycket är, desto angelägnare skulle det vara att göra skattereglerna så rättvisa som möjligt. Talet från våra motståndares sida om millimeterrättvisa kunde äga sitt berättigande i ett samhälle med allmänt låg skattenivå. I vårt land hör det knappast hemma. Som vi visat i vår reservation till bevillningsutskottets betänkande nr 55 intar Sverige en obestriddig topplats när det gäller de direkta skatterna. Enligt de uppgifter från olika länders finansdepartement, som insamlats av OECD, motsvarade de direkta skatterna i Sverige år 1962 inte mindre än 17,9 procent av bruttonationalinkomsten. Av de europeiska staterna är Holland den som ligger Sverige närmast men med ett så lågt procenttal som 13,2. Även om de direkta skatterna i Sverige sänktes med inte mindre än en tredjedel, skulle vi fortfarande ha den högsta direkta beskattningen. Naturligtvis kan man i sammanhanget peka på att ett flertal nationer har högre indirekt skatt än Sverige, men om vi lägger samman de direkta och indirekta skatterna, finner vi att Sverige ändå innehar rekordet i fråga om skattetryck. En sänkning med en tiondel — något som beloppsmässigt skulle motsvara mer än vad progressiviteten i våra skatteskalor inbringar — skulle ändå inte vara tillräckligt för att förpassa Sverige från ledarplatsen.

Som jag ser saken är det inte på något sätt hedrande för Sverige att ha rekordet i skattetryck. Vi har varit förskonade från världskrigets faser och från all den förstörelse som följde i krigets spår. Vi har haft vår produktions-

apparat intakt. Vi har följaktligen kunnat arbeta under betydligt gynnsammare förhållanden än andra länder. Vi har också förmånen att kunna räkna med en högre levnadsstandard än något europeiskt land. Även utan rekordhöga skatter får staten i vårt land in mycket stora skatteinkomster, förhållandevis betydligt större än i övriga med vårt land jämförbara stater i Europa.

Det är från bl. a. dessa utgångspunkter som högerpartiet arbetar för att möjliggöra ett lägre skattetryck. Vårt förslag rörande barnfamiljernas beskattning innebar — utom att syfta till en rättvisare beskattning — att skattenivån för det närmaste budgetåret skulle ha kunnat nedbringas med 80—90 miljoner kronor och med bortåt 300 miljoner kronor för helt budgetår. Det skulle i och för sig blott ha varit en blygsam inledning till en sådan skattesänkingspolitik som vi finner i så hög grad motiverad. I och med att riksdagen avvisade vårt förslag på den punkten, har vi ansett oss böra lägga fram förslaget om en sänkning av uttagsprocenten. Riksdagen har i dag sitt sista tillfälle under sessionen att lätta på skattetrycket. Det borde, som vi ser saken, ligga i allas vårt intresse att ge våra skattskyldiga en sådan lättnad. Såsom alla de av kammarens ärade ledamöter, som tagit del av kompletteringspropositionen, kan konstatera, rymmes en sådan skattesänkning mycket väl i budgeten. Det skulle även vid bifall till vår hemställan ändå uppkomma ett inte obetydligt överskott på driftbudgeten.

Vad högerpartiet angår innebär förslaget om en uttagsprocent av 95 det sista ledet i vårt budgetalternativ. Vi har under denna riksdags gång på många punkter framfört andra förslag än regeringen. Vi har ibland — och då i allmänhet gemensamt med de andra borgerliga partierna — krävt utgiftsökningar. I andra sammanhang har vi yrkat på utgiftsbegränsningar av betydande storlek. Dessa gäller såväl drift- som

kapitalbudgeten. En summering av de olika förslagen visar med all tydlighet att vårt alternativ inte skulle föranleda en högre statlig upplåning än den som krävs enligt regeringens alternativ. För budgetåret 1964/65 — d. v. s. den tidsperiod som vi dag har anledning att diskutera — skulle högerpartiets förslag till skattelättnader innebära ett inkomstbortfall som vi beräknat till 415 miljoner kronor. Läger man härtill de 38 miljoner i utgiftsökningar, varav cirka 1 1/2 miljon på kapitalbudgeten, som vi varit med om att förorda, kommer man fram till en sammanlagd försämring av budgeten med 453 miljoner kronor. Å andra sidan har högerpartiet lagt fram förslag, som inneburit utgiftsminskningar uppgående till 321 miljoner på driftbudgeten och 267 miljoner på kapitalbudgeten eller sammanlagt 588 miljoner kronor. Jag skall inte tynga kammarens protokoll med alla detaljsiffror utan nöjer mig med att erinra om besparingar på driftbudgeten med 200 miljoner i fråga om bostäder, 46 miljoner i fråga om sjukförsäkringen och cirka 40 miljoner i fråga om olika småanslag. Beträffande kapitalbudgeten avser våra förslag om besparingar kapitalanslag på sjätte huvudtiteln med 128 miljoner kronor, LKAB 50 miljoner och avsättningarna till studiemedelsfonden på 89 miljoner.

Med vad jag här har anfört vill jag slå fast, dels att en allmän skattesänkning är i allra högsta grad angelägen, dels att vad vi föreslagit i fråga om skattesänkningar med vårt alternativ inte föranleder en ökning av den statliga upplåningen. Såsom framgår av kompletteringspropositionen är finansministerns huvudintresse i huvudsak koncentrerat till resultatet på totalbudgeten. Oavsett att jag i motsats till finansministern fäster det allra största avseende vid uppdelningen av drift- och kapitalbudget och anser att vad man bör inrikta sig på är att få en med hänsyn till konjunkturerna avpassad balansering av driftbudgeten, har jag

Ang. den ekonomiska politiken

så till vida tillmötesgått finansministern att jag för högeralternativets del räknat fram förändringarna från totalbudgetens utgångspunkt.

Med det anförda hemställer jag, herr talman, om bifall till den vid betänkandet nr 55 fogade reservationen angående uttagsprocenten för budgetåret 1964/65.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! När statsverkspropositionen framlades i januari, var den internationella atmosfären avspänd. Pris- och kostnadsutvecklingen var dock ganska ojämn inom olika länder i Europa och Amerika men verkade i allmänhet expansiv. Om de två stora handelskonferenser, som vid årets början stod för dörren, visste man ingenting, men det fanns anledning antaga att resultatet åtminstone under detta år skulle komma att bli tämligen magert, om ens något.

Vad dessa speciella konferenser beträffar kan det nu konstateras, att prognosen var ganska riktig. Världshandelskonferensen, som haft till ändamål att underlätta handelsutbytet för u-länderna, är snart till ända. Det enda resultat, som konferensen tycks komma att avsätta, är en eller annan kommitté — en kompromiss som är väl känd i liknande sammanhang — och dessutom tanken att man skall träffas om några år igen. Kennedy-rundan har liksom förberedelsesammanträdet i fjol, uppvisat betydande motsättningar framför allt mellan Förenta staterna och Frankrike-Belgien. Det finns emellertid intrikata frågor, t. ex. om disparitetsregler och undantagslistor, som har en stark återverkan även på våra svenska förhållanden och därmed i någon mån på vår ekonomiska utveckling. Det är ur svensk såväl som ur världshandelns synpunkt som helhet av utomordentlig betydelse att förhandlingarna i Kennedy-rundan inte läser sig utan att sådana framgångar kan nås som får

Ang. den ekonomiska politiken

verklig betydelse för ett ökat fritt handelsutbyte mellan länderna. Med hänsyn till förestående val i höst, särskilt i Amerika, är det ganska säkert, att ingenting kommer att ske på denna front som får betydelse för det budgetår vi närmast har att tala om här i vårt land.

Vad den internationella konjunkturutvecklingen beträffar har såväl i Europa som i USA en påtaglig uppgång kunnat noteras. Inom EFTA-länderna har man fortsatt med det tidigare inledda samarbetet, och utvecklingen av handelsutbytet har varit gott.

Med beklagande måste konstateras att ett viktigt akut problem under året hittills icke kunnat få sin lösning — såvida icke något nytt skett under de allra sista dagarna. Jag tänker på Kol- och Stålunionens beslut om höjningen av stältullarna, där Sverige begärt vissa lättnader. Om icke detta beslut kan mildras, kommer det helt visst för en viktig del av vår industri att medföra vissa skadeverkningar, osagt hur stora. Frågan är av sådan betydelse, att vi starkt måste vidhålla de befogade krav som ställts.

Utvecklingen inom landet kännetecknas enligt gjorda beräkningar av en viss ökning av den industriella verksamheten. Lagerpåfyllningar och förbättrade exportmöjligheter i flera branscher skapar god arbetstillgång. Inom bostadsbyggandet har bristen på arbetskraft i vissa orter skapat problem, samtidigt som kreditransoneringarna lett till finansieringssvårigheter. Den fullmaktslag, som på regeringens förslag drivits igenom, är enligt vår mening ett olyckligt försök att lösa arbetskraftsproblemet. Det praktiska resultatet av denna lag torde mer bli kineseri och subjektiva bedömningar än friställd arbetskraft.

Kreditrestriktionerna har naturligtvis verkat dämpande på överhettningstendenser i konjunkturen. De har emellertid samtidigt medfört den negativa effekten, att även ur allmän synpunkt

önskvärda investeringar på industrisidan hämmats. Det är möjligt men inte alldeles säkert, att den hämmande effekten främst träffar lagerinvesteringarna. För en lugnare utveckling torde då löneuppgörelserna ha haft mycket större betydelse. Att en lösning trots det besvärliga läget kunde ske utan strid är att hälsa med den allra största tillfredsställelse.

Ser man utvecklingen på litet längre sikt än det närmaste året, blir prognoserna ytterst osäkra. Den till kompletteringspropositionen fogade långtidsprognosen rör sig som vanligt med olika alternativ för inkomstökningen under de närmaste tre åren, varvid man räknar dels med en 4-procentig, dels med en 7-procentig ökning av lönesumman. Både fallen pekar på stigande länebehov. Det är emellertid all anledning understryka de osäkerhetsmoment man rör sig med. Långtidsbudgeten torde icke få betraktas som något annat än ett arbetsunderlag, ett hjälpmedel, som man skall ha att gå ut ifrån vid försök att bedöma utvecklingstendensen. Såvitt jag förstått av den föredragning som skett i bevillningsutskottet, betraktar man långtidsbudgeten på det sättet även i departementet.

Regeringspolitiken saknar allttjämt den planmässighet på längre sikt som är önskvärd för uppbyggnaden av den oundgängliga förutsättningen för en fortgående lyckosam ekonomisk utveckling. Det är en banalitet att ideligen understryka, att oavsett vilka kalkyler vi gör, så är det ändå näringslivets och framför allt industriens möjligheter att rationalisera, expandera och konkurrera, som är förutsättningen för en bestående och stigande levnadsstandard. Under ett par år har industriens investeringar visat fallande trend. Finansministern beräknar i kompletteringspropositionen att industriinvesteringarna skall visa någon, om än blygsam, uppjustering för i år och en mer betydande uppgång under nästa år. För det sistnämnda talar enligt hans mening

bättre lönsamhet och därmed ökande självfinansieringsmöjligheter under 1964.

Finansministern har i år föreslagit — och riksdagen beslutat — en speciell åtgärd för att stimulera de svaga industriinvesteringarna, nämligen införandet av ett extra investeringsavdrag. Det är emellertid här fråga om en temporär och begränsad åtgärd. För att ge näringslivet önskvärda utvecklingsmöjligheter på sikt är den icke avsedd eller tillräcklig. Även åtgärderna beträffande elskatten har något av tillfällighet över sig, dock mindre än investeringsavdraget. I intetdera fallet betyder dock åtgärden för näringslivet som helhet någon större hjälp till ökad självfinansiering, för att nu ta ett exempel. De år från år sjunkande möjligheter till självfinansiering av investeringar, som kunnat noteras inom näringslivet, kan komma att bli ett verkligt problem. Jag tror att bortfallet aldrig helt kan uppvägas av förbättrade lånemöjligheter, när nu dessa kan yppa sig. En alldeles särskild betydelse har problemet för den ofta riskbetonade investering, förutom vilken ett utvecklingsarbete inom industrien aldrig kan bedrivas.

Det är därför högst olyckligt att riksdagsmajoriteten avvisat de många förslag, som från oppositionens och inte minst folkpartiets sida har framlagts till mer långsiktigt syftande åtgärder för ekonomisk stimulans. Det är här fråga om både direkta förslag och utredningsyrkanden. Dit hör förslag om vidgad avskrivningsrätt för varulager, möjligheter till avskrivning på återanskaffningsvärdet för maskiner och inventarier, reformerade avskrivningsregler för industribyggnader, avsättning inom rörelsen för utjämning av pensionskostnad, vilken åtgärd skulle kompensera bortfall av företagssparande genom ATP o. s. v. För att förbättra tillgången på kapital har vi vidare föreslagit stimulansåtgärder för sparandet, avveckling av valutaregleringen, friare kapitalmarknad m. m. Härtill skulle jag

Ang. den ekonomiska politiken också vilja foga de åtgärder som syftat till en ökning av arbetskraftstillgången genom höjning av förvärvsavdragen och andra åtgärder för att frigöra kvinnlig arbetskraft samt vidare vissa åtgärder för att öka tillgången på utbildad arbetskraft. t. ex. genom förstärkning av yrkesutbildningen, särskilt inom de inbyggda verkstadsskolorna. Genom åtgärder av dessa och liknande slag skulle enligt vår mening den samhällsekonomiska utvecklingen te sig betydligt stabilare.

Avslagen på sådana förslag har under årens lopp huvudsakligen motiverats med en hänvisning till det inkomstbortfall som skulle uppstå. I den mån sådant inkomstbortfall verkligen under första tiden förekommer, torde det inom något år förbytas i ökade inkomster för det allmänna på grund av den utveckling inom berörda näringar, som ovillkorligen blir en följd av dylika åtgärder.

Jag har, herr talman, inte velat underlåta att stryka under dessa synpunkter i samband med de framtidsvisioner som dras upp i kompletteringspropositionen. Men naturligtvis är jag väl medveten om att de närmaste årens debatt på beskattningens område helt kommer att domineras av de nya perspektiv, som om ett par veckor presenteras av skatteberedningen. Redan i det första betänkandet kommer situationen att framstå som så olikartad mot den nuvarande, att vad vi i dag diskuterar kommer att få tas upp till nytt skärskådande ur andra synvinklar. Av detta skäl kommer jag icke nu att ta upp någon mer principiell debatt om skattesystemet.

I fråga om den reviderade budgeten för nästa budgetår, kan jag fatta mig relativt kort. Vi har i folkpartiet sedan länge delat den av riksdagen tidigare uttalade principiella uppfattningen, att ett icke oväsentligt överskott på driftbudgeten är försvarligt i en högkonjunktur, medan överskottet kan gå ned eller förbytas i sin motsats i en

Ang. den ekonomiska politiken

lågkonjunktur. Vi har därför icke ansett skäl föreligga till någon väsentlig minskning i det överskott på driftbudgeten, som finansministern i år föreslagit.

Jag kan nämna, att folkpartiets förslag under denna riksdag i fråga om statens inkomster och utgifter enligt den beräkning jag gjort skulle ha inneburit ett nettobortfall på 1,6 miljoner kronor på driftbudgeten för nästa budgetår och ytterligare något på kapitalbudgeten, dock relativt obetydligt.

Vid remissdebatten i januari underströk jag att budgeten närmast kunde betraktas som svag, då konjunkturutsikterna i stort sett verkade förmånliga. Naurligtvis är det möjligt, ja, kanske sannolikt, att finansministern räknat för pessimistiskt och att budgetutfallet kommer att visa sig bättre än han beräknar. Därom vet man emellertid intet, och vi i folkpartiet har mot bakgrunden av vad jag anfört inte ansett oss kunna biträda högerens förslag om en sänkning av uttagningsprocenten på inkomstkatten.

Jag vill emellertid starkt understryka, att mitt nyssnämnda resonemang givetvis icke innebär något godtagande av vilka budgetöverskott som helst, och naturligtvis inte heller av totalbalanseringsprincipen. Det är icke rimligt att av skattebetalarna ta ut många hundra miljoner, ja, en miljard som har förekommit, för att staten sedan skall nyttja dessa pengar i sin lånerörelse och därmed öka sin förmögenhet. Utan att här vilja ta upp den gamla debatten igen, må jag dock få konstatera den principiella olikhet i uppfattning, som här föreligger mellan socialdemokratien och folkpartiet.

Finansministern förklarade i en TV-debatt häromsistens, att staten borde i görligaste mån söka klara sina kapitalbehov utan större upplåning — alltså såvitt jag förstår med skattemedel — för att kommuner och näringsliv skulle ha lättare på den öppna lånemarknaden. Det låter vackert men döljer syfte-

målet. Vissa konjunkturpolitiska hänsyn är en sak; överbeskattning för att i socialistiskt syfte öka statens ägande är en helt annan.

Till slut vill jag hänvisa till det särskilda yttrande, som åtföljer bevillningsutskottets betänkande. Folkpartiets representanter i utskottet konstaterar där, att de extra utgiftskrav, som folkpartiet motionsvis framställt för ökade insatser på områden där utpräglade brister och eftersläpningar förekommer, har blivit avslagna av riksdagen. Vi hade velat skapa statsfinansierat utrymme för våra yrkanden genom ett skatteuttag av 1 öre per cigarrett. Genom avslagen på våra förslag har motiven för denna inkomstförstärkning bortfallit, varför vi icke längre har anledning vidhålla den föreslagna inkomstförstärkningen.

Med det anförda ber jag, herr talman, få yrka bifall till bevillningsutskottets kläm.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! Om man tittar på antalet deltagare i kammaren vid detta tillfälle, tycks intresset för skatter och ekonomi inte vara över hövan stort, och det skulle ju kunna göra, att finansministern skulle ha goda skäl att föra en ekonomisk politik med skattehöjningar långt utöver de gränser, som de människor önskar som nu antagligen finns i konditoriet eller här ute i korridorerna.

Vid en jämförelse med den vid årets början framlagda och nu reviderade finansplanen finner man i fråga om konjunkturutvecklingen att de båda storheterna är tämligen väl avstämda. Den uppåtgående konjunkturen har för såväl arbetstagare som arbetsgivare präglat utvecklingen i positiv och i vissa fall även i negativ riktning. Som ett positivt inslag måste man — med alla dess problem — räkna med näringslivets ökade utvecklingsmöjligheter. Näringslivets expansion utgör ju grunden för en fortsatt standardförbättring.

I ett mer eller mindre överhettat ekonomiskt klimat uppstår, som jag redan antytt, även problem. En i och för sig positiv näringsutveckling blir sällan, för att inte säga aldrig, homogent fördelad över landet i dess helhet. Detta har även fört med sig under den senaste tiden arbetsmarknadspolitiska svårigheter.

I detta sammanhang vill jag, herr talman, beklaga att den Näslundska lokaliseringsutredningen icke i form av en proposition förelagts riksdagen.

Högkonjunktursens spöke, inflationen, har som vanligt även denna gång inträtt på arenan. Jag vill fråga den frånvarande finansministern, om inte skäl talar för starkare åtgärder för att erhålla bättre balans mellan löner och priser. Med visst fog kan man påstå att de vid årets löneförhandlingar givna löneförbättringarna redan på förhand in-tecknats av ökade priser. Även om hänsyn tagits till låglönegruppernas ställning mer än vid tidigare avtalsförhandlingar är det alldeles givet att inflationen kommer att drabba dessa människor allra hårdast.

Ser man på finansplanen och dess reviderade version med dess finanspolitiska mål och mot den bakgrund som jag här tecknat, kommer man inte ifrån den bestämda uppfattningen, att finansministern dels underlåtit att vidta nödiga inkomstförstärkningar, dels vidtagit åtgärder vid fel konjunktur-tidsskeende. En budget med ett lånebehov på cirka 850 miljoner kronor i en högkonjunktur ter sig långt ifrån tillfredsställande. Finansministern säger i den reviderade finansplanen, att i nuvarande läge är det angivna budgetgapet försvarligt. Är denna summa på något sätt en magisk värdemätare, som enligt finansministern utgör riktningvisaren för det närmaste budgetåret?

I samband med diskussionen om budgeten som konjunkturpolitiskt instrument vill jag fråga finansministern, om vissa tillfälliga åtgärder harmoniserar med varandra. Vi har under vårriksda-

Ang. den ekonomiska politiken

gen fått vara med om en diskontohöjning med åtföljande kreditåtstramning. Vid samma tidpunkt ungefär beslutade riksdagen efter framställning från regeringen om ökade maskinavskrivningar intill ett belopp av cirka 100 miljoner kronor för företagen. Sedermera under vårriksdagen delgavs vi att regeringen frisläppt 101 miljoner kronor i konjunkturutmätning till två överexpansiva företag, och detta till priset av att ett utvecklingsområde skulle erhålla 4 miljoner kronor. Mot den finanspolitiska verklighet som förevarit och är för handen vill jag fråga finansministern, om de här vidtagna åtgärderna över huvud taget är väl avvägda?

Herr talman! Vad jag i fortsättningen skall uppehålla mig vid är att se budgeten ur statsfinansiell synvinkel. Om man gör det, måste man säga att finanserna är goda. En upplåning på 850 miljoner kronor när kapitalbudgeten är mer än tre gånger så stor inger självfallet inga bekymmer i fråga om hållfastheten i statens finanser. Statens utlåning via utlåningsfonderna uppgår till samma belopp som den statliga upplåningen, såsom framgår på sid. 40 i finansplanen. Härtill kommer närmare 300 miljoner kronor i utlåning över fonden för låneunderstöd. Statens utlåning överskrider således dess inlåning med cirka 300 miljoner kronor, vilket innebär en utlåning av skattemedel med samma belopp, eller att totalbudgeten skulle vara överbalanserad med 300 miljoner kronor om inte denna utlåning eller bankverksamhet bedrevs. Det finns skäl att erinra om dessa statsfinansiella omständigheter, eftersom finansministern i kompletteringspropositionen bedömer utrymmet och svängrummet för de närmast efterföljande budgetåren 1965/66 och 1966/67 som mycket litet. Ur statsfinansiell synvinkel är detta inte hållbart, och det framgår också om jag får referera till sid. 21 i kompletteringspropositionen.

Härtill kommer att finansministern och hans män brukar hålla beräkning-

Ang. den ekonomiska politiken

arna på inkomstsidan i underkant. Det kanske kan försvaras utifrån synpunkten av en god bokföringssed, men man får räkna med att det faktiska statsfinansiella överskottet i det slutliga budgetutfallet blir större än vad finansministerns nuvarande beräkningar utvisar.

Hurdana de samhällsekonomiska budgetförutsättningarna blir under dessa kommande budgetår vet vi ingenting om, men för det närmast liggande budgetåret 1964/65 finns som sagt ingen anledning att kritisera finansministern för att han tagit till för stort överskott. Av vårsessionens arbete i budgetfrågor har det väl framgått, att den politik som centerpartiet på det här området har föreslagit i stort sett har sammanfallit med den som har presenterats av finansministern. En annan sak är givetvis disponeringen inom budgetramen. Centerpartiet har föreslagit besparingar på vissa poster, bl. a. i fråga om de generella bostadssubventionerna, och i stället föreslagit förbättringar på andra poster, bl. a. i fråga om bostadsbidragen till barnfamiljer i de låga inkomstlägena och i fråga om olika åtgärder för bättre stöd åt och rehabilitering av handikappade. Detta avslogs i samband med att riksdagen behandlade statsutskottets utlåtande nr 42 och 107, andra lagutskottets utlåtanden nr 41 och 42 samt statsutskottets utlåtande nr 11.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag säga några ord om den reservation som jag och herr Jan-Ivan Nilsson i medkammaren har fogat till detta utskotts- betänkande. Reservationen bygger på en motion av mig, där jag säger att man, vid sidan om de penningpolitiska hjälpmedel vi har för att föra en vettig finanspolitik, även borde i större utsträckning utnyttja de möjligheter som budgeten ger. Vi har i främsta rummet tänkt på att man genom ett smidigare tillämpande av utgiftsbeskattningen — det må gälla den nuvarande omsättningskatten eller en eventuell kom-

mande mervärdeskatt — borde kunna tillskapa ett instrument med snabbare verkan än de nuvarande möjligheterna att vidta åtgärder via budgeten.

Det sades, när detta behandlades i bevillningsutskottet, att vi var ute efter att frånta riksdagen dess möjligheter att själv bestämma vilka skatter som skulle utgå. Detta är ingalunda det verkliga förhållandet. Varken motionärerna eller reservanterna skulle ge sig in på en sådan linje. Vad vi menar är att man på detta sätt mycket snabbt skulle kunna angripa en inflation som kommer från konsumentsektorn. Sedan finns det möjligheter — detta har vi i reservationen begärt en utredning om — att riksdagen, utan att på något sätt frånhända sig sin rätt, skapar ett instrument som är riksdagens, i likhet med riksgäldsfullmäktige och riksbanksfullmäktige, vilka ju kan vidta vissa penningpolitiska åtgärder.

De tongångarna ville bevillningsutskottet inte vara med om. Jag är den förste att beklaga detta, eftersom jag tror det är nödvändigt att ett dylikt instrument finns i ett expansivt skede, som jag tror vi går till mötes, där risken för inflation i olika lägen kan vara överhängande.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid detta utskotts- betänkande fogade med II betecknade reservationen och i övrigt bifall till utskottets hemställan.

Herr BENGTON (cp):

Herr talman! Vi står inför avslutningen av riksdagens vårsession, och riksstaten för budgetåret 1964/65 skall strax fastställas.

Det har egentligen skett ovanligt litet förändringar i förutsättningarna för landets ekonomiska politik under denna vårriksdag från det vi började diskutera saken och tills riksstaten nu skall fastställas. Regeringen har med en rösts majoritet drivit igenom flertalet av de förslag den har lagt fram,

och ingenting kan ändras nu i sista stund, när vi har slutfört de voteringar som gjordes för ett ögonblick sedan.

Konjunkturutvecklingen har heller inte förändrats i någon större utsträckning, utan den ekonomiska utvecklingen 1964 förefaller att kännetecknas till och med av en ännu starkare efterfrågetillväxt än som förutsågs i den preliminära nationalbudgeten. Den totala efterfrågan visar en ökning av 5,5 procent, d. v. s. inemot 2 procent mer än föregående år. Den i jämförelse med 1962/63 snabbare efterfrågetillväxten förklaras i första hand av den expansiva lagerkonjunkturen både i Sverige och i andra länder. Omslaget från lagerminskningar 1963 till lagerökningar 1964 beräknas bli av så stor omfattning som en procent av bruttonationalprodukten.

Man kan också visa på några andra faktorer i den ekonomiska utvecklingen. Således kan den totala exporten beräknas stiga ungefär lika mycket år 1964 som år 1963, eller med ungefär 8 procent. Utöver vad jag sade när vi tidigare i år diskuterade den ekonomiska politiken vill jag i detta sammanhang understryka att det finns anledning hysa en stor oro för investeringarna. I fråga om industriinvesteringarna pekar industriens egna beräkningar på en, om än obetydlig, nedgång mellan 1963 och 1964. Det är ett förhållande som jag anser att vi måste se mycket allvarligt på. Denna nedgång för industriinvesteringarna kan delvis kompenseras av de offentliga investeringarna, men det är dock en allvarlig sak när man ser utvecklingen inom den stora företagssektorn. Herr Sundin var inne på denna fråga — och jag kan instämma i vad han sade — men jag vill tillägga en sak som jag tycker är rätt glädjande. Det konstateras i kompletteringspropositionen att det kan tänkas att den för närvarande ovanligt höga räntan samt de skärpta kreditrestriktionerna kan verka återhållande på konsumtionen. Detta konstaterande beträffande den »ovan-

ligt höga räntan» har jag inte observerat vare sig i tidigare finansplaner eller i tidigare kompletteringspropositioner. Jag vill bara understryka vad som sagts om den saken och undviker att kommentera verkningarna i övrigt av den enligt finansministerns egna ord »ovanligt höga räntan».

Vissa reflexioner kan väl också, herr talman, göras med anledning av budgeten. Det kan finnas anledning att blicka något framåt. Jag skulle vid detta tillfälle också vilja säga några ord om de metoder som tillämpas när regeringen framlägger sina förslag, hur de behandlas, hur oppositionen ställer sig till dem och vilka möjligheter oppositionen har att kunna påverka de olika inkomst- och utgiftsposterna, frågor som ofta har diskuterats.

Man kan till att börja med konstatera att den allmänna konjunkturutvecklingen ute i världen har varit mycket gynnsam i flertalet länder. Utvecklingen i Sverige har inte varit så mycket bättre än i andra länder, men Sverige kan sägas ha hävdat sig tämligen bra. Man får väl säga att vi följt med i den allmänna konjunkturutvecklingen.

Om vi ser några årtionden och ännu längre tillbaka i tiden finner vi att utvecklingen i fråga om levnadsstandarden gått framåt, oavsett vilken regering som har suttit vid makten. Detta är en faktor som påverkas av andra saker. Vetenskapens och teknikens framsteg har därvidlag gjort det mesta. Det skall väl tilläggas att alla de arbetande krafter som utnyttjar vetenskapens och teknikens resurser, givetvis ger sitt stora bidrag till det goda resultatet i detta avseende. Jag tror inte att dessa vetenskapsmän, tekniker och andra påverkas i sina strävanden av vad politiker kan hitta på i ambitionen att göra utvecklingen så god som möjligt; det sker ändå.

Vidare vill jag konstatera att vi har haft en ständig inflation, och jag har tidigare påpekat att den socialdemokratiska regeringen snart kan fira ett ju-

Ang. den ekonomiska politiken

bileum. Den har nu suttit vid regeringsstyret under snart 20 år, från det att den trädde till år 1945 efter samlingsregeringen, och under den tiden har inflationen varit så pass stark, att det som var värt en krona vid den tiden nu är värt bara 50 öre. Dessa båda förhållanden gör att staten har fått ständigt ökade inkomster, och i det senare fallet, när det gäller inflationen, fått betydligt fler kronor att röra sig med. Det säger sig självt att detta är en, om uttrycket tillåtes, behaglig utveckling för en regering som skall fördela de förbättrade, genom inflationen delvis fiktiva, resurserna, även om vissa automatiska utgiftsstegringar skall tillgodoses. Jag skall inte i detta sammanhang tala om statsskuldens ökning. Det är ett större och mer komplicerat problem som jag inte här skall ta upp men som kanske inte helt skall förbises. De ökade inkomsterna ger ju större resurser för olika ändamål. En redogörelse från år 1950, som är intagen i finansplanen, visar att inkomsterna för 1950/51 uppgick till cirka 6 miljarder kronor. Utgifterna har varit något olika i relation härtill; ibland har det varit en viss överbalansering och ibland en viss underbalansering. Under 1955/56 steg inkomsterna till cirka 10 miljarder kronor, och sedan dess har det varit en fortsatt utveckling, så att vi nu är uppe i ungefär 22 miljarder kronor. Inkomsterna har som sagt varierat och balanseringen därför varit något olika. Det är klart att dessa ökade inkomster skall disponeras på något sätt. Den saken har regeringen skickligt utnyttjat i propagandasyfte många gånger, ty när det sitter någon vid regeringsmakten så är det klart att de flesta förslagen kommer att framläggas genom kungl. propositioner, och då drar man fördel av den tekniska och vetenskapliga utvecklingen men även av inflationen på det sättet att fler kronor är tillgängliga. Hur går det egentligen till när dessa problem skall behandlas? Regeringen får petita på hösten från olika ämbets-

verk och institutioner. Det blir inte någon särskilt stor pressdebatt om den saken, därför att man räknar med att de olika intressegrupperna givetvis försöker att framställa sina krav och önskemål så starkt som möjligt, och det är ju ingenting att anmärka på. Därefter arbetar regeringen med sina vitt utvecklade resurser och fastställer ett förslag till svenska statens utgifter och inkomster. Det förslaget presenteras på våra banker den 11 januari. Efter några få dagar får vi remissdebatt då vi skall yttra oss över detta stora arbete som har förberetts i kanslihuset under flera månader, och sedan får vi några dagar på oss för att motionera. Med den korta allmänna motionstiden och med de små resurserna skall vi från oppositionens sida försöka presentera alternativ och mäta oss med vad som har åstadkommit från regeringens sida.

Men vad värre är — och det diskuteras ju ofta — det är att då vi föreslår vissa förbättringar anför man från regeringens sida, och har gjort det även hela denna riksdag: »Vi har inte råd till detta. Genomförs det kommer inte budgetförslaget att hålla, utan ni måste i så fall presentera besparingar på olika punkter.» Ja, hur skall man egentligen kunna presentera besparingar i en budget när regeringen har framlagt förslaget? Om regeringen föreslår att en viss grupp eller sektor, en viss institution eller dylikt skall få bättre resurser och större ekonomiska möjligheter, är det då någon särdeles angenäm eller tacknämlig uppgift för oppositionen att i det läget säga ifrån: nej, vi anser inte att det eller det ändamålet skall få dessa pengar. Hur kan man egentligen begära någonting sådant av oppositionen?

Jag har, herr talman, gärna velat vid något tillfälle under våra debatter peka på hur hela systemet i själva verket fungerar. Regeringen sitter i en gynnsam position, presenterar en rad olika, förmånliga förslag och pressar sedan ständigt oppositionen: »Det mins-

ta ni föreslår går inte att genomföra — det passar inte in i budgetresonemangen, utan då måste ni spara på någonting annat.»

Från centerens sida vill vi inte binda oss vid regeringens förslag, det har jag deklarerat åtskilliga gånger. Vi är bestämda motståndare till att regeringens förslag skulle betraktas som någon sorts riktmärke, som vi till varje pris måste följa när vi behandlar budgeten. Om man skall kalla det felräkningsmarginaler eller bara felräkning är en terminologisk fråga som jag nu inte skall gå in på, men jag har velat klarlägga sammanhangen och hur hela arbetet nu bedrivs. Jag anser inte att detta är någon god arbetsform, och jag hoppas att författningsändringarna — i det sammanhanget har ju åtskilliga andra möjligheter att behandla en rikstats diskuterats — skall kunna leda till att uppläggningsen blir något annorlunda än den är nu.

Regeringen har inte bara utnyttjat möjligheterna att lägga fram de förslag som den nu kan dra nytta av propagandamässigt, utan vi har t. ex. i årets budget ett belägg för hur man går till väga också i ett annat avseende. Man konstaterar på olika sätt att det är en överhettning i vårt ekonomiska klimat och att olika åtgärder måste vidtagas för att dämpa överhettningen. Herr Sundin har redan belyst hur man i olika sammanhang har behandlat det problemet — en av aspekterna gäller hur budgeten där skall användas. Ja, vad har regeringen gjort i det avseendet? Vid en ekonomisk överhettning borde man väl ha en stark statsbudget, men regeringen presenterar i stället precis det motsatta: en svag budget. Man kan ju inte gärna komma ifrån att en sådan budgetpolitik måste vara totalt felaktig. Vad som föreligger är faktiskt ett misslyckande när det gäller att använda budgeten som konjunkturpolitiskt medel. Vi har också i den reservation, som finns fogad till bevillningsutskottets

Ang. den ekonomiska politiken

betänkande, framhållit att man borde beakta om budgeten skall kunna användas för att påverka konjunkturen. I många fall har regeringen till en viss grad använt budgeten på detta sätt, men ofta har man fallit undan för valtaktiska spekulationer. Just under ett valår är man mycket benägen att presentera sådant som tilltalar väljarna — och så lägger man fram en budget som alls inte är anpassad till den konjunkturpolitiska situationen.

Här har tidigare konstaterats att inga större förändringar i läget och när det gäller beräkningarna av statens inkomster har inträffat. Riksrevisionsverket framhåller att dess bedömning i december av den ekonomiska utvecklingen allttjämt synes kunna i huvudsak läggas till grund för beräkningen av statsverkets inkomster. Vissa justeringar har skett beträffande lönerna, men i övrigt är det inte fråga om några större förändringar.

I år har vi dessutom den situationen att vi fortfarande väntar på skatteutredningens förslag, och så länge vi avvaktar det kan inte mycket göras i dessa sammanhang.

Centerpartiet har vid många tillfällen alldeles speciellt framhållit betydelsen av att man i skattesammanhang observerar kommunalskatterna. För gifta inkomsttagare med en inkomst av cirka 28 000 kronor och därunder och för ensamstående med cirka 20 000 kronors inkomst och därunder betyder kommunalskatten mer än statskatten. Det har regeringspartiet inte velat beakta, utan man har på olika sätt missgynnat kommunerna. Detta resulterar ju bara i att de mindre och medelstora skattebetalarna får betala högre skatt, eftersom kommunalskatten är proportionell och inte progressiv.

Nu har vi väntat på den utredning som skulle framlägga förslag om en effektivare skatteutjämnings, och betänkandet kom i går. Tyvärr kan man inte säga att det ter sig särskilt till-

Ang. den ekonomiska politiken

talande. Någon lösning av frågan om en rimligare kostnadsfördelning mellan staten och kommunerna har kommittén inte kunnat leverera. Men det är knappast dess fel — i fjol, efter det man hade arbetat flera år, skickade finansminister Sträng tilläggsdirektiv till skatteutjämningskommittén om att dess förslag inte fick överskrida den kostnadsram som skatteersättningarna och skattelindringsbidragen då hade, d. v. s. 750 miljoner kronor. Därav skulle visst belopp gå till kostnadsöverflyttning från kommunerna till staten på folkpensioneringens område, nämligen 270 miljoner. För det allmänna skatteutjämningsbidraget återstår då 480 miljoner. Det är alltså en skatteutjämning med förhinder man har föreslagit, och förhindret består i finansministerns direktiv. Det är med rätt stor besvikelse man ser att det inte kunde komma mer ut av denna betydelsefulla sak.

Jag betonade tidigare att centerpartiet inte binder sig vid finansministerns beräkningar. Jag vill bara slutligen anföra några uppgifter som visar detta.

För det budgetår som avslutades den 1 juli 1963 hade finansministern, då han lade fram sina beräkningar för första gången, beräknat ett underskott på 700 miljoner kronor på totalbudgeten. Det blev ett överskott på 328 miljoner. Felräkningen var ungefär en miljard. För det budgetår som nu pågår och som avslutas den 1 juli 1964 beräknade finansministern ursprungligen ett underskott på 1 018 miljoner kronor. I de nya beräkningarna visar finansministern att underskottet troligen blir ungefär hälften så stort, d. v. s. omkring 500 miljoner.

Det har skett en tendentiös beräkning under ganska lång tid, och det kan väl ytterligare understrykas att det inte finns något skäl för att regeringen kräver eller att vi accepterar att vi skulle binda oss vid vad regeringen föreslår. Vi må ha full rätt från oppositionens sida att föreslå både ökade utgifter och inkomster utan att man därför från re-

geringshåll framhåller att vi måste binda oss vid vad regeringen föreslagit.

Det var inte av den anledningen att vi skulle följa regeringens statsverksproposition som vi från centerns sida föreslog vissa budgetförstärkningar. Budgeten var svag när den lades fram, och därför ansåg vi att hade vi föreslagit vissa utgiftsökningar, skulle vi också föreslå vissa förstärkningar. Vi föreslog höjning av beskattningen på sprit och cigaretter. Situationen har förändrats sedan dess, men jag måste säga att man mycket väl kunde tänka sig att bibehålla detta alterantiv, även om man hade avslagit finansministerns skattehöjningsförslag. Sedan finansministerns förslag genomförts hade situationen ändrats så att man inte längre kunde tänka sig att hålla fast vid vårt förslag. Vårt alternativ var realistiskt, och det har inte utsatts för någon nämnvärd kritik, inte ens av finansministern, när han talade om oppositionspartiernas förslag vid sitt framträdande i TV.

Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten ytterligare. Jag har velat understryka och ytterligare belysa att jag anser att regeringens ekonomiska politik är opportunistisk och inkonsekvent, att den inte är framsynt och att den inte är planmässig, och jag slutar med att instämma i det yrkande som framställt av herr Sundin.

Herr VIRGIN (h):

Herr talman! Årets kompletteringsproposition erbjuder som vanligt ett intressant studium. Den uppställer prognoser angående konjunkturutvecklingen, produktionsökningen o. s. v., som grundar sig på vetenskapliga framräkningar och analyser från riksräkenskapsverket och konjunkturinstitutet. Det finns ingen anledning för mig att ifrågasätta riktigheten av dessa analyser — och jag skulle för övrigt av naturliga skäl inte heller ha möjlighet att sätta något annat i stället. Vi har inom oppositionen inte de tekniska resurser-

na härför. Jag godtar dem alltså som utgångspunkt för våra bedömningar. Propositionen redovisar vidare en hel del ambitiösa målsättningar om vilka politisk enighet föreligger, men den innehåller också en rad uttalanden och ställningstaganden som vi står frågande eller kritiska inför. Jag kommer av naturliga skäl huvudsakligen att uppehålla mig vid dessa.

Redan i början av den reviderade finansplanens inledande översikt gör regeringen ett uttalande som onekligen väcker uppmärksamhet. Jag tänker på det beröm som ges åt klokheden i de stora skattesänkningar som numera beslutats i USA. Likaså förefaller det västtyska programmet med betydande skattelindringar att väcka regeringens gillande. Jag är visst medveten om att de ekonomiska problemen just nu är av en annan art utomlands, framför allt i USA, än i Sverige, men vi har varit i ungefär samma situation, och då var det svenska receptet skattehöjningar. En skärpning av beskattningen är regeringens medicin mot alla krissyntom, vare sig det är fråga om överhettning och översysselsättning eller det gäller stagnation och arbetslöshet. Det skulle verkligen vara intressant att veta hur en konjunktur skall vara beskaffad, i Sverige alltså, för att man skall finna en rejäl skattesänkning lika välmotiverad och naturlig som när det gäller andra länder.

När man läser finansplanen och långtidsbudgeten får man fullt klart för sig att regeringen räknar med nya skatteskrävningar inom en inte så avlägsen framtid. Regeringen säger klart att statsutgifterna framöver förväntas stiga snabbare än inkomsterna och att redan utgiftsökningar i samma takt som under de senaste åren innebär en helt orealistisk statsfinansell utveckling vid oförändrade skatter och avgiftssatser. Mycket klarare kan väl kommande skattehöjningar knappast annonseras.

Allmänna skatteberedningen väntas inom den närmaste tiden lägga fram sitt

Ang. den ekonomiska politiken

betänkande. Så mycket är känt om dess innehåll att man vet att beredningen kommer att föreslå vissa reformer som oppositionen har arbetat hårt för ända sedan den socialdemokratiska regeringen i slutet på 1940-talet genomtruffade det Wigforsska skatteprogrammet. Jag tänker då särskilt på de höjda ortsavdragen och en måttligare progression, framför allt i mellaninkomstskiktet. Utgångspunkten för skatteberedningen har enligt direktiven varit att reformera beskattningen vid ett oförändrat skattestryck. När nu uppenbarligen skattehöjningar kommer att föreslås, kanske redan omedelbart efter det nya skattesystemets införande, så frågar man sig verkligen med oro vilka former dessa skärpningar kommer att ta sig. Skall man snabbt omintetgöra de förbättringar i systemet som ställts i utsikt och som har varit en förutsättning för eller kan komma att bli en förutsättning för samförståndslösningar vid skattesystemets utformning?

Herr talman! »Alltmera framstår det som en central uppgift för politiken att främja den ekonomiska framstegstakten.» Dessa ord är direkt citerade ur finansplanen. Jag vill oreserverat instämma i dem. Däremot har jag svårt att finna full överensstämmelse mellan detta riktiga konstaterande och planen i övrigt. En central roll för den ekonomiska framstegstakten spelar de produktiva investeringarna inom näringslivet, i synnerhet industrien. Vid flera tillfällen, senast i remissdebatten i januari, har vi från vår sida pekat på den oroväckande omständigheten att industriens investeringar stagnerat sedan ett par år, låt vara då på en förhållandevis hög nivå. Vi fann tecken tyda på att det skulle bli svårt att i fortsättningen ens bibehålla investeringsvolymen oförändrad. Någon ljusare bedömning synes i dag inte vara möjlig. Snarare har väl riskerna med stagnationen förstärkts. Samtidigt har utvecklingen i vår omvärld gått vidare så att vår nivå, som tidigare alltså kunde sä-

Ang. den ekonomiska politiken

gas vara rätt hög, numera ligger lägre än jämförbara länders.

Det är också flera nya faktorer som kräver uppmärksamhet och som ökar behovet av investeringsresurser inom näringslivet. En av dem är att industriproduktionen och därmed exporten undergår ständiga förändringar i fråga om sortimentets art och omfattning. Nya produkter tillkommer, exempelvis från vår expanderande verkstadsindustri. Dessa nya varugrupper utgör en betydande och växande del av den svenska totalexporten, medan deras andel i världsmarknaden i allmänhet är begränsad. Till skillnad mot våra stora traditionella exportvaror, malm, cellulosa, kräver därför de nya grupperna förhållandevis stora investeringar för marknadsbearbetning och saluförande för att bibehålla eller förbättra sin ställning på världsmarknaden. En annan faktor är att dagens snabba omvandling av näringslivet ger korta ekonomiska livslängder på anläggningar och maskiner. Slutligen är vid ett fullt kapacitetsutnyttjande — och vi är inte så långt ifrån ett sådant — produktionsökning möjlig bara genom att höja produktiviteten, och en sådan höjning kräver investeringar. Dessutom är det så, att ju högre produktiviteten är från början — och den svenska produktiviteten är hög — desto större investeringar krävs för ytterligare förbättringar.

Industriinvesteringarnas omfattning bestäms dels av viljan till insats, dels av möjligheten att få dem till stånd. Investeringsviljan beror i sin tur på kostnadsrelationerna mellan mänskliga och mekaniska insatser, en relation som snabbt förskjuts mot ökad mekanisering i dagens svenska samhälle och därför tvingar fram ständigt nya tag. Vidare beror den på vinstutvecklingen, skatteförhållandena och alla de andra faktorer som med ett ord kan rubriceras som förväntningarna inför framtiden. Man brukar säga att hoppet om en bättre framtid är det sista som lämnar människan. Så också här, förhoppningarna

på framtiden kan leva kvar rätt länge trots ogynnsamma omständigheter i nuet. Å andra sidan dröjer det länge, sedan tilltron på framtiden en gång försvagats, innan den växer fram på nytt. Det är en tröghet i systemet, som man kan ha glädje av i vissa situationer men som man inte kan dra växlar på hur länge som helst. Det är sannolikt att vi nu inte har så långt kvar till den punkt då en kris kan börja växa fram. Som så ofta med kriser kan den bli självförstärkande, och det kan krävas stora ansträngningar för att bekämpa och övervinna den. Under alla omständigheter betyder den en bromsad framstegstakt och välståndsutveckling.

Om lusten till investeringar kan hållas vid makt så återstår frågan om det går att tillfredsställa den. De sjunkande vinsterna minskar förmågan till självfinansiering. Finansplanens optimistiska uttalanden om väntade resultatförbättringar kan väl knappast diskonteras i förskott och är för övrigt osäkra. All erfarenhet visar att risken är stor för att eventuella prisförbättringar skall konsumeras av de kostnadsökningar som är så svåra att hålla tillbaka vid överfull sysselsättning. Återstår alltså kreditmarknaden, även om denna, som herr Lundström nyss påpekade, inte är ett fullständigt och fullgott substitut. I nationalbudgeten görs beräkningar över den kreditvolym som kan tänkas komma att stå till förfogande för näringslivet. Trots att dessa beräkningar i vissa avseenden förefaller att vara optimistiska i överkant, visar de ändock att kreditbehovet inte kan täckas utan en betydande sänkning av affärsbankernas likviditet. Då den av riksbanken bedrivna starkt restriktiva politiken — i och för sig välmotiverad — under de senaste månaderna har syftat till och fortfarande syftar till raka motsatsen, nämligen en höjning av banklikviditeten, så kommer alltså inte de behövliga resurserna att stå till förfogande.

Man erkänner detta i nationalbudgeten men avfärdar det med att den över-

hettade konjunkturen påkallar ett i jämförelse med år 1963 ökat knapphetsläge för kredit. Detta må vara sant. Men i ett sådant knapphetsläge måste det vara extra viktigt att krediterna kommer de objekt till godo som är av direkt betydelse för vårt ekonomiska framåtskridande. Det är ett äventyrligt chanstagande att hålla tillbaka eller underlåta att försöka uppmuntra de investeringar som är själva grundvalen för produktionens tillväxt.

Importens stegring lär inte kunna dämpas och kräver alltså en ökande export. En ökande export kan inte ske vid en stagnerande produktion, och så är en allvarlig betalningskris ett faktum. Regeringen tar enligt min uppfattning alldeles för lätt på detta problem. Det går inte att alltför länge synda på nåden och med förtursrätt dirigera väsentliga delar av den begränsade kreditvolymen exempelvis till en så föga produktiv sektor som bostadsbyggandet och så låta övriga ändamål ta vad som blir över. Utgångspunkten borde i stället vara att i första hand tillgodose de välståndsskapande elementen och att sedan låta de andra behoven samsas om resten. Dessa behov är viktiga nog, men de kan i längden bara tillgodoses på ett hyggligt sätt vid en växande industriproduktion. Utrymmet är naturligtvis också beroende av det totala underlaget för investeringar över huvud taget, d. v. s. det sparande som kan åstadkommas. Högtsyftande planer för samhällsutvecklingen kan förverkligas bara vid tillgång på tillräckliga ekonomiska resurser. Det är emellertid inte så, att medborgarnas personliga inkomster omvandlas till resurser i samhällsbyggandets tjänst först när de i form av skatter och avgifter har indragits till statsverket, kommunen eller andra kollektiv. Varje personlig inkomst är i sig själv en del av de samlade resurserna i samhället och kan nyttiggöras för produktiva ändamål så snart den inte förbrukas för löpande utgifter.

Jag vet väl att högerpartiets värde-

Ang. den ekonomiska politiken

ringar med avseende på det personliga sparandet och dess kanalisering till olika användningsområden i väsentliga stycken skiljer sig från regeringens. Regeringen tror egentligen inte på ett personligt sparande. Det är synbarligen inte utan förvåning som finansministern noterar att det personliga sparandet faktiskt har ökat trots ett högt och stigande skattetryck och trots ett allmänt sparovänligt ekonomiskt klimat. Att det är nödvändigt med ett ökat sparande är regeringen klart medveten om, och den utvecklar detta i planen. Men regeringen drar sedan den slutsatsen att *staten* måste säkerställa detta ökade sparande. Vi delar fullt ut åsikten om sparandets nödvändighet, men vi delar inte övertron på statens överlägsenhet över individen som ägare till sparmedlen. Tvärtom, vi vill främja och underlätta det sparande som gör att medborgarna själva bibehåller äganderätten till det sparade.

Jag sade inledningsvis att budgetens utformning är beroende av en rad önskemål och åtaganden som i stora stycken tillkommit i politisk enighet. Det betyder inte att enigheten är lika stor när det gäller den allmänna ekonomiska politiken och budgetens roll i denna. Som jag redan sagt tror vi inte på den fördelning av resurserna för nyskapande som finansplanen innebär — om inte i klart utsagda ord, så dock faktiskt. Om vi skulle utgå från regeringens egna värderingar, tror vi heller inte på budgetsaldots avvägning. Från regeringens utgångspunkter är den budget som framlagts en svag budget. Regeringen uppställer ju totalbalansering som sin norm men har i år inte lyckats uppnå detta. Den förklaring som ges i finansplanen är värd att lägga märke till. Budgetunderskottet är, säger man, beroende på nedgången i statsinkomsternas ökningstakt. Lönesummorna och därmed skatteunderlaget har de två senaste åren visserligen stigit mera än produktionstillväxten i samhället, men inte lika mycket som under åren när-

Ang. den ekonomiska politiken

mast tidigare, och därför har det inte lyckats att uppnå budgetbalans. Man kan verkligen fråga sig vilka marginaler som finansdepartementet har för sin rörelsefrihet och hur det står till med viljan och förmågan att verkligen göra något åt utvecklingen, när skatteunderlaget måste tillväxa genom löneökningar som är cirka dubbelt så stora som den ekonomiska tillväxten ger utrymme åt, för att den budgetbalans skall kunna uppnås som man önskar och avser.

Nu delar vi för vår del inte regeringens åsikt om den generella önskvärdheten av totalbalansering. De statliga investeringarna — kapitalbudgeten — intar i princip ingen annan ställning i samhällsekonomin än andra investeringar. I regel kan de med fördel bestridas och bör de också bestridas med lånemedel. Även de bör alltså finansieras i så stor utsträckning som möjligt med sparmedel som inte anskaffas tvångsvis över skattsedlarna utan frivilligt och så att det sparade förblir den sparandes egendom.

Herr talman! Jag ber slutligen att få instämma i de synpunkter på skatteuttaget för nästa budgetår som herr Yngve Nilsson har utvecklat och vill yrka bifall till reservationen I i bevillningsutskottets betänkande nr 55.

Herr ÅKERLUND (h):

Herr talman! Jag har redan tidigare — den 14 maj — tillåtit mig anföra vissa synpunkter på den ekonomiska politiken i anslutning till det då föreliggande förslaget om utvidgad sedelutgivningsrätt för riksbanken. Då denna fråga genom riksdagens beslut blivit avgjord för i år skall jag inte orda mer om den saken i dag, men jag skall söka att på annat sätt och i anslutning till den i dag föreliggande reviderade finansplanen och skatteförslaget visa upp brister som enligt min mening vidlåder regeringspartiets ekonomiska politik och visa hur en annan ekonomisk politik skulle kunna utformas i anslutning

till våra tankegångar och värderingar samt utgöra ett alternativ till den socialdemokratiska politiken.

Den reviderade finansplanen inledes med en exposé över den internationella konjunkturutvecklingen, och jag skall börja med att säga några ord om denna exposé. Det finns nämligen särskilda skäl härtill, och dessa är intressanta för den teknik att skriva kompletteringspropositionen som kommit till användning. En analys presenteras av den faktiska utvecklingen, framtidsutsikterna och den ekonomiska politiken utomlands. Däri finns emellertid också infogade kommentarer, tolkningar och omdömen från finansministerns sida om den ekonomiska politiken utomlands.

Resultatet är ganska förrädiskt. Dels ges sken av en på sakkunskap byggd framställning av den internationella ekonomiens nuvarande läge, dels ges åt finansministerns tolkning av händelser och politik ett sken av vederhäftighet, dels ges åt finansministern en möjlighet att till stöd för den egna ekonomiska politiken åberopa utplockade delar av de utländska programmen, när dessa passar egna syften, dels ges också tillfälle att antyda, att andra länder egentligen inte riktigt vet sitt eget bästa och att följaktligen svensk ekonomisk politik är överlägsen andra länders, i all synnerhet om dessas program har en mera konservativ anstrykning.

Jag tycker med andra ord att framställningen är, om jag så får säga, en liten, liten aning färgad. Då jag tror att det kan ha sitt intresse för kammarens ledamöter att få färgen i finansministerns framställning något nyanse-rad, skall jag tillåta mig att ge en liten komplettering till finansplanens internationella framställning.

Jag tror också att det kan ha sitt värde att det visas att det finns andra ekonomiska program med andra tydligt redovisade ekonomisk-politiska målsättningar än dem vi får oss serverade.

Till att börja med karakteriseras det internationella konjunkturläget med or-

Ang. den ekonomiska politiken

den att alla efterfrågeområden expanderar till följd av en tidigare företagen omläggning av den ekonomiska politiken i expansiv riktning. Det är väl en karakteristik som kan vara godtagbar även för min del. I anslutning till detta förhållande säges emellertid att man i de flesta länder, t. ex. i OECD-området, icke skulle syfta till att väsentligen påverka bl. a. efterfrågeutvecklingen. Västtyskland åberopas här separat och särskilt. I stället har man utomlands, sägs det, försökt med direkta politiska ingripanden i lönebildningsprocessen för att förebygga alltför starka lönestegringar. Resultatet skall därvid ha blivit en allvarlig snedvridning av inkomstrelationerna, vilka fått återställas med lönestegringar vida över produktivitetsökningen som följd.

Direkta regleringar eller selektiva ekonomisk-politiska medel säges man ha utnyttjat i påfallande hög grad. Som exempel härpå åberopas till och med ett land som Schweiz, där t. ex. regleringar på byggnadsområdet införts. Slutligen säges det att de internationella kapitalrörelserna ställer till bekymmer och att speciella åtgärder för att påverka dessa framtvings såväl i länder som förlorar kapital som i länder som mottar kapital.

Detta är huvudpunkterna i den framställning som återfinnes i finansplanen om den internationella konjunkturen och den ekonomiska politiken utomlands, alltså ingen eller ringa efterfrågedämpning, misslyckad lönestabilisering, direkta regleringar, kontroll över kapitalrörelser. Om av en tillfällighet eller inte passar denna skildring finansministerns eget ekonomisk-politiska program som hand i handske.

Men som jag nyss sade behöver dessa punkter kompletteras och i vissa fall korrigeras. De utländska ekonomiska programmen gäller i huvudsak tre geografiska områden, som för oss kan vara av särskilt intresse: 1) Förenta staterna, 2) Storbritannien som ligger i EFTA-området och där är den bety-

delsefullaste staten för vår ekonomi och 3) EEC-länderna, och till dem får jag i detta sammanhang lägga Schweiz, som ju formellt tillhör EFTA-området.

För Förenta staternas del kan man konstatera att man där har vissa bekymmer med sin betalningsbalans och ett visst utflöde av guld och valutor. USA:s strävan är emellertid att trots kapitalutflödet få till stånd en starkt ställning i valutapolitiskt hänseende. För dess vidkommande förekommer inga som helst diskussioner om någon ändrad valutapolitisk målsättning. En dollar är och förblir en dollar.

Förenta staterna har på det inhemska planet ett expansivt statligt program. Detta är motiverat av en arbetslöshet som visat sig vara svår att häva men som till stor del får förklaras med de starka olikheter som finns inom själva befolkningen. USA:s arbetarstam utgör inget homogent arbetarmaterial i något hänseende, om jag så får uttrycka mig, utan där finns från högt kvalificerade och utbildade arbetare ända ned till analfabeter. USA har gått in för ett skattesänkingsprogram, men man konstaterar att detta program icke har medfört någon dramatisk stegring i efterfrågan för konsumtionsändamål.

Investeringarna företer en måttlig ökning. Prisstegringen har under åren 1961—1963 utgjort en procent om året. Strävan är att hålla prisstegringstendenserna i schack. Lönestegringarna har utgjort tre procent om året under åren 1961—1963. Även på den punkten vet vi att man för en ganska återhållsam politik. Produktionsökningen har utgjort fem procent om året. Man för en penning- och kreditpolitik som är smidigt anpassad till behoven men med klara och tydliga restriktiva inslag för att kunna klara balansgången mellan å ena sidan valutautflödet och å andra sidan behovet att förstärka efterfrågan av hänsyn till arbetslöshetsproblemet.

I Storbritannien har man samma problem på betalningsbalanssidan. Man har en relativt svag valutaställning, och

Ang. den ekonomiska politiken

man tvingas att iaktta stor försiktighet just av hänsyn härtill. Man driver en politik som är karakteriserad som en expansion utan inflation. Den är alltså kännetecknad av en kreditåtstramning i klart uttalat syfte att hålla tillbaka expansionstendenserna. Man säger angående den produktiva utvecklingen — jag tänker på produktionen i det brittiska näringslivet — att det är ett önskemål att få till stånd en sänkning av tillväxttakten, som tidigare varit sex procent och som man nu, som sagt, strävar till att få ned till fyra procent i syfte att hålla tillbaka efterfrågan. Man är kritisk mot en lönepolitik som inte lyckats förverkliga målsättningen, en stegringstakt om 3—3,5 procent. Man har i stället hamnat i en stegring av ungefär 4—4,5 procent, men ämnar fortsätta att söka få med stegringstakten till 3 å 3,5 procent.

I EEC-länderna, som har det speciella — till skillnad från Förenta staterna och Storbritannien — problemet att inte behöva förlora valuta utan tvärtom har ett betydande kapitaltillflöde att kämpa med, har man å andra sidan lika klart men från andra utgångspunkter uttalat att valutastabiliteten — med andra ord den valutapolitiska målsättningen — skall förbli oförändrad. Man är alltså icke för närvarande beredd att ta upp diskussioner av det slag som vi hade för några år sedan, när den tyska marken och den holländska florinen apprecierades.

EEC-ländernas gemensamma organ för att pröva ekonomisk-politiska frågor, ministerrådet, har i huvudsak uttalat följande: Man skall ge högsta möjliga prioritet åt prisstabiliseringen. Det är målet framför de andra på det inhemska fältet. Undantagslöst gäller i samtliga länder att man vill åstadkomma en inskränkning i efterfrågan. Man tar avstånd från tanken att söka producera i kapp efterfrågan — en tanke som hos oss är varmt omhulad på byggnadsområdet, där vårt program gärna har tendensen att vilja producera

ra i kapp efterfrågan på bostäder. Man tar alltså bestämt avstånd från en sådan tanke på ett vidare fält.

Medlen att åstadkomma en begränsning av efterfrågan är först och främst kreditåtstramning. Däri ingår något som vi försummar i vårt land i hög grad, nämligen minskning av likviditeten. Man har uttalat önskemål om en begränsning i den statliga utgiftsexpansionen till att motsvara ungefär samma takt som man kan åstadkomma inom produktionen, d. v. s., uttryckt i procent, med 5 enheter.

Vidare är en samordning av lönepolitiken ett önskemål som man starkt framhäver. Det är fallet inte minst i ett land som Schweiz. Som vi alla vet är man där varm anhängare av demokratiska ideal, och precis som vi säger man även där lika klart ut, att denna fråga skall man söka få löst genom att hos de s. k. socialparterna, d. v. s. arbetsmarknadens parter, vinna förståelse för en samordnad ekonomisk politik med de målsättningar som här har angivits.

Vår egen regerings ekonomiska politik skall jag ge en kort skiss av.

När det gäller prisstabiliteten kan vi konstatera att programmet för närvarande går ut på en treprocentig stegring av konsumtionspriserna. Det är en stegringstakt vilken har haft sin motsvarighet under de gångna tre senaste åren, som ju utgör jämförelseled. Vi har en mycket ringa lust att dämpa efterfrågan.

På alla områden av vårt ekonomiska liv — jag gör inte undantag för något — är önskan att hålla uppe efterfrågan stark. Vi bör inte enligt mitt förmenande blunda för att om vi håller uppe kravet på en mycket stark efterfrågan, betyder det i praktiken också att vi får en ansträngning på våra resurser som vi kanske inte kan möta och som följaktligen via den ekonomiska apparaten ger utslag på olika områden, där vi helt enkelt inte kan komma ifrån att vi skapar problem. Prisstegringen är ett ex-

empel av det slaget — den fyller just funktionen att begränsa en för långt driven efterfrågan. Men vi får också konstlade bristfenomen på en mängd områden. Det som närmast ligger till hands att peka på är självfallet bostadsområdet.

När det gäller ett så viktigt område som valutaområdet uppträder också av självklara skäl bristfenomen. Vi arbetar sålunda i dag med en bytesbalans som förutses ge ett underskott av 400 å 500 miljoner kronor. I fjol blev underskottet av bytesbalansen 300 miljoner kronor. I en tid då vi kan glädja oss åt den rikaste materiella försörjning som svenska folket någonsin upplevt och i en högkonjunktur som enligt vad alla vittnar är utomordentligt god; i ett sådant läge, kan inte svenska folket självt hålla balans i sina affärer. Vi tvingas med andra ord att här ta emot en kapitalimport för att våra valutatillgångar inte skall sjunka. Vi får den i form av den s. k. förskjutningsposten, vilken är en mycket naturlig ökning av den lagerhållning som utländska företag tvingas att hålla i en expanderande marknad sådan som vår.

Vi bör inte förneka att riksbanken gör aktningsvärda försök att föra en stram kreditpolitik. Enligt min mening är det utomordentligt lovvärt att riksbanken här lagt om sin kreditpolitik, litet sent måhända, men ingen skall väl i dag klanka på vad riksbanken i dag försöker. Vi bör emellertid också vara på det klara med att riksbankens åtstramningspolitik haltar i varje fall enligt min uppfattning. Man försöker att föra en stram politik när det gäller krediterna, men man är definitivt icke stram när det gäller likviditeten. Den ökning av sedelutgivningsrätten med 800 miljoner kronor som genomförts betyder, om riksbanken nödgas att ta hela detta belopp i anspråk, en mycket stark ökning, d. v. s. med 10 procent, av de likvida medlen i vårt land.

När det gäller statsutgifterna expanderar de i år med inte mindre än 13

Ang. den ekonomiska politiken
procent. Som jämförelse nämner jag de 5 procent som man inom OECD har rekommenderat.

Vi har ingen uttalad inkomstpolic. Det är inte så direkt överraskande att vi under sådana förhållanden får en stegring av inkomsterna i landet enligt finansplanens beräkningar med inte mindre än 8 procent. En samordning är här, som alla vet, begärd av riksbanken.

Det har också sagts från olika håll inom de politiska partierna och av arbetsmarknadens parter att man önskar bibehålla en frihet på detta område för arbetsmarknadens parter. På den punkten tror jag att jag kan säga att det råder enighet, men å andra sidan — det har jag sagt tidigare — ligger det någonting väsentligt i riksbankens hemställan, och det ligger någonting väsentligt också i vad bankoutskottet uttalar i sitt utlåtande nr 18 med anledning av två centerpartimotioner samt riksbankens skrivelse till bankoutskottet. Det ligger någonting väsentligt i det uttalandet att en frihet här förutsätter att sådana uppgörelser kan komma till stånd som är förenliga med ekonomisk stabilitet. Huruvida detta är fallet vid en stegring av inkomsterna med 8 procent finns befogad anledning att ifrågasätta.

Vi kan tycka att denna fråga är obehaglig och att vi inte vill röra vid den, men vi kan kanske trots allt ändå inte blunda för att det finns krafter som är starkare till och med än arbetsmarknadens parter i Sverige. Det finns krafter utanför vårt lands gränser som inte tar hänsyn till önskemål av den typ vi kan ha, och av den anledningen är det kanske på lång sikt någonting ofrånkomligt att man särskilt beaktar vad bankoutskottet här uttalar i sitt utlåtande nr 18, att en förutsättning för att vi skall kunna ha frihet naturligtvis är att den kombineras med ett tillräckligt ansvar för händelseutvecklingen.

Den ekonomisk-politiska målsättningen, som jag fattar den och som jag

Ang. den ekonomiska politiken

skulle vilja ha den i dag, har som väsentligaste ingrediens att man får en balans i utrikeshandeln, en uppbyggnad av våra utlandstillgångar och valutaregleringens avskaffande. Detta är tidigare sagt i denna kammare, men det behöver upprepas, och det finns alldeles särskilda skäl för att upprepa det. Vårt land tillhör ju i alla fall den krets av länder som på fullt allvar strävar till att liberalisera kapitalrörelserna.

För det andra borde vi enligt min uppfattning eftersträva prisstabilitet. Detta bör förenas med en full sysselsättning. Vi kan inte och bör inte kapitulera inför tanken att full sysselsättning inte skulle vara möjlig att åstadkomma utan att man godtar ett visst mått av inflation. Jag har den uppfattningen att det mycket väl låter sig göra att förena en full sysselsättning med åtminstone en väsentligt mindre grad av inflation än den vi har i vårt land för närvarande och kanske också helt utan. Som medel härför vill jag rekommendera en dämpning av efterfrågan. Vi bör inte vara så benägna att söka producera i kapp eller bygga i fatt en efterfrågan, som vi spär på i hastigare takt än vi orkar av egen kraft tillfredsställa.

Vidare vill jag rekommendera en åtstramad penningpolitik och kreditpolitik. Jag understryker att jag kombinerar dessa begrepp. Penningpolitik och kreditpolitik är inte samma saker, de är komplementära medel.

När det gäller finanspolitiken är en stramare statlig utgiftskontroll att rekommendera. Vi bör ha balans i vår statsbudget. Kommer vi i situationer där vi måste finansiera ett underskott, är långsiktiga lån den rätta metoden.

Jag vill från detta gå över till att säga några ord om ett par speciella problem som är berörda i finansplanen. Finansministern talar mycket om arbetsmarknadspolitiken och sysselsättningen. Vad vi inte kan blunda för är att vår arbetslöshet har börjat få strukturell ka-

raktär. Den 15 maj hade vi 21 600 arbetslösa. Det är en ökning i förhållande till samma period i fjol. Denna arbetslöshet förekom till 60 procent i norrlandsområdet jämte Dalarna och Värmland. Den politik som förs innebär en överflyttning av arbetskraft från Norrland. Enligt min mening är detta en farlig utveckling. Vi får inte glömma att i all ekonomi finns ett kumulativt element. Tar vi bort folket från Norrland och flyttar människorna till södra Sverige, reducerar vi också den marknad på vilken i Norrland kvarbliven verksamhet är hänvisad att sälja sina produkter. Det betyder att vi löper risken att inte kunna stoppa en utveckling av detta slag som vi påbörjat. Det är i så fall enligt min mening bättre att något dämpa expansionen i södra och mellersta Sverige.

Varför flyttar vi arbetskraft söder över, och vad har det för betydelse för bostadsproduktionen? Jag vill säga ett par ord om den frågeställningen. Här finns en sak som riksdagen enligt mitt förmenande förbisett.

Riksdagen beställer varje år ett antal bostäder i ett bostadsbyggnadsprogram — låt vara i grova drag. I år har vi beställt 85 000 nya lägenheter. Men det är en sak riksdagen har glömt att tala om i detta sammanhang, och det är vilket pris riksdagen är villig att betala för bostäderna. Låt mig peka på några siffror, tagna ur finansplanen. 1961 färdigbyggdes 73 800 lägenheter, för vilket ändamål behövde lånas 2 625 miljoner. Det betyder 35 000 kronor per lägenhet. 1964 beställer vi 85 000 lägenheter, och för detta behöver vi låna 4 500 miljoner kronor. Det ger i genomsnitt 53 000 kronor per lägenhet, som måste lånas upp. Här har med andra ord på tre år skett en 50-procentig stegring av upplåningsbehovet för varje enskild bostadslägenhet i landet.

Jag skall också säga ett par ord om högerpolitiken i anslutning till detta betänkande från bevillningsutskottet

och den reservation som där är presenterad. Det gäller alltså högerens budgetpolitik.

Herr Virgin har redan visat på det ofrånkomliga samband som finansministern alltid med sådan rätt framhåver i riksdagen, nämligen att det är utgifterna som i allt väsentligt bestämmer skatteintäkternas nödvändighet och skatternas höjd. Härvidlag kan endast smärre förändringar möjliggöras av att man kan önska låna en större eller mindre del av de pengar man behöver för utgiftstäckningen.

Högerpartiet har på basis av regeringens propositioner och inkomstberäkningar framlagt vissa alternativa förslag till regeringens förslag, och jag skall redogöra härför på ett par punkter. Vi har exempelvis yrkat på ett antal utgiftshöjningar, däri ingående bostadsrabatterna som vi hade gemensam votering om i dag, avsättning till fonden för idrottsnämndens främjande, bidrag till driften av lokala yrkesskolor, för att ta några exempel. Dessa visar en ökning av utgifterna på inte fullt 40 miljoner kronor. Vi har också föreslagit minskningar på inkomstsidan, uppgående till 415 miljoner kronor. De viktigaste av dessa är avdraget för pensionsavgifterna, det 95-procentiga skatteuttaget och minskningen med 75 miljoner kronor på varulagervärderingen och återanskaffningsvärdet. Dessa är de tre största posterna. Mot detta har vi att sätta krav på besparingar. Även om dessa således inte har bifallits av riksdagen, har de dock av oss framförts reservationsvägen och får alltså utgöra ett uttryck för vad som alternativt skulle ha kunnat göras i fråga om budgetpolitiken. Besparingarna uppgår till ett sammanlagt belopp av 320 miljoner kronor, varav de viktigaste avser bostadsområdet med 200 miljoner kronor, sjukförsäkringen med 46 miljoner kronor och småanslagen med 39 miljoner kronor.

Jag skall till detta också nämna att vi i dag kommer att behandla ett ären-

Ang. den ekonomiska politiken

de som gäller inleverans av medel från riksbanksfonden till statsverket, där det föreligger en reservation från borgerligt håll om en ökning av denna inleverans med 50 miljoner kronor. Det är alltså här fråga om förslag, vilka sammanlagt leder till 375 miljoner kronor i besparingar och inkomstökningar. Detta skulle, med höjda utgifter respektive inkomstminskningar på i runt tal 475 miljoner kronor samt besparingar och inkomstökningar på 375 miljoner kronor, för driftbudgeten betyda en försvagning med 100 miljoner kronor jämfört med regeringens linje.

I fråga om kapitalbudgeten har vi följande yrkanden: Vi har föreslagit en relativt obetydlig utgiftsökning för fångvårdsstyrelsens delfond på 1,5 miljon kronor. Vidare har vi föreslagit besparingar på kapitalanslagen för kommunikationsverken med 128 miljoner kronor. För studiemedelsfonden lyder vårt besparingsförslag på 89 miljoner kronor. Genom försäljning av LKAB-aktier beräknar vi, att det skall vara möjligt att få in 200 miljoner kronor, om det uppgjorda programmet följts. Det skulle betyda en ökning av kapitalbudgeten med 415 miljoner kronor, och totalbudgeten skulle enligt våra förslag då i runt tal ha fått en omkring 300 miljoner kronor starkare ställning. Lånebehovet skulle därigenom för statsverkets del varit 300 miljoner kronor lägre för det kommande budgetåret.

Finansministerns förslag resulterar i ett lånebehov av 850 miljoner kronor. För min del betraktar jag inte en siffra av detta slag som sakrosankt. Det väsentliga är inte i och för sig om detta belopp är 850 miljoner kronor eller 550 miljoner kronor. Av självklara skäl kan inte några hundra miljoner kronor mer eller mindre i ett folkhushåll med en total omsättning på bortemot 100 miljarder kronor ha någon avgörande betydelse. Det viktiga är endast att man inte lånar på ett sådant sätt att det ger upphov till kreditexpansion, vilket lätt

Ang. den ekonomiska politiken

sker genom upplåning i bankerna, särskilt riksbanken. Upplåningen bör således vara långfristig.

Av framför allt två skäl kan vi inte acceptera totalbudgetens filosofi, och dessa har redan herr Virgin berört. Jag kan uttrycka den på ett annat sätt genom att säga att det finns ett betydande inslag av socialisering med hjälp av skattemedel i detta totalbudgetresonemang. Det är det vi inte kan acceptera, och det är också en tanke som icke har motsvarighet i länder som i allmänhet har en totalbalanserad budget. Amerika är ett exempel därpå, och där har man inte någon strävan i och för sig att socialisera av ideologiska skäl.

Jag skall ta upp ytterligare en sak, som herr Virgin också berörde, nämligen att de ständigt stigande skatterna driver på inflationsprocessen genom att framkalla kompensationskrav. Det är enligt vår mening inte här så mycket en principiell fråga som en fråga om vad som i detta läge är lämpligt och klokt att göra.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen I till bevillningsutskottets betänkande.

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! När herr Sundin senast var uppe i denna talarstol konstaterade han att det var en glest besatt kammare. Nu är den ännu glesare, och även herr Sundin har försvunnit. Det är därför otacksamt för mig att tala just nu, men jag måste nog ändå göra det, eftersom oppositionens representanter nu har redogjort för sin syn på finansplanen och statsbudgeten.

Det kan väl allmänt sägas att den riksstat som nu föreligger till antagande får sin prägel av den utomordentligt goda ekonomiska konjunktur i vilken vi befinner oss. Det är rekordartat höga inkomster, som emellertid inte räcker till för att täcka alla statliga utgifter. I motsats till vad den siste ärade talaren

sade, anser vi från vårt håll det angeläget med en totalbalansering av budgeten under en sådan konjunktur som den vi för närvarande har.

Vi kan understryka vad finansministern säger i finansplanen, att den upplåning som där rekommenderas är maximal under en så typisk högkonjunktur som den nuvarande. Inom bevillningsutskottet har också en betryggande majoritet ansett, att vi inte bör låna mer än dessa 800 miljoner kronor. Högerpartiet däremot har i en reservation förklarat, att vi bör ta ut mindre i skatt. Herr Åkerlund har här redovisat vilka förslag högerpartiet framlagt under vårsessionen. Jag konstaterar bara att riksdagens beslut är annorlunda. Men det är klart att ett parti har rätt att redovisa sina åsikter och sina dispositioner. Vi står emellertid nu inför faktum, att riksdagen beslutat utgifter av sådan storleksordning att om vi nu skulle sänka skatteuttaget måste vi låna ännu mer, och den politiken vill vi inte rekommendera.

Från högerpartiets sida har man försökt måla bilden av ett skattetryck i Sverige, som är alldeles särskilt hårt i förhållande till skatterna i alla andra länder — det är väl det som är syftet. Herr Yngve Nilsson förklarade att vi i Sverige ligger som god etta när det gäller skatteuttaget, vilket han tyckte inte var något att vara glad över. Han säger att sammantaget är våra skatter av sådan karaktär att de verkar hämmande.

Jag har studerat den tabell som reservanterna fogat till reservationen, men jag kunde inte känna igen siffrorna. Sedan jag tittat på dem närmare har jag kommit underfund med att reservanterna utlämnat något — statistik kan ju behandlas på olika sätt.

Om ledamöterna slår upp denna tabell i betänkandet finner ni, att Sverige när det gäller direkt och indirekt skatt tar ut sammanlagt 30,5 procent av bruttonationalinkomsten. För att få en effektfull bakgrund redovisar reservan-

terna sedan Frankrike med 22,6 procent. Det är ju en avsevärd skillnad.

Men om vi tar med *alla* skatter, således även socialförsäkringsavgifterna, vad får vi då för bild av skattetrycket i Sverige och i Frankrike? Jo, ärade ledamöter, om man mäter på det sättet, vilket ger en riktigare bild, tar Sverige ut 35,1 procent och Frankrike 35,1 — alltså ingen skillnad alls. Det hänger samman med att Frankrike har socialavgifter på 12,3 procent mot 4,7 procent i Sverige. Tabellen i reservationen får alltså ett helt annat utseende om man tar med socialavgifterna. Norge, som i tabellen redovisats med 27,3 procent, kommer då upp till 32,5. Det är visserligen lägre än Sverige, men skillnaden är inte så stor.

Låt oss ta ett annat land, i fråga om vilket det bör vara intressant att veta hur högt det samlade skattetrycket är, nämligen Västtyskland. Inte minst med hänsyn till vad herr Åkerlund här framhöll bör det ju vara angeläget för oss att ta reda på om man i Västtyskland verkligen har så låga skatter, som redovisas i reservationen, nämligen 25,4 procent mot 30,5 procent i Sverige. Nej, så är det inte. De har i verkligheten ett samlat skatteuttag av 35,4 procent, d. v. s. tre tiondelar högre än vi. Västtyskland är som bekant en mycket viktig handelspartner till Sverige.

Jag måste fråga mig: Kan det vara riktigt honnett att ge riksdagens ledamöter en sådan bild av rådande skatteförhållanden? Jag tycker inte det.

Att skatterna är höga bestrider vi inte från socialdemokratiskt håll. Men vi bestrider när herr Nilsson vill göra gällande, att vi är likgiltiga för hur skattetrycket verkar.

Vi skulle inom mitt parti vara likgiltiga för hur skatteskalorna är utformade, påstår man vidare. Nej, visst inte! Om 14 dagar kommer att avslämnas ett betänkande, där man gjort reviderade skatteskalor och där den s. k. puckeln är utjämnad.

Men, mina damer och herrar, en så-

Ang. den ekonomiska politiken

dan teknisk förändring leder inte fram till ett lägre skattetryck. Det kan bli ett lägre skattetryck för enskilda individer, men totalt sett måste staten ha fram pengarna. Endast under förutsättning att man är beredd att radikalt skära ned utgifterna kan man sänka skatterna totalt. Vi ser det hela så, att det finns plats för ett reformarbete inom ramen för de ekonomiska framsteg som görs i vårt land. Det är mycket väsentligt att komma ihåg att man har detta utrymme inom en expanderande ekonomi. Därvidlag kan man säga att herr Åkerlund ville måla om färgerna i finansplanen. Han ville ge litet mörkare färg åt herr Strängs ljusa färger, så att det inte ser så ljust ut. Men jag hörde inte att herr Åkerlund ville bestrida de prognoser som gjorts i finansplanen med en rell produktionshöjning på 5,5 procent. Har herr Åkerlund en annan uppfattning? Är det för optimistiskt beräknat? Det är det kanhända — kanske stannar siffran en halv eller en procent lägre — men erkänn att det ändå är en utomordentligt förnämlig framstegstakt!

Där vill jag passa på att säga en sak till herr Bengtson, som ville göra gällande att inflationen har gjort att regeringen och socialdemokratien har fått en så gynnsam effekt av sin politik. Nej, herr Bengtson, nominella inkomster på grund av en penningvärdeför-sämring leder inte alls till några framsteg. Det är nationalproduktens ökning och ingalunda inflationen som avgör framstegstakten. Herr Bengtson och jag är nog överens om att så är förhållandet.

När herr Bengtson samtidigt beklagar, att oppositionen har så svårt att göra sig gällande, kan jag förstå att han tycker det är bekymmersamt. Han säger att man inte gärna vill ta bort utgifter till ändamål som folk sätter värde på. Nej, det är ett dilemma. Vi har stora statsutgifter på en hel del viktiga områden, exempelvis försvaret, vi vill ge hyggliga folkpensioner åt våra gamla, och vi tycker det är rimligt att barn-

Ang. den ekonomiska politiken

familjerna får det litet bättre. Varje sådan post är mycket dryg.

Socialutgifterna, till värden av gamla och till stöd åt barnfamiljerna, är transfereringsutgifter och inte reella statliga utgifter som tar arbetskraft och kapital i anspråk. Det är fråga om en fördelning mellan grupperna till förmån för barnfamiljerna och pensionärerna. Men det är klart att detta leder till att vi får ökade statsutgifter. När jag kom till detta hus 1937 som ung riksdagsman och läste budgetförslaget, tyckte jag det var många nollor efter siffrorna. Budgeten slutade då på 1 350 miljoner kronor. Den budget vi fastställer nu slutar på över 22 miljarder. Detta visar vilken väldig expansion som har ägt rum i det här landet, och åtminstone vi på vårt håll är glada över att det har gått så hyggligt som det har gjort.

Flera talare här har sagt att vi måste komma ihåg hur viktigt det är att vårt näringsliv förkovras och att investeringarna hålls på en hög nivå. Ja, där råder inga delade meningar. Det är inte alls så, som det sades här, att det regerande partiet är likgiltigt för exporten — alldeles tvärtom.

Jag vill fråga opponenterna, vad ett sådant arrangemang som investeringsfonderna har betytt för de svenska exportföretagen. Det har betytt kolossala belopp i skattelättnad. Och var det för att samla popularitet åt regeringspartiet som vi under efterkrigstiden fram nästan till mitten på 1950-talet vidtog en rad impopulära åtgärder i syfte att hävda exporten? Vi fick stå för de impopulära åtgärderna, men vi var övertygade om att de var riktiga, och jag vågar nog säga att vi under slutet av 1950-talet och nu under 1960-talet har skördat resultatet av dem.

Det är inte alls så, som man vill göra gällande, att vårt näringsliv nu skulle ha föga intresse för investeringar, men investeringarna har de båda närmast föregående åren legat på en osedvanligt hög nivå, och då verkar det som en avmattning så snart man kommer

under denna höga toppnivå. Åtskilligt tyder på att svenskt näringsliv hävdar sig bra, även om förhållandena inte är så gynnsamma som de var för en del år tillbaka, då över 80 procent av investeringarna kunde finansieras med företagens egna dolda reserver. Det är minsann inte fy skam att kunna nå ett sådant resultat.

Jag vill slå fast, att vi har ett naturligt intresse av att gynna näringslivet och åstadkomma en allt starkare framstegstakt genom ökade investeringar. Vi bestrider också, att var skattepolitik har varit ett hinder för en expansiv utveckling.

Jag skall inte säga mer om företagsbeskattningen. Jag har talat om den tidigare. Utredningen om hur vi skall forma vår framtida företagsbeskattning kommer nu att sättas i gång på allvar, och vi får se vad den kommer fram till. Jag tror uppriktigt sagt, att i den mån vi över huvud taget skall ha någon beskattning på företagen framöver, är det inte mycket att röra vid det som blir kvar efter en eventuell första reform, där energiskatt, skatt på investeringar och en del annat försvinner. Jag tror inte det finns anledning att diskutera detta nu, men vi har slagit fast att vi inte betraktar den av oss förda skattepolitiken gentemot företagen som ett hinder för utvecklingen, utan alldeles tvärtom. Vi har också belägg från andra länder på att man även där säger ungefär så som jag nu försökt återge.

Och i fråga om det personliga sparandet, som man påstår att vi inte har intresse för, är det på många sätt dokumenterat att ju hyggligare den materiella standarden blir desto större möjligheter har de enskilda att sätta undan en slant och att så även sker. Vi har ingalunda varit överksamma när det gäller sparandet utan alldeles tvärtom. Bevillningsutskottet redovisade nyligen i ett betänkande resultaten av de olika sparformerna, och för min del ansåg jag att det mest lovande i den statistiken var att våra unga medborgare spa-

rade. Detta har ett alldeles speciellt värde med tanke på framtiden. Vårt skattesystem har också i flera avseenden tagit sikte på att genom skattelättnader främja sparandet. Även där tycker jag nog att man kan våga försvara sig och säga: så långt ifrån att vara likgiltiga är vi tvärtom intresserade av alla åtgärder som rimligen kan vidtagas för att främja sparandet. Vi har där tyvärr gjort dumheter tidigare, som kostat skattebetalarna mycket pengar utan att vi nått åsyftade resultat. Sådana saker är vi inte beredda att göra om igen, det är inte rätt mot skattebetalarna att förfara på det sättet. Men vi kan nu erkänna att vi misslyckades den gången.

Jag vill slutligen säga, herr talman, att årets betänkande ger bilden av större samförstånd än tidigare. Att högerpartiet har ett speciellt yrkande skall vi kanske se mot bakgrunden av vad herr Åkerlund sagt: man har gjort en del framstötter i riksdagen men ofta nog blivit tämligen isolerad från de andra partierna. Detta är ju ett bevis för att man visserligen kan propagera men har svårare att övertyga människorna om att den politiken vore det bästa. Vi får hoppas att den budget, som vi nu är i färd med att fastställa, kommer att hålla någorlunda. Det viktigaste i detta avseende är att vi under det närmaste året får behålla lika goda konjunkturen som vi haft innevarande budgetår.

Jag hemställer om bifall till utskottets betänkande.

Herr NILSSON, YNGVE, (h) kort genmäle:

Herr talman! Bevillningsutskottets ärade ordförande kritiserade i sitt anförande det siffermaterial jag hänvisat till. Då ber jag endast att få säga, att OECD varje år sammanställer uppgifter om skattetrycket i de anslutna länderna, och materialet erhåller man från de olika finansdepartementen. Vid bearbetningen görs en uppdelning mel-

lan direkta och indirekta skatter och socialförsäkringsavgifter, men när det gäller avgifterna lämnas uppgifterna enligt mycket skiftande grunder, och de informationer jag har ger mig anledning att säga att uppgifterna från svenska sida inte inkluderar ATP-avgifterna.

Sedan vill jag ytterligare framhålla att en väsentlig anledning till att skattetrycket här i Sverige nått så hög nivå är den automatiska skattehöjande effekt som åstadkommes genom inflationen. Den skattehöjningen äger alltså rum utan att riksdagen har beslutat härom, och höjningen har sin grund dels i att ortsavdragen genom inflationen förlorar i realvärde, dels i att en genom inflationen ökad inkomst flyttas upp i skatteskalen och därigenom drabbas av en högre skatteprocent än tidigare, även för sådan inkomstökning som endast motsvarar penningvärdets fall.

Bevillningsutskottets ärade ordförande nämnde att skatteberedningen inom kort ämnar lägga fram ett betänkande och föreslå ändringar i skatteskalorna, varvid även den av oss så många gånger kritiserade puckeln skall tas bort. Jag vill endast med tacksamhet notera dessa utfästelser och försäkra, att när förslagen kommer på riksdagens bord skall högerpartiet ta upp dem till den prövning de kan föranleda.

Herr VIRGIN (h) kort genmäle:

Herr talman! När bevillningsutskottets ordförande säger att lånebehovet för högerns del skulle vara lika stort som det regeringen redovisar, eller ännu större, så är det alldeles uppenbart ett orimligt påstående. Det skulle innebära att vi för vår del måste ta hänsyn till att de av oss framställda förslagen inte vunnit riksdagens bifall och därför skulle utgå från situationen just som den ser ut för ögonblicket. Om det emellertid alls skall vara någon mening med att driva oppositionspolitik, så måste man väl åtminstone betrakta bud-

Ang. den ekonomiska politiken

getåret som en enhet, utgå från de förslag och yrkanden man därunder framställer och sedan redovisa ett samlat alternativ. Det är besvärligt nog ändå för oppositionen att varje budgetårsskifte nödgas utgå från nya förhållanden, som är grundade på beslut och åtgärder, genomdrivna mot oppositionens önskemål.

Herr Ericsson i Kinna säger, att det inte råder några delade meningar om behovet av investeringar för industrien. Jag tror kanske inte heller att det i princip är några delade meningar i det fallet. Jag bara pekade på den omständigheten, att finansplanens utformning och de där annonserade åtgärderna inte riktigt stämmer med en sådan deklaration. De offentliga investeringarna och den offentliga konsumtionen har nämligen ökat betydligt mera än t. ex. 1960 års långtidsutredning förutsatte; industriens investeringar däremot i mindre grad.

Nyligen har offentliggjorts en utredning, som visar att Sverige bland samtliga EFTA-länder plus EEC-länderna plus USA och Kanada är det land där den största andelen av nationalprodukten används för statliga utgifter på det civila området, alltså med undantag av försvarsutgifterna. Samtidigt visas att de västeuropeiska ländernas andel i respektive länders bruttonationalprodukt när det gäller maskininvesteringar inom industrien i genomsnitt har stegrats. Sveriges andel har däremot sjunkit. Just i dag har Sverige rekord bland dessa länder i fråga om låg andel av bruttonationalprodukten till maskininvesteringar.

Det är sådana omständigheter och sådana rekord som vi finner skrämmande.

Herr BENGTON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag tog i mitt förra anförande upp frågan om inflation och regeringspropaganda, och det vände sig herr John Ericsson emot.

Vad herr Ericsson därvidlag tillade

förändrar knappast situationen. Vissa av de bidrag och anslag som utgår är ju indexreglerade, t. ex. folkpensionerna, och på den punkten har vi velat få till stånd även standardförbättringar. Under stort motstånd från regeringspartiet har vi lyckats få upp folkpensionerna och därigenom fått till stånd standardförbättringar. Andra bidrag är emellertid inte indexreglerade, exempelvis barnbidragen, och då måste man rimligen, när kronan rutschar utför så mycket som den gör, vid vissa tillfällen företa en höjning, som slås upp med stora rubriker i regeringstrogn tidningar där det sägs, att nu höjer vi barnbidragen så och så mycket. Det ligger inte mycket av realitet bakom detta, utan höjningarna föranleds till stor del av inflationen. Så går det till på åtskilliga områden, och utvecklingen, påverkad av inflationen, går i den riktning som jag angav i mitt första anförande.

Jag kan också ta ett annat område som exempel. Jag tror att det var år 1948 som vi bestämde bidrag till skollåntiderna. Det var samma partifärg på regeringen på den tiden. Bidragen bestämdes då till 70 procent. I dag har vi alltså alltså en regering med samma partifärg, och nu utgör bidragen 10 procent. Så har alltså löftet hållits från regeringens sida! Man ger kommunerna 70 procent, men sedan låter man det hela rutscha ned till 10 procent, och man gör inte någonting för att återställa det gamla värdet. Nog kan man därför säga att inflationen utnyttjas ganska skickligt på olika områden från det nuvarande regeringspartiets sida.

Det var tacknämligt att herr John Ericsson höll med om — i anslutning till vad jag sade om det system vi nu har — att det var svårt för oppositionen att göra sig gällande. Under sådana förhållanden kanske vi kan bli eniga om att när författningsutredningens förslag kommer, så skall det vara möjligt att skapa ett system som leder till något större jämbördighet i spelet om hur allt detta skall behandlas.

Herr LUNDSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har med full avsikt avstått från att debattera skattesystemets utformning och dess verkningar på totalbeskattningens storlek, eftersom de sakliga förutsättningarna för en sådan debatt ännu saknas. Jag är emellertid helt övertygad om att sedan skatteberedningens förslag har framlagts och sakmaterial därigenom har ställts till förfogande, så kommer debatten till alla delar att utgå från dessa nya förutsättningar under det närmaste året och även de närmaste åren; ingen människa kommer att föra något mera väsentligt resonemang om det system som vi nu har och dess verkningar.

Man kan tycka att det ur den synpunkten skulle vara meningslöst att här fortsätta och tala om investeringarna inom industrien. Jag vill emellertid göra en liten reflexion.

Herr Ericsson i Kinna frågade, vad investeringsfonderna betytt för industrierna. Vi vet alla att de har betytt oerhört mycket. Vad de kan komma att betyda framdeles vet man inte. En förutsättning är nämligen att det finns någonting att avsätta till investeringsfonderna. Kostnadsstegringen för näringslivet är nu så betydande och konkurrensen internationellt sett så avsevärd, att de reella vinstmarginalerna starkt minskar. Därigenom minskar även förutsättningarna för att kunna fortsätta den sortens investeringar, som i varje fall i viss utsträckning måste betalas med eget kapital.

Herr Ericsson bestrider att vår skattepolitik har utgjort ett hinder för näringslivets utveckling. Jag vill lämna den frågan därhän. Jag har nämligen hävdad, och det vidhåller jag alltjämt, att skattesystemet inte är tillfredsställande bara genom att ej utgöra ett hinder för utvecklingen utan om möjligt skall det utgöra en positiv stimulans, som ger näringslivet ökad möjlighet att utvecklas vidare. Men det finns åtminstone på vissa områden en klar ten-

Ang. den ekonomiska politiken

dens till restriktiva verkningar av den nuvarande skattepolitiken, t. ex. när det gäller att nå en ökad tillgång på arbetskraft, framför allt kvinnlig arbetskraft. Jag anser att förvärvsavdragen är en klart hämmande faktor när det gäller att få en ökad tillgång på sådan arbetskraft. Det har gjorts undersökningar om vad det kan bero på att gifta kvinnor inte går ut i — eller inte stannar kvar i — förvärvsarbete, och det har givits olika svar, men i ett avseende har de tillfrågade, såvitt jag vet, varit alldeles eniga: ett skäl av väsentlig betydelse är de alltför små förvärvsavdrag som utgår.

Herr SUNDIN (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag delar utskottets ordförändres uppfattning — det framhöll jag även i mitt förra anförande — att möjligheterna till en fortsatt standardutveckling uteslutande beror på de möjligheter som ges näringslivet.

Sedan kan man diskutera framstegstakten, och den måste ju vara analog med och avhängig av den utveckling som näringslivet har möjligheter till. Utöver vad herr Bengtson sade alldeles nyss vill jag bara påpeka att det finns en faktor till, herr Ericsson, som har gjort det möjligt för den nuvarande regeringen och för riksdagen att fatta beslut som har med framstegstakten att göra, och det är att man har profiterat på kommunerna. Vi har här fattat beslut i fråga om kommunalpolitiken, som sedan medfört att det lagts ökade bördor på människorna i form av höjda kommunalskatter.

Man får väl hoppas att detta skall kunna tillrättaläggas när skatteutjämningskommittén så småningom lagt fram sitt förslag, men med de begränsade direktiv kommittén har förhoppningarna inte så där riktigt hundraprocentiga. Det torde väl därvidlag finnas anledning att återkomma.

Sedan vill jag, herr talman, på de korta minuter jag har till förfogande

Ang. den ekonomiska politiken

för min personliga del och även för partiets deklarerera den uppfattningen, att när man är ense om de stora utgifter, som vi besluta om i det här huset, då skall vi också vara beredda att betala vad det kostar. Vi vet vad som verkligen kostar pengar för närvarande inom de olika departementen — det är försvaret, det är socialhuvudtiteln och det är ecklesiastik- och kommunikationshuvudtitlarna som är tyngdpunkten — och mig veterligt finns det väl inte något parti i sin helhet — det finns kanske delar av något parti — som vill vara med om att pruta ned kostnaderna inom de områden som jag har räknat upp. Skall det sedan finnas möjligheter till en skattesänkning, när medborgarna vill ha den här servicen, då är det produktionsstegringen över huvud taget som skall åstadkomma detta.

Jag har uppmärksammat att tiden för mitt inlägg är ute, men jag skulle vilja synda på nåden och ytterligare framhålla, att när man för fram från högerhåll hur förträffligt det är i olika länder, vilka skattesatser man har o. s. v., då skall man också se till vilken service dessa länder — inte minst Amerika, herr Åkerlund — ger åt sina nedborgare. Det är den enda relevanta jämförelse man skall göra i det här sammanhanget.

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! Jag vill förklara att jag uppskattar herr Virgins erkännande av att vi alla är intresserade av en högre investeringsnivå och att det således inte finns några principiella skillnader därvidlag. Jag kan också erkänna att herr Virgin har rätt i att vi har en större andel av offentliga investeringar än vad man har i de flesta andra länder. Jag tror att man kan understryka att detta är riktigt.

Men, herr Virgin, för ett lands framstegstakt, när det gäller realkapitalbildning, är det totala sparandets andel av hela nationalprodukten det avgörande,

inte på vilken sektor sparandet kommer. I det avseendet tror jag att Sverige ligger mycket bra till. Sparande, i den meningen att skaffa sig varaktiga nyttigheter, är en mycket stor del av hela produkten, alltså i förhållande till vad vi konsumerar, och det lägger jag en avgörande vikt vid.

Herr Bengtson ville inte gärna erkänna att han gjort en felaktig framställning i sitt första anförande utan sade nu att det har underlättat för regeringen att det har varit inflation. Så tog han exemplet med skolmältiderna, för vilka statsbidraget reellt sett hade sjunkit. Ja, vi vet att så har varit fallet. Det var inte bara år 1948, herr Bengtson, som sådant skedde — det fortsatte även åren framöver. Även de år när herr Bengtsons parti delade ansvaret i regeringen var utvecklingen densamma. Vi kan väl på samma sätt säga att herr Sundins påstående att regeringen — eller, om man så vill, rikspolitiken — har kunnat få större svängrum därför att kommunerna fått sitta emellan måste vara felaktigt.

Om det förslag som offentliggjordes i går rörande skattutjämning säger man, att det inte kommer att leda till någon effekt, därför att den summa som skall fördelas är begränsad. Man har bara lagt dit hundra miljoner extra. Ärade kammarledamöter! Från början var det väl så, att regeringen räknade med att det bidrag som utgår undan för undan skulle reduceras. Det är en faktor. En annan faktor, som kom fram i det nya förslaget, är att det skall gälla alla kommuner. Framför allt de svagaste kommunerna skall ju få ett garanterat skatteunderlag. Det är väl ändå en ny och radikal sak. Så långt jag begriper kommitténs förslag — jag har inte läst det än, jag har bara läst ett förhandsreferat — är det en mycket väsentlig sak, som kommer att leda till ett jämnare skattetryck i hela landet, vilket är någonting mycket önskvärt.

Ja, herr talman, så skall jag kanske säga någonting om detaljerna när det

gäller skatterna. Jag tror att herr Lundström överdimensionerar effekten av en höjning av förvärvsavdraget för yrkesarbetande gifta kvinnor med minderåriga barn. Jag tror att 40 procent av dessa kvinnor har förvärvsarbete. Jag har sagt tidigare, och jag upprepar det nu, att jag tror att det om 10—15 år framöver kommer att vara en vardaglig företeelse att unga gifta kvinnor som har fått en yrkesutbildning tar det som självfallet och naturligt att gå in i ett produktivt arbete om de har förutsättningar för det. Då blir det inte skatteproblemet i första hand som blir avgörande, utan det blir inkomstens storlek. I det fallet vet vi ju, att det är andra som bestämmer än vi här i riksdagen. Som en regel kan det inte sägas, att vi genom att inte höja förvärvsavdraget i samma takt som folkpartiet önskar i någon högre grad skulle ha försvårat den svenska arbetskraftens utnyttjande.

Herr VIRGIN (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ericsson i Kinna gjorde ett konstaterande, som jag inte på något sätt vill bestrida: han sade att framstegstakten är beroende av det totala sparandet i samhället. Ja, visst förhåller det sig så, det var väl också vad jag försökte ge uttryck åt i mitt första anförande.

Vad vi tydligen har olika meningar om är däremot, i vilken mån de resurser för investeringar, som vi har i dagens samhälle, används på ett sådant sätt att den fortsatta framstegstakten gynnas. Där är jag inte lika säker som han på att finansplanen ger uttryck för en riktig avvägning. Jag tror tvärtom att vi lever över våra tillgångar. Vi avsätter för mycket av våra sparmedel på objekt som inte, i varje fall på kort sikt, är produktiva, och vi tar litet för lätt på den omständigheten att de krafter i samhället, som verkligen är nödvändiga för att hålla framstegstakten vid liv, också måste gynnas.

Ang. den ekonomiska politiken

Herr SUNDIN (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vet inte om bevillningsutskottets ärade ordförande tänker lura mig i detta sammanhang. Jag vill inte att han skall göra det försöket och därför, herr talman, har jag begärt ordet för ett kort genmäle.

Om vi, herr Ericsson i Kinna, varje budgetår har en viss ram att röra oss inom för att göra de framsteg som över huvud taget är möjliga, och om vi sedan beslutar nya ting utan att gå utanför den ramen, men samtidigt är medvetna om att vi under åren har skurit ned statsbidraget till kommunerna i vad det gäller skolmåltiderna och skolbyggnadsbidragen, och vi kan här även tänka på kommunernas andel i folkpensioneringen även om den frågan nu fått en vettigare lösning och rättvisa därmed nåtts — om alltså allt detta är fallet, så måste mitt resonemang vara riktigt. Man har här genomfört nya ting, som kanske i och för sig har varit behjärtansvärda, men en del av kostnaderna har i alla fall den kommunala utdebiteringen fått stå för.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Herr Ericsson i Kinna trodde, att jag överdimensionerade betydelsen av en höjning av förvärvsavdraget. Jag vill då säga att så länge bortfallet av arbetskraft t. ex. på sjuksköterskefronten är så stort, så tror jag att min uppfattning är nog så riktig som herr Ericssons. Se f. ö. på situationen för de kvinnliga tandläkarna; man måste utbilda två kvinnliga tandläkare per tjänst mot en manlig. Det visar att det inte alltid är inkomsten i och för sig, som är avgörande. Jag tror därför att åtskilligt talar för att en höjning av förvärvsavdraget alltjämt är ytterligt betydelsefullt — förvärvsavdragets otillräcklighet är f. n. en faktor som hindrar att tillgången på kvinnlig arbetskraft blir så stor som det är önskvärt.

Ang. inkomsterna av riksbanksfonden

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, att med anledning av vad under överläggningen yrkats propositioner komme att framställas först särskilt beträffande punkten A av utskottets i förevarande betänkande gjorda hemställan, därefter särskilt i fråga om punkten B 3 samt slutligen särskilt rörande utskottets hemställan i övrigt.

Därpå gjorde herr förste vice talmannen i enlighet med de beträffande punkten A förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Yngve Nilsson m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nilsson, Yngve*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 55 punkten A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Yngve Nilsson m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstade för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Nilsson, Yngve*, begärde rösträkning, verkställdes nu

votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 112;

Nej — 26.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera gjordes enligt de angående punkten B 3 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Sundin och herr Nilsson i Tvärålund vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Därefter bifölls på gjord proposition vad utskottet i övrigt hemställt i detta betänkande.

Ang. inkomsterna av riksbanksfonden

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 38, över väckt motion i anledning av Kungl. Maj:ts förslag rörande Inkomster av statens kapitalfonder: Riksbanksfonden.

I en inom andra kammaren väckt, till bankoutskottet hänvisad motion, nr 702, av herr *Gustafsson* i Skellefteå, hade hemställts, att riksdagen vid fastställande av riksstat för budgetåret 1964/65 måtte under Inkomster av statens kapitalfonder: Riksbanksfonden upptaga en inkomst av 150 000 000 kronor.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionen II: 702 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herrar *Schmidt, Gustaf Henry Hansson, Akerlund, Mattsson, Berglund, Nordgren, Börjesson* i Falköping och *Gustafson* i Göteborg, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt

att utskottet bort hemställa, att riksdagen, med bifall till motionen II: 702, måtte vid fastställande av riksstat för budgetåret 1964/65 under Inkomster av statens kapitalfonder: Riksbanksfonden upptaga ett belopp av 150 000 000 kronor.

Herr SCHMIDT (fp):

Herr talman! Det spörsmål som det här gäller är huruvida riksbanken skall till staten inleverera för nästa budgetår 150 miljoner kronor eller 100 miljoner. Det förra förslaget kommer från en motionär i andra kammaren, som framlade ett liknande förslag förra året. Riksbanksfullmäktige vill inte vara med om detta. Då detta är en fråga om siffror nödgas jag göra en återblick och ber kammaren om överseende för att jag måste rekapitulera vissa siffror från tidigare år.

År 1960 hade riksbanken en vinst på 195 miljoner kronor, och efter de avsättningar som då gjordes och som beslöts under 1961 uppgick kursdifferenskontot till inte mindre än 686 miljoner kronor, ett avsevärt belopp i förhållande till riksbankens innehav av främmande valutor.

År 1962 var vad jag skulle vilja kalla för »jubileumsåret», det år då man i förväg bestämde att göra en avsättning med tanke på riksbankens 300-årsjubileum år 1968. Av en redovisad vinst för år 1961 om 230 miljoner kronor inlevererades till statsverket 50 milj., efterskänktes till staten 500 miljoner och bildades en jubileumsfond på 250 miljoner kronor. Vidare satte man av 50 miljoner till en riksbankens byggnadsfond. Efter allt detta uppgick kursdifferenskontot ultimo 1962 till 137 miljoner kronor.

Sedan kommer 1962 med en vinst på 227 miljoner kronor. Då höjde man inleveransen till statsverket till 100 miljoner kronor, satte undan till kursdifferenskontot 27 miljoner kronor och avsatte till en särskild avbetalningslånefond 100 miljoner kronor. Ultimo 1963

Ang. inkomsterna av riksbanksfonden uppgick kursdifferenskontot till 170 miljoner kronor.

Innan jag nu går in på att tala om den vinst som uppstod under 1963 vill jag gärna rekapitulera en del av det som sades i riksbanksfullmäktiges skrivelse till bankoutskottet den 3 april 1962, då riksbanken kom med sitt förslag om jubileumsfonden. Man säger där, att riksbankens bruttovinst stigit kraftigt som ett resultat av en ökad omslutning och en högre förräntning på portföljen av svenska och utländska värdepapper, och man förklarar varför omslutningen är större. Det beror på att riksbanken fått ta emot investeringsfundsmedel och att sedelmängden successivt ökat. Mot detta måste ju bl. a. innehavet av värdepapper successivt också öka.

Sedan framhåller man — och det är mycket viktigt i sammanhanget och för mitt resonemang: »Innehavet av svenska obligationer bokföres till kurser som ligger under de på marknaden noterade köpkurserna, varför här finnes en betryggande dold reserv mot kursfluktuationer.»

Fullmäktige framhåller också att en centralbank inte är till för att ge vinst utan för att i sista hand svara för kreditförsörjningen i samhället. Man säger också i en mening innan, att en centralbank aldrig kan få ses på samma sätt som andra företag.

Detta är jag överens med riksbanken om, men frågan är om vi tyder uttalandet på samma sätt. När man sedan skall tala om de reserveringar som gjorts säger man bl. a. att fullmäktige har ansett att det över statsbudgeten inlevererade årliga vinstbeloppet bör hållas i görligaste mån stabilt och i varje fall f. n. icke höjas utöver nuvarande nivå. Här vill jag emellertid påpeka, att bankoutskottet i sitt utlåtande som ett genmäle till denna sats framhållit, »att framtida utskott icke genom att fullmäktiges förslag till användning av 1961 års vinst nu accepteras kan bli bundna i fråga om de förslag till an-

Ang. inkomsterna av riksbanksfonden

vändande av bankovinsten, som de till följd av gällande instruktion för utskottet kan komma att avge till riksdagen». Det blev också riksdagens beslut.

Så kommer jag till 1963 års vinst, som riksdagen i år redan beslutat disponera. Vinsten uppgick till 133 miljoner kronor. Till statsverket inlevererades 100 miljoner kronor, till kursdifferenskontot avsattes 9 miljoner kronor och ytterligare till avbetalningsfonden 25 miljoner kronor. Därefter skulle kursdifferenskontot för närvarande uppgå till 178 miljoner kronor.

Nu är det emellertid några »men», som man här bör påpeka.

Innan den redovisade vinsten framkommer har vinst- och förlusträkningen belastats med netto 24 miljoner för transaktioner med Tumba bruk. Vi får väl hoppas att den posten inte återkommer.

Beträffande avsättningen till avbetalningslånefonden måste jag framhålla att det i bankoutskottets utlåtande nr 14 år 1963 står: »Fullmäktige anför att det föreslagna beloppet om 100 milj. kr. synes tillräckligt för överskådlig tid även med den starka tillväxt som kan förutses av den totala långivningen inom landet för studieändamål.»

Sett mot bakgrunden av detta uttalande synes nu den sista avsättningen på 25 miljoner inte vara fullt så nödvändig. Belastningen till och med 1963 års utgång på avbetalningslånefonden var 67 miljoner kronor. Jag vet inte vad den hittills har varit under 1964, men för fullständighetens skull vill jag nämna att fullmäktige anser att det varit en stark ökning under 1964.

Den avgörande posten i resonemanget är inkomster av svenska statspapper och obligationer, som redovisas såsom »inkomst av svenska statspapper och obligationer efter nedskrivningar». Den angivna nettoinkomsten på detta konto var 1963 60 miljoner kronor, 1962 140 miljoner kronor och 1961 155 miljoner kronor. Till och med så tidigt som 1958 var posten 128 miljoner.

Här måste man nu fråga sig: Hur stora är då nedskrivningarna? Därvidlag lämnar inte bankofullmäktige i sin förvaltningsberättelse några uppgifter. Jag har därför bara att erinra om att riksbanken 1962 uttalade, att det då fanns »en betryggande dold reserv mot kursfluktuationer». Det finns väl då ingen anledning att tro, att riksbanken frångår sin försiktiga politik i fråga om bokföringskurserna.

Jag har emellertid tillåtit mig att försöka räkna fram vad bruttoinkomsten på detta konto möjligen kan vara, och därvidlag kan jag få en viss ledning av förvaltningsberättelsen för år 1963. Man kan nämligen inte utgå ifrån det redovisade innehavet av obligationer och skattkamarväxlar vid årets slut. Riksbanken uppger att skattkamarväxlarna i genomsnitt vid de olika rapportdagarna uppgått till ungefär en miljard kronor och obligationerna till mellan 2,7 och 2,8 miljarder kronor. Räknar jag med de räntor som angivits, kommer jag nog till — och jag skulle tro att det är en försiktig siffra — att bruttoinkomsten på detta konto bör ha varit i storleksordningen åtminstone tre gånger det redovisade nettobeloppet, d. v. s. minst 180 miljoner kronor. Det betyder sålunda en nedskrivning på minst 120 miljoner kronor.

Jag vill emellertid tala om att jag när jag bedömer dessa frågor inte fränsett en del faktorer som inverkar när man jämför de olika åren. Vi får komma ihåg att vi 1962 hade två diskontosänkningar — de verkade sålunda kurshöjande — och 1963 en sänkning och en höjning — de skulle i stort sett ha jämnat ut varandra. Men förra året inträffade i augusti—september den omständigheten, att det blev en extra press på obligationskurserna genom att en del affärsbanker ansåg sig vilja lätta på sina obligationsinnehav vid en tidpunkt, då riksbanken inte omedelbart stödde kurserna; det var i samband med att dessa banker blev avstängda från sina möjligheter att låna i riksbanken. Kort

därefter började riksbanken — som vi erinrar oss — köpa obligationer för 300 miljoner kronor. Mot den kurssänkningen bör emellertid reservation ha skett i bokslutet den 31 december 1963. Men sedan kommer en diskontohöjning den 18 januari i år, och det är klart att efter den skedde vissa kurssänkningar. I vilken grad dessa sänkningar medför att dagskurserna kommit att ligga under riksbankens dåvarande bokföringskurser vill jag lämna osagt.

Jag vill klargöra att anledningen till att riksbanken bör följa med med riktiga bokföringskurser, som svarar mot marknadsläget, är att den skulle kunna bedriva sådana »market operations» för att ha fritt svängrum utan att göra kursförluster.

Hur som helst kan jag av detta resonemang inte finna annat än att om riksbanken gör ungefär samma rörelsevinst (det här året som förra året, och med hänsyn till att avsättningen för AB Tumba bruk inte behövs, så borde det kunna bli en redovisad vinst på 157 miljoner kronor. Skulle en avsättning till avbetalningslånefonden inte behövas ytterligare, skulle vinsten kunna bli 182 miljoner kronor och alltså jämt därutöver oförändrade nedskrivningsmöjligheter.

Därför har vi reservervat vågat göra det uttalandet att med hänsyn till den för varje år ökande omslutningen synes det, såvitt nu kan bedömas, rimligt att räkna med att 1964 års vinst utan att legitima avskrivningsbehov eftersättes, blir av en sådan storleksordning att den medger inleverans till statsverket av 150 miljoner kronor.

Med det yrkande som följer på detta uttalande ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Häri instämde herr *Hansson, Gustaf Henry*, (h) och herr *Mattsson* (cp).

Herr **STÄHLE** (s):

Herr talman! Herr Schmidt nämnde i sitt anförande, att reservanterna gjort en bedömning huruvida 100 eller 150

Ang. inkomsterna av riksbanksfonden miljoner kronor skulle vara det rätta beloppet för inleverering till statsverket. Då utskottsmajoriteten har stannat för siffran 100 miljoner kronor, är detta baserat på en rekommendation av fullmäktige i riksbanken. Riksbanksfullmäktiges prognos för den framtida inleveransen till statsverket av inkomster av riksbanksfonden torde baseras på den uppfattningen att man bör eftersträva en mera jämn årlig inleverans av överskottsmedel från fonden hellre än att år från år behöva räkna med varierande belopp.

Riksbanksfullmäktige är ju också tämligen eniga i sin rekommendation och i sin bedömning, då i fullmäktige endast en reservant har anmält sig, nämligen herr Kollberg. Det torde enligt min bedömning innebära att både högerens och centerpartiets representanter i bankoutskottet helt har desavuerat sina egna representanter i riksbanksfullmäktige.

I motionen, nr II: 702, hemställes om att beloppet upptages med 150 miljoner. Utskottet framhåller i sitt utlåtande, att 1963 års riksbanksvinst understiger det belopp, som i motionen föreslagits skulle inlevereras till statsverket. Då även utskottet anser att en fortsatt förstärkning av riksbankens resurser för att möta förlustrisker i framtiden inom rörelsen är önskvärd, torde den bedömning som riksbanksfullmäktige har gjort, enligt bankoutskottets majoritets uppfattning för närvarande vara den riktiga. Med hänsyn härtill ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **HANSSON, GUSTAF HENRY**, (h):

Herr talman! Efter herr Schmidts anförande hade jag inte väntat mig, att bankoutskottets vice ordförande skulle hänvisa till den av riksbanken redovisade nettovinsten. Vad som är utslagsgivande för vad banken kan leverera in är väl bruttovinsten. Herr Schmidt

Ang. inkomsterna av riksbanksfonden

redogjorde mycket ingående för att riksbanken förutom aktieteckning vid Tumba bruk har gjort mycket stora avskrivningar å sina värdepapper. Jag har inte lagt ned lika mycket arbete på att räkna fram siffrorna som herr Schmidt har gjort, men såvitt jag förstår ligger riksbankens bruttovinst någonstans mellan 250 och 300 miljoner kronor. Att man under sådana omständigheter skall kunna till statskassan inleverera 150 miljoner kronor anser jag vara ganska rimligt.

Trots att detta är en desavuering av högerns representant i bankofullmäktige, tar jag mig därför friheten, herr talman, att yrka bifall till reservationen.

Herr **SCHMIDT** (fp):

Herr talman! Det är en ganska viktig fråga om riksbanken skall leverera in till statsverket årets vinster, eller om man skall samla i ladorna och sedan komma till sådana stora belopp att man måste hitta på något annat sätt för att bli av med medlen! Det är vad som skedde år 1962, låt vara av en särskild anledning, men jag ifrågasätter om det i längden är en riktig princip. Vi bör komma ihåg dels den ökade omslutningen, och dels att det är ju av staten betalade räntor som går in till riksbanken. Det är därför rätt rimligt att riksbanken återbetalar dessa pengar till staten i form av återställd räntevinst. Man bör också komma ihåg att riksbankens utgiftssida är ganska liten i förhållande till dess inkomstsida. Utgifterna rör sig bara om cirka 25 miljoner, under det att inkomstsidan rymmer mångfaldigt större belopp.

Men nu säger utskottet, att man vill ha reserver för mötande av förlustrisiker i rörelsen. Jag förmodar att det avser kursdifferenskontot för valutorna. Men då är det viktigt att erinra om vad fullmäktige sade 1963. I bankoutskottets utlåtande det året hette det: »Fullmäktige har därjämte förordnat att till stats-

verket skall inlevereras 100 milj. kr. Fullmäktige framhåller att härigenom kursdifferenskontot, som för närvarande visar en relativt låg behållning på 137 milj. kr., skulle kunna tillföras en förstärkning på endast 27 milj. kr.» — det är alltså en av mig redovisad siffra — »men att detta får ses i samband med den nämnda avsättningen av engångskaraktär till avbetalningslånefonden. Fullmäktige uttalar härvid att, då frågan om uppbyggandet av riksbankens reserver bör kunna ses på något längre sikt, de angivna dispositionerna synes försvarliga.»

Jag får ju säga, att om man efter den stora transaktionen 1962 fann att man kunde nöja sig med ett kursdifferenskonto på 137 miljoner kronor, skulle man väl i dag kunna nöja sig med ett kursdifferenskonto på 178 miljoner kronor, då man har anledning tro att detta successivt kan ökas på lång sikt.

Herr **STÄHLE** (s):

Herr talman! Detta är, som jag nämnde i mitt förra anförande, en bedömningsfråga. Reservanterna och majoriteten i utskottet bedömer frågan olika. Vi som utgör majoriteten i utskottet bedömer frågan så, att vi ansluter oss till den rekommendation som riksbanksfullmäktige gjort. Detta är grunden för vårt ställningstagande.

Jag vidhåller, herr talman, mitt tidigare förslag angående bifall till utskottets hemställan.

Vad sedan gäller uppbyggnaden av riksbankens reserv, som i framtiden skall göra det möjligt för riksbanken att möta eventuella förluster och även att agera på det ekonomiska området, anser vi att detta ger riksbanken en stark ställning.

Herr **HANSSON**, **GUSTAF HENRY**, (h):

Herr talman! Det är i alla fall en rätt unik situation, att majoriteten i banko-

Ang. universitetens och högskolornas organisation och förvaltning m. m.

utskottet bygger sin ståndpunkt helt på uppfattningen hos det verk som skall släppa till pengarna. Det är också rätt unikt att majoritetspartiet helt och hållet avstår från en inleverans av ej mindre än 50 miljoner kronor.

Herr **STAHLÉ** (s):

Herr talman! Jag anser det inte vara så underligt, och jag återkommer till den bedömning jag nämnde i mitt första anförande, att riksbanksfullmäktige är tämligen eniga. Både högerens och centerpartiets representanter i riksbanksfullmäktige har ju rekommenderat och anslutit sig till denna linje när det gäller storleken av avsättningen.

Herr **SCHMIDT** (fp):

Herr talman! Det där om bedömningen kan ju vara ett riktigt uttryck, men då tycker jag att utskottet inte skulle ha skrivit: »Den senast redovisade riksbanksvinsten understiger det belopp som av motionären föreslagits skola inlevereras till statsverket.» Då skulle man talat om också att den redovisade vinsten framgår sedan man gjort transaktionen med Tumba bruk på 24 miljoner kronor. Jag upprepar en gång till: Herr Ståhle bedömer det väl inte så, att riksdagen skall göra en ny investering på 25 miljoner kronor för Tumba bruk?

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr förste vice talmanen jämlikt därunder förekomna yrkandens propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmanen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Schmidt* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 38, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammararens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmanen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstade för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Schmidt* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 75;

Nej — 63.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Ang. universitetens och högskolornas organisation och förvaltning m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 119, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående universitetens och högskolornas organisation och förvaltning m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Universitetens och högskolornas organisation och förvaltning m. m. för budgetåret 1964/65 beräkna ett anslag av 1 488 000 kronor.

Ang. universitetens och högskolornas organisation och förvaltning m. m.

Sedermera hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 50 föreslagit riksdagen att

1. a) godkänna av departementschefen förordade riktlinjer för dels organisation av universitets/högskoleväsendets centrala ledning, dels de enskilda läroanstalternas organisation och förvaltning; b) besluta, att kanslersämbetet för rikets universitet och överstyrelsen för de tekniska högskolorna skulle upphöra med utgången av juni 1964; c) besluta att från och med den 1 juli 1964 inrätta ett centralt ämbetsverk för universitetet och vissa högskolor, benämnt universitetskanslersämbetet; d) besluta, att tandläkarhögskolorna i Stockholm och Malmö från och med den 1 juli 1964 skulle infogas i karolinska mediko-kirurgiska institutet respektive universitetet i Lund; e) besluta, att farmaceutiska institutet skulle från och med den 1 juli 1964 underställas universitetskanslersämbetet och från tidpunkt, som senare fastställdes, infogas i antingen universitetet i Uppsala eller karolinska mediko-kirurgiska institutet; f) bemyndiga Kungl. Maj:t att, i enlighet med de i det föregående framlagda förslagen, dels upprätta personalförteckning för universitetskanslersämbetet, dels — utöver de ändringar som föreslagits i 1964 års statsverksproposition — vidtaga ändringar i personalförteckningarna för universitetet i Uppsala, Lund, Göteborg och Stockholm, karolinska mediko-kirurgiska institutet, tekniska högskolan i Stockholm samt Chalmers tekniska högskola; g) bemyndiga Kungl. Maj:t att — utöver vad som föreslagits i statsverkspropositionen — i personalförteckning för universitetet i Umeå uppföra tjänster i enlighet med vad departementschefen förordat; h) bemyndiga Kungl. Maj:t att under budgetåret 1964/65, i enlighet med vad departementschefen förordat, medgiva överskridande av sådana anslagsposter eller delposter i avlöningsstaterna för berörda läroanstalter, som vore maximerade av riksdagen; i) be-

myndiga Kungl. Maj:t att besluta om de övergångsanordningar och vidtagna åtgärder i övrigt, som erfordrades för förslagens genomförande;

2. a) godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för universitetskanslersämbetet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1964/65; b) till Universitetskanslersämbetet: Avlöningar för budgetåret 1964/65 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 2 290 000 kronor; c) till Universitetskanslersämbetet: Omkostnader för budgetåret 1964/65 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 326 000 kronor; d) till Universitetskanslersämbetet: Ämnes- och fakultetskonferenser för budgetåret 1964/65 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 10 000 kronor;

3. till Antagningsnämnden för civiltjänstutbildning för budgetåret 1964/65 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 20 000 kronor;

4. a) godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för utrustningsnämnden för universitet och högskolor, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1964/65; b) till Utrustningsnämnden för universitet och högskolor: Avlöningar för budgetåret 1964/65 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 406 000 kronor; c) till Utrustningsnämnden för universitet och högskolor: Omkostnader för budgetåret 1964/65 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 89 000 kronor;

5. till Förstärkning av universitetens och vissa högskolors förvaltning m. m. för budgetåret 1964/65 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 3 504 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Gösta Jacobsson m. fl.* (I: 744) och den andra inom andra kammaren av herr *von Friesen m. fl.* (II: 913), i vilka

Ang. universitetens och högskolornas organisation och förvaltning m. m.

hemställt, att riksdagen måtte med ändring i nedannämnda punkter av de i propositionen nr 50 framlagda riktlinjerna för de enskilda läroanstalternas organisation och förvaltning — besluta, 1) att den särskilda befattningen som chef för förvaltningen (universitetsråd och motsvarande) skulle utgå ur organisationen, att rektor skulle vara förvaltningens chef, 2) att prorektor skulle väljas på samma sätt som rektor, att prorektor skulle vara ledamot av konsistoriet samt att prorektor skulle äga närvara vid handläggning av ärenden inom rektorsämbetet;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bergman m. fl.* (I: 750) och den andra inom andra kammaren av fröken *Elmén m. fl.* (II: 912), i vilka anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om en skyndsam utredning om en lämplig integration av universitetet i Göteborg och Chalmers tekniska högskola, att Kungl. Maj:ts förslag om överförande av personal och anslag mellan universitetet och Chalmers tekniska högskola, i avvaktan på de förslag utredningen kunde föranleda, icke måtte bifallas;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lennart Geijer m. fl.* (I: 755) och den andra inom andra kammaren av herr *Helén m. fl.* (II: 925), i vilka föreslagits, att riksdagen skulle dels besluta, att den lokala förvaltningen vid universitetet i Göteborg och Stockholm, karolinska institutet, tekniska högskolan i Stockholm och Chalmers tekniska högskola skulle dimensioneras efter samma normer som motsvarande förvaltning vid universitetet i Uppsala och Lund och att befattningshavarna vid de förra läroanstalterna skulle få samma lönegradsplacering som motsvarande tjänstemän vid universitetsförvaltningarna i Uppsala och Lund, att — därest systemet med en förvaltningschef genomfördes — förvaltningschef vid de nämnda läroanstalterna i Stock-

holm och Göteborg samt förvaltningschefen vid universitetet i Umeå skulle vara ledamot av vederbörande konsistorium, vara ordinarie befattningshavare och tillerkännas lämplig avlösningsförstärkning samt att det av Kungl. Maj:t begärda bemyndigandet till överskridande för eventuellt erforderlig förstärkning av den nya organisationen skulle få begagnas för att provisoriskt tillgodose ovan angivna önskemål; dels i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till 1965 års riksdag om en förbättrad förvaltningsorganisation vid ovan nämnda läroanstalter i Stockholm och Göteborg i enlighet med i motionerna angivna riktlinjer;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Per-Olof Hanson m. fl.* (I: 756) och den andra inom andra kammaren av herr *Gustafsson* i Stockholm *m. fl.* (II: 923), i vilka yrkats, att riksdagen skulle besluta, 1. uttala sig för en fortsatt reform av universitetens och högskolornas organisation och förvaltning i linje med de tankar som framförts i motionerna, 2. i skrivelse till Kungl. Maj:t påkalla inrättandet av en särskild organisationskommitté att handhava uppgifter i samband med den fortsatta organisationsreformen, 3. inrätta — i överensstämmelse med universitetsutredningens förslag — en samarbetsnämnd som styrelse för de gemensamma institutionerna vid universitetet i Göteborg och Chalmers tekniska högskola samt en gemensam förvaltningsorganisation för dessa båda läroanstalter, 4. uttala, att nya ordinarie tjänster i lönegrad A 25 och högre vid de lokala universitets/högskoleförvaltningarna icke borde inrättas, samt 5. uttala, att de högre läroanstalternas förvaltningschefer även i Göteborg, Stockholm och Umeå borde göras till ledamöter av vederbörande konsistorier;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Gösta Jacobsson m. fl.* (I: 757) och den andra inom andra kammaren av herr

Ang. universitetens och högskolornas organisation och förvaltning m. m.

Kollberg m. fl. (II: 926), i vilka hemställt, att riksdagen måtte med avslag på Kungl. Maj:ts proposition i denna del besluta, att den ekonomiska fakulteten vid Lunds universitet skulle bibehållas i sin nuvarande organisation för ombesörjande av civilekonomutbildningen;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Nyman m. fl.* (I: 758) och den andra inom andra kammaren av herr *Westberg m. fl.* (II: 927), i vilka anhållits, att riksdagen vid behandling av propositionen nr 50 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, att Kungl. Maj:t måtte skyndsamt upptaga till prövning frågan om att skapa fasta former för samverkan mellan universitet och bildningsorganisationer, sedan en eventuell försöksverksamhet vid något universitet anordnats för att vinna praktiska erfarenheter;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Virgin m. fl.* (I: 759) och den andra inom andra kammaren av herr *Heckscher m. fl.* (II: 924), i vilka föreslagits, att riksdagen skulle A) besluta, 1. att beträffande de anslag under rubriken Högre utbildning och forskning i åttonde huvudtiteln, som hänförde sig till myndigheter under kanslersämbetets tillsyn, ämbetets styrelse skulle äga rätt att besluta, att medel som inbesparades på ett anslag skulle användas till förstärkning av annat anslag, dock ej till inrättande av andra befattningar än arvodestjänster eller ändring av lönevillkoren för redan inrättade tjänster; 2. att en mot 1956 års universitetsstatuters bestämmelse i 2 § 1 mom. svarande paragraf skulle införas i de nya stadgarna för universitetsväsendet; 3. a) att fakultetsberedning skulle bestå av nio ledamöter, av vilka fem skulle utses inom förslag, upprättade av de berörda fakulteterna, b) att en fakultetsberedning skulle inrättas beträffande teologi samt en fakultetsberedning beträffande humanio-

ra; 4. att utrustningsnämnden för universitet och högskolor skulle upphöra som självständigt verk och från och med budgetåret 1964/65 inordnas i kanslersämbetet; 5. att majoriteten i varje utbildningsnämnd skulle utgöras av akademiska lärare tillhörande fakultet respektive sektion; 6. att förvaltningschef (akademidirektör) skulle vara underställd rektor; 7. att i institutionsprefektens befogenheter skulle ingå rätt att förordna assistenter, amanuenser och biträdespersonal vid institutionen; B) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning avseende dels universitetspedagogiken och universitetslärarnas pedagogiska utbildning, dels en omläggning av nuvarande inregistreringsförfarande vid de icke spärrade fakulteterna, så att tillträde till undervisningen i varje ämne gjordes beroende av föranmälan viss tid före undervisningens början.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

1. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i utlåtandet anført i fråga om ökad samverkan och integration inom universitets/högskoleväsendet;

2. att motionerna I: 759 och II: 924, i vad de avsåge inrättande av en särskild fakultetsberedning för teologi, icke måtte bifallas av riksdagen;

3. att motionerna I: 759 och II: 924, i vad de avsåge fakultetsberedningarnas sammansättning, icke måtte bifallas av riksdagen;

4. att motionerna I: 759 och II: 924, i vad de avsåge att utrustningsnämnden för universitet och högskolor skulle upphöra som självständigt verk och från och med den 1 juli 1964 integreras i universitetskanslersämbetet, icke måtte bifallas av riksdagen;

5. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 759 och II: 924, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anført med avseende å universitetspedagogikens

Ang. universitetens och högskolornas organisation och förvaltning m. m.

roll och angelägenheten av förbättrade pedagogiska metoder m. m.;

6. att motionerna I: 759 och II: 924, i vad de avsåge viss omläggning av nuvarande inregistreringsförfarande vid de icke spärrade fakulteterna, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

7. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 758 och II: 927, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört om angelägenheten av en prövning av frågorna om samverkan mellan universitet/högskolor och bildningsorganisationer samt om akademisk fortbildning;

8. att motionerna I: 744 och II: 913 samt I: 759 och II: 924, i vad de avsåge att rektor skulle vara chef för den lokala universitetsförvaltningen, icke måtte bifallas av riksdagen;

9. att motionerna I: 744 och II: 913, i vad de avsåge att den särskilda tjänsten som chef för den lokala universitetsförvaltningen (universitetsråd och motsvarande) skulle utgå ur organisationen, icke måtte bifallas av riksdagen;

10. att motionerna I: 756 och II: 923, i vad de avsåge en fortsatt reform av universitetens och högskolornas organisation och förvaltning i linje med vad som därom anförts i motionerna samt inrättandet av en särskild organisationskommitté, icke måtte bifallas av riksdagen;

11. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 755 och II: 925 samt I: 756 och II: 923, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört med avseende på förvaltningschefernas i Göteborg, Stockholm och Umeå ställning i förhållande till vederbörande konsistorier;

12. att motionerna I: 755 och II: 925, i vad de avsåge ordinariesättning av förvaltningschefstjänsterna vid de högre läroanstalterna i Göteborg och Stockholm samt att förslag skulle föreläggas 1965 års riksdag om en förbättrad förvaltningsorganisation vid ifrågavarande läroanstalter, icke måtte bifallas av riksdagen;

13. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 744 och II: 913, besluta, att prorektor skulle väljas på samma sätt som rektor samt att sålunda vald prorektor skulle vara ledamot av konsistoriet;

14. att motionerna I: 744 och II: 913, i vad de avsåge att prorektor skulle äga närvara vid handläggning av ärenden inom rektorsämbetet även i sådana fall där han ej inträtt i stället för rektor, icke måtte bifallas av riksdagen;

15. att motionerna I: 750 och II: 912 icke måtte bifallas av riksdagen;

16. att motionerna I: 756 och II: 923, i vad de avsåge inrättande av en samarbetsnämnd för gemensamma institutioner vid universitetet i Göteborg och Chalmers tekniska högskola samt upprättandet av en gemensam förvaltningsorganisation för de båda läroanstalterna icke måtte bifallas av riksdagen;

17. att motionerna I: 757 och II: 926 icke måtte bifallas av riksdagen;

18. att motionerna I: 759 och II: 924, i vad de avsåge att majoriteten i varje utbildningsnämnd skulle utgöras av akademiska lärare tillhörande fakultet respektive sektion, icke måtte bifallas av riksdagen;

19. att motionerna I: 759 och II: 924, i vad de avsåge en utvidgning av institutionsprefekts befogenheter, icke måtte bifallas av riksdagen;

20. att riksdagen måtte

a) med förbehåll för vad som följde av riksdagens bifall till utskottets hemställan under 13. godkänna de förordade riktlinjerna för dels organisationen av universitets/högskoleväsendets centrala ledning, dels de enskilda läroanstalternas organisation och förvaltning;

b) besluta, att kanslersämbetet för rikets universitet och överstyrelsen för de tekniska högskolorna skulle upphöra med utgången av juni 1964;

c) besluta att från och med den 1 juli 1964 inrätta ett centralt ämbetsverk för universiteten och vissa högskolor, benämnt universitetskanslersämbetet;

Ang. universitetens och högskolornas organisation och förvaltning m. m.

d) besluta, att tandläkarhögskolorna i Stockholm och Malmö från och med den 1 juli 1964 skulle infogas i karolinska mediko-kirurgiska institutet respektive universitetet i Lund;

e) besluta, att farmaceutiska institutet skulle från och med den 1 juli 1964 underställas universitetskanslersämbetet och från tidpunkt, som senare fastställdes, infogas i antingen universitetet i Uppsala eller karolinska mediko-kirurgiska institutet;

f) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 744 och II: 913, I: 755 och II: 925 samt I: 756 och II: 923, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, bemyndiga Kungl. Maj:t att, i enlighet med de i det föregående framlagda förslagen, dels upprätta personalförteckning för universitetskanslersämbetet, dels — utöver de ändringar som beslutats av riksdagen i enlighet med förslag i statsutskottets utlåtanden 1964: 55 och 112 — vidtagna ändringar i personalförteckningarna för universitetet i Uppsala, Lund, Göteborg och Stockholm, karolinska mediko-kirurgiska institutet, tekniska högskolan i Stockholm samt Chalmers tekniska högskola;

g) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 744 och II: 913 samt I: 755 och II: 925, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, bemyndiga Kungl. Maj:t att — utöver vad som beslutats av riksdagen i enlighet med förslag i statsutskottets utlåtanden 1964: 55 och 94 — i personalförteckning för universitetet i Umeå uppföra tjänster i enlighet med vad departementschefen förordat;

h) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 755 och II: 925, såvitt nu vore i fråga, bemyndiga Kungl. Maj:t att under budgetåret 1964/65, i enlighet med vad departementschefen förordat, medgiva överskridande av sådana anslagposter eller delposter i avlöningsstaterna för berörda läroanstalter, som vore maximerade av riksdagen;

i) bemyndiga Kungl. Maj:t att besluta

om de övergångsarrangeringar och vidtaga de åtgärder i övrigt, som erfordrades för förslagens genomförande;

21. att riksdagen måtte

a) godkänna under punkten införd avlöningsstat för universitetskanslersämbetet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1964/65;

b) till Universitetskanslersämbetet: Avlöningar för budgetåret 1964/65 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 2 290 000 kronor;

c) till Universitetskanslersämbetet: Omkostnader för budgetåret 1964/65 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 326 000 kronor;

d) till Universitetskanslersämbetet: Ämnes- och fakultetskonferenser för budgetåret 1964/65 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 10 000 kronor;

22. att riksdagen måtte till Antagningsnämnden för civilekonomutbildning för budgetåret 1964/65 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 20 000 kronor;

23. att riksdagen måtte

a) godkänna under punkten införd avlöningsstat för utrustningsnämnden för universitet och högskolor, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1964/65;

b) till Utrustningsnämnden för universitet och högskolor: Avlöningar för budgetåret 1964/65 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 406 000 kronor;

c) till Utrustningsnämnden för universitet och högskolor: Omkostnader för budgetåret 1964/65 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 89 000 kronor;

24. att riksdagen måtte till Förstärkning av universitetens och vissa högskolors förvaltning m.m. för budgetåret 1964/65 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 3 504 000 kronor;

25. att motionerna I: 759 och II: 924,

Ang. universitetens och högskolornas organisation och förvaltning m. m.

i vad de avsåge införande i en ny stadga för universiteten och vissa högskolor av en motsvarighet till 2 § 1 mom. 1956 års universitetsstatuter, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

26. att motionerna I: 759 och II: 924, i vad de avsåge användandet av medel som inbesparats på vissa anslag under rubriken Högre utbildning och forskning i åttonde huvudtiteln, icke måtte bifallas av riksdagen.

I motiveringen hade utskottet å sid. 6 och 7 i det tryckta utlåtandet yttrat bland annat följande:

»Enligt utskottets bestämda uppfattning måste utgångspunkten för en organisationsförändring inom universitets- och högskoleväsendet vara, att samarbete och samverkan över fakultets- och institutionsgränser underlättas och främjas mera intensivt och målmedvetet än som sker eller möjliggöres inom nuvarande institutionella ram. Att ett allsidigt utvecklat sådant samarbete kommer till stånd måste, därom är utskottet fast övertygat, vara till båtnad för forskningen och utbildningen, för lärarna och studenterna och ytterst för samhället självt. Samarbete på det högre utbildningsområdet bör kunna bidra till att skapa ökad vidsyn och tolerans, medansvar och arbetsstimulans. Konstlade gränser mellan varandra näraliggande utbildningsområden och ämnen måste så långt möjligt undanröjas.

Sett från denna utgångspunkt kan, det vill utskottet redan nu deklarerat, den av departementschefen föreslagna organisationsreformen, ehuru i och för sig vittsyftande, blott ses som ett första men viktigt led i utvecklingen av det högre utbildningsväsendet. Den reform som riksdagen nu går att besluta om får alltså inte betraktas såsom avslutad, ens på kortare sikt.»

Reservationer hade avgivits, utom av andra,

1) av herrar *Kaijser, Per Petersson, Staxäng* och *Nilsson* i Göingegården,

vilka ansett, att det nyss återgivna avsnittet av utskottets motivering skulle utbytas mot följande uttalanden:

»Enligt utskottets bestämda uppfattning måste utgångspunkten för en organisationsförändring inom universitets- och högskoleväsendet vara, att samarbete och samverkan över fakultets- och institutionsgränser underlättas och främjas mera intensivt och målmedvetet än som sker eller möjliggöres inom nuvarande institutionella ram. Att ett allsidigt utvecklat sådant samarbete kommer till stånd måste, därom är utskottet fast övertygat, vara till båtnad för forskningen och utbildningen, för lärarna och studenterna och ytterst för samhället självt. Samarbete på det högre utbildningsområdet bör kunna bidra till att skapa ökad vidsyn och tolerans, medansvar och arbetsstimulans. Lika viktigt är emellertid att bevara den akademiska friheten. Vetenskapernas frihet — deras rätt att arbeta på saklig och objektiv grund — har alltid utgjort en av förutsättningarna för Västerlandets framsteg i såväl andligt som materiellt hänseende. Denna frihet kan äventyras, om icke de akademiska läroanstalterna även i organisatoriskt och ekonomiskt hänseende åtnjuter betydande självständighet. Detta betyder, att delvis andra administrativa grundsatser måste tillämpas inom universitetsväsendet än inom den offentliga förvaltningen i övrigt. Däremot står kravet på betydande självstyrelse för universitet och högskolor på intet sätt i motsats till kravet på ökad samverkan de olika akademiska institutionerna emellan.»

2) av herrar *Kaijser, Per Petersson, Staxäng* och *Nilsson* i Göingegården, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 2 hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 759 och II: 924, såvitt nu vore i fråga, besluta, att en särskild fakultetsberedning för teologi skulle inrättas;

3) av herrar *Kaijser, Per Petersson,*

Ang. universitetens och högskolornas organisation och förvaltning m. m.

Staxäng och *Nilsson* i Göingegården, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 8 hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 759 och II: 924 samt i anledning av motionerna I: 744 och II: 913, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, besluta, att rektor skulle vara chef för den lokala universitetsförvaltningen i dess helhet samt att den administrativa chefstjänstemannen vid universitetet skulle benämnas akademidirektör;

4) av herrar *Kajser*, *Per Petersson*, *Staxäng* och *Nilsson* i Göingegården, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del lyda så, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 17 hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 757 och II: 926, besluta, att den ekonomiska fakulteten vid Lunds universitet skulle bibehållas i sin nuvarande organisation för ombesörjande av civilekonomutbildningen;

5) av herrar *Kajser*, *Per Petersson*, *Staxäng* och *Nilsson* i Göingegården, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del erhålla den avfattning, denna reservation visade, samt att utskottet bort under 26 hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 759 och II: 924, såvitt nu vore i fråga, besluta, att beträffande de anslag under rubriken Högre utbildning och forskning i åttonde huvudtiteln, som hänförde sig till myndigheter under kanslersämbetets tillsyn, ämbetets styrelse skulle äga rätt att besluta, att medel som inbesparats på ett anslag skulle användas till förstärkning av annat anslag, dock ej till inrättande av andra befattningar än arvodestjänster eller till ändring av lönevillkoren för redan inrättade tjänster; samt

6) av herr *Bergman*, som dock ej antytt sin mening.

Fröken **LJUNGBERG** (h):

Herr talman! Statsutskottets utlåtande nr 119, som behandlar Kungl. Maj:ts

proposition nr 50 angående universitetens och högskolornas organisation och förvaltning m. m., är ett ganska litet, tunt häfte. Om det fåtaliga antalet sidor beror på en pregnans i behandlingssättet hos statsutskottet vill jag låta vara osagt. Det förefaller mig snarare som om man i denna viktiga fråga liksom i flera andra från utskottets sida haft tidsnöd när det gällt att tränga in i frågans egentliga ärende.

Departementschefen har, tycker jag, i ett par punkter samlat det egentliga förslaget innebörd. Han säger att det är frågan om en organisationsreform, icke blott en organisationsförstärkning av våra akademiska läroanstalter. Frågan gäller de gamla och nya universitetet och de successivt upprättade fackhögskolorna. De har alla varit mer eller mindre fristående läroanstalter med olika profiler och med stor självständighet. De skall nu bringas samman under en stark central ledning med samverkande lokala styrelser.

Frågan om räckvidden av den föreslagna organisationsreformen tränger sig otvivelaktigt på. Departementschefen behandlar den saken ganska ingående, och den har också uppmärksamats av remissinstanserna. Meningarna har varit delade, men departementschefen säger bl. a., att näringslivets organisationer, student- och fackorganisationer har i stor utsträckning delat universitetsutredningens uppfattning, att den nuvarande organisationen måste omprövas från grunden. Några av dem vill ge sitt stöd åt statskontorets i en bilaga till utredningen presenterade modell m. m. om definitivt avskiljande av administrationen och en effektivare samordning av de akademiska uppgifterna. De akademiska myndigheterna däremot anser att den nuvarande organisationen redan har visat sin stabilitet under en tid av mycket kraftig expansion och att det inte utan vidare finns anledning att stöpa om formen. Vad som behövs är en förstärkning framför allt med administrativ perso-

Ang. universitetens och högskolornas organisation och förvaltning m. m.

nal på institutions- och fakultetsnivå. De vill med andra ord behålla den självförvaltning, som är betingad av universitetens särartade verksamhet. Den kan inte ersättas, menar de, med en förvaltning av typ statligt ämbetsverk utan att man förlorar balansen mellan å ena sidan vetenskapsmännens frihet och å andra sidan politiskt inflytande och samhällslivets effektivitetskrav. De hävdar vidare, att utredningen har försummat att ingående diskutera värdet av den nuvarande organisationen i förhållande till en helt ny sådan.

I statsutskottets utlåtande nr 119, som kammaren nu skall ta ställning till, tas egentligen inte frågan om räckvidden av organisationsreformen upp till diskussion. Utskottet utgår från behovet av samverkan och samarbete över fakultets- och institutionsgränserna som det allt överskuggande behovet på den högre utbildningens område samt hävdar som sin mening, att om det behovet skall tillgodoses, kan det inte ske inom den nuvarande organisationens ram. Utskottet tillstyrker departementschefens organisationsförslag, som i stort sett överensstämmer med universitetsutredningens.

Utskottet är emellertid litet tveksamt. Det är tydligen inte helt övertygat om hållbarheten, eftersom utskottet säger att om en effektiv förvaltning trots allt inte skulle visa sig möjlig att åstadkomma, så bör statskontorets förslag kunna aktualiseras på nytt.

Skillnaden mellan statskontorets förslag och utredningens förslag kanske framför allt märks i frågan om den lokala styrelsens organisation. Statskontoret har där velat göra en effektivare lokal förvaltningsorganisation under en generaldirektör och helt avskilja de administrativa uppgifterna från de allmänna tillsynsuppgifter och de vetenskapliga bedömningsärenden som skall ligga hos ett konsistorium. Universitetsutredningen har rekommenderat att dessa båda funktioner ännu så länge

skall hållas tillsammans i en styrelseorganisation.

Departementschefen är liksom utredningen mera försiktig än statskontoret och säger att det med hänsyn till den akademiska utbildningsorganisationens betydelse för hela samhällsutvecklingen är nödvändigt att ha en effektiv förvaltning men att universiteten och högskolorna inte bara skall utgöra enheter inom en utbildningsorganisation utan också vara centra för en fritt vald och fritt bedriven forskning. Detta ställer otvivelaktigt krav på utformningen av styrelsen. De intressen som härvidlag gör sig gällande är onekligen svärför- enliga, och det är säkerligen insikten härom som förestavat statskontorets organisationsförslag.

Den mot departementschefens hållning litet försiktigt kritiska inställning som man tycker sig utläsa innebär att utskottet tydligen hade velat gå längre än vad departementschefen nu gör. Jag finner det lika tilltalande som realistiskt att departementschefen har betonat de akademiska läroanstalternas särart. Med min principiella uppfattning går jag kanske längre i försiktighet än vad departementschefen har gjort och sätter i fråga, om man inte är förblindad av sin entusiasm för att tillämpa stordriftens idé på alla samhällsområden. Det heter på ett ställe i propositionen, att det är fråga om en organisatoriskt sammanhållen universitets- och högskoleförvaltning. Jag känner igen ordalydelsen från tidigare debattämne: — »en organisatoriskt sammanhållet obligatorisk nioårig skola» är också någonting som det har talats om.

Vad får man med det här? Otvivelaktigt någonting som är den centraliserade stordriftens idé, nämligen en rationalisering, men inte alltigenom utan bara i viss mån. Den nya centrala ledningen av universiteten och högskolorna kräver t. ex. ungefär en fördubbling av de fasta personalresurserna, och sådant brukar ju inte kallas rationalisering. Man får effektivitet, men ef-

Ang. universitetens och högskolornas organisation och förvaltning m. m.

fektiviteten betalas ju alltid med någonting när det rör sig om människor i samhällsgemenskap.

Här är det differentieringen av funktionerna — jämför förresten det nya skolverket — som skall ge den största effekten. Forskare och lärare skall ägna sig åt forskning och undervisning; administratörer skall ta hand om planering, förvaltning och kontroll. Låt mig få citera ett av de ambitiösa uttrycken för effektivitetssträvan — jag hittar det på sid. 297—298 i propositionen. Det står där att den lokala universitets/högskole-styrelsen bör vara skyldig att främja samarbetet i frågor rörande utbildningens innehåll och organisation mellan fakultetsorganen å ena sidan och studenter och avnämare å den andra. Styrelsen bör vidare vara skyldig att med uppmärksamhet följa utvecklingen i avseende på studieresultat och studietidens längd och, där så befinnes erforderligt, hos fakultet eller sektion *påfordra* förslag till ändringar i kursfordringar och utbildningsorganisation.

Sedan kommer departementschefen ned sin lyckligtvis mera nyanserade uppfattning om att ansvaret också måste finnas hos dem som bäst vet vad saken gäller. Han säger: »Med detta avser jag icke någon inskränkning i det primära ansvar för utbildningens innehåll och organisation, som även enligt min mening bör ligga hos fakulteter/sektioner.»

Man märker hela tiden något av dåligt samvete hos departementschefen när det gäller att följa universitetsutredningens förslag i alla detaljer. Jag uppskattar mycket dessa små reserverande anmärkningar, som jag hittar här och där.

Det skulle kunna ges många exempel på hur man — nu tar jag till ett kraftigt ord — försvar sig åt centraliserad stordrift med effektiv planering och driftkontroll även när det gäller forskning och utbildning på vetenskaplig grund. Det är egentligen kring dessa frågor

som mitt resonemang skall röra sig. Till det principiella resonemanget skall jag sedan foga en liten presentation av de reservationer som gjorts till utskottets utlåtande.

Jag har den allra största respekt för ambitionerna hos de makthavande, regeringen, i dess strävan efter att samla in alla samhällslivets funktioner och områden under sin lika dyrbara som viljestarka ledning. Jag har inte lika stort förtroende för handlaget. Det saknas inte fasthet i greppet men väldigt mycket av känslighet i fingrarna.

Decentralisering är ett ord som ofta återkommer i propositionen. Det innebär ju ett överlåtande av bestämda uppgifter från centrala organ till dem underordnade sådana. Självstyrelse är självständighet och ansvar på de lokalt och administrativt avgränsade områden som självstyrelsen omfattar. Decentralisering är vanlig i vår nuvarande utformning av demokratin. Självstyrelse blir alltmer sällsynt. Jämför innehållet i den kommunala självstyrelsen av i dag, där just decentralisering karakteriserar utvecklingen mycket mer än vad som ligger i självstyrelsens idé.

Från detta lilla resonemang skall jag, herr talman, gå över till reservationerna, som kan tyckas vara ganska försiktiga i förhållande till mitt principiella resonemang. Alla de fem reservationer som gjorts av högerrepresentanter i statsutskottet har dock, såvitt jag kan se, sitt sammanhang med just det principiella.

Till utskottets inledande synpunkter finns en reservation, betecknad som nr 1, av herrar Kaijser, Per Petersson, Staxäng och Nilsson i Göingegården. Reservanterna hävdar att lika viktig som grundsatsen om samarbete, som utskottet understrukt mycket starkt, är principen om vetenskapens frihet. Alla är eniga härom, utredningen, remissinstanserna, departementschefen och utskottet. Ändå är det kanske inte underligt att just de akademiska myndigheterna, som jag nyss refererade, har

Ang. universitetens och högskolornas organisation och förvaltning m. m.

skyggat litet inför en centraliserad organisation med undervisningens och forskningens villkor ganska starkt beroende av ett formellt förvaltningsförfarande. De vetenskapliga problemen och uppgifterna kan skifta väldigt snabbt, vilket har sitt sammanhang med utvecklingen i stort. Det finns på dessa områden behov av att mycket snabbt kunna skapa goda arbetsvillkor när man har en kvalificerad och framstående forskare som kan stå till förfogande för en uppgift. Den vetenskapliga friheten kan äventyras, framhäver reservanterna, om icke de akademiska läroanstalterna även är organisatoriskt och ekonomiskt hänseende åtnjuter betydande självständighet. Det kravet behöver inte stå i motsats till kravet på ökad samverkan. Utvecklingen har visat att samverkan ökar alltmer de olika disciplinerna och institutionerna emellan.

Det framlagda förslaget inrymmer mycket stora förtjänster — jag ser dessa förtjänster framför allt i förslagets angelägenhet att vilja tillgodose de växande behoven hos den akademiska undervisningen och forskningen. Jag uttrycker min tillfredsställelse över att utskottet på ett positivt sätt behandlat yrkanden som förekommer i ett par högermotioner. Jag avser utskottets betonande av att universitetspedagogiken är en viktig uppgift och att man allt mer måste uppmärksamma behovet av universitetslärarnas pedagogiska utbildning. Jag tänker på det resonemang som utskottet för på sid. 20 i utlåtandet och som gäller ett yrkande i högermotionerna I: 759 och II: 924, vilket går ut på att vi om möjligt i den nya stadga, som skall komma till för universiteten och högskolorna, skall kunna få en motsvarighet till 2 § i den nuvarande stadgan, en paragraf som säger: »Universiteten stå under Kungl. Maj:ts beskydd och åtnjuta oförkränkt den egendom samt de inkomster, rättigheter, förmåner och friheter, som lagligen tillkomma dem.»

Om detta säger utskottet att någon

ändring av universitetens status, sådan den är tillförsäkrad dem i lag, inte kan ske genom en stadgelsebestämmelse som har tillkommit i administrativ ordning. Utskottet har emellertid i och för sig ingenting att erinra mot att en motsvarighet till paragrafen i en eller annan form överföres till den nya universitetsstadgan, om Kungl. Maj:t vid sin ytterligare prövning skulle finna detta motiverat. Detta är faktiskt någonting som har med självständigheten att göra och inte enbart med de historiskt betingade förhållanden som karakteriserar universiteten och de traditioner där vidlag, som kanske inte av alla uppskattas lika högt.

Utskottet har också välvilligt behandlat ett detaljförslag i motionsparet I: 744 och II: 913, som gäller prorektorsbefattningen. Utskottet har förordat bifall till förslaget om att prorektor skall väljas på samma sätt som rektor och att prorektor skall vara ledamot av konsistoriet.

Som jag nyss sade, finns det några reservationer knutna till föreliggande utlåtande. Den ena rör fakultetsberedningarna. Dessa utgör ett av de nya och intressanta organ som omfattas av förslaget. Fakultetsberedningarna skall ju vara organ inom det centrala kanslersämbetsverket, och deras uppgifter blir utomordentligt betydelsefulla. De skall följa forskningens och utbildningens utveckling, villkor och behov även som samhällslivets krav på den akademiska utbildningens innehåll och organisation. De skall för den centrala styrelsen framlägga förslag till anslagsäkanden och andra framställningar, som sedan skall gå vidare till riksdagen. Till dessa fakultetsberedningar skall de olika fakulteterna och sektionerna direkt inge sina äskanden och för dem framlägga sina synpunkter. Eftersom det här gäller sådana kärnfrågor i universitetens och högskolornas verksamhet som forskningens och utbildningens utveckling, villkor och behov har vi i en högermotion betonat nödvändigheten

Ang. universitetens och högskolornas organisation och förvaltning m. m.

av att sammansättningen av dessa beredningar skall bli sådan, att företrädarna för fakulteterna själva skall få en dominerande ställning. Det har inte departementschefen ansett nödvändigt. Han kanske över huvud taget inte delar uppfattningen att det bör vara så, säger han, därför att detta planeringsarbete skall grunda sig på en avvägning mellan de olika intressen som gör sig gällande i detta sammanhang, å ena sidan forskarnas och universitetslärarnas och å andra sidan samhällets i övrigt och då inte minst avnämrintresset. Det förefaller mig som om man här liksom matchar intressen mot varandra, som egentligen inte är varandra motställda. Jag har den bestämda uppfattningen att arbetet vid universiteten, både när det gäller utbildningen och när det gäller forskningen, ligger i linje med samhällets intressen och även i linje med avnämarnas, d. v. s. de som en gång skall ta emot dem som har utbildats på de olika ämnesområdena. Det förefaller mig vara ett viktigt behov som tillgodoses genom samarbete mellan dessa, låt mig kalla dem parter, såsom departementschefen har framställt det. Men nog är det väl ändå önskvärt att de som i hög grad skall representera just den sakliga sidan i fråga om forskningens och utbildningens innehåll, utveckling, villkor och behov måste vara väl representerade i dessa fakultetsberedningar. Det finns — och det vill jag inte underlåta att säga — uttalanden i propositionen och för övrigt även i utredningen, som — om jag inte missuppfattat dem — ger intryck av att man är en smula betänksam emot universitetens egna företrädare i förhållande till det effektivitetskrav, som samhället måste ställa på de akademiska läroanstalterna.

Vi har emellertid i reservationen nr 2 bara tagit upp en del av det som äskandet i motionerna I: 759 och II: 924 innehåller. Vi har inte fullföljt yrkandet att företrädarna för universiteten, universitetslärarna och forskarna skall

vara dominerande eller utgöra åtminstone hälften i fakultetsberedningarna, men vi har tagit upp kravet att den teologiska fakulteten skall vara företräd med en egen fakultetsberedning. Detta kan tyckas underligt, eftersom det här gäller eu fakultet som är liten i förhållande till alla de andra, men det är väl just därför teologiska fakulteten bör ha en egen beredning — en liten fakultet och dess intressen försvinner så lätt i ett stort sammanhang, och bland de fem föreslagna fakultetsberedningarna skall ju *en* omfatta humaniora av alla de slag och teologi. Vi menar att det är risk för att den teologiska vetenskapen och fakulteten — som inte alltid kan skryta med att bli så väl tillgodosedd genom positiva inställningar till sina olika önskemål — kommer att få en ytterligare försämrad ställning inom den föreslagna nya organisationen. Av den anledningen yrkar vi alltså på att en särskild fakultetsberedning för teologi skall inrättas.

När det gäller organisationen på det lokala planet har man i viss mån ändrat fakultetsindelningen. Jag tänker framför allt på upprättandet av en samhällsvetenskaplig fakultet som skall inrymma ämnesområden vilka tidigare inte hört dit: psykologi, pedagogik o. s. v. I reservationen nr 4 hävdas att den ekonomiska fakulteten vid Lunds universitet skall bibehållas i sin nuvarande organisation för ombesörjande av civilekonomutbildningen och inte införlivas i den föreslagna samhällsekonomiska fakulteten vid Lunds universitet.

Slutligen har vi en reservation som handlar om den ekonomiska självständigheten, men också om möjligheterna till effektiv samverkan. I högermotionen har erinrats om ett system när det gäller anslagsgivningen som förekommer i England men som inte utan vidare kan tillämpas här i Sverige. Kanske man i alla fall kunde tillgodogöra sig någonting av det. Förslaget går ut på att försöka öka möjligheterna att till-

Ang. universitetens och högskolornas organisation och förvaltning m. m.

godose behovet av smidighet i anslagsgivningen för speciella ändamål. Om medel har inbesparats på ett anslag skulle de enligt förslaget kunna användas till förstärkning av ett annat anslag, naturligtvis med iakttagande av speciella villkor — det skall inte gälla inrättande av andra befattningar än arvodestjänster o. s. v. Vi anser att detta inte bara skulle leda till den större smidighet jag nyss talade om utan också medföra att man skulle kunna i praktiken tillämpa ett slags samverkan över både universitets-, fakultets- och institutionsgränser.

Jag ber, herr talman, att med denna motivering få yrka bifall till reservationerna nr 1, 2, 3, 4 och 5 vid statsutskottets utlåtande nr 119 och i övrigt till utskottets hemställan.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Jag kan i mycket instämma i det som fröken Ljungberg nu har anfört, och jag vill redan från början säga att jag även kommer att instämma i yrkandet om bifall till samtliga fem reservationer, där jag står som första namn. Samtidigt vill jag emellertid anknyta några mer allmänna reflexioner, som berör vissa punkter i propositionen och det utskottsutlåtande som avgivits över den.

Universiteten har ju en dubbel uppgift, forskning och utbildning. Båda uppgifterna är viktiga och betydelsefulla, och de är på ett alldeles speciellt sätt sammankopplade med och beroende av varandra. En undervisning, av vilken man vill kräva en verkligt hög klass och vilken skall ge de studerande inte bara ett visst pensum av kunskaper utan också en träning i vetenskaplig metodik, vetenskaplig stringens och kritisk bedömning, behöver samverka med vetenskaplig forskning för att kunna nå denna verkligt höga klass. Och forskningen når bäst och lättast de stora resultaten när den får utvecklas i en miljö genomsyrad av vetenskapligt tänkande.

»Il faut cultiver son jardin» — man måste vårda sig om sin trädgård — är ett gammalt uttryck som tillskrives Voltaire. Detta uttryck har ofta använts och används fortfarande om den vetenskapliga forskningen och om sättet att bygga under för den. Det är i den väl vårdade trädgården som de verkligt vackra blomstren kommer. Det är i den goda vetenskapliga miljön som de stora vetenskapliga framstegen har den största möjligheten att komma fram.

När man studerar Kungl. Maj:ts proposition nr 50 är man glad över vad som där sägs om forskningens frihet och om universiteten som centra för fritt vald och fritt bedriven forskning. För oss är det angeläget att försöka bevara den akademiska friheten. Vetenskapernas frihet — forskarnas rätt att arbeta på saklig och objektiv grund — har alltid utgjort en av förutsättningarna för västerlandets framsteg i såväl andligt som materiellt avseende. De mörkare perioderna i västerlandets historia sammanfaller ofta med de tider då tankens ofrihet har varit rådande.

Den frihet som universiteten har antjutit i Sverige blir enligt vår mening lätt illusorisk om inte universiteten tillförsäkras en betydande grad av ekonomisk självständighet. Denna ekonomiska självständighet har gammal hävd. Redan Gustav II Adolfs donation år 1624 av de gustavianska arvegodsens till Uppsala universitet var ett steg för att tillförsäkra universitetet medel för dess verksamhet och gjorde det också för närmare 200 år framåt. Donationen gav även universitetet ett ekonomiskt oberoende.

Naturligtvis har mycket hänt sedan den tiden, och visst är det sant att staten för varje år ikläder sig ett allt större ekonomiskt ansvar när det gäller universitet och högskolor. Att det härav kan och bör följa en vidgad kontroll av anvisade allmänna medel är utan vidare klart, men detta utesluter inte ett betydande mått av frihet även i ekono-

Ang. universitetens och högskolornas organisation och förvaltning m. m.

miskt och organisatoriskt hänseende. Det betyder också att delvis andra administrativa grundsatser måste tillämpas inom universitetsväsendet än inom den offentliga förvaltningen i övrigt. Det har ju fröken Ljungberg tidigare påpekat.

Vår reservation nr 5 vid punkten nr 26 innefattar en liten och i det stora sammanhanget kanske inte så väldigt betydande bestämmelse, som dock skulle utgöra ett uttryck för ett visst mått av förtroende för universitetsmyndigheternas förmåga att med vissa ekonomiska tillgångar anpassa sig efter ändrade krav, dock helt och hållet inom ramen för anvisade medel.

Man kan inte komma ifrån att den föreliggande propositionen ger ett intryck av att vara uppbyggd på grundval av ett visst misstroende mot de akademiska myndigheterna och framför allt mot de vetenskapligt framstående forskarna och de som har nått ledande befattningar inom sin vetenskap och blivit professorer, ett misstroende mot deras förmåga såsom administratörer och deras förmåga att organisera en god och för sin uppgift lämpad utbildning. Jag vill knyta an till några exempel, där jag tycker att detta misstroende har fått slå igenom. Jag skall emellertid genast erkänna att ecklesiastikministern i ett par punkter inte har visat samma misstroende som universitetsutredningen, som också har visat mindre misstroende än statskontorets rapport gör. Trots detta finns det dock kvar ett visst misstroende mot universitetslärarna. Det gäller t. ex. i fråga om bestämmandet av studieplaner och kursinnehåll. Jag skall gärna stryka under en gång till vad fröken Ljungberg erinrade om, nämligen att departementschefen har påpekat att de nya former som gäller för fastställande av kursplaner och kursinnehåll inte innebär någon inskränkning av det primära ansvaret för utbildningens innehåll och organisation, som även enligt departementschefen bör ligga hos fakulteter och sektio-

ner, men man frågar sig onekligen hur det skall bli möjligt för universitetslärarna att stå fast vid sina önskemål och kunna hävda sina krav och fordringar gentemot vad utomstående anser.

Om man ser de olika plan, på vilka dessa olika frågor skall behandlas, finner man följande.

Vid fakulteterna finns utbildningsnämnder, som skall fungera som fakulteternas beredningsorgan i fråga om alla på fakulteternas handläggning kommande ärenden, vilka berör utbildningens innehåll och organisation. Dessa nämnder skall också komma med förslag. I utbildningsnämnderna är professorerna representerade, men det har blivit en minskning i fråga om deras representation. De har förut varit tillförsäkrade tre platser men får enligt det nya förslaget endast två. Det kan hända att det blir tre, men trots detta har det dock skett en viss försvagning av professorernas ställning där.

Sedan kommer fakulteten, som jag redan nämnt, men därtill finns också ett tredje organ inom universiteten som har hand om frågor rörande utbildningens innehåll och organisation, nämligen den administrativa avdelningens undervisningsbyrå. Det framhålles att den byrån bör bereda alla ärenden som gäller utbildningens innehåll och organisation. Det betyder alltså att den byrå som hör till universitetsstyrelsens administrativa avdelning, där rektor inte har något att säga till om, kommer att ha ett betydande inflytande beträffande fastställandet av kursplaner och kursinnehåll. Det framhålles också, att tjänstemän inom denna avdelning bör fungera som föredragande i utbildningsnämnden och som föredragande i alla utbildningen berörande frågor vid sammanträde med fakulteter och sektioner.

Sedan finns det ytterligare en myndighet, utbildningsrådet, som är den centrala instansen. Det skall ha inflytande beträffande frågor om utbildningens dimensionering, innehåll och orga-

Ang. universitetens och högskolornas organisation och förvaltning m. m.

nisation. Det skall alltså ha en mycket betydelsefull uppgift i sista hand beträffande just dessa frågor. Utbildningsrådet förutsättes komma att bestå av företrädare för avnämarna — jag tycker att avnämarna är ett rusligt uttryck i samband med utbildning och undervisning, men det är ju lanserat i gymnasieutredningen och väldigt modernt nuförtiden — och vederbörande läroanstalt förutsättes få företrädare vid rådets överläggningar, men dessa får dock inte delta i besluten. Jag vill citera vad en så viktig remissinstans som Vetenskapsakademien skriver. Akademien består ju av våra mest framstående vetenskapsmän. Vetenskapsakademien uttalar följande: »Med avseende på förslaget om utbildningsråd finner akademien betänkligt att 'avnämarentresset' föreslås skola få starkt medinflytande vid bestämmande av studieplaner och kursinnehåll. Att anslagsbeviljande myndigheter måste ha sista ordet i fråga om universitetsväsendets utbyggnad är självklart, men den närmare utformningen av undervisningens art och innehåll borde rimligen överlämnas åt universiteten och högskolorna själva.»

Språkvetenskapliga sektionen i Uppsala framhåller att sektionen inte kan medge att innehållet av den utbildning sektionen ger i realiteten skall fixeras av företrädare för allmänna intressen och de avnämarentressen som inte är universitetens. Universiteten är nämligen sina egna avnämarna i den mån inom dem bedrivs högre utbildning och forskning, och forskningens villkor bestäms i hög grad av den lägre utbildningens kvalitet.

Vår tid är mycket materialistisk. Humaniora och högre teoretisk utbildning står inte lika högt i värdesättningen som den rent praktiska, rent matnyttiga utbildningen. Det gäller både den högre och den lägre undervisningen. Jag inser också att man från olika håll, kanske inte minst från näringslivets sida, vill ha en utbildning som ger precis vad som behövs för deras verksamhet

och som inte skall belastas med onödiga tillbyggnader. De hävdar intresset av att det uppställda målet nås och att det kan nås på så kort tid som möjligt. Det är klart att detta är en väsentlig sak, men det finns också andra värden som den akademiska ungdomen kan behöva få del av under sin studietid. Just när det gäller frågan om kursplaner och studieinnehåll för dem som sysslar med de grundläggande studierna är det som det gäller att med användande av det tidigare citerade uttalandet, »cultiver le jardin», vårda och sköta den miljö ur vilken de stora resultaten kan växa upp.

Misstroendet visar sig också gentemot universitetets rektor. Det kom till uttryck i universitetsutredningen och ännu mera i statskontorets rapport, men det har skärpts i propositionen och av utskottet. Universitetsutredningen föreslog att rektor i egenskap av självskrivnen ordförande i konsistoriet karaktäriseras som universitetets högste företrädare med skyldighet att öva inseeende över läroanstaltens samtliga angelägenheter. Det uttalandet finns inte med i departementschefens uttalande i propositionen annat än i mycket stympat skick. Där står nämligen bara att han skall vara läroanstaltens främste företrädare, och det understrykes att förslaget icke innefattar någon självständig beslutanderätt för rektor personligen. Utskottet går ett steg längre när det bestämt tar avstånd från att rektor härjämte skulle vara chef för den för universitetets olika verksamhetsgrenar gemensamma förvaltningsorganisationen av klart administrativ karaktär. Dit får alltså inte rektor titta in, där får han inte sticka näsan i blöt och där finns i alla fall den avdelning, utbildningsbyrå, som jag berörde för en stund sedan och som är av så stor betydelse för fastställandet av kursplaner och undervisningens innehåll. Utskottet säger vidare att »några garantier för att en med hänsyn främst till sina vetenskapliga kvalifikationer vald rektor» o. s. v. Jag tror att det är och har varit undantag

Ang. universitetens och högskolornas organisation och förvaltning m. m.

att det har varit de rent vetenskapliga kvalifikationerna enbart som har avgörandet vid valet av rektor. Valet har skett på grundval av ett bedömande, där många faktorer spelat in. Vetenskapliga kvalifikationer har naturligtvis spelat en stor roll, ty detta är grunden för ett auktorativt uppträdande på universitetets vägnar, men det har varit mycket annat också. Det har varit personligheten, samarbetsförmågan, förmågan att på ett representativt sätt företräda universitetet även i internationella sammanhang, den förmodade förmågan att vinna gehör för universitetets önskemål på högre ort och inte minst dokumenterad administrativ skicklighet. Alla dessa olika moment har ingått bland dem som varit avgörande när man har valt en rektor. Jag tycker att det är olyckligt, för att citera Karolinska institutets lärarkollegium, att rektorsämberbetet skruvas ner till relativ obetydlighet. I en av våra reservationer framlägger vi förslag som innebär stärkandet av rektors ställning.

Man har också markerat ett visst misstroende i ett tredje avseende, nämligen i frågan om institutionsprefekternas förmåga att åstadkomma samarbete över institutions- och fakultetsgränserna. Institutionerna skall sammanföras i grupper, och vilka de grupperna blir kommer väl Kungl. Maj:t så småningom att fastställa. Denna misstro är enligt min mening inte berättigad. Jag vill dock erkänna att bl. a. historisk-filosofiska sektionen i Uppsala i sitt remissyttrande velat göra gällande att den kan vara berättigad. Jag menar visst inte att man måste ha enprofessorsinstitutioner, så att varje professor skall ha sin egen institution, men jag menar, att väl avgränsade ämnen skall ha sin egen institution. Jag skall be att även på denna punkt få citera ett uttalande. Det gäller visserligen förhållanden inom den medicinska forskningen, där departementschefen erkänner att förhållandena kan vara av särskild natur, beroende på klinikernas ställning inom sjukhusorga-

nisationen, men jag tror ändå att det kan ha en viss allmän betydelse.

I regionssjukvårdsbetänkandet, som kom ut 1958, sägs följande: »Erfarenheten talar emellertid för att om man vill kraftigt befordra en klinisk verksamhet eller medicinsk forskningsgren den bästa metoden är att skapa största möjliga frihet för dess utövning. Detta skulle alltså här innebära inte blott full medicinsk handlingsfrihet utan också administrativ självständighet.»

Jag tror att detta gäller även inom annan vetenskaplig forskning. Jag tror att skapandet av självständiga institutioner för nya forskningsgrenar varit av stor betydelse när det gällt att utveckla nya vetenskapsområden. Min egen erfarenhet talar också för att institutionernas självständighet inte på något sätt hindrar ett vetenskapligt samarbete över institutions-, fakultets- eller högskolegränserna för isolerade forskningsuppgifter. Under en tid av nära ett decennium — med kortare avbrott för beredskapstjänst o. s. v. — då jag för några årtionden sedan höll på med vetenskapligt arbete i Uppsala, var jag anställd på en klinik, hade arbetsplats på två olika institutioner, en bakteriologisk och en kemisk, fick teknisk hjälp på en institution där man arbetade med statistik och fick också hjälp på den patologiska institutionen samt hade tillfälle att diskutera frågor med företrädare för naturvetenskapliga fakulteten beträffande kemiska saker samt beträffande vissa frågor även med representanter för lantbrukshögskolan. Det fanns såvitt jag vet inga gränser någonstans. Alla var lika villiga och positiva när det gällde att ställa sina resurser och kunskaper till förfogande för den som var i behov därav.

Jag vill uttala dessa reflexioner i samband med diskussionerna om den nya institutionsindelningen som riksdagen ju inte på annat sätt än i princip har att ta ställning till. Jag tycker nog också att införandet av institutionskollegier är en demokratisering som i och för sig

Ang. universitetens och högskolornas organisation och förvaltning m. m.

kan vara riktig, men som har sin spets riktad mot professorerna. För de flesta av dessa har det väl inte varit någon diktatur, utan man har samrätt med sina medarbetare i alla frågor av betydelse. Men det är kanske riktigt att det författningsenligt regleras.

Mer eller mindre utpräglat har det alltid funnits en viss skillnad mellan den forskning som förekommit vid universitetet och den som skett vid fackhögskolorna. Vid universitetet har det bedrivits mera av grundforskning, vid fackhögskolorna med deras direkt yrkesinriktade utbildning har också forskningen varit av mera målinriktad karaktär. Jag tror att det är möjligt att göra denna generalisering, men som alla generaliseringar är det kanske en överdrift. Här ligger dock kanske grunden till en del av den kritik som från olika håll riktats mot universitetsinstitutionerna. Man tycker inte att man har sett några praktiska resultat av den grundforskning som bedrivs i en universitetsinstitution. Ibland når grundforskningen dock resultat som i sinom tid och helt oväntat visar sig mycket värdefulla. Vetenskapens historia är fylld av exempel på det.

Undervisningen har också lagts på olika sätt. Matematikstudiet vid de tekniska högskolorna har inriktats på möjlighet att praktiskt utnyttja den högre matematikens metoder, mindre till att utreda dessa metoders teoretiska underlag, vilket är väsentligt för universitetsundervisningen. En viss olikhet föreligger här alltså i undervisningen både beträffande dess syfte och dess teknik.

Det är bland annat sådana synpunkter som ligger bakom vår reservation om att den ekonomiska fakulteten i Lund skall få bli kvar och icke uppslukas av den nya samhällsvetenskapliga fakulteten.

Till slut vill jag säga att jag betvivlar att den nya organisationen med bl. a. fakultetsberedningarna och förbigåendet i princip av den lokala universitetsledningen kommer att innebära någon

nämnevärld förenkling i gången av ärendenas behandling. Universitetsledningen skall i alla fall göra en bedömning och komma med sina egna yttranden över fakulteternas framställningar. De förslag som nu framläggs med olika vägar, delvis vid sidan av varandra, dels direkt till fakultetsberedningarna men också indirekt via universitetets centrala ledning verkar i mitt tycke mycket krångliga. Matematisk-naturvetenskapliga fakulteten i Stockholm beskriver den föreslagna organisationsformen som ytterligt komplicerad och enligt dess mening utan utsikter att arbeta effektivt. Jag vill bara hoppas att det inte skall bli för mycket virrvarr när administrationen skall läggas om, och jag hoppas, trots allt, att de ändringar som nu skall beslutas skall bli till nytta för universitetet, för forskningen och för den akademiska undervisningen och att de farhågor av olika art som jag har gett ett visst uttryck för skall komma på skam.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till samtliga de fem reservationer som har mitt namn såsom första namn.

Herr **JACOBSSON, GÖSTA**, (h):

Herr talman! Att jag har tagit till orda i detta ärende, som egentligen inte tillhör mitt ämnesområde, beror därpå att jag på senare år haft mycket att göra med Lunds universitet. Jag har haft det av personligt intresse, men jag har också handlat å tjänstens vägnar därigenom att Skånes handelskammarare, där jag har min borgerliga gärning, på sin tid aktivt medverkat i planeringen av såväl den ekonomiska fakulteten i Lund som den tekniska högskolan därstädes. Jag har följt utvecklingen därefter och sökt att efter bästa förmåga sätta mig in i de aktuella problemställningarna. Jag har därför fått en viss inblick i hur ett universitet fungerar och hur man där tänker och tycker rörande universitetens organisatoriska förhållanden.

Jag kan ge mitt erkännande åt de-

Ang. universitetens och högskolornas organisation och förvaltning m. m.

partementschefens insats genom de reformer som han föreslår i propositionen, även om jag inte till alla delar kan godta vad han föreslår. Men mot bakgrunden av mina erfarenheter från Lund måste jag bestämt opponera mig mot statsutskottets uttalande på sidan 7, där det sägs följande: »Samverkan förutsätter emellertid ett visst mått av samförstånd. I dag synes våra universitet och högskolor, sedan länge skilda åt genom skarpt uppdragna gränser, icke beredda att över lag acceptera former för en fastare samverkan.» På vilka grunder stöder utskottet detta ganska kategoriska uttalande, när utskottet yrkar på än kraftigare integration än vad till och med departementschefen förordat?

Mina erfarenheter från Lund är de motsatta. Så var t. ex. universitetet självt från första början positivt inställt till att civilekonomutbildningen icke organiserades som en självständig handelshögskola, som det var tal om, utan som en ekonomisk fakultet, alltså såsom en ny enhet inom universitetets ram. Om detta var så välbetänkt med tanke på vad som nu föreslås i organisatoriskt hänseende kan diskuteras. Men så skedde likväl, och ett intimt samarbete har på detta område ägt rum över fakultetsgränserna. Detsamma är förhållandet med den tekniska högskolan i Lund. Från universitetets sida har man inte alls haft något att erinra emot att tekniska högskolan organisatoriskt införlivas med universitetet som en särskild fakultet, och professorerna vid universitetet har på allt sätt stött civilingenjörsutbildningen. Alla har hjälpt varandra, och undervisningen har meddelats efter konstaterade behov utan alltför stor bundenhet vid fakultetsgränserna. Att universitetet är traditionsbundna är en annan sak, men tradition kan också vara ett styrkebälte.

Utskottets nyss citerade yttrande saknar alltså för Lunds universitets vidkommande allt verklighetsunderlag en-

ligt min mening. Jag är rädd för att en alltför långt driven integration inom högskole- och universitetsvärlden kan resultera i en försämrad organisation och en försämrad undervisning. Detta om detta.

Sedan en annan sak som de föregående ärade talarna har varit inne på. Propositionens huvudmål är förstärkning och rationalisering av administrationen i samband med universitetens upprustning. Där om är inte något att säga. Men i samma svep har man gett sig in på den självständiga ställning som universitetet av ålder haft. Det har sagts, bl. a. i en artikel i regeringsorganet Stockholms-Tidningen, att vad saken rätteligen gäller är makten över universitetet. Jag vet inte hur mycket som kan ligga i detta. Den frihet som jag har talat om har uteslutande främjat universitetens utveckling. Friheten för universitetet har tolererats av det karolinska enväldet och andra senare regimer, men i dagens demokrati framstår tydligen för många denna frihet som en skönhetsfläck. I propositionen bibehåller man för all del en rector magnificus vald av de akademiska lärarna — statskontoret ville ha en generaldirektör — men man beskär hans befogenheter och sätter vid hans sida en major domus, ett universitetsråd, en regeringsinspektör, vad man nu vill kalla det, som skall stå i »ett särskilt ansvarsförhållande till Kungl. Maj:t», såsom propositionen så öppenjärtigt uttrycker det. Denne man skall, som sagt, stå i ett särskilt ansvarsförhållande till Kungl. Maj:t i motsats till rektor, som tydligen inte skall göra det. Här öppnar sig stora möjligheter till komplikationer i form av personliga motsättningar.

Utskottet understryker i än högre grad än departementschefen att denne nye herre skall i realiteten styra universitetet såsom chef för administrationen och dirigera verksamheten, medan rektor — om jag inte har missförstått utskottet — snarare skall vara

Ang. universitetens och högskolornas organisation och förvaltning m. m.

en representations- och dekorationsfigur. Detta är kanske inte departementschefens mening — han skakar på huvudet — men jag ifrågasätter om inte den tanken i varje fall har föresvävat utskottets majoritet. Utskottet uttalar uttryckligen att utskottet inte kan biträda att rektor skall vara chef för universitetets olika verksamhetsgrenar av klart administrativ karaktär. Utskottet stöder sin mening på resonemanget att valet av en främst med hänsyn till sina vetenskapliga kvalifikationer utsedd rektor inte alltid ger garantier för administrativ skicklighet. För min egen del har jag nog den uppfattningen att den administrativa förmågan hos vederbörande i praktiken spelar en avgörande roll vid rektorsvalet. Rektor utövar ju i dag den högsta ledningen över hela fältet, och därför behövs en man med administrativa talanger. Det har nog alltid sörjts för att man på rektorstolen placerat personer med stor administrativ fallenhet.

Jag finner utskottets skrivning på denna punkt direkt otydlig och menar att detta nya system, om man följer utskottet, medför risker för »dubbelkommando».

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1 och 3 av herr Kaijser m. fl., innebärande att rektor skall vara högste chef för den lokala administrationen i dess helhet och att den administrative chefstjänstemannen skall benämnas akademidirektör.

I en punkt har jag ett speciellt intresse av propositionen. Jag avser förslaget att den ekonomiska fakulteten i Lund, inrättad så sent som 1960, nu skall införlivas med en nybildad samhällsvetenskaplig fakultet. Motiveringen är endast den att flera av de samhällsvetenskapliga ämnena ingår som betydelsefulla beståndsdelar i såväl den samhällsvetenskapliga utbildningen som civilekonomutbildningen. Det är riktigt att så är fallet, men enligt min mening är det mera som skiljer än som förklarar. Vad som skiljer är i första hand

de skilda utbildningsmålen men också hela inriktningen av undervisningen. Det speciella målet för den ekonomiska fakulteten är utbildningen av civilekonomer för näringslivets behov. I denna utbildning är ämnet företagsekonomi, uppdelad på olika specialområden, kärnämnet. Företagens lönsamhet är ju ledmotivet i företagsekonomien.

Denna utbildning är en ren fackutbildning, som lämpligen bör bedrivas i största möjliga utsträckning hand i hand med näringslivet och med praktikens krav som ledstjärna. Utbildningen är förenad med en relativt bunden studiegång och skiljer sig avgjort från de discipliner som i övrigt avses att hänföras till den nya samhällsvetenskapliga fakulteten. Den samhällsvetenskapliga utbildningen är såvitt jag förstår något helt annat än civilekonomutbildningen. Den öppnar sin vida famn åt vitt skilda håll och har sitt eget utbildningsmål. Flertalet av de s. k. samhällsvetarna är nämligen inriktade på ett framtida arbete i statliga och kommunala befattningar inom administrationen och möjligen även i undervisningens tjänst.

Som ledamot av fakultetsrådet vid den ekonomiska fakulteten i Lund har jag endast haft gynnsamma erfarenheter av den nuvarande organisationen, som har fungerat väl, även om den haft vissa besvärligheter i det första utbyggnadsskedet. Jag föreställer mig att en total sammanslagning kan komma att medföra organisatoriska svårigheter. En sådan svårighet sammanhänger med att tillträdet till civilekonomutbildningen ju är föremål för en spärr, som i varje fall måste upprätthållas under de närmaste åren med tanke på lärarbristen, medan de studenter som vill bedriva samhällsvetenskapliga studier till pol.mag.-examen har fritt tillträde till fakulteten.

Den omständigheten att civilekonomutbildningen får bibehålla en egen utbildningsnämnd med kontakter med näringslivet är förvisso värdefull, men

Ang. universitetens och högskolornas organisation och förvaltning m. m.

det innebär inte att olägenheterna med sammanslagningen elimineras. Sammanslagningen kan medföra olägenheter jämväl i ett annat avseende, som jag tidigare berört, nämligen i fråga om Lunds likställdhet på civilekonomundervisningsområdet med motsvarande utbildning vid handelshögskolorna i Göteborg och Stockholm, vilka intar en självständig ställning. Hade åtminstone, herr statsråd, möjligheter öppnats för en särskild sektion för civilekonomutbildningen, hade genom ett sådant arrangemang kanske förutsättningar kunnat uppnås för en vettig organisation. Jag vet emellertid inte hur departementschefen ser på detta spörsmål och över huvud taget på hur civilekonomutbildningen skall kunna organiseras inom den nya fakultetens ram.

I ovisshet härom ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservation nr 4 av herr Kaijser m. fl.

Herr BERGMAN (s):

Herr talman! Jag är rädd för att jag inte vare sig kvantitativt eller kvalitativt kan konkurrera med dem som tidigare yttrat sig i denna fråga, och det är ju synd, eftersom jag uppfattat det som så att jag har en gentemot dem avvikande mening. Jag gillar till alla delar de grundtankar som ligger bakom proposition nr 50. Jag tycker att departementschefen i ett avseende inte gått tillräckligt långt, och det gäller frågan om vissa organisatoriska förhållanden mellan Chalmers tekniska högskola och Göteborgs universitet. Detta har föranlett mig och några andra att väcka en motion i anslutning till propositionen, och det är med anledning därav som jag gärna vill säga några ord.

När det gäller ämnesgruppen matematik, fysik, kemi och teoretisk fysik har det åtskilliga år rätt samarbete mellan Chalmers tekniska högskola och Göteborgs universitet. Det började någon gång i mitten på 1950-talet, och detta

samarbete har ägt rum under enkla och smidiga former. När nu den nya organisationen skall träda i kraft skall det enligt departementschefens förslag införas nya former i detta samarbete. När universitetsutredningens förslag om de båda lärosätena i Göteborg inte blev omtyckt i Göteborg, fann departementschefen alltså en annan väg att lösa de frågor som gäller samverkan just i denna lilla detalj. Det har föreslagits ett nytt provisorium som skall gälla tills vidare. Jag skall inte gå in på några detaljer. Jag har inte bifogat någon reservation utan har bara avgivit en s. k. blank reservation, och det är den som förklarar detta anförande. Jag har därför inte anledning att fördjupa mig så mycket i detaljerna.

Jag vill säga att de skäl mot motionen som utskottet anfört i utlåtandet har förvånat mig mycket, ty utskottet har, såvitt jag förstår, en inställning till integrationstanken — tanken på samverkan mellan de olika lärosätena i Göteborg — som ligger i linje med den mening jag själv har på denna punkt och som jag tror att även departementschefen hyser, fastän han inte uttryckt detta så klart som utskottet gjort. Utskottet säger nämligen på sid. 18: »Utskottet har redan i det föregående starkt pläderat för integrationstanken — — —.» Utskottet behandlar denna fråga på sidorna 6 och 7, och jag skall inte läsa upp vad utskottet där sagt — det är onödigt, det står ju i utlåtandet. Utskottet har hävdad den meningen att det bör så fort ske kan ske en sammanslagning av de olika lärosätena inte bara i Göteborg utan också på andra orter.

Det är två skäl som utskottet anfört som hinder för att tillstyrka min motion, som gick ut på att man skulle låta det vara som det är för närvarande i avvaktan på en skyndsamt utredning som skulle söka finna former för en lämplig integration mellan Chalmers och universitetet i Göteborg. Utskottet hänvisar till ett avtal med handelshög-

Ang. universitetens och högskolornas organisation och förvaltning m. m.

skolan, som inte är aktuell i motionen och i detta sammanhang. Det är klart att om det skall ske en sammanslagning i Göteborg bör handelshögskolan vara med — det är jag på det klara med. Men det behöver väl inte ske på en gång. Man kunde ju börja i mindre skala och inte famna över hela landet i första omgången. Det bör undersökas om det finns möjligheter att genomföra denna integration i Göteborg med anledning av den situation som uppstått till följd av propositionen.

Det är att märka att de tidigare positionerna har omprövats i Göteborg efter att propositionen avlämnats. Under riksdagsbehandlingen har konsistoriet vid universitetet uppvaktat statsutskottets avdelning — konsistoriet har inte erhållit personligt företräde men har per korrespondens delgett utskottet sin uppfattning. Konsistoriet säger att det nödgas ta under förnyat övervägande sitt i remissvaret över universitetsutredningens betänkande »Universitetens och högskolornas organisation och förvaltning» (SOU 1963: 9) framlagda förslag till organisationen av den framtida samverkan mellan Chalmers tekniska högskola och universitetet.

Konsistoriet slutar sin framställning med bl. a. följande: »Olika grader av integration är därvid tänkbara. Den mest radikala skulle vara ett totalt sammanförande av de båda läroanstalterna till en enda med gemensamt konsistorium och gemensam förvaltning. Den minst radikala skulle vara ett samordningsorgan, som med konsistoriefunktion hade att leda de institutioner det här är fråga om.» Det är alltså ett klart ställningstagande från ett av de lärosäten det är fråga om, och denna inställning avviker från det som man kanske haft anledning tolka in i det tidigare ställningstagandet. Det hade varit tacknämligt om denna skrivelse hade citerats i utskottshandlingarna. Visserligen finns den att läsa då den är en offentlig handling, men det hade va-

rit värdefullt att ha haft den med i utlåtandet.

Vidare har utskottet sagt att motionärerna inte klart redovisat hur det hela skulle fungera, om man skulle låta det hela vara som det är f. n. Jag har grubblat på vad utskottet menat, men jag har inte kunnat få någon klarhet i detta. Om man låter det vara som det är behöver man inte bevisa hur det skall fungera. Det har fungerat, kanske inte så bra, men det har dock fungerat under några år, och då ankommer det väl knappast på motionärerna att klara ut om en eller annan tjänst skall hänvisas till den ena eller andra institutionen. Så skolmästaraktig bör man inte vara även om man representerar statsutskottets andra avdelning, att man skall kräva av enskilda motionärer att i motionerna redovisa alla arrangemang som skall tillkomma i administrativ ordning. Jag hoppas att det inte blir riktgivande för riksdagsarbetet i andra sammanhang.

Sedan är kanske inte så mycket mer att säga. Jag hoppas att den positiva inställning, som propositionen andas och som har skärpts betydligt i utskottsutlåtandet, kommer att betyda att det inte dröjer länge innan vi uppnår en integration av lärosätena i Göteborg, den ort där det är angelägnast just nu.

Häri instämde fröken *Mattson* (s).

Herr **HANSSON, GUSTAF HENRY**, (h):

Herr talman! Jag skall heller inte bli mångordig, men jag måste börja med 1960 års beslut. Det är ju klarlagt att mellan universitetet i Göteborg och Chalmers skulle etableras samarbete på det naturvetenskapliga och matematiska området. När beslutet fattades var det ingen som tänkte sig att det skulle vålla några större dissonanser. Huvudsaken för båda lärosätena var ändå att det skulle ställas goda resurser till förfogande i form av lokaler, utrustning

Ang. universitetens och högskolornas organisation och förvaltning m. m.

och personal. Det var i samband med remissbehandlingen av universitetsutredningens betänkande som det började bli litet oroligt. Såvitt jag har kunnat finna i den stora handling som utgör proposition nr 50 har departementschefen skisserat inte mindre än fyra förslag för samordningen mellan universitetet i Göteborg och Chalmers. Det mest radikala är vad herr Bergman för ett ögonblick sedan talade om: en fullständig integration mellan universitetet och Chalmers. Motsatsen är vad som här föreslås, att lokaler, utrustning och viss personal ställs till förfogande genom Chalmers försorg, under det att lärarkrafterna får gå på de olika statorna.

I vanliga fall brukar kostnaderna spela stor roll, och det brukar vara diskussion mellan de olika institutionerna om vem som skall bära dessa kostnader. För riksdagen är det ju skäligen likgiltigt om de förs på universitetets stat eller på Chalmers stat. Men i detta fall är det egendomligt nog så att den institution som klagat mest är den som fått en hel del av kostnaderna överförda på den andra.

Jag trodde för min del, när jag 1960 var med och arbetade på detta, att huvudsumman ändå var att dessa institutioner skulle få goda förutsättningar för att sköta sin undervisning. Det allra enklaste sättet vore att låta Chalmers leva sitt liv och universitetet sitt. Men detta stämmer inte med det principbeslut som fattades vid 1960 års riksdag och som ingen då gjort någon attack emot. Det är ändå så att Chalmers blir en mycket stor högskola, när den är fullt utbyggd. Jag har ett minne av att det så småningom blir ungefär 3 000 studenter. Universitetet är ännu större, där förefaller det som om möjligheterna att ta in studenter är praktiskt taget obegränsade.

Jag vill i detta sammanhang erinra om att Chalmers grundades redan 1829, och därifrån har utgått ingenjörer inte bara för att täcka behovet i Sverige.

Chalmers har exporterat ingenjörer till praktiskt taget hela världen, och det är väl inte alldeles utan betydelse att namnet Chalmers får vara kvar. Vi som har fått undervisning där är rädda för att det kommer att försvinna, därest Chalmers blir en fakultet inom universitetet.

När det nu inte går att låta Chalmers leva sitt liv och universitetet sitt, vill jag uttrycka den förhoppningen att Kungl. Maj:t vid den fortsatta handläggningen av detta organisationsproblem tar hänsyn till att det är av betydelse att skillnaden mellan Chalmers och universitetet ej utplånas utan får helt kvarstå.

Herr NYMAN (fp):

Herr talman! I egenskap av relativt flitig motionär i utbildningsfrågor får jag ofta möta utskottsorden »att motionerna icke må bifallas av riksdagen». Men i fråga om ett motionspar, I: 758 och II: 927, har jag fått möta helt andra ord: »att riksdagen må i anledning av motionerna i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till kända vad utskottet anfört om angelägenheten av en prövning av frågorna om samverkan mellan universitetshögskolor och bildningsorganisationer samt om en akademisk fortbildning.» Med anledning av dessa välvilliga ord, herr talman, vill jag här framföra ett tack och ta tiden i anspråk för några små kommentarer.

Utskottet delar motionärernas uppfattning om vikten av att ökad uppmärksamhet ägnas spörsmålet om kontakterna mellan universitet och folkbildning och i anslutning härtill den inte mindre viktiga frågan om akademisk fortbildning. Utskottet anser att en vidgning av kontakterna kan vara av stort värde både för universitet/högskolor och för bildningsorganisationer samt avnämare av den akademiska arbetskraften. Att vetenskapliga landvinningar görs tillgängliga för en bred allmänhet är angeläget och kommer att

Ang. universitetens och högskolornas organisation och förvaltning m. m.

ge universitet och högskolor en goodwill. Bättre sammanfattning av motionärernas intentioner kan icke göras.

Allteftersom gränserna för utbildning och forskning vidgas är det naturligt och riktigt att folkbildningen får följa med och får resurser att föra ut kunskaperna till det bildningssökande folket, icke minst de yrkesverksamma.

I dagarna har redovisats en undersökning i Norrköping bland tjänstemän, som visar ett påtagligt stort intresse att vidareutbilda sig. Icke mindre än 51 procent av de 5 000 tillfrågade tjänstemännen är intresserade av yrkesinriktad vidareutbildning, som troligtvis också i viss utsträckning berör högre utbildning. I går kunde jag med tacksamhet notera att statsråden Palme och Edenman i debatten kring de studiesociala frågorna båda framhådde vikten av att de vuxna skulle beaktas i detta sammanhang i en framtid.

De organisationsformer som skulle behövas för ett utvidgat samarbete mellan det högre utbildningsväsendet och folkbildningsorganisationerna bör enligt vår mening närmare prövas för att få fastare form. Det är min förhoppning att den positiva skrivningen om motionerna skall få en sådan verkan för framtiden.

Jag skall nu återkomma till ett annat motionspar, där jag har skrivit på, nämligen motionerna I: 756 och II: 923. Det gäller frågan om en fortsatt reform av universitetens och högskolornas organisation och förvaltning samt hur långt man skall gå under denna första etapp av reformen i vad den gäller önskemålet om integration och fast samverkan mellan det högre utbildningsväsendets läroanstalter. Jag är på det klara med — det får man lära sig inte minst i näringslivet — att när man skall genomföra och tillämpa nya organisationsprinciper är det alltid en ytterligt delikat fråga, är synnerhet för dem som den berör. Det finns därför all anledning att många gånger skynda långsamt och ta en etapp i taget. Samtidigt kan det

ibland vara bäst att på en gång genomföra vissa reformer på vägen. Det viktigaste är att ha klart för sig vad man vill nå för resultat.

Utskottet framhåller, som redan tidigare sagts här, att reformen skall ses som ett första men viktigt led i utvecklingen av det högre utbildningsväsendet, och denna får icke anses avslutad ens på kort sikt. Den uppfattningen har vi också hävdad i nämnda motioner, vilket även avspeglas i våra yrkanden.

En annan bärande tanke är att de administrativa uppgifterna bör handläggas inom en för varje universitetsort gemensam lokal förvaltningsorganisation. Det är mycket som talar för detta, inte minst den administrativa verksamhetens effektivitet. Jag förstår att fröken Ljungberg tänkte på mig i sitt tidigare anförande. Det kan vara så, fröken Ljungberg, att man tar intryck av sin miljö. Jag är sedan många år verksam inom ett stort företag, där man ser mycket ur effektivitetssynpunkt. Det kan inte hjälpas att man också när det gäller dessa frågor ser dem ur effektivitetssynpunkt. Samtidigt har jag mycket stor förståelse för de synpunkter som fröken Ljungberg och andra här har framfört beträffande forskningens frihet o. s. v. Det finns naturligtvis skäl att anföra emot detta, vilket också framgår av reservationerna. Det är en fråga, anser jag, om avvägning mellan ansvar och befogenheter och på vad sätt fördelningen därav bäst tjänar verksamhetens ändamål — i detta fall forskning och utbildning. Jag ser det så att denna fördelning av ansvar och befogenheter, som reformen syftar till, skall ge forskarna bättre arbetsmöjligheter genom att avlasta dem administrativa besvär och bekymmer. Jag anser inte, att detta nödvändigtvis skulle behöva beröva dem friheten eller begränsa den.

Motionärerna har yrkat på att en särskild organisationskommitté borde tillsättas för att planera utvecklingen. Utskottet finner det i nuvarande läge icke erforderligt att vid sidan av kanslers-

Ang. universitetens och högskolornas organisation och förvaltning m. m.

ämbetet ha en organisationskommitté utan menar att ämbetet skall beakta vad utskottet anfört i fråga om samverkan och integration samt kontinuerligt ägna uppmärksamhet åt arbetet på en fortlöpande universitetsreform. Enligt min uppfattning kan det vara ganska svårt för en chefsmyndighet att handlägga och utforma organisationsreformer, som berör inte minst den egna personalen. Man har erfarit att det ofta går lättare om förslagen kommer från ett fristående organ. Detta är ju inte någonting som inte har tillämpats tidigare inom statsförvaltningen. Jag kan förstå att det, när man gör en stor organisation av ett verk, kan vara lämpligt att ett tillfälligt fristående organ hjälper till.

Beträffande byråchefernas ställning i konsistoriet, där det föreligger ett annat yrkande, har utskottet förordat att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ger till känna vad utskottet anfört, nämligen att byråchefernas representation i konsistoriet skall beaktas.

I vårt sista motionsyrkande tar vi upp frågan om att inrätta, i överensstämmelse med universitetsutredningens förslag, en samarbetsnämnd som styrelse för de gemensamma institutionerna vid universitetet i Göteborg och Chalmers tekniska högskola. På denna punkt har representanter från Göteborg redan yttrat sig. Vi motionärer har varit litet mer frimodiga och föreslår helt enkelt en sådan gemensam nämnd.

Jag tycker att vi när det gäller förhållandena i Göteborg har liksom i ett nötskal de olika instansernas inställning — motionärernas, departementschefens och utskottets — till genomförandet av denna första etapp av reformen. Där har vi motionärer kanske velat gå en aning längre i integrationssträvandena redan nu, medan departementschefen under tyngden av remissinstansernas skilda intressen söker en provisorisk lösning. Den reaktionen är förståelig och mycket hedervärd. Vi motionärer har emellertid sökt följa universitetsut-

redningen och tror oss därmed till sist gagna allas intressen bäst.

Med dessa ord, herr talman, vill jag vid utskottets utlåtande i punkterna 10 och 16 yrka bifall till motionerna I: 756 och II: 923 såvitt här är i fråga.

Herr WEIBULL (h):

Herr talman! I grund och botten kunde jag kanske ha nöjt mig med att instämma med herr Gösta Jacobsson, men jag tycker å andra sidan att utskottsutlåtandet på den punkt som gäller civilekonomutbildning i Lund är så kortfattat och ofullständigt, att det finns anledning att tala om för kammaren hur detta ärende har utvecklats.

I slutet på 1950-talet tillsattes en kommitté som var gemensam för näringslivet och universitetet och som skulle undersöka möjligheterna att anordna en civilekonomutbildning i Lund. Den avvisade för sin del tanken på att låta denna utbildning ingå som en del av den samhällsvetenskapliga utbildningen. Man var inne på alternativen en ren handelshögskola eller en ekonomisk fakultet vid universitetet och stannade för det senare, vilket ju också blev resultatet i det riksdagsbeslut som följde.

Målet har hela tiden varit att utbildningen av civilekonomer i Lund skall vara fullt likvärdig med utbildningen av civilekonomer i Stockholm och Göteborg. Jag hoppas att målet för civilekonomutbildning vid andra lärosäten skall vara detsamma.

1955 års universitetsutredning har sedan föreslagit den ordningen att man skulle lägga samman den ekonomiska fakulteten med den samhällsvetenskapliga. Det förslaget har varit ute på remissbehandling. Lärarrådet vid Handelshögskolan i Stockholm har betonat vikten av att civilekonomutbildningen handhas av ett organ som är inriktat på att skapa och vidmakthålla goda kontakter med det ekonomiska livet och

Ang. universitetens och högskolornas organisation och förvaltning m. m.

att civilekonomutbildningen inte får bli bara en del av ett större utbildningsprogram — det är annars risk att den får stå tillbaka för andra uppgifter. Man kan väl säga att den ekonomiska fakulteten i Lund, universitetsmyndigheterna i Lund och kanslersämbetet instämt i detta.

Från näringslivets sida har man upprepade gånger starkt understrukt viken av att utbildningen bibehålls med speciell inriktning på näringslivets förhållanden. Om utbildningen i Lund blir av annan typ än den i Stockholm och Göteborg, är det risk att likvärdigheten med de studenter som utexamineras från dessa lärosäten rubbas. Som konsekvens därav skulle man kunna riskera att näringslivets förtroende för utbildningen av civilekonomer i Lund skulle kunna minska. Det är inte utan att studenterna också är känsliga och oroliga för en sådan utveckling.

Nu föreslås det att man bryter med den nuvarande organisationsformen samtidigt som man utexaminerar de första civilekonomerna som har följt undervisningen vid den ekonomiska fakulteten i Lund. Har man då gjort en så negativ erfarenhet under den tid som utbildningen har pågått? Liksom herr Gösta Jacobsson känner jag mig i viss mån medansvarig, om det är någonting sådant som ligger till grund för ändringen i organisationsformen.

Jag tror det är viktigt att ännu en gång understryka att studenterna här måste ha fullt förtroende för att utbildningen blir lika god och av samma karaktär som den vid de andra lärosätena.

Departementschefen hänvisar i det här sammanhanget till utbildningsrådet, som skall säkerställa samarbetet med näringslivet. Departementschefen understryker själv i propositionen att utbildningen vid de olika läroanstalterna är oenhetlig och anser därför att det nuvarande rådet bör vara kvar i Lund och inte när det gäller civileko-

nomutbildningen ersättas av ett centralt råd.

Utskottet avfärdar det resonemang som här förts av remissinstanserna och andra och som även förts i motionerna I: 757 och II: 926 på tretton rader och med en allmän hänvisning till värdet av samarbete utöver fakultets- och institutionsgränser. Det har formulerats i några svepande ordalag i inledningen till utskottsutlåtandet. Vi kan lugnt säga att den ekonomiska fakulteten i Lund aldrig har motsatt sig ett sådant samarbete. Tvärtom har det stimulerande med uppläggningsen av en ekonomutbildning knuten till universitetet i Lund just varit tanken att man skulle kunna få studenterna, som visserligen gick i en bunden studiegång, att också följa universitetets utbildningen vid de fria fakulteterna.

Utskottet referar ett led i en mening i motionen, men tar därvid inte med den reservation, som samtidigt ingår i satsen. Man bryter sönder en sats i motionen och när därigenom ett helt annat resultat. Jag skall be att få citera meningen ur motionen. Den lyder: »Även om det ej finns anledning att antaga att undervisningen såsom sådan i allmänhet skulle bli sämre, om den administrerades av en samhällsvetenskaplig fakultet, måste det faktum att en sådan fakultet även har andra utbildningsmål verka splittrande och försvåra kontakterna med näringslivet.» Utskottet inskränker sig till att säga, »att motionärerna själva ansett att anledning saknades att antaga att undervisningen såsom sådan i allmänhet skulle bli sämre om den administrerades via en samhällsvetenskaplig fakultet». Det är en helt annan sak som man här lägger in i vad motionärerna har sagt. Det är, tycker jag, ett högst tvivelaktigt exempel på referingskonst. Det förvånar mig alldeles särskilt mot bakgrunden av att man här berör ett område där man är van att ha höga krav på vetenskaplig exakthet.

Ang. universitetens och högskolornas organisation och förvaltning m. m.

Utskottet verkar faktiskt mycket illa informerat om de rådande förhållandena i Lund, eftersom utskottet talar om att förbindelserna med näringslivet bör kunna säkras »genom tillkomsten av ett särskilt lokalt anknutet utbildningsråd med representanter för avnämarna». Detta fakultetsråd för ekonomutbildningen har existerat alltsedan fakultetens tillkomst år 1961. Det nya är egentligen bara ett utbildningsrådets möjlighet att fylla sina funktioner i den nya organisationen kanske kommer att försämrats, bl. a. därigenom att ledningen för fakulteten förändras, dekanus försvinner o. s. v. Det torde vara riktigt att säga att motionen är uppseendeväckande nonchalant behandlad. Det är därför all anledning att stödja den vid denna punkt fogade reservationen nr 4 av herr Kaijser m. fl.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till denna reservation.

I detta anförande instämde herr *Larsson, Thorsten*, (cp).

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdet fortsättande kl. 19.30.

Herr **PERSSON, EINAR**, (s):

Herr talman! Jag gör säkert kammaren en tjänst om jag inte går in på alla de detaljer som berörts i de olika anförandena.

Fröken Ljungberg började sitt anförande med att säga att avdelningen hade varit i tidsnöd när den behandlade propositionen. Jag kan upplysa kammaren om att vi på avdelningen fick propositionen i mycket god tid, varför det alls inte varit någon tidsnöd. Man kan heller inte påstå att vi fuskat ifrån oss behandlingen av propositionen, utan vi har tvärtom ägnat detta ärende mycket stor uppmärksamhet. Det är ju för övrigt en hel del motioner som väckts i samband med propositionen. Utskottets fylliga skrivning bär också på sitt

sätt vittne om att vi ägnat detta ärende mycket allvarlig behandling.

Jag vill sedan, herr talman, framför allt säga några ord om de fem reservationer som fogats till utskottets utlåtande. Jag kan dock fatta mig ganska kort, eftersom jag förmodar att även departementschefen har något att anföra.

Det är en stor och betydelsefull fråga som vi nu haft att ta ställning till. Vi kan vara tacksamma för att vi praktiskt taget kunnat uppnå enighet kring propositionen. Som framgår av utskottets utlåtande är det endast högern som reserverat sig på vissa punkter.

Man kan ju fråga sig vad anledningen är till reservationerna från högerhåll. Jag tror för min del att reservationerna bottnar i den konservatism som finns inom högern när det gäller vårt utbildningsväsende. Man vill gärna hålla fast vid det gamla, även om det inte passar in i vårt samhälle av i dag.

I reservation nr 1 behandlas sålunda den akademiska friheten. Jag har svårt att förstå denna reservation. Jag tror inte att det på någon punkt i utskottets utlåtande finns någonting skrivet som tyder på att vi i något avseende velat komma åt den akademiska friheten. Den önskan vi alla har att bevara vårt demokratiska samhällssystem är en garanti för att vi inte till någon del vill kringskära den demokratiska friheten. Om den saken tror jag därför inte vi behöver tvista.

I reservation sägs det att den akademiska friheten kan äventyras om icke de akademiska läroanstalterna även i organisatoriskt och ekonomiskt hänseende åtnjuter betydande självständighet. Denna självständighet kommer säkert att bli till finnas också i fortsättningen, även om utskottets förslag bifalles. Men lika väl som vi hyllar den akademiska friheten måste vi se till att denna frihet inte drives så långt att ett gott samarbete mellan de högre utbildningsanstalterna omöjliggöres eller allvarligt försämrats. Vi skall komma ihåg

Ang. universitetens och högskolornas organisation och förvaltning m. m.

att hela vår skolväsende, däri inbegripet också den högre utbildningen, är en del av samhället, ett samhälle som förändras år från år. Därför måste vårt undervisningsväsende även organisatoriskt inpassas i detta samhälle och följa de förändringar som där sker.

Fröken Ljungberg talade om effektiviteten och stordriften i detta sammanhang. Mot effektiviteten har vi väl ingenting att erinra. Vi vill nog ha ett så effektivt skolväsende som möjligt och kanske vill vi också ha stordriften; förhållandena är ju något annorlunda nu vid våra högre utbildningsanstalter än de var för låt oss säga tio år sedan. Det torde vara av just den anledningen som såväl universitetsutredningen som departementschefen sammanfattat kravet på den framtid universitets/högskoleorganisationen i tre punkter, nämligen kravet på frihet, frihet för forskaren i valet av forskningsobjekt och forskningsmetod, kravet på kvalitet och effektivitet samt kravet på en slagkraftig framtidsplanering. Dessa krav synes också enligt utskottets mening vara fullt riktiga och väl ägnade att bilda grundvalen för konstruktion av en ny fast organisation.

Låt mig i detta sammanhang citera vad utskottet skriver på sid. 8 i sitt utlåtande. Utskottet anför följande: »Därvid har eftersträvat att så långt möjligt befria forskare och lärare från administrativa uppgifter. Utskottet har för sin del funnit sig böra understryka att principen som sådan är väl ägnad att ligga till grund för de åtgärder på det akademiska förvaltningsområdet, som utskottet i det följande avser att förorda.» Utskottet fortsätter: »Ytterligare en fundamental princip som väglett departementschefen har varit att ökat inflytande och ökat medansvar bör beredas även de grupper av akademiska forskare och lärare, som i dag i stor utsträckning är utestängda härifrån. Denna av departementschefen förordade 'demokratisering' av

den akademiska miljön synes utskottet principiellt riktig.»

Reservation 2, som ansluter till motionerna I: 759 och II: 924, avser inrättande av en särskild fakultetsberedning för teologi. Fröken Ljungberg har i sitt anförande varit inne på denna fråga. Som skäl för sitt yrkande framhåller reservanterna bl. a. det teologiska studieområdets betydelse för svenskt kulturliv. Det skall villigt erkännas att detta studieområde har en viss betydelse för svenskt kulturliv, men jag kan inte gå med på att detta område har en så stor betydelse för vårt kulturliv att en särskild fakultetsberedning skall inrättas.

Utskottet har starkt understrukit vikten av en samverkan mellan varandra närbeliggande ämnesområden eller där eljest överensstämmelse i intresseriktning föreligger. Med denna utgångspunkt faller det sig enligt utskottets mening naturligt att humaniora och teologi ingår i samma fakultetsberedning, utan att teologiens intressen därför på minsta sätt eftersättes. Jag kan i detta sammanhang nämna att härvidlag inte har gjorts någon användning från de teologiska fakulteternas sida.

I reservation 3 yrkas bifall till motionerna I: 759 och II: 924. Reservanterna går här faktiskt emot departementschefen och utskottet, som vill ge rektorerna en lindring i arbetsbördan genom att en administrativ kraft anställs för att helt handha den delen av arbetet. Hur många gånger har det inte i riksdagen väckts motioner om den oerhörda arbetsbördan som åvilar rektorerna vid skilda utbildningsanstalter i vårt land? Nu föreslår departementschefen en ordning som faktiskt skulle leda till en lättnad i dessa rektorers utomordentligt stora arbetsbördan, och man hade ju trots att utskottet på den punkten skulle bli fullständigt enigt. Men högern vill hålla fast vid det gamla — rektorerna orkar mycket väl med dessa arbetsuppgifter och behöver inte

Ang. universitetens och högskolornas organisation och förvaltning m. m.

någon hjälp; den slutsatsen kan man ju dra av reservanternas förslag. Jag tror för min del att den föreslagna anordningen är mycket välbehövlig, och jag anser det fullt riktigt att man ger rektorerna det handtag som föreslås både av departementschefen och av utskottet. Rektorn och den administrativa chefen bör enligt min mening kunna samarbeta — jag utgår från att bägge två är vettiga människor, och då bör ju inte samarbetet bereda svårigheter. Därför tror jag att vi kan hälsa det nu ifrågakvarande förslaget med ganska stor tillfredsställelse.

Reservation 4 gäller den ekonomiska fakulteten i Lund. Herr Weibull har nyss mycket ingående redogjort inte bara för reservationen utan också för utskottets förslag, och jag skulle därför kunna nöja mig med att under hänvisning till vad herr Weibull anfört yrka bifall till utskottets förslag. De intresserade kan emellertid på sidorna 21 och 22 i utlåtandet finna vad utskottet säger beträffande denna fråga. Nu var herr Weibull inte nöjd med utskottets skrivning, och man kan ju förstå att en motionär inte alla gånger är så kolossalt nöjd med vad utskottet anför. Men när vi diskuterat denna fråga — och vi har gjort det mycket ingående — har vi kommit fram till att vad utskottet säger på dessa bägge sidor nog är det riktiga. Jag tror alltså att kammaren även på den punkten gör klokt i att följa utskottets förslag.

I reservation 5 föreslås en fullmakt för kanslersämbetet att använda medel, som finns upptagna för ett visst ändamål, även till förstärkning av annat anslag. Jag har för min del inte velat vara med om — och inte heller utskottet — att lämna denna fullmakt, allra helst som den skulle utsträckas så långt att ämbetet till och med skulle kunna inrätta arvodestjänster. Denna fråga har stor principiell betydelse även för andra områden och bör därför, om man så önskar, lösas i ett mycket större sam-

manhang och inte isolerat för universitets- och högskoleväsendet.

En hel rad motioner har som sagt väckts i anslutning till propositionen, och man har i flera anföranden talat för vissa av motionerna. Herr Jacobson tyckte att utskottet gått alldeles för långt, och även flera högermän har varit inne på den linjen. Å andra sidan har t. ex. herr Bergman menat att vi inte gått tillräckligt långt utan borde kunnat sträcka oss litet längre. Han slutade dock sitt anförande med att uttala att han i stort sett var nöjd med utskottets skrivning härvidlag. Utskottet har skrivit rätt hårt, kanske litet hårdare än departementschefen föreslagit, men det beror på att vi önskar en lösning i stort även när det gäller Göteborg — vi vill ha med inte bara Chalmers och universitetet utan också handelshögskolan. Det är detta som gjort att utskottet inte nu kunnat gå på herr Bergmans linje. Men det hela är ju ett provisorium, och även utskottet har skrivit att det förväntar att riksdagen ganska snart skall kunna ta ställning till ett definitivt beslut härvidlag.

Vidare var herr Nyman inne på den motion som har väckts både i första och andra kammaren och gäller den organisationskommitté som skulle utses vid sidan av kanslersämbetet. Ja, vi inom utskottet har inte kunnat gå med på den motionen därför att vi anser att det på sätt och vis skulle bli ett dubbelkommando, om man skulle få en organisationskommitté vid sidan om kanslersämbetet. Jag är mycket tveksam om hur samarbetet skulle kunna fungera mellan dessa två organisationer. Jag tror för min del att det även i detta fall vore klokt att följa utskottets hemställan.

Med det sagda, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag på samtliga punkter.

Herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Det vore självfallet mycket att säga om det föreliggande för-

Ang. universitetens och högskolornas organisation och förvaltning m. m.

slaget bl. a. som ett led i den pågående universitetssupprustningen. Jag kan också göra en kommentar med utgångspunkt från detta förslag, som är en förutsättning för en fortsatt universitetssupprustning. Jag nöjer mig emellertid, herr talman, med att säga att när denna kammare efter medkammaren i går är redo att fatta beslut innebär detta att nu börjar en ny epok för universitetet. De stora universitetskommissionernas tid är kanske slut. Jag hoppas livligt att den mera punktviss bedrivna upprustningen också skall vara ett minne och att vi nu i fortsättningen med jämn framstegstakt skall kunna angripa de väldiga problem som hänger samman med universitetet och deras expansion. Jag vill därför, herr talman, bara ta upp några av de inlägg som har gjorts här i dag mot en mer principiell bakgrund.

Fröken Ljungberg gav onekligen regeringen en del komplimanger. Hon ansåg att regeringens representanter inte saknade fasthet i greppet, som hon uttryckte det, men väl känslighet i fingrarna. Det ligger kanske någonting i det, men hon tog bort udden i det genom att uttrycka sin uppskattning, som hon sade, »av mina små reservationer» gentemot universitetsutredningen. Det är kanske, fröken Ljungberg, en viss känslighet i fingerspetsarna som har medfört detta.

Det hade också varit intressant att ta upp en diskussion med fröken Ljungberg om vad hon egentligen menar med att säga att decentralisering inte alltid är självstyrelse, utan att begreppen kan tolkas olika. Det skall jag inte göra. Jag skall i stället ett ögonblick stanna vid hennes rädsla för stordriften på alla områden i princip och stordriften på detta område speciellt och enkannerligen.

Ja, här är det ju helt enkelt erfarenheten som så småningom bygger upp en plattform för en reform. Det är väl egentligen inte så — i varje fall gäller det inte mig att vi i princip går om-

kring och önskar integration och stordrift på dessa områden. Jag är kanske lika romantisk som fröken Ljungberg och såge gärna små enheter, men efter ett visst antal år i ekklesiastikdepartementet märker man numera att svårigheterna praktiskt taget varje gång de uppstår beror på att fältet är för splittat på universitetssidan. Att ha två topporganisationer — såsom universitetskanslersämbetet och överstyrelsen för de tekniska högskolorna — för två vetenskapliga områden som kommer varandra allt närmare är praktiskt taget omöjligt. Det har ju också alla nu erkänt. Detta gäller också inom universitetet. Det blir allt svårare, i varje fall när det gäller forskning, att upprätthålla fakultetsgränserna. En forskningsgren som biologi innebär i viss bemärkelse även kemi och förekommer inom medicinska, tekniska och naturvetenskapliga fakulteterna. Forskarna är i hög grad rörliga och har för länge sedan sprängt de gamla administrativa formerna, alltså måste administrationen förändras. Ja, till och med i en så pass enhetlig värld som Uppsala kan jag ta praktiska exempel på hur svårt det många gånger har varit att lösa enkla frågor. Jag tänker på undervisningen i genetik med universitetet på den ena sidan och lantbrukshögskolan på den andra sidan.

Många gånger kan man med skäl peka på en felaktig användning av resurserna vid universitetet. Det finns flerfaldiga bevis på att det har rätt brist på lokaler på den ena sidan om gatan, medan föreläsningsslokaler har stått tomma på den andra sidan gatan. Nu är inte, som ledamöterna förstår, universitetet splittrade av gator, utan det är ett bildspråk. I verkligheten har det blivit bättre, det vill jag erkänna, men det råder en oerhörd valhänhet i de administrativa greppen på detta område.

När det gäller undervisningens planering är det likadant. Man har inte kunnat jämföra universitetskanslersäm-

Ang. universitetens och högskolornas organisation och förvaltning m. m.

betet med skolöverstyrelsen eller ens nämna dem på samma dag. Det har helt enkelt inte funnits någon möjlighet för universiteten att hänga med t. ex. när det gäller lärarutbildning, inte därför att det som någon kanske tror har varit fel på professorerna, utan därför att organisationen över huvud taget inte har givit dem möjligheter när det gäller utbildningens planering, studieplaner och mycket annat.

Ja, jag har velat säga detta såsom exempel på varför man så småningom kommer fram till stordrift och integration på detta område. Det är en praktisk erfarenhet mycket mera än något slags drift eller principiell och ideologisk uppfattning att det bör vara så här. Fakultetsberedningarna har ju tillkommit därför att man önskade skapa ett samhälleligt organ med stor slagkraft. Egentligen är det mycket riskabelt för regeringen — och framför allt för ecklesiastikministern — att göra kanslersämbetet så starkt som vi nu gör det. Anledningen till — jag vill säga också detta som en replik till fröken Ljungberg — att man inte kan låta professorerna eller fakulteternas representanter vara i majoritet i fakultetsberedningarna är ju att dessa skall representera hela samhället. Vi vill ha en avvägning när det gäller de stora anspråk som universiteten kommer med, anspråk som är i växande.

Petitabehandlingen har ju hittills i stort sett gått till så att varje professor haft sina önskemål. Kollegialiteten inom fakulteterna gör att det är ytterligt svårt — i varje fall på petitaplanet — att egentligen stoppa någonting. Det mesta går fram. Det verkar som om alla litar på att förr eller senare finns i alla fall en finansminister i bakgrunden. Konsistorierna har ingen sakkunskap i och för sig. Det är mycket obehagligt att döma över kolleger. Rektor har ingen egentlig makt. Utövar han sin myndighet alltför effektivt eller alltför objektivt, riskerar han ju att inte bli omvald.

Universitetsutredningen drog konsekvenserna av detta och utgick ifrån att fakulteterna fortfarande i hög grad kommer att önska olika ting. Fakulteternas petita täcker alltså vad fältet behöver. Men fakultetsberedningarna skall naturligtvis vara sammansatta så att de är positivt inställda till forskning och utbildning. Här är det dock fråga om jättestora belopp, och vi vill också ha i dessa beredningar människor som representerar näringsliv, arbetsmarknad och andra samhällsområden. Det är lätt att tänka sig t. ex. hur den tekniska fakultetsberedningen skall se ut, för att nu ta ett enda exempel.

Det är alltså uppenbart att den petita som regeringen i fortsättningen vill ha från kanslersämbetet skall vara färgad också av en allmän samhällelig bedömning och inte uteslutande av universitetens önskemål. Det är diskussionerna inom fakultetsberedningarna och i sista hand inom kanslersämbetets styrelse som skall kunna leverera den produkten. Är den riktigt gjord, återstår det för regeringen att se efter hur långt de statsfinansiella resurserna förslår att tillmötesgå universitetskanslersämbetet, men några ytterligare eller nya prioriteringar borde egentligen inte behöva ske. Det är alltså en förstärkning av kanslersämbetet i allra högsta grad för universitetens skull, som det är fråga om.

Till herr Jacobsson vill jag säga att rektor fortfarande är, som det står, universitetets främste företrädare. Det är rektor som fattar beslut i rektorsämbetet i närvaro av universitetsrådet. Universitetsrådet har rätt att reservera sig, och sedan får man se hur det kan gå i konsistoriet, alltså styrelsen, eller i ett besvärsmål som går vidare. Men det är aldrig fråga om ett dubbelkommando. Man kan aldrig på det lokala förvaltningsplanet komma i det läget att olika krafter schackar varandra. Det finns alltid en orderväg. Man skulle kunna göra jämförelser med den kommunala förvaltningen, t. ex. en drätselkammare

Ang. universitetens och högskolornas organisation och förvaltning m. m.

och en drätselstyrelse, där det finns någon sådan kvar, eller en skolstyrelse som är ensam beslutande, och en skolchef, som inte ens har rösträtt, ehuru han ensam är förvaltningschef. Ingen kan komma på idén att skolstyrelsens ordförande skulle lägga sig i den interna skolförvaltningen. Att däremot beslutanderätten ligger hos styrelsen är alldeles klart. Man skulle kunna ta många andra exempel.

När det gäller Göteborg vill jag säga till herr Bergman — och det har understrukits av många talare — att detta får vi ta som ett provisorium. Vi får se hur det kommer att utveckla sig. För mig har det väsentliga varit att samarbetet skall bibehållas mellan de naturvetenskapliga institutionerna — alltså i matematik, fysik och kemi — vid Chalmers och universitetet, och det är det ju ingen som har ifrågasatt. Att det av vissa skäl — t. o. m. av många skäl — hade varit önskvärt att gå längre är, som sagt, en annan historia.

Sedan, herr talman, vill jag också till herrar Jacobsson och Weibull säga ett par ord rörande deras farhågor för att sammanslagningen av den ekonomiska fakulteten med den samhällsvetenskapliga i Lund skulle innebära något hot mot ekonomutbildningens effektivitet. En sådan risk tror jag inte föreligger. Det är ju klart understruket att civilekonomutbildningen, även när den kommer inom samhällsvetenskapliga fakultetens ram, skall vara en klart målinriktad fackutbildning med speciell inriktning. För min del har det avgörande varit att det ser egendomligt ut att tillskapa två församlingar med praktiskt taget samma ledamöter. Det måste ju vara lika enkelt att klara de speciella utbildningsfrågorna för civilekonomerna med hjälp av en särskild utbildningsnämnd, om man så vill — om den saken bestämmer universitetet självt — och ha anknytningen kvar till det lokala utbildningsrådet.

Vad som också spelat in är vetskapen om att man vid Stockholms univer-

sitet är mycket intresserad av att så småningom starta en civilekonomutbildning, förmodligen inte lika den i Lund, men man har i varje fall inte haft någon tanke på att skapa en särskild ekonomisk fakultet i Stockholm. Det skulle emellertid också bli en målinriktad civilekonomutbildning, inlagd i den samhällsvetenskapliga fakulteten. Enligt vad jag kan förstå har det preliminära utredningsarbete som nu är i gång i Stockholm fått sin välsignelse också från handelshögskolan här.

Att man på detta fält har olika typer av utbildningsanstalter kan inte vara någon svaghet. Jag kan inte förstå att de blivande civilekonomerna, som studerar vid den samhällsekonomiska fakultetens ekonomiska avdelning, skulle gå omkring och tro att de blir sämre ekonomer än de som utbildas vid de gamla handelshögskolorna i Stockholm och Göteborg och därmed till äventyrs skulle få några svårigheter på arbetsmarknaden. Det är fullständigt orimligt. Där skon klämmer är väl att de gamla handelshögskolorna fortfarande betraktas som idealbildande och säkerligen som litet finare. Det är kanske näringslivets egna representanter, som har ingivit de unga studenterna denna uppfattning. Om man får en annan grundinställning från näringslivets sida, kommer civilekonomerna vid universitetet att betraktas på samma sätt som de nuvarande civilekonomerna.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHAN-
NES, (fp):

Herr talman! Jag hade inte tänkt blanda mig i denna debatt. Utskottets representant herr Einar Persson har så utförligt redogjort för hur utskottet sett på dessa saker, att det inte varit nödvändigt.

Jag begärde emellertid ordet för att protestera mot herr Weibulls uttalande att utskottet skulle ha handlagt detta ärende nonchalant. Jag tycker att det är ett ord som inte passar riktigt i detta sammanhang, och jag förstår inte heller

Ang. universitetens och högskolornas organisation och förvaltning m. m.

vilka möjligheter herr Weibull har att bedöma huruvida utskottet har handlat nonchalant eller inte.

Utskottet, eller rättare sagt avdelningen, var i en viss tidsnöd. Vi hade visserligen god tid att läsa propositionen, men när ärendet skulle avgöras hade vi inte så mycket tid på oss. Jag måste dock säga att efteråt, när jag gått igenom detta ärende på nytt, har jag inte funnit någonting i utlåtandet som jag skulle vilja vara med om att ändra.

Här har det talats så mycket om att utlåtandet skulle innebära ett misstroende mot professorerna. Men kan man inte lika gärna säga, att reservanterna här uttalar ett misstroende mot bl. a. professorerna, då reservanterna gör gällande att man inom den nya ordningen inte skulle kunna bedriva studier och forskning med den frihet och effektivitet som är nödvändig?

Herr Kaijser använde ett citat av Voltaire, som talade om att man måste »ömt vårda sin trädgård». Det skall man naturligtvis göra. Men det är inte nödvändigt, herr Kaijser, att bygga murar omkring *alla* rabatter i trädgården, utan jag tror tvärtom att man kan inskränka murarnas antal. Och om man bröt en del hål i de här murarna, herr Kaijser, skulle man kanske upptäcka att även utanför murarna växer det upp mycket sköna blommor — blommor som man också kunde kalla för frihet och självständighet.

Fröken LJUNGBERG (h):

Herr talman! Jag är glad över att ecklesiastikministern med stor emfas gav uttryck åt att det nu blir en ny epok för universiteten. Om jag sedan inte är lika övertygad som statsrådet Edenman om att den epoken utan vidare blir en epok enbart på gott, så är det en annan sak. Att jag ger uttryck åt detta grundar sig otvivelaktigt på att vi på många sätt har olika samhällssyn.

Inför den beskrivning som statsrådet gav av den hittills förefintliga splittringen och valhäntheten inom universiteten

frågar man sig nu, hur våra svenska universitet och högskolor har kunnat visa upp så lysande resultat som de har gjort på många områden — på forskningens område och när det gäller att fostra framstående vetenskapsmän och administratörer — även ecklesiastikministern själv framträder såsom en produkt av detta valhänta och splittrade system.

Vi fick höra att det nu skulle skapas något med mycket stor slagkraft, detta centrala ämbetsverk. Jag är rädd för stordriften, sade herr Persson. Det hänger ju ihop med olikheten i uppfattning. Jag har ofta med stort intresse lyssnat till olika representanter för vår regering, som ger uttryck åt nödvändigheten av att en regering har en fast politisk vilja. De har också betonat att den fasta politiska viljan finns hos vår regering. Jag har heller aldrig betvivlat att den finns hos statsrådet Edenman, och jag har också fördenskull haft anledning att se på många av hans omfattande förslag såsom något som hänger ihop med den politiska viljan — jag hoppas att det inte är fel.

Men denna proposition är intressant, och jag är glad åt att jag faktiskt träffade prick när jag talade om den förmåga till nyansering som statsrådet Edenman visat i denna proposition, en känslighet i fingrarna alltså. Jag är alldeles övertygad om att om man skulle kunna lägga denna proposition under en psykologs noggranna undersökning, skulle man få veta att här finns just mycket uttryck för stark politisk vilja. Men det finns också ett slags förankring i något som är en akademisk värld och som inte ger möjlighet att fullfölja den politiska viljan så som man skulle vilja — alltså en viss ambivalens.

Jag är glad över att herr statsrådet något har avslöjat den i sammanhang med denna proposition. Det är det som gör statsrådet Edenman i samband med det att jag knyter förhoppningar till att ta ärende även i fortsättningen skall visa sin känslighet i fingrarna.

Ang. universitetens och högskolornas organisation och förvaltning m. m.

Herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Fröken Ljungberg tycks tro att propositionen är ett utslag av bristande förmåga att fullfölja en politisk vilja.

Det är ju inte så, fröken Ljungberg, att livet ens här i huset och ännu mindre i kanslihuset bara är politik, inte heller bara partipolitik. När det gäller universiteten är det fråga om ganska litet partipolitik. För mig har den politiska viljan kommit in — och det gäller ju hela regeringen och mitt parti och jag hoppas att den delas av de flesta här i huset — när det gällt att verkligen stärka universiteten. Vi är ju medvetna om forskningens betydelse. Jag har själv i en proposition, vilket jag då och då får höra, formulerat uttrycket att forskningen är »den mest dynamiska kraften i samhället». Vi har gjort en oerhörd satsning på utbildning och undervisning. Vi vet precis vad det moderna samhället kommer att kräva. Det rör sig om ett försök att tillmötesgå eller tillhandagå universiteten när det gäller att använda dem som instrument för utbildning och forskning. Det är vår politik. Men sedan kan jag omöjligt fatta att det skulle vara en stor politisk viljeakt om man integrerar Chalmers tekniska högskola med universitetet i Göteborg eller inte. Jag kan diskutera denna sak som en praktisk-teknisk fråga, och jag har inte här i kammaren och än mindre i medkammaren i går påstått, att det provisorium som vi nu får är särskilt lyckat. Utvecklingen går kanske i annan riktning.

När jag tog upp debatten om stordriften med fröken Ljungberg var det just för att visa, att det inte är någon ideologisk eller politisk vilja bakom denna del av universitetspolitiken, utan en mångårig erfarenhet att det inte går att ha det som det nu är. De små enheterna på detta fält klarar inte påfrestningarna.

När det gäller universiteten så skall vi också ha klart för oss, att universitetsutredningen inte bara var ett påhitt av regeringen. Jag fick ett tillfälle under

ett år att själv leda den, innan jag blev departementschef. I utredningens sista sammansättning var det en majoritet av universitetsfolk — det var universitetens egna representanter, framför allt de som själva står mitt uppe i administrationen, som här med kraft har begärt något annat och något effektivare.

Vi har haft en rad kanslerer här i landet. Hur skulle man kunna begära att våra tidigare universitetskanslerer, vilken kapacitet de än hade, skulle kunna klara universitetsförvaltningen i vårt moderna samhälle, när de icke hade ett effektivt kanslersämbete? Det är en förolämpning mot hela raden av kanslerer om man tror att det är andra motiv än effektivitetsskäl som har legat bakom tillkomsten av det nya ämbetet. Men vi kan inte göra ett modernt ämbetsverk och samtidigt låta chafen, som är generaldirektör men fortfarande kallas universitetskansler, väljas av universitetet. Det var alltså en följd av utvecklingen. På samma sätt blir det när man går ner till det lokala planet. När man inte hade någon automatik, när man inte behövde räkna studenter, när det inte fanns någon statistik, när inte statistiken var en förutsättning för att få anslag — ja, då var det betydligt lättare att administrera ett universitet.

Nu har riksdagen varit generös när det gäller universitetens undervisningsresurser, i det man får vad man behöver bara man kan visa upp att anslaget är berättigat. Det är en ganska invecklad apparat att räkna studenters närvaro o. s. v. Jag tar det som ett exempel. Det finns inte vid universiteten annat än små försök hittills att ordna den delen av administrationen. Vi räknar med att till stor del kunna förlägga vår lärarutbildning — gymnasie-, fackskole- och högstadielärarna — till universiteten. Hur skall det kunna klaras i fortsättningen, om universiteten inte får en administrativ utbildningskapacitet till sitt förfogande? Det är en rad sådana ting som ligger bakom denna reform.

Med detta, herr talman, har jag velat

Ang. universitetens och högskolornas organisation och förvaltning m. m.

säga till fröken Ljungberg, att vi inte skall bedöma den politiska viljan efter administrativa utbyggnader — och ibland finesser — utan mot bakgrunden av vad vi vill nå med våra universitet, med utbildning och forskning vid dem.

Herr **JACOBSSON, GÖSTA**, (h):

Herr talman! Först ett ord till herr Einar Persson!

Herr Einar Persson menade att demokratin som sådan var en garanti för universitetens frihet. Jag hoppas i likhet med herr Persson att demokratin skall kunna vara en sådan frihetsgaranti att den säkerställer undervisningens och forskningens frihet. Det har dock, herr Einar Persson, trots allt hänt att missbruk har skett och misstag har begåtts i demokratiens heliga namn. Det är kanske inte alldeles uteslutet att det någon gång i en framtid, då vi inte har en sådan regering som den vi nu har, regeringen kan vilja dirigera utbildningen och forskningen efter den styrande majoritetens intentioner.

Till herr statsrådet Edenman vill jag uttala ett tack för hans förklaring, att rektor allttjämt skall vara universitetets främste med — som jag uppfattade det — reella arbetsuppgifter och reella maktbefogenheter, men om något missförstånd på den punkten har kunnat uppstå, så är det utskottets fel. På sid. 14 i utlåtandet säger utskottet: »Att rektor härjämte skulle vara chef för den för universitetets olika verksamhetsgrenar gemensamma förvaltningsorganisationen av klart administrativ karaktär kan utskottet inte biträda.» Utskottet tillägger därefter att det inte finns några garantier för att en rektor utsedd efter vetenskapliga meriter kan sköta dessa uppgifter.

Jag skulle tro att det är nödvändigt att det i rektorsämbetet, där den ena funktionen griper in i den andra — undervisning, forskning, planering och administration — måste finnas en en-

hetlig ledning. Kontakterna med lärare och studenter kräver också en enhetlig ledning. Denna enhetliga ledning utesluter givetvis inte att en viss del av det administrativa arbetet delegeras på en akademisk kanslichef, underställd rektor, eller ett universitetsråd eller vad man vill kalla honom.

Jag vill sedan också uttala min tillfredsställelse över departementschefens förklaring att civilekonomutbildningens förläggande till den nya samhällsvetenskapliga fakulteten inte skulle utgöra ett hot mot ekonomutbildningens effektivitet. Ingen har mistänkt att några sådana planer skulle ligga bakom, utan alla har förstått att man varit besjälad av en önskan från alla håll att utbildningens effektivitet skall bli den bästa möjliga. Jag fann också med tillfredsställelse att departementschefen uttalade, att utbildningen liksom hittills skulle vara klart målinriktad.

Departementschefen hade sedan någon fundering om vad som förhindrade likställighet mellan de olika läroanstalterna, och det skulle vara att man inom näringslivet menade att den ena civilekonomen inte var lika fin som den andra. Jag tror aldrig att tanken inom näringslivet varit den, att den ena som gått i konfektionskläder från Stockholm eller Göteborg skulle vara finare än de civilekonomer som gick i de mera lantliga paltorna i Lund, utan här är det fråga om utbildningens likvärdighet. Det gäller för studenterna att veta att de på det ena stället får en lika bra utbildning som på det andra, och det gäller för avnämarna — om jag skall använda det uttrycket — att veta att de civilekonomer som utexamineras i Lund är lika duktiga som de som kommer från Stockholm och Göteborg.

Jag ställde i mitt förra anförande en fråga, som departementschefen inte svarade på och som löd: Hur skall egentligen civilekonomutbildningen organiseras inom ramen för den nya samhällsvetenskapliga fakulteten? Skall man tän-

Ang. universitetens och högskolornas organisation och förvaltning m. m.

ka sig en sektion eller skall man ha några andra organisatoriska anordningar? Vad menar departementschefen om detta väsentliga spörsmål?

Herr WEIBULL (h):

Herr talman! Herr Axel Johannes Andersson reagerade mot att jag hade reagerat mot den torftiga skrivningen i utskottsutlåtandet när det gällde civilekonomutbildningen.

Jag tror att det räcker om jag, liksom herr Einar Persson, rent allmänt hänvisar till de tretton raderna på sid. 21—22 i utlåtandet och i synnerhet till redogörelsen för motionärernas uppfattning om utbildningen i den samhällsvetenskapliga fakulteten, såsom denna framgår å ena sidan av motionen och å andra sidan av den tolkning som utskottet har givit.

Jag är betydligt mera tacksam för departementschefens uttalande i denna debatt. Jag kan väl säga, att detta uttalande beträffande utbildningen av civilekonomerna framstår för mig som betydligt klarare än motsvarande uttalande i utskottsutlåtandet på denna ganska väsentliga punkt.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Först vill jag bara med några ord erinra herr Axel Johannes Andersson om att när jag talade om trädgården, så visade jag i fortsättningen upp att jag på ett alldeles ovanligt sätt kunnat vandra omkring mellan rabatterna och att jag inte har kunnat finna några som helst murar runt omkring dem. Jag visade väl också att min erfarenhet talade för att samarbetsmöjligheterna var mycket goda. Jag vill understryka detta.

Statsrådet Edenman vände sig inte direkt mot vad jag anförde, men eftersom jag också berörde rektors ställning vill jag uttrycka min tillfredsställelse över de deklarationer som han här har avgi-

vit. Departementschefen har ju på två andra ställen stärkt lärarinflytandet i någon mån. Det gäller t. ex. beträffande förslaget att i alla fakultetsberedningar skall ingå fyra representanter för fakulteterna. Enligt utredningens förslag skulle två fakultetsberedningar bara ha tre lärarrepresentanter. Vidare har departementschefen också understrukt fakulteternas ansvar och betydelse när det gäller att fastställa kursplanerna.

Vad rektors ställning beträffar föreföll det mig, som om stympningen av utredningens uttalande gav intryck av att rektor inte skulle få så stora befogenheter som utredningen hade tänkt sig. Jag är glad över att det att döma av departementschefens inlägg inte föreligger någon differens härvidlag.

Herr talman! Jag vill ännu en gång, såsom jag gjorde i mitt första anförande, sluta med att hoppas att denna nyorganisation skall vara till fromma för universiteten, för forskningen och för utbildningen samt att mina farhågor i vissa avseenden skall komma på skam.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas först särskilt beträffande varje punkt av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan, därvid dock de punkter beträffande vilka ej framställts annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan komme att sammanföras, samt därefter särskilt rörande viss del av utskottets motivering.

På gjord proposition bifölls till en början vad utskottet i *punkten 1* hemställt.

Därefter gjorde herr talmannen i enlighet med de rörande *punkten 2* framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Kaijser m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 2 beteckna-

Ang. universitetens och högskolornas organisation och förvaltning m. m.

de reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Kaijser* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 119 punkten 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Kaijser* m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 2 betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Kaijser* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 113;

Nej — 27.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Därpå bifölls på gjord proposition vad utskottet i *punkterna* 3—7 hemställt.

Vidare gjorde herr talmannen enligt de beträffande *punkten* 8 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr *Kaijser* m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 3 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava uppre-

pat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Kaijser* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 119 punkten 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Kaijser* m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 3 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Kaijser* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 116;

Nej — 27.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

På härefter gjord proposition bifölls vad utskottet i *punkten* 9 hemställt.

Ytterligare gjordes enligt de angående *punkten* 10 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till motionerna I: 756 och II: 923 i förevarande del; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i *punkterna* 11—15 hemställt.

Ang. universitetens och högskolornas organisation och förvaltning m. m.

I fråga om *punkten 16* gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till motionerna I: 756 och II: 923 såvitt nu vore i fråga; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

I vad gällde *punkten 17*, anförde nu herr talmannen, hade yrkats dels bifall till vad utskottet hemställt, dels och att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Kaijser m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 4 betecknade reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Kaijser begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 119 punkten 17, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Kaijser m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 4 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Kaijser begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 110;

Nej — 29.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På gjord proposition bifölls därpå vad utskottet i *punkterna 18—25* hemställt.

Härefter gjorde herr talmannen i enlighet med de rörande *punkten 26* förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Kaijser m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 5 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Kaijser begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 119 punkten 26, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Kaijser m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 5 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Kaijser begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 117;

Nej — 26.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Ang. universitetens och högskolornas organisation och förvaltning m. m.

Vidkommande den del av *utskottets motivering*, som å s. 6 i det tryckta utlåtandet började med orden »Enligt utskottets bestämda» och å s. 7 slutade med »på kortare sikt», gjorde herr talmannen propositioner, först på godkännande av densamma samt vidare därpå att kammaren skulle godkänna den motivering, som föreslagits i den av herr Kaijser m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att ha upprepat propositionen på godkännande av utskottets motivering i denna del, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Kaijser begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner den del av motiveringen i statsutskottets utlåtande nr 119, som på s. 6 börjar med orden »enligt utskottets bestämda» och på s. 7 slutar med orden »på kortare sikt», röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den motivering, som föreslagits i den av herr Kaijser m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom oppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Kaijser begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 114;

Nej — 28.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

På framställning av herr talmannen beslöts att handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 293, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående universitetens och högskolornas organisation och förvaltning m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Anmäldes och godkändes allmänna beredningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 306, i anledning av väckta motioner om ökat skydd för taxichaufförer; och

nr 307, i anledning av väckta motioner om utredning angående filmcensuren.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 16.55.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Onsdagen den 27 maj eftermiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 19.30; och dess förhandlingar leddes till en början av herr andre vice talmannen.

Om statsbidrag till de fria konstskolorna

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 128, i anledning av väckta motioner om statsbidrag till de fria konstskolorna.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Källqvist m. fl.* (I: 104) och den andra inom andra kammaren av fru *Nettelbrandt m. fl.* (II: 138), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att för stöd till de fria konstskolorna anvisa 50 000 kronor för budgetåret 1964/65 under ett nytt anslag under åttonde huvudtiteln, benämnt Bidrag till de fria konstskolorna.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionerna I: 104 och II: 138 icke måtte av riksdagen bifallas.

Herr KÄLLQVIST (fp):

Herr talman! I detta utlåtande yttrar sig utskottet över en motion om anslag till de fria konstskolorna. De flesta motioner röner, som vi vet, ett oblikt öde i det här huset. En viss gradering kan man dock ibland konstatera.

I samband med den allmänna uppbyggnaden på det kulturella planet har utbildningen av konstnärer blivit högaktuell, men en viktig utbildningsmöjlighet har praktiskt taget fallit i glömska, nämligen de fria konstskolornas verksamhet. Det är inte så att man förringar värdet av deras arbete — snarare tvärtom: man har mer och mer uppmärks-

sammatt det och givit det ett varmt erkännande.

I detta fall är utskottet av samma mening och konstaterar klart och tydligt att anslag till konstskolorna är motiverade, men sedan tar det slut. Förbindelsen mellan andra avdelningen och Kungl. Maj:t har tydligen under den senaste tiden varit synnerligen livlig. Ibland har det kanske varit till fördel från vår synpunkt, men inte alltid. Nu säger emellertid utskottet att Kungl. Maj:t har detta ärende under behandling och skall pröva det. Då drar jag bara den slutsatsen, att Kungl. Maj:t fäster synnerlig vikt vid vad utskottet och — som jag hoppas — också riksdagen säger ifrån. Jag är alldeles övertygad om att det nästa år kommer ett förslag från Kungl. Maj:t om anslag till de fria konstskolorna.

Detta har jag bara velat konstatera, herr talman. Jag lovar att jag skall komma ihåg det.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 129, i anledning av väckta motioner om anslag till vidareutbildning av präster m. fl., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om statsbidrag till Målsmännens riksförbund

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 130, i anledning av väckta motioner om statsbidrag till Målsmännens riksförbund.

Om statsbidrag till Målsmännens riksförbund

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken *Ranmark m. fl.* (I: 159) och den andra inom andra kammaren av herr *Cassel m. fl.* (II: 314), hade hemställts, att riksdagen måtte för budgetåret 1964/65 under åttonde huvudtiteln anvisa ett anslag om 75 000 kronor till Målsmännens riksförbund.

Utskottet hade i det nu ifrågakvarande utlåtandet på återopade grunder hemställt, att motionerna I: 159 och II: 314 icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade anmälts av herr *Widén*, som dock ej antytt sin mening.

Herr **WIDÉN** (fp):

Herr talman! Jag har fogat en blank reservation till detta utlåtande, dock inte på grund av den skrivning som utskottet presterat, ty den är ju välvillig och förstående. Jag vill i alla fall nu göra några kommentarer.

Utskottet säger att föräldraföreningarna, ledda genom Målsmännens riksförbund, har stor betydelse för ett gott samarbete mellan hem och skola. Denna verksamhet uppbärs av MR genom dess lokalavdelningar och givetvis även genom den centrala administration som MR bedriver. Det är värt att lägga märke till att åtskilliga tusentals, kanske tiotusentals målsmän och föräldrar av ett rent och ideellt intresse deltar i denna verksamhet och även ekonomiskt bidrar till de kostnader som är förenade med att driva denna rörelse.

Jag vet av egen erfarenhet att dessa lokalavdelningar på olika platser ombesörjer en mycket god kontakt mellan hem och skola. De har ofta möten och sammanträden av olika slag, där man diskuterar praktiska och lokala skolproblem. Erfarenheten har också lärt mig att dessa föreningar och lokalavdelningar under en god och målmedveten ledning kan göra mycket gott.

Den centrala ledningen för hela verksamheten har givetvis att sköta de vanliga administrativa uppgifterna. Den

bedriver också en omfattande konferens-, upplysnings- och informationsverksamhet. Enbart under den senaste tiden har man i kontakt med länskolnämnderna ordnat en hel rad konferenser i skolfrågor, och vi bör sätta stort värde på denna verksamhet.

Målsmännens riksförbund har betydande ekonomiska svårigheter att brottas med. Ett stöd och en hjälp från statens sida är därför ytterst befogade. Under de senaste åren har statsmakterna genom skolöverstyrelsen bedrivit en informationsverksamhet om den nya skolan, om skolväsendet och framför allt dess vardagsproblem. Den informationsverksamheten har naturligtvis åstadkommit mycket gott. Målsmännens riksförbund verkar i precis samma anda, med samma inriktning och delvis samma målsättning.

Vi har här i riksdagen under den senaste tiden till debatt tagit upp de disciplin- och ordningsproblem som de facto förekommer i skolan i rätt betydande omfattning. Jag har därvid haft tillfälle att framhäva vikten av det uppdrag som ecklesiastikministern har givit skolöverstyrelsen att kartlägga dessa problem och det faktiska samarbete som finns mellan hem och skola. Ecklesiastikministern har i det sammanhanget gjort det väsentliga uttalandet, att det inte räcker med att målsmän och föräldrar har intresse för skolan, utan här måste man även efterlysa föräldraansvaret. Om Målsmännens riksförbund och dess lokalavdelningar genom sin verksamhet kan bidra till att stärka kontakterna mellan hem och skola, bedriva denna ytterst värdefulla informations- och upplysningsverksamhet och medverka till att stärka föräldraansvaret, är detta självfallet ytterst värdefullt.

Utskottet skriver nu mycket välvilligt, såsom jag redan nämnt. Mellan raderna lyser det fram att utskottet gärna ser att Målsmännens riksförbund fortsätter sin verksamhet. Det är i själva verket ytterst eftersträvarsvårt att få till stånd

Om statsbidrag till Målsmännens riksförbund

en förstärkning och breddning av denna verksamhet samt en mera planmässigt genomförd informations- och kontaktverksamhet.

Vi hade föregående år en liknande framställning om bidrag till behandling, men då ville utskottet inte vara med om saken. I år erinrar utskottet om det uttalande som utskottet gjorde i fjol om att man förutsatte att Kungl. Maj:t efter utredning skulle framlägga förslag om bidrag till denna verksamhet. Den antydda utredningen måste väl, som jag ser det, syfta till att utreda möjligheterna att stödja Målsmännens riksförbund, så att dess verksamhet kan bli ett effektivt instrument för att på skolans område nå de mål som jag nyss har antytt.

Jag har, herr talman, inget särskilt yrkande men har i alla fall velat säga dessa ord.

Fröken **RANMARK** (s):

Herr talman! Jag skall be att få säga några ord i anledning av motion I: 159.

I grundskolans läroplan understryks värdet av att det sker en samverkan mellan hem och skola, mellan föräldrar och lärare, för att det skall kunna skapas gynnsamma förutsättningar för de ungas fostran. Det är glädjande att kunna konstatera, att dessa kontakter mellan hem och skola under senare år har i hög grad stärkts. Vad som enligt min uppfattning i stor utsträckning bidragit därtill är det arbete som utförts av Målsmännens riksförbund. Målsmännens riksförbund har till syfte att främja samarbetet mellan skola och hem, och ute på fältet arbetar till Riksförbundet anslutna föräldraföreningar. Herr Widén har utförligt beskrivit hur dessa föräldraföreningar arbetar, och jag skall inte dröja vid den saken.

Jag vill nämna att antalet föräldraföreningar nu uppgår till cirka 800. Under förra året nybildades 139, varav inte mindre än 134 är knutna till den obligatoriska skolan. Med den omfatt-

ning som föräldraföreningsrörelsen nu har krävs det ökade ekonomiska resurser för att Riksförbundet skall kunna fullfölja sin värdefulla verksamhet, och i motionen yrkas om ett anslag på 75 000 kronor.

Efter statsutskottets välvilliga skrivning beträffande en liknande motion förra året hade man anledning tro att Kungl. Maj:t i år skulle ha framlagt ett förslag om bidrag till Riksförbundets verksamhet. Så har dock tyvärr inte skett. Statsutskottet skriver även i år välvilligt i anslutning till motionen men motiverar sitt yrkande om avslag med att Kungl. Maj:t ännu inte tagit ställning till en av Riksförbundet gjord framställning om statsbidrag för budgetåret 1964/65. Skolöverstyrelsen framhåller i samband med denna skrivelse, att den finner det angeläget, att Målsmännens riksförbund genom ett reguljärt anslag under åttonde huvudtiteln stimuleras till fortsatt verksamhet enligt i huvudsak samma riktlinjer som tidigare, samt föreslår att såsom sådant anslag anvisas ett belopp av 75 000 kronor.

Det synes mig i hög grad påkallat att ett effektivt ekonomiskt stöd lämnas från det allmännas sida, så att det blir möjligt för centralorganisationen att fortsätta och intensifiera sin verksamhet i skolans och samhällets tjänst, och jag vill ge uttryck åt den förhoppningen, att Kungl. Maj:t skall finna det angeläget att understödja Målsmännens riksförbund i dess verksamhet när den förut nämnda skrivelsen kommer att behandlas. I förhoppningen om att åtgärder kommer att vidagas från Kungl. Maj:ts sida i denna fråga, har jag, herr talman, intet yrkande.

I detta anförande instämde herrar *Dahl* (s) och *Thorsten Larsson* (cp), fru *Carlqvist* (s), herr *Oscar Carlsson* (s) samt fru *Hamrin-Thorell* (fp).

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Om statsbidrag till fritidsverksamhet för pensionärer

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 131, i anledning av väckta motioner om statsbidrag till fritidsverksamhet för pensionärer.

Till behandling hade utskottet förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* (I: 476) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* (II: 583), i vilka hemställts, att riksdagen måtte 1. besluta, att fritidsverksamhet försöksvis skulle bedrivas bland pensionärer och äldre i enlighet med i motionerna angivna grunder och riktlinjer, 2. till Bidrag till försöksvis bedriven fritidsverksamhet bland pensionärer och äldre för budgetåret 1964/65 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 000 000 kronor, samt 3. beakta vad i motionerna i övrigt anförts;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Axel Svensson m. fl.* (I: 500) och den andra inom andra kammaren av herr *Adamsson m. fl.* (II: 564), i vilka föreslagits, 1. att riksdagen skulle besluta anvisa medel till pensionärernas fritidsverksamhet i form av bidrag till fritidsgrupperna med 6 kronor per timme, beräknat med 4:50 kronor per medlem för handledning och materiel och 2 kronor per medlem för lokalkostnad och därmed jämförbar utgift, vilket bidrag borde utgå till alla, som inträtt i pension av något slag, 2. att anslag till riksorganisationers centrala ledning skulle beviljas efter en beräkning med 10 000 kronor för varje 10 000-tal medlemmar inom riksorganisation, som uppnått minst 50 000 medlemmar, vilka uppbure pension, samt 3. att anslag skulle ställas till sådana riksorganisationers förfogande för deras lokal-föreningars verksamhet.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionerna I: 476 och II: 583 samt I: 500 och II: 564 icke måtte av riksdagen bifallas.

I sin motivering hade utskottet bland annat fäst uppmärksamheten på att fritidsverksamhet för pensionärer i stor utsträckning anordnades av bland annat olika ideella organisationer. Utskottet var icke övertygat om att dylik verksamhet, som ofta icke medförde några direkta kostnader, bäst främjades genom införande av ett statsbidrag i enlighet med vad som föreslagits i motionerna; pensionärerna hade dessutom möjligheter att deltaga i de olika studieförbundens verksamhet.

Reservation hade avgivits av herrar *Ivar Johansson, Bengtson, Harry Carlsson, Ståhl* och *Svensson* i Stenkyrka, fröken *Elmén* samt herr *Eliasson* i Sundborn, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanternas i anledning av motionerna I: 476 och II: 583 samt I: 500 och II: 564 anförts.

Reservanternas hade bland annat ansett, att utskottet bort föreslå, att i förevarande motioner berörda frågor skulle göras till föremål för närmare utredning i motionernas syfte och att förslag snarast skulle framläggas.

Herr BENGTON (cp):

Herr talman! Pensionsbeloppens storlek är givetvis det viktigaste för en folkpensionär. Kommer de upp till en någorlunda rimlig nivå, skapas ju därmed också möjligheter för vederbörande pensionär att mer utforma sitt liv på det sätt han önskar. Förutsättningen är att de ekonomiska resurserna finns. Emellertid kan vi konstatera, att folkpensionen i vårt land inte kunnat komma upp till en sådan nivå att vi kan

Om statsbidrag till fritidsverksamhet för pensionärer

lämna t. ex. problemet om pensionärernas fritidsverksamhet med att bara konstatera att pensionsbeloppen är så höga att de skapar alla möjligheter, utan vi har att därutöver söka vidta åtgärder som kan förbättra situationen för folkpensionärerna i olika avseenden. Som bekant har vi försökt göra det på bostadsområdet och på andra mindre områden — SJ genom att ge förmånliga resevillkor o. s. v. Det finns en hel rad områden där man kan vidta åtgärder som gör situationen bättre för folkpensionärerna.

För någon tid sedan såg jag i TV ett program om vetenskapliga undersökningar över åldrandets problem. Efter en massa ingående analyser av vad man lämpligast kunde göra för att behålla sin vitalitet och hälsa följde en sammanfattning, där vederbörande vetenskapsman sade att det bästa man egentligen kan företa sig är att så långt möjligt utföra något arbete eller bedriva någon annan form av verksamhet. Detta har emellertid i våra dagars samhälle blivit svårare för pensionärerna — hushållsprängningen med flergenerationshushållens upphörande, släktbandens försvagning och alla sådana omständigheter har gjort att det är värre för pensionärerna att få någon direkt sysselsättning. I det gamla bondesamhället stannade de gamla ofta kvar och utförde sådant arbete som de önskade, och detta var säkert en lycklig ordning. Så är det inte numera, utan pensionären hamnar ofta ensam. Och även om sådana saker som radio och TV har blivit utomordentliga tillgångar är det ändå en mera passiv sysselsättning de ger; en pensionär vill nog gärna ha någonting mer aktivt att företa sig.

De gamlas möjligheter till en meningsfull sysselsättning och sociala kontakter är någonting mycket betydelsefullt. Problemet har tagits upp i en partimotion från centrens sida, där vi föreslagit vissa riktlinjer för vad som

skulle kunna göras. Det har också tagits upp i ett motionspar av Folkpensionärsförbundets ordförande herr Axel Svensson m. fl. i denna kammare och herr Adamsson m. fl. i andra kammaren. De har utformat sina förslag litet annorlunda och i vissa stycken preciserat dem. Bägge motionerna borde förtjäna allt beaktande, men statsutskottet har inte velat tillstyrka dem. Utskottet betonar att allt detta är betydelsefullt men hänvisar till den fritidsverksamhet som i stor utsträckning anordnas av ideella organisationer. Detta finner utskottet tacknämligt, och det vill även vi som motionärer understryka — det är alldeles utmärkt. Men hur långt kan det egentligen förslå? Det är inte så lätt att få tillräckligt med folk, som bara av ideella skäl tar hand om olika saker och ting. Denna verksamhet är så betydelsefull, att det faktiskt vore all anledning att staten gav bidrag till densamma, i vilken form det nu än sker.

Vi som står för reservationen har inte kunnat nöja oss med utskottets förslag, som innebär ett avstyrkande av motionerna. Jag anser att det är mycket betydelsefullt att åtgärder vidtages på detta område, och jag ber därför att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Häri instämde herr *Carlsson, Harry*, (fp) och herr *Carlsson, Eric*, (cp).

Herr SVENSSON, AXEL, (s):

Herr talman! Jag skall inte fördjupa mig i frågor som rör pensionerna och en del andra ting. Jag vill bara erinra om att vi har en mycket omfattande fritidsverksamhet inom den stora riksorganisationen och att vi har behov av att denna verksamhet utökas.

Herr Bengtson har erinrat om att här föreligger två motionspar, i vilka i olika former hemställes om att samhället skall ge bidrag till denna verksamhet. Statsutskottet har emellertid inte, såsom herr Bengtson också påpekade, ve-

Om statsbidrag till fritidsverksamhet för pensionärer

lat lyssna på detta. Jag kan förstå att det kan finnas andra skäl som talar för statsutskottets ståndpunktstagande än de skäl som utskottet åberopat i sin motivering. Jag är väl införstådd med att det här kan bli fråga om betydande belopp, ty det är bristen på pengar som gör att verksamheten ännu inte har svällt ut i den utsträckning som vi skulle önska. Vår strävan är att få ut pensionärerna ur sina lyor och att få med dem i vår fritidsverksamhet. Vi har i riksorganisationen 200 000 medlemmar, och antalet av dem som deltar i fritidsverksamhet av olika slag uppgår i dag till betydligt över 30 000. Jag behöver inte tala om vad verksamheten består av. Tidningspressen brukar ju meddela vad vi sysslar med. Vi har framför allt ett bekymmer, och det trodde jag att statsutskottet kände till, nämligen våra lokalkostnader. Pensionärsorganisationerna är de största organisationerna på de lokala orterna och de som samlar mest folk på sina möten. Lokalerna är praktiskt taget överallt för små, men det är inte det största bekymret. Vi är helt beroende av att villiga människor, som äger lokaler, ställer dem praktiskt taget gratis till förfogande. Det går emellertid så till, i synnerhet i landsbygdskommunerna, att om en annan organisation har hyrt lokalen och man därför eldar upp den under vintermånaderna, så säger lokal innehavaren till våra föreningar: Nu kan ni få komma dagen efter, ty nu är det någorlunda varmt i lokalen. Om inte sådan uthyrning sker, kan vi över huvud taget inte hålla några möten, eftersom lokaler ställs till förfogande i stort sett utan kostnad. För att minska kostnaderna för dem som äger lokalerna, måste det gå till på det där sättet. Våra Folkets hus, våra bygdegårdar och våra nykterhetsloger, som har fastigheter runt om i landet, ställer dessa till vårt förfogande, liksom också våra kommuner, i den mån de har lokaler att släppa till.

Jag tycker inte att det är värdigt vårt

svenska samhälle att pensionärerna på detta sätt skall leva på snålskjuts och på människors välvilja. Jag anser därför att statsutskottet över huvud taget inte har bemödat sig om att göra en skrivning, som människorna begriper, i denna fråga. Utskottet hänvisar till all denna välvilja som ideella organisationer presterar. Det är riktigt, som herr Bengtson säger, att vi är tacksamma för detta, men det är inte värdigt vårt samhälle att vi skall vara beroende av den välvilja som på alla håll och kanske utövas under de former som det här är fråga om.

Med hänvisning till dessa ideella organisationers strävanden konstaterar statsutskottet kärvt att det inte finns någon anledning från statens sida att lämna något bidrag. Jag vet inte vad våra kommunalmän ute i bygderna säger, som praktiskt taget landet över ger anslag till denna verksamhet, i de flesta fall genom ett enigt beslut, anslag som tillfaller de lokala pensionärsorganisationerna på de olika orterna. Det överensstämmer inte med den anda och mening som kommunalfolket självt har, att från riksdagens sida bara kärvt konstateras: Fortsätt ni med detta; vi har ingen anledning att stödja den verksamhet som kommunerna lämnar anslag till.

Jag vill också säga ett par ord om den andra motionen i detta ärende. Reservationen utmynnår i ett förslag om att denna fråga skall utredas och att i första omgången en försöksverksamhet skall igångsättas. Yrkandet går ut på att ett anslag på en miljon kronor beviljas.

Att ha en försöksverksamhet tycker jag är ganska överflödigt. Vi har en fritidsverksamhet sedan ett tiotal år tillbaka inom den stora pensionärsorganisationen. Vi har erfarenhet tillräckligt av denna verksamhet och har således ingen anledning att göra några försök. Men det är ju möjligt att motionärerna från centerpartiet inte har den erfarenheten och alltså behöver en för-

Om statsbidrag till fritidsverksamhet för pensionärer

söksverksamhet för att få den erfarenhet som vi har. Jag känner således inte något behov av en utredning av det skälet.

Det andra skälet, som jag sedan skall säga någonting om, gäller motionsförslaget om huvudmannaskapets ordnande. Jag är fullt på det klara med att om staten skall ge oss något bidrag, måste ju någon vara huvudman för verksamheten. Jag kan begripa att statsutskottet har fått bekymmer inför ett eventuellt ställningstagande till huvudmannaskapet när det gäller ett anslag av denna beskaffenhet till pensionsrörelsen. Jag förstår inte hur man skall kunna klara verksamheten utan att ge någon ett huvudmannaskap. Det är ganska naturligt att detta huvudmannaskap överlämnas till den stora riksorganisationen, som ju har i det närmaste 900 föreningar spridda över hela landet och har en utbyggd organisation och ett gott samråd med kommunala och andra myndigheter. På basis av detta goda samarbete och det sätt på vilket vi sköter verksamheten får vi anslag till densamma runt omkring i våra kommuner. Jag förstår inte hur det annars skulle gå till när pengar skulle ställas till förfogande, om ingen tog huvudansvaret för de kostnader som verksamheten medförde. Den övermyndighet som i dag skulle ha i uppdrag att betala ut dessa pengar kan inte göra det till 900 föreningar landet runt, och man kan inte göra det till flera därutöver som kan ligga vid sidan om. Utbetalningarna måste koncentreras på en hand, så att samhället vet vad som händer och vart pengarna går. Så har vi det ordnat i våra kommuner att anslagen där går till pensionsföreningarna, och vi redovisar sedan i vanlig ordning vad det hela har kostat för stadskassören eller kommunalkassören, vilken det nu är. På det sättet får vi ut våra pengar.

Jag kan förstå att detta är själva stötestenen för statsutskottet. Jag tycker att det hade varit rimligt och riktigt om

statsutskottet hade skrivit en motivering och sagt att med hänsyn till att kostnaderna för dessa ändamål är av den storleksordningen att vi i dag inte kan få en klar bild av läget — jag är på det klara med att det kan röra sig om miljoner; om verksamheten skall drivas i den utsträckning som vi önskar är det fråga om miljonanslag från staten — kan det ju tänkas att det kommer att vålla bekymmer.

Innan jag gör en framställning i en sådan här fråga brukar jag alltid ta reda på om det är möjligt att ställa pengar till förfogande. Det har jag inte gjort denna gång, och därför har alltså den motion som jag har undertecknat gått samma öde till mötes som en motion, där de borgerliga motionerar i samma ting. Detta kan alltså vara ett svar till dem inom det borgerliga lägre ständigt frågar varför inte jag motionerar när det gäller pensionärernas väl och ve. Det bottnar i att jag alltid, när det är fråga om miljonanslag, vill ha klart för mig om det finns pengar till en sådan framställning. Får jag då beskedet att det inte finns några medel för det ändamål, som jag funderar på, motionerar jag inte heller.

Denna fråga har jag tyckt vara av den karaktären att jag har kunnat våga försöket att motionera. Vi har ju fått svar på en hel del ting, som varit obesvarade tidigare. Bl. a. har ju mina borgerliga kolleger i riksdagen fått besked om att man inte behandlar en socialdemokratisk motionär bättre än en borgerlig motionär, då man önskar miljonvis med pengar till pensionärerna. Den frågan har vi alltså nu klarat upp. Vidare har jag själv tyckt att jag har fått besked om att statsutskottet inte heller är berett att ge vår riksorganisation ett huvudmannaskap, att låta den ta ansvaret för de kostnader som denna verksamhet skulle föra med sig samt svara för verksamheten inför de myndigheter som skall utbetala pengarna. Det har heller inte sagts någonting om att det rör sig om stora pengar, utan

Om statsbidrag till fritidsverksamhet för pensionärer

man har i stället sagt någonting som jag tycker att man skulle ha låtit bli att säga och framför allt låtit bli att skriva. Man skriver nämligen inte så till människor som man vill ge ett besked, även om det är negativt. Det är inte brukligt från annat håll än från statsutskottet. Ett lagutskott skulle inte våga sig på en sådan skrivning för att besvara en mängd frågor som ligger motionärerna mycket varmt om hjärtat. Men statsutskottet kan inte skriva på mer än ett sätt, kallt och kärvt och negativt! Sen får människorna begripa meningen bäst de vill.

I den situation där jag nu befinner mig kan jag inte gå med på utredning, ty jag anser en sådan vara meningslös. Vi kan inte utreda frågan om vem som skall vara huvudman, ifall pengar ställs till förfogande, och vi kan inte heller utreda hur stora belopp det kan bli fråga om för den här verksamheten. I det läget anser jag att det är orimligt att tänka sig göra en utredning, ty det finns ju egentligen ingenting att ta på. Vi kan inte utreda en verksamhet som centerpartiet vill göra ett försök med, och vår verksamhet är inte av större omfattning än att vi kan klara upp den utan någon utredning. Jag kan därför inte förena mig med reservanterna, och jag kan heller inte ansluta mig till statsutskottets motivering. Det enda jag kan göra är att förena mig med statsutskottet i dess slutyrkande.

Herr talman! Med stöd av det jag här har anfört yrkar jag bifall till statsutskottets kläm men hemställer att utskottets motivering helt uteslutes från det utlåtande som utskottet har avgivit.

Herr **PERSSON, EINAR**, (s):

Herr talman! Jag trodde att den här frågan var tämligen enkel, men sedan jag hört motionärerna tala, har den blivit betydligt mera komplicerad. Den ena motionären har yrkat avslag på den andres motion och yrkar också avslag på statsutskottets motivering!

Som redan framhållits har två motioner väckts i den här frågan dels av centerpartiet, dels av herr Axel Svensson. Jag skulle kanske inte behöva redogöra så mycket för motionerna, eftersom motionärerna själva har talat för dem. I centerpartiets motion har man, som herr Axel Svensson påpekat, begärt en miljon kronor till fritidsverksamhet. Herr Bengtson talade nyss om folkpensionärer, men det nämns inte ett ord om folkpensionärer i motionen, utan där står: »En lämplig avvägning synes vara att dels pensionärer, dels personer som uppnått lägst 60 års ålder skall vara berättigade att delta.»

Nu är det ju på det sättet att det finns en mångfald av studieförbund i vårt land — det finns, tror jag, minst ett tjugotal riksstudieförbund — och jag undrar verkligen om inte dessa skulle kunna ordna den här verksamheten för människor över 60 år och på det sättet kunna få statsbidrag. Sådant utgår ju redan till studieförbunden alltefter hur många fritidsgrupper de har och antalet medlemmar i dessa.

Herr Axel Svensson säger att statsutskottet inte vill att det skall utgå statsbidrag till fritidsverksamhet av det här slaget. Det är fullständigt fel. Så står det inte i utskottets utlåtande, utan där står följande: »Utskottet är icke övertygat om att dylik verksamhet, som ofta inte medför några direkta kostnader, bäst främjas genom införande av ett statsbidrag i enlighet med vad som föreslagits i motionerna.» Det är alltså statsbidrag i enlighet med vad som föreslagits i motionerna som inte tillstyrks, men det finns möjligheter att få statsbidrag på andra vägar och under andra former, som jag nyligen har antytt. Jag tror alldeles säkert att vi alla i denna kammare har stort intresse för folkpensionärerna, men jag tror att det skulle vara enklare att gå vägen över studieförbunden i den här frågan.

Som herr Axel Svensson sagt, skulle ett bifall till centerpartiets motion, inne centerpartiet numera gått ifrån, inne-

Om statsbidrag till fritidsverksamhet för pensionärer

håra en krona till var och en som uppnått 60 års ålder, ty nog finns det en miljon människor i den åldersgruppen här i landet. Kanske man skulle dela ut en krona till var och en! Jag tror att det skulle bli litet otympligt. Vidare vill herr Axel Svensson stryka utskottets skrivning, men jag finner för min del ingen anledning att göra det i det här fallet. Utskottet har inte avstyrkt statsbidrag utan avstyrkt statsbidrag under de former som föreslagits i motionerna. Det är väl en helt annan sak än att helt avstyra statsbidraget. För övrigt vet man ju inte vilka kostnader herr Axel Svenssons motion skulle kunna föra med sig, ty enligt hans förslag skulle ju bidraget utgå enligt andra grunder än vad centerpartiet föreslagit i sin motion. Herr Svenssons motion går inte ut på ett totalbelopp utan ett belopp per medlem i fritidsgrupperna, och man vet inte ett dugg om hur stort det sammanlagda beloppet skulle bli.

Emellertid har herr Svensson inte yrkat bifall till sin motion. Jag kan som utskottets talesman inte ansluta mig till reservationen, utan jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr BENGTSO (cp):

Herr talman! Både utskottets talesman och herr Axel Svensson måste ha mycket ringa tro på Kungl. Maj:t, därför att reservationen utmynnar i en kläm att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört i anledning av motionerna. Så räknas motionerna upp, däribland även herr Axel Svenssons motion. Men trots detta i viss mån bifall till motionen gick det inte att få herr Axel Svensson att biträda detta. Vilka skäl skall man finna i herr Svenssons argumentering, när han inte ens vill yrka bifall till sin egen motion, som vi tagit med bland de andra, och vi vill att Kungl. Maj:t skall överväga hela frågan? Det var ett misstroende mot Kungl. Maj:t som jag tycker är i överkant. Herr

Axel Svensson och herr Einar Persson, som tillhör samma parti som regeringen, borde inte hysa en sådan misstro.

Herr Einar Persson sade att det inte står »folkpensionärer». Det är alldeles riktigt, det står »pensionärer». »Pensionärer» kommer att innefatta alla folkpensionärer — man kan inte säga att ordet på något sätt utesluter folkpensionärerna.

Så har det anmärkts på en del saker. Man har polemiserat mot motionen, mindre mot reservationen. Yrkandet från min sida gällde bifall till reservationen, och det var närmast det vi skulle rösta om.

Jag trodde att herr Axel Svensson hade liknande uppfattning i princip, att här borde det göras någonting, ända tills jag fick höra det yrkande som han framställde. Jag hade hoppats att vi skulle kunna enas och yrka bifall till hans egen motion liksom till reservationen för att få fram en positiv sak, men jag förstår att det kanske inte under några förutsättningar är tänkbart att biträda ett förslag från vårt håll, även om det är aldrig så bra. Det förefaller i varje fall så i dag.

Herr Axel Svensson tog upp en hel del svårigheter som skulle finnas här, vilket ytterligare understryker att denna fråga skulle behöva utredas.

Huvudmannaskapet är en sak som har diskuterats. Nu finns det inte bara en folkpensionärsorganisation, utan det finns två, och man måste ta hänsyn till den saken.

Sedan sägs det att det inte skulle behövas någon försöksverksamhet, trots att centerpartiet anser detta. För ett par dagar sedan hörde jag herr Axel Svensson i denna talarstol förklara att det var inte bara centerpartister utan alla möjliga som var ordförande och medlemmar i folkpensionärernas organisation. Har det blivit en ändring sedan den dagen? Har det blivit någon ny uppdelning? Annars kan det väl inte vara tal om att centerpartiet behöver mera försöksverksamhet än andra.

Om statsbidrag till fritidsverksamhet för pensionärer

Att vi har talat om försöksverksamhet beror på två saker. Vi är inte så stora optimister att vi tror att regeringen skall ge sig in på någonting, även om det är ett utomordentligt bra uppslag, med någon verklig entusiasm. Skall man tänka sig att få fram någonting, skall man göra ett försök till att börja med, och slår det väl ut, kan man fortsätta sedan. Men herr Svensson är mera optimistisk, och vi räcker gärna handen för att få ett resultat i ett ärende som centerpartiet har aktualiserat och herr Axel Svensson också dragit fram. Det är inte missriktat att man talar om försöksverksamhet, men det kan vi nog enas om. Om det bara finns ett positivt intresse, skall vi nog forma ut förslaget.

Det har också sagts att det inte skulle behövas någon utredning, utan man skulle kunna sätta i gång med detsamma. Jag sade i mitt första anförande att det pågår omfattande vetenskapliga undersökningar om hur man bäst skall ordna det för människor som blir äldre. Man är kanske inte klar med dessa undersökningar. Man vet inte riktigt vilken verksamhet som skulle vara den lämpligaste. Det är därför inte alldeles omotiverat om man skulle titta något på denna sak, innan man skall starta. Vi vill göra någonting positivt av detta, och då kan det utformas på det sättet. Om herrar Einar Persson och Axel Svensson trodde något mera på Kungl. Maj:t, skulle man kunna hänskjuta frågan till Kungl. Maj:t, som reservanterna vill göra.

Herr talman! Jag är förvånad över det yrkande som finns, i synnerhet från Folkpensionärsförbundets ordförande. Jag kan inte beteckna det som någonting annat än den obotfärdiges förhinder som kommer fram här, när man inte vill göra något annat än motionera och sedan lämnar allt åt sitt öde.

Reservationen bör bifallas.

Herr SVENSSON, AXEL, (s):

Herr talman! För en tid sedan var det herr Edström som blev chockad av ett uttalande som jag gjorde, och i dag är det herr Bengtson. Det kan ju bero på att jag inte behandlar dessa frågor på det sätt som herr Bengtson och en del andra kanske gör. Jag kan nämligen inte gå ut till våra 200 000 medlemmar och bara tala om vad jag har försökt göra men inte lyckats göra. Jag känner med mig att jag inte lyckats i denna omgång. Jag har försökt att förklara varför det blivit så, men statsutskottet har inte självt kunnat klara denna sak genom sin skrivning. Det beror på att statsutskottets ledamöter inte vet någonting om pensionärsrörelsen. Det kan inte förklaras på något annat sätt. Man bara tror, man vet inte så mycket, och det är så med herr Bengtson också.

Herr Bengtson trodde att jag skulle förena mig med hans reservation för att han har tagit min motion med. Det går inte, herr Bengtson! Det är inte den obotfärdiges förhinder utan det är för att jag i dag själv är oklar om det har varit den rätta framgångslinjen. Här är statsutskottet ute på galejan och här går det inte att få något bifall, och då tycker jag att det är bättre att man avslår frågan, som statsutskottet sagt i dag. Men jag vill icke göra det med en sådan motivering som skall stå i ett offentligt tryck. Det är på det sättet som jag försöker klara ut situationen, inte minst för statsutskottet. Jag tycker det är genant med en sådan motivering.

Sedan tycker herr Einar Persson att vi har en massa studieförbund, och det är alldeles riktigt, med dem använder vi ju också. Om vi har en studiecirkel i något ämne som passar in i ABF eller något av de andra studieförbunden, så är saken klar. Då får man statsbidrag. Men vi har ju en verksamhet vid sidan om denna sak, en verksamhet av betydligt större omfattning, som inte kan få något stöd annat än från välvilliga människor och våra landsting och våra stadsfullmäktige, ty det finns inte något stats-

Om statsbidrag till fritidsverksamhet för pensionärer

bidrag att hämta i detta syfte. Det är den verksamheten som jag inte vill överlämna vare sig till studieförbunden eller till ungdomsförbunden, ty de begriper inte hur den verksamheten skall läggas upp för dessa åldringar. Vi har haft många erfarenheter av detta. Här är många tjänstvilliga själar, som tycker att de skall bilda något för pensionärerna och sätter i gång, och sedan kommer de och talar om hur duktiga de är och undrar om de inte kan få hjälp, men det blir ingenting av vad de gör.

Jag kan ju mycket väl tala om i all korthet, herr talman, hur vi klarat det i min hemstad. Där har vi i dag 60 000 kronor i kommunalt anslag. Tidigare hade man 15 000 kronor, och man hade egentligen inte riktigt klart för sig vad alla de pengarna användes till. Vi var överens med staden att det måste bli en annan ordning. Då skrev staden att vi skulle sätta till en man, som var ansvarig för verksamheten och som var den som stod mellan den kommunala myndigheten och pensionärsrörelsen. Han fick 20 000 kronor av staden för att han skulle ha något att leva på, och nu driver han verksamheten på basis av representation från våra pensionärsföreningar. Han sköter nu verksamheten där hemma, och nu har han drivit upp den i sådan höjd att anslaget är 60 000 kronor. Nu vet vi vad som händer. Vi vet att verksamheten utökas, och staden har klart för sig att här betalas inte ut pengar för något som man inte skall betala något för. Det är den ordningen som vi eftersträvar att få till stånd landet över. Det är det, herr Bengtson, som jag gärna vill ha litet annorlunda och jag vill få tid att fundera ut om man kan skriva en motion som kanske kan accepteras t. o. m. av statsutskottet ett annat år. Jag tycker att vi inte har någon anledning att göra några utredningar, ty det rör en verksamhet som vi känner till. Det är bara det att det inte finns så många som känner till den. De som behandlar frågorna känner inte till den i den ut-

sträckning som vi hade förväntat, ty då hade det åtminstone blivit en annan skrivning.

Det är ungefär vad jag vill säga i min replik. Sedan kan herr Bengtson och jag vara lika goda vänner för det, och det är möjligt att vi kan skriva ihop oss ett annat år, herr Bengtson, om vi har tur, men då får vi inte spekulera för mycket utan försöka klara upp realiteterna.

Herr **PERSSON, EINAR**, (s):

Herr talman! Jag skall inte säga så många flera ord i detta sammanhang, det var ju herr Bengtson som nämnde att det var pensionärerna och sedan några stycken till. Jag vet inte hur många det är som ryms mellan 60 och 67 år, men det måste vara mer än några stycken, åtskilliga tusen, och det skulle vara de som skulle komma i åtanke genom centerpartiets motion om skrivelse till Konungen. Man har väl någon avsikt med denna skrivelse. Det är väl inte bara att skicka iväg den, utan avsikt.

Jag vill tala om att vi har nog kanske ännu större förtroende för Konungen än herr Bengtson. Det har vi ju sett i många sammanhang i dag.

Sedan säger herr Svensson att statsutskottet inte kan något om folkpensionärerna, och på slutet säger han att han och herr Bengtson skall kunna skriva ihop sig och att t. o. m. statsutskottet skulle kunna bifalla en sådan motion. Men vore det inte bättre att en sådan motion gick till andra lagutskottet och inte till statsutskottet, som inte begriper någonting?

Herr **BENGTSON** (cp):

Herr talman! Det har varit tal om kostnaderna, och då vill jag bara påpeka att i centerns motion finns kostnadsproblemet i alla fall begränsat, ty där föreslås en miljon kronor, medan i herr Axel Svenssons motion endast

Om statsbidrag till fritidsverksamhet för pensionärer

vissa belopp är utsatta. Jag vet inte om herr Svensson räknat ut hur mycket det kostar, men i centerpartiets motion har man satt ut ett belopp. Man kan alltså inte klaga på att den saken inte är klarlagd.

Jag har mycket svårt att förstå vad herr Svensson, Axel, egentligen menar. Han talar om att han är oklar om den rätta framgångslinjen i detta fall, och det förefaller som om han inte riktigt vet hur det skall vara, men samtidigt talar han bestämt emot en utredning. Herr Einar Persson trodde i varje fall på Kungl. Maj:t. Av herr Axel Svensson, har jag inte hört något om det i varje fall. Men då hade ju reservationen kunnat bifallas. Den är ju inte alls långtgående. Den är mycket hovsam, ty vi från centern vill verkligen att det skall bli något av detta. Herr Axel Svensson skall däremot klara ut statsutskottets angelägenheter så att det slipper ifrån sin otrevliga motivering, och han skall klara ut diverse andra saker, men det som jag tycker att han sämst klarar ut är folkpensionärernas intressen, ty i det avseendet förmärker man samma negativa inställning som förekommit många gånger när det gällt att höja folkpensionsbeloppen.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr andre vice talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas först särskilt beträffande utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan samt därefter, om så erfordrades, särskilt i fråga om motiveringen.

Därefter gjorde herr andre vice talmannen i enlighet med de rörande utskottets hemställan förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till densamma samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr andre vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig an-

se denna proposition vara med övertvägande ja besvarad.

Herr *Bengtson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 131, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Bengtson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 99;

Nej — 28.

Därjämte hade 11 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vidkommande motiveringen, fortsatte herr andre vice talmannen, hade yrkats dels att densamma skulle godkännas, dels ock att kammaren skulle besluta att icke godkänna motiveringen.

Sedermera gjorde herr andre vice talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på godkännande av utskottets motivering vara med övertvägande ja besvarad.

Herr *Svensson, Axel*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner motiveringen i statsutskottet utlåtande nr 131, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren beslutat att icke godkänna motiveringen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstade för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Svensson, Axel*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 86;

Nej — 15.

Därjämte hade 36 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 132, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1964/65 till Flygvapnet: Anskaffning av flygmateriel, m. m., jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 133, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare medel för svensk medverkan i FN:s fredsstyrka på Cypern.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets memorial nr 56, angående uppskov med behandlingen av vissa till bevillningsutskottet hänvisade ärenden, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Ang. ändrade grunder för den frivilliga arbetslöshetsförsäkringen

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 48, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade grunder för den frivilliga arbetslöshetsförsäkringen, i vad propositionen hänvisats till lagutskott, dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 14 december 1956 (nr 629) om erkända arbetslöshetskassor, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 28 februari 1964 dagtecknad proposition, nr 115, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden, förslagit riksdagen att

a) godkänna av föredragande departementschefen förordade ändrade grunder för den frivilliga arbetslöshetsförsäkringen och därmed sammanhängande statsbidrag;

b) till Bidrag till erkända arbetslöshetskassor för budgetåret 1964/65 under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 62 000 000 kronor; samt

c) medgiva, att återstående medel av det å riksstaten för budgetåret 1960/61 senast uppförda reservationsanslaget till Särskilt stöd åt erkända arbetslöshetskassor finge disponeras jämväl under budgetåret 1964/65.

Kungl. Maj:ts i propositionen nr 115 framlagda förslag innebar, att den nuvarande frivilliga arbetslöshetsförsäkringen skulle reformeras i skilda hänseenden, och grunderna för dessa reformer angåvos i propositionen. Sålunda skulle försäkringen anpassas till femdagarsveckan. Arbetslöshetskassorna skulle få möjlighet att höja dagersättningen från nuvarande maximum 20 kronor till 40 kronor.

Ålderspensionärernas rätt till ersättning från arbetslöshetskassorna skulle avvecklas successivt genom att kassaer-

Ang. ändrade grunder för den frivilliga arbetslöshetsförsäkringen

sättningen minskades med viss del av pensionen.

Ersättningstiden skulle förlängas med fyra veckor. Kassorna skulle få ökad frihet att upphäva förekommande säsongsbegränsningsbestämmelser.

Endast en karensperiod, om fem dagar, skulle behöva fullgöras varje försäkringsår. Det nuvarande förbudet mot ersättning för enstaka arbetslös dag kvarstode som huvudprincip.

Grundstatsbidrag hade föreslagits utgå med fallande skala från 50 procent vid lägsta till 35 procent vid högsta dagersättning. Ett särskilt grundstatsbidrag med avgiftsutjämnande verkan skulle tillkomma.

Propositionen hade hänvisats till statsutskottet såvitt avsåg anvisande av anslag och i övrigt till lagutskottet. I sistnämnda del hade propositionen behandlats av andra lagutskottet.

Genom en den 3 april 1964 dagtecknad proposition, nr 116, vilken i sin helhet hänvisats till lagutskottet och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t

dels föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1. förordning angående ändring i förordningen den 14 december 1956 (nr 629) om erkända arbetslöshetskassor och

2. förordning angående ändring i förordningen den 14 december 1956 (nr 630) om statsbidrag till erkända arbetslöshetskassor,

dels, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

3. lag angående ändring i lagen den 24 mars 1938 (nr 96) om understödsföreningar och

4. lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 26 maj 1961 (nr 262) om försäkringsdomstol.

Propositionen nr 116 innehöll förslag dels till de författningsändringar, som

föranleddes av de i propositionen nr 115 angivna grunderna för en reformering av arbetslöshetsförsäkringen, dels till ytterligare detaljändringar i författningarna om arbetslöshetsförsäkring.

I samband med propositionerna hade utskottet behandlat följande motioner, nämligen

A. vid riksdagens början väckta motioner:

1) de likalydande motionerna nr 37 i första kammaren av herr *Adolfsson* och nr 51 i andra kammaren av herr *Holmberg m. fl.*, om obligatorisk arbetslöshetsförsäkring;

2) de likalydande motionerna nr 596 i första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* och nr 724 i andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.*, om ett nytt system för arbetslöshetsförsäkring;

B. i anledning av propositionen nr 115 väckta motioner:

3) de likalydande motionerna nr 722 i första kammaren av herr *Geijer, Arne*, och herr *Johansson, Knut*, samt nr 881 i andra kammaren av fru *Ekendahl m. fl.*;

4) de likalydande motionerna nr 739 i första kammaren av herrar *Holmberg* och *Wallmark* samt nr 908 i andra kammaren av herr *Turesson* och fru *Gunne*;

5) de likalydande motionerna nr 753 i första kammaren av herrar *Lager* och *Adolfsson* samt nr 920 i andra kammaren av fru *Ryding m. fl.*;

6) de likalydande motionerna nr 777 i första kammaren av herr *Jonasson* och nr 956 i andra kammaren av herr *Fälldin m. fl.*;

7) motionen nr 957 i andra kammaren av herr *Jönsson* i Ingemarsgården *m. fl.*;

C. i anledning av propositionen nr 116 väckta motioner:

8) de likalydande motionerna nr 778 i första kammaren av herr *Jonasson* och nr 958 i andra kammaren av herr *Fälldin m. fl.*;

9) de likalydande motionerna nr 787 i första kammaren av herr *Geijer, Len-*

Ang. ändrade grunder för den frivilliga arbetslöshetsförsäkringen

nart, m. fl. och nr 971 i andra kammaren av herr *Gustafson* i Göteborg *m. fl.*;

10) de likalydande motionerna nr 788 i första kammaren av herr *Johansson, Knut*, och herr *Geijer, Arne*, samt nr 970 i andra kammaren av fru *Ekendahl m. fl.*;

11) de likalydande motionerna nr 789 i första kammaren av herrar *Lager* och *Adolfsson* samt nr 972 i andra kammaren av fru *Ryding m. fl.*;

D. i anledning av båda propositionerna väckta motioner:

12) de likalydande motionerna nr 740 i första kammaren av herr *Geijer, Arne*, och herr *Johansson, Knut*, samt nr 907 i andra kammaren av fru *Ekendahl m. fl.*

I motionerna I:37 och II:51 hade yrkats, att riksdagen skulle besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om sådan komplettering av hittills verkställda utredningar om arbetslöshetsförsäkring, att förslag om allmän sådan försäkring kunde föreläggas 1965 års riksdag.

I motionerna I:596 och II:724 hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga om skyndsamt utredning av frågan om införande av ett nytt arbetslöshetsförsäkringssystem — omfattande allmän grundförsäkring, gällande alla medborgare i lika mån, och därutöver frivillig arbetslöshetsförsäkring av nuvarande slag — i enlighet med de allmänna riktlinjer, som anförts i motionerna.

I motionerna I:722 och II:881 hade föreslagits, att riksdagen skulle besluta, att ersättning för enstaka arbetslös dag skulle utgå i enlighet med vad 1960 års arbetslöshetsförsäkringsutredning föreslagit,

att ramtiden för fullgörande av karenstid skulle utökas till att omfatta 5 kalenderveckor, och

att grundstatsbidraget skulle utgå med 50 procent i alla dagpenningsskasser.

I motionerna I:739 och II:908 hade anhållits, att riksdagen måtte hemställa till Kungl. Maj:t om att låta allsidigt och förutsättningslöst utreda frågan om arbetslöshetsförsäkringens framtida omfattning och organisation.

I motionerna I:753 och II:920 hade yrkats, att riksdagen skulle besluta godkänna Kungl. Maj:ts proposition nr 115 med den ändringen, att grundstatsbidraget utginge med 50 procent av dagersättningen.

I motionerna I:777 och II:956 hade hemställts, att riksdagen vid sin behandling av propositionen nr 115 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga, att grundstatsbidrag till arbetslöshetsförsäkring måtte förhöjas i enlighet med vad i motionerna anförts.

I motionerna I:778 och II:958 hade föreslagits, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 116 skulle för sin del besluta, att 2 § förordningen den 14 december 1956 (nr 630) om statsbidrag till erkända arbetslöshetskassor skulle erhålla den lydelse, som i motionerna angivits. Detta förslag, liksom det i motionerna I:777 och II:956 framlagda, avsåg, att det särskilda grundstatsbidraget skulle utgå i stigande skala från 10 till 70 procent i förhållande till hur mycket genomsnittliga antalet ersättningsdagar per medlem överskridit genomsnittet de sist förflutna tio åren.

I motionerna I:787 och II:971 hade yrkats,

att bestämmelserna i Kungl. Maj:ts proposition nr 116 skulle ändras så, att bedömningen, huruvida en erbjuden lön skulle anses vara skälig, komme att grundas på medlemmens personliga kvalifikationer, ålder, erfarenhet, meriter o. d. samt med stöd av den lönestatistik rörande vederbörande yrkesgrupp som kunde finnas tillgänglig,

att bestämmelserna i Kungl. Maj:ts proposition nr 144 år 1956 skulle kompletteras så, att rätten till ersättning och

Ang. ändrade grunder för den frivilliga arbetslöshetsförsäkringen

rätten att fullgöra karenstid icke påverkades av utgiven semesterersättning i samband med att anställningen upphörde.

I motionerna I: 788 och II: 970 hade föreslagits, att riksdagen vid behandling av proposition nr 116 skulle besluta,

att arbetslöshetskasseförordningen skulle utformas så, att den i kollektivavtal för visst yrkesområde angivna lönen i princip skulle gälla som lägsta skäligen löna,

att för yrkesområde, där kollektivavtal saknades, den på orten förekommande lönen för sådant arbete skulle anses som skäligen löna.

I motionerna I: 789 och II: 972 hade anhållits, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i förslaget till förordning angående ändring i förordningen den 14 december 1954 om erkända arbetslöshetskassor, att arbetslöshetsdagar, under vilka permitteringslöna utginge, betraktades som karensdagar inom arbetslöshetsförsäkringen oberoende av när permitteringsdagarna infölle under försäkringsåret.

I motionerna I: 740 och II: 907 hade anställtts, att riksdagen måtte besluta, att arbetslöshetskasseförordningen skulle utformas så, att permitteringslöna och avgångsbidrag kunde utgå från arbetsgivaren samtidigt som försäkringstagare finge fullgöra karenstid,

att bestämmelserna skulle utformas så, att permitteringslöna och avgångsbidrag icke vore att uppfatta som sådant fortlöpande understöd från arbetsgivaren, varom talades i § 30 mom. 2 i nämnda förordning, samt

att bestämmelserna i Kungl. Maj:ts proposition nr 144 år 1956 skulle undanröjas, så att rätten till ersättning och rätten att fullgöra karenstid icke påverkades av utgiven semesterersättning i samband med att anställning upphörde.

I motionen II: 957 hade yrkats, att riksdagen vid sin behandling av propositionen nr 115 skulle

1) anhålla om en förutsättningslös utredning angående en allmän arbetslöshetsförsäkring,

2) anhålla om förslag till nästa års riksdag om höjning, utöver vad i propositionen nr 115 föreslagits, av tillägget till grundstatsbidraget i syfte att åstadkomma en längre gående utjämning av egenbidraget till olika frivilliga arbetslöshetskassor.

Utskottet, som i föreliggande utlåtande avfattet sin hemställan i med A—H och J betecknade punkter, hade på anförda skäl hemställt,

A. att riksdagen, med bifall till motionerna I: 722 och II: 881, i vad de gällde ersättning för enstaka arbetslösa dag och utsträckning av ramtiden, måtte, med avslag å förevarande propositioner, nr 115 och 116, i motsvarande delar samt med förklaring att riksdagen funnit vissa ändringar böra vidtagas i förslaget till ändringar i 28, 32 och 33 §§ i förordningen om erkända arbetslöshetskassor, för sin del antaga paragraferna i den lydelse, som under punkten angivits;

B. att riksdagen, med avslag å motionerna I: 787 och II: 971, i vad de gällde skäligen löna, samt med bifall till motionerna I: 788 och II: 970, måtte, med avslag å propositionen nr 116 i motsvarande del samt med förklaring att riksdagen funnit viss ändring böra vidtagas i förslaget till ändring i 36 § förordningen om erkända arbetslöshetskassor, för sin del antaga nämnda paragraf i den under punkten angivna lydelsen;

C. att riksdagen, med avslag å följande motioner, i vad de gällde statsbidraget till erkända arbetslöshetskassor, nämligen

1) motionerna I: 722 och II: 881,

2) motionerna I: 753 och II: 920 samt

Ang. ändrade grunder för den frivilliga arbetslöshetsförsäkringen

3) motionerna I: 778 och II: 958
 måtte bifalla propositionerna i motsvarande delar;

D. att riksdagen, med avslag å följande motioner, nämligen

1) motionerna I: 740 och II: 907,
 2) motionerna I: 787 och II: 971, i vad de gällde semesterersättning, samt

3) motionerna I: 789 och II: 972, måtte bifalla propositionerna i de delar, som icke omfattades av vad utskottet i utlåtandet hemställt, såvitt gällde proposition nr 115 dock endast i vad den hänvisats till lagutskott;

E. att riksdagen i anledning av följande motioner, nämligen

1) motionerna I: 740 och II: 907, i vad de gällde permitteringslön och avgångsbidrag, samt

2) motionerna I: 789 och II: 972, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t såsom sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört beträffande permitteringslön och avgångsbidrag;

F. att riksdagen i anledning av följande motioner, nämligen

1) motionerna I: 37 och II: 51,

2) motionerna I: 596 och II: 724,

3) motionerna I: 739 och II: 908 samt

4) motionen II: 957, såvitt angår yrkandet under 1),

måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t såsom sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört angående behovet av utredning i fråga om en allmän arbetslöshetsförsäkring;

G. att riksdagen i anledning av följande motioner, nämligen

1) motionerna I: 740 och II: 907, såvitt de gällde semesterersättning, samt

2) motionerna I: 787 och II: 971, i motsvarande del,

måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört angående behovet av utredning av de ifrågavarande problemen;

H. att följande motioner, nämligen

1) motionerna I: 37 och II: 51,

2) motionerna I: 596 och II: 724,

3) motionerna I: 739 och II: 908 samt

4) motionen II: 957, såvitt anginge yrkandet under 1),

i den mån de icke besvarats genom vad utskottet i utlåtandet hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

J. att följande motioner, nämligen

1) motionerna I: 777 och II: 956 samt

2) motionen II: 957, såvitt anginge yrkandet under 2),

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade anförts

I. vid utskottets hemställan under A, av herrar *Hübinette* och *Ringaby*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under A hemställa, att riksdagen, med avslag å motionerna I: 722 och II: 881, i vad de gällde ersättning för enstaka arbetslös dag och utsträckning av rantiden, måtte bifalla förevarande propositioner, nr 115 och nr 116, i vad de avsåge 28, 32 och 33 §§ förordningen om erkända arbetslöshetskassor;

II. vid utskottets hemställan under J, av herrar *Edström*, *Nyman*, *Axel Kristiansson*, *Anderson* i Sundsvall, *Carlsson* i Huskvarna och *Gomé*r, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under J hemställa,

dels att riksdagen, med bifall till motionen II: 957, såvitt anginge yrkandet under 2), samt i anledning av följande motioner, nämligen

1) motionerna I: 777 och II: 956 även som

2) motionerna I: 778 och II: 958, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till nästa års riksdag om ytterligare förhöjning av grundstatsbidraget i enlighet med vad reservanternas anfört,

dels att motionerna I: 777 och II: 956, i den mån de icke kunde anses besva-

Ang. ändrade grunder för den frivilliga arbetslöshetsförsäkringen

rade genom vad reservanterna hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **HÜBINETTE** (h):

Herr talman! En något ovanlig situation har uppkommit vid andra lagutskottets behandling av propositionerna nr 115 och 116. Vi högermän i utskottet är de enda som helt stöder Kungl. Maj:ts förslag. På de flesta punkterna är vi överens med utskottet om de förändringar och förbättringar, som föreslås i de båda propositionerna, men då det gäller frågan om karens och ersättning för enstaka arbetslösa dagar — som rubriken lyder — har vi inte längre kunnat följa utskottsmajoritetens synpunkter, som i stort sett grundar sig på motionsyrkanden. På denna punkt tycker jag att departementschefen har en klokare uppfattning.

Det som vi alla är överens om inom detta avsnitt är att det bara skall vara en karensperiod per försäkringsår, men sedan skiljer sig våra uppfattningar. Vi delar statsrådets uppfattning, att en huvudprincip bör vara att ersättning inte skall utgå för enstaka arbetslösa dagar, men förbudet behöver inte göras undantagslöst. Tillsynsmyndigheten bör äga befogenhet att i varje särskilt fall bevilja undantag. Vi tycker att den ordningen är bättre än att utforma bestämmelserna som utskottsmajoriteten föreslår. Utskottet säger härvid: »För att trots allt begränsa riskerna för missbruk» — man är tydligen inte främmande för att missbruk kan uppstå i en sådan här situation — »föreslår utskottet, att en regel införes, som ger kassorna och tillsynsmyndigheten möjlighet att då skäl föreligger förbjuda att ersättning utgives för enstaka arbetslösa dagar.»

Jag förmodar att ni märker skillnaden. Vi reservanter menar att utgångspunkten bör vara snävare. Man bör i princip förbjuda att ersättning utgår för enstaka arbetslösa dagar, men tillsynsmyndigheten bör ges möjlighet att

medge sådan ersättning i särskilda fall. Utskottet har däremot på grundval av motionerna uttalat att man i vissa fall skall förbjuda ersättning för enstaka dagar. Det förstår ni väl själva, hur svårt det blir för tillsynsmyndigheten att meddela ett sådant förbud. Det är naturligtvis lättare för myndigheten att lämna dispens från ett förbud som inte är helt generellt. Enligt min mening skulle det vara betydligt bättre med en sådan anordning.

Departementschefen anför — och här stöder han sig på ett särskilt yttrande av två ledamöter av 1960 års arbetslöshetsförsäkringsutredning — att följderna av en rätt till endagsersättning ekonomiskt inte kan överblickas. Det är ju en ganska stark motivering. När man nu från utskottets sida ger sig in på en sådan endagsersättning, vet man således inte vad detta ekonomiskt kan föra med sig. Det är väl ingen tvekan om att riskerna för tillfälliga dagspermitteringar och benägenhet att ordna korttidsarbete ökar, om man inför ersättning för enstaka dagar. Vidare ökar givetvis även arbetet för arbetsförmedlingsorganen utan att man egentligen uppnår något förmedlingsresultat.

Ser man något på de remissyttrandena, som har föregått departementschefens ställningstagande, skall man finna, att dessa har gått ganska hårdhänt fram med 1960 års arbetslöshetsförsäkringsutrednings förslag. Utredningens förslag har bara godtagits av sex remissinstanser, och av dessa är det bara två som gjort det helt reservationslöst. Däremot har ett tjugotal remissinstanser gått emot utredningen. De två instanser, som utan reservation har accepterat utredningsförslaget, är arbetsmarknadsstyrelsen och utrikesdepartementets understödsnämnd.

En del av remissinstanserna har varit något tveksamma. Till dem hör bland annat länsarbetsnämnden i Östergötlands län, som erinrar om att det kommer att ställas stora krav på arbetsförmedlingarnas kontroll i sam-

Ang. ändrade grunder för den frivilliga arbetslöshetsförsäkringen

band med endagsersättning. Det är naturligtvis alldeles riktigt.

De avstyrkande remissinstanserna är kommerskollegium, de fem hörda länsstyrelserna, fyra länsarbetsnämnder, arbetslöshetsnämnden i Malmö, sex handelskammare, Svenska arbetsgivareföreningen, Svenska lantarbetsgivareföreningen, Handels arbetsgivareorganisation o. s. v. Det är ganska starkt när så många remissinstanser kategoriskt sagt att detta inte kommer att bli bra. Dessutom fanns en expert i utredningen, och hans uppfattning är att arbetslöshetsförsäkringens huvuduppgift bör vara att ge tillräcklig hjälp vid verklig arbetslöshet och inte vid sådan underenstaka dagar. Länsarbetsnämnden i Västmanlands län framhåller att merarbetet för kassorna och arbetsförmedlingsorganens personal blir stort och menar att detta arbete blir orationellt eftersom de endagsarbetslösa besök på arbetsförmedlingen endast torde ske för registrering och mindre för att söka arbete. Länsarbetsnämnden i Västerbottens län talar om skillnaden mellan glesbygdernas och tätorternas befolkning. Det förvånar mig att det parti här i riksdagen, som ofta brukar tala om folk i glesbygderna och ta sig an deras problem, alldeles har tappat bort detta, eftersom det inte velat ansluta sig till resonemanget i reservationen och från denna länsarbetsnämnd heter det: ersättning för enstaka arbetslösa dagar gynnar i hög grad tätorternas befolkning, och vidare, det skulle drabba glesbygdsbefolkningen om endagsersättning infördes. Till sist skall jag bara tala om vad Svenska arbetsgivareföreningen säger, nämligen att inom branscher med endagsarbetslöshet tar man hänsyn till detta vid lönesättningen.

Samtidigt har ramtiden varit på tal här. Som kammaren vet skall det vara fem arbetslösa dagar i en karenperiod för att man därefter skall kunna komma i åtnjutande av arbetslöshetsunderstöd, och då har ramtiden varit fyra

veckor. Motionärerna vill förlänga denna till fem veckor för att det skall gå lättare att tjäna in tiden. Utredningen har haft den uppfattningen att det skulle vara en spärr genom en ramtid på fyra veckor, så att inte arbetstagare och arbetsgivare skulle kunna göra upp om tillfällig driftinskränkning, t. ex. om man har en liten orderstock, eller dylikt, så att man säger: Vi arbetar fyra dagar, och så får ni lyfta ersättning för den femte dagen. Detta skall ramtidens längd vara en spärr emot. Men samtidigt skall, precis som när det gäller endagsarbetslösheten, tillsynsmyndigheten ha möjlighet att vid speciella tillfällen medge undantag. Det skulle alltså inte vara något kategoriskt ställningstagande, utan det gäller att försöka hålla igen på missbruket, som det har talats om, men vidga spärrarna när det verkligen är nödvändigt och behövs.

Därför, herr talman, tycker jag att allt talar för propositionens förslag. Det är ganska märkligt att jag som högerman skall stå här och tala för Kungl. Maj:ts förslag, men så är det faktiskt. Jag gillar det förslaget, och därför skall jag be att få yrka bifall till reservation I vid detta betänkande, där motiveringarna är desamma som departementschefens.

Under detta anförande hade herr talmannen infunnit sig och övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr KRISTIANSSON, AXEL, (cp):

Herr talman! Bakom det förslag till reformering av arbetslöshetsförsäkringen som nu ligger på riksdagens bord kommer såvitt man kan döma av utskottets utlåtande och förarbetena till desamma att stå i en i stort sett enig riksdag, i varje fall såvitt det gäller huvudprinciperna. Möjligheten till arbete och inkomst för envar betraktas som en självklar rättighet i detta land. Det är också tacknämligt att konstatera att för-

Ang. ändrade grunder för den frivilliga arbetslöshetsförsäkringen

fattningsutredningen i sitt förslag till ny grundlag också inskrivit detta.

Om man är beredd att erkänna dessa principer, måste därmed också följa att om en människa oförskyllt blir utan arbete skall det också finnas ett något så när nöjaktigt ekonomiskt skydd för vederbörande.

Ifrån dessa utgångspunkter — att envar skall vara tillförsäkrad såväl arbete som skydd vid arbetslöshet — är varken det tidigare systemet eller det som nu framlagts för antagande tillfredsställande. Man kan knappast tala om en allmän arbetslöshetsförsäkring.

Ifrån centerpartiets sida har vi motionsledes framfört krav på en utredning om en allmän arbetslöshetsförsäkring som skulle vara inte bara formellt utan också reellt tillgänglig för alla som är i behov därav. De siffror som här redovisas säger oss att det system som hittills gällt i realiteten inte varit allmänt. Av cirka 2,8 miljoner arbetstagarare — en siffra som alldeles säkert är för låg med hänsyn till att det finns nya kategorier som sannolikt inte är registrerade ehuru de är i behov av försäkring — har endast cirka 1,3 miljon hittills varit anslutna till de frivilliga arbetslöshetskassorna, d. v. s. cirka 45 procent. Man kan naturligtvis invända, och det görs också i propositionen, att de som här frivilligt står utanför i stor utsträckning är sådana arbetstagarare som inte har så stora arbetslöshetsrisker och som självklart av den anledningen inte heller är så intresserade av att få vara med i arbetslöshetsförsäkringen. Jag tror ändå inte att enbart detta skäl har varit avgörande för den låga anslutningen.

Vi betraktar det från centerns sida som ytterst angeläget, vilket jag redan påpekat, att det kommer till stånd en utredning om allmän arbetslöshetsförsäkring. Utskottets skrivning går ju ut på att så bör ske sedan man först avvaktat arbetsmarknadsutredningen, som beräknas vara färdig under innevarande år. Vi har kunnat acceptera detta, och

av den anledningen har vi inte följt upp denna motion reservationsledes.

Utskottets förslag innebär många förbättringar. Det innebär i stora drag anpassningar till de förändringar som har skett på arbetsmarknaden. Femdagarsveckan har slagit igenom, därför föreslås fem dagars ersättning per vecka och fem dagars karenstid. Då utskottet i princip har föreslagit att ersättning skall utgå också för enstaka arbetslöshetsdag liksom att sådan får inräknas i karenstid följer därav att ramtiden föreslås förlängd till fem veckor. Vad som i år har överenskommit mellan arbetsmarknadens parter beträffande permitteringslön och avgångsvederlag har också beaktats vid karenskvalifikationens utformning. Inom centerpartiet ser vi detta som självklara konsekvensändringar.

Det finns emellertid till utskottsutlåtandet fogad en reservation utöver den som herr Hübinette talade för. Den gäller frågan om förhöjning av grundstatsbidraget till arbetslöshetskassor som är tyngda av stor arbetslöshet. Bakom denna reservation står centerpartiets och folkpartiets representanter i utskottet. Reservationen bygger på motiver ifrån dessa båda partier som i båda fallen har syftat till att med förhöjt och ytterligare differentierat statsbidrag göra det möjligt för de kassor som har en stor arbetslöshet att utan höjning av de egna avgifterna betala ut hyggliga ersättningar och att inte vara alltför snäva beträffande ersättningstiden. Det finns som bekant mycket stora variationer i arbetslöshet inom olika yrkesområden. Det finns kassor där medlemmarna får betala tio gånger så mycket för en ersättningskrona som man får betala inom kassor där arbetslösheten är låg.

Motionerna bygger på en reservation i arbetslöshetsutredningen av ledamoten Fälldin. Hans reservation har väckt ett anmärkningsvärt gott erkännande bland remissinstanserna. Såväl försäkringsförbundet och Landsorganisations-

Ang. ändrade grunder för den frivilliga arbetslöshetsförsäkringen

nen som arbetslöshetskassornas samorganisation har uttalat sig positivt för hans förslag.

Herr talman! Jag vill härmed yrka bifall till reservation II och i övrigt självfallet bifall till utskottets förslag.

Häri instämde herr *Nyman* (fp).

Herr *JONASSON* (cp):

Herr talman! I en partimotion från centerpartiets sida har vi aktualiserat ett nytt system för arbetslöshetsförsäkring. Det gäller en synnerligen viktig trygghetsfråga för människorna, och det är en utomordentligt intressant proposition som vi här har att behandla.

Rätten till arbete bör vara lika för alla, och givetvis gäller principen att man skall ordna med arbete åt så många som det finns möjligheter att ordna det för. Trots allt uppstår risker för arbetslöshet. Det sker kraftiga omvandlingar i samhället på olika sätt. Vi har också säsongmässiga variationer, och många av dem som friställs tillhör inte någon arbetslöshetskassa. Det finns åtskilliga branscher där det inte förekommer någon sådan, det kan gälla företagare, det kan gälla jordbrukare och det kan också vara fråga om gifta kvinnor som önskar återinträda i arbete.

Enligt vår mening i centerpartiet bör alla medborgare innefattas i en försäkring. Det är ju ändå så att alla människor får vara med att betala det hela via statsskatten. Kostnaderna ser vi i nästa fråga som vi här har att behandla. De belöper sig till 62 miljoner kronor för nästa budgetår. Trots att allesammans får vara med om att betala så visar det sig att alla inte har det skydd som här avses, och därför bör nog en allmän arbetslöshetsförsäkring finnas. Den nuvarande ordningen utgör ett stort irritationsmoment. En bättre ordning i dessa avseenden skulle innebära nationalekonomiska fördelar. Vi har mycken dold arbetskraft som genom detta förfarande skulle kunna bättre tillvaratas. Utskottet skriver: »Enligt utskottets

uppfattning bör emellertid frågan om en allmän arbetslöshetsförsäkring bli föremål för en särskild utredning. Med hänsyn till att 1960 års arbetsmarknadsutredning innevarande år väntas framlägga sitt betänkande och till de nya aspekter som utredningens förslag kan komma att medföra på arbetslöshetsproblemen, synes det dock icke lämpligt att redan nu tillsätta en utredning av det slag motionärerna begär. Utskottet vill emellertid framhålla, att sedan resultatet av arbetsmarknadsutredningens arbete framlagts bör frågan ånyo övervägas.» Jag är litet betänksam gentemot denna ytterligare väntan, ty jag kan inte förstå att vi här har så mycket att vinna. Jag hade helst sett att riksdagen redan nu fattat ett beslut i denna viktiga fråga. Sådan situationen nu är får vi emellertid avvakta ytterligare en tid. Jag skall därför inte i dag framställa något särskilt yrkande.

När det gäller statens stöd till de arbetslöshetskassor som för närvarande finns måste man konstatera att detta stöd är ojämnt och orättvist fördelat. I den proposition som vi nu har att behandla föreslås att de kassor, vilkas arbetslöshet per medlem och år för det aktuella försäkringsåret avviker från tioårsgenomsnittet i hela kassasystemet med 75—100 procent, skall få ett med 10 procent förhöjt grundstatsbidrag. Kassor inom vilka avvikelserna är mer än 100 procent skall erhålla ett med 25 procent förhöjt grundstatsbidrag. Det kan inte förnekas att detta är ett steg i rätt riktning, men de är inte till fyllest. Många kassor sitter alltför illa till. Det innebär att de måste belasta sina medlemmar med högre avgifter och har svårare att få ekonomien att gå ihop.

Av tabellen på sidan 51 i utlåtandet framgår hur många försäkrade medlemmar — det är över 200 000 — som funnits i kassaklasser där antalet ersättningsdagar överstigit 10-årsgenomsnittet med mer än 100 procent. Det är en hög siffra.

I anslutning till propositionen har

Ang. ändrade grunder för den frivilliga arbetslöshetsförsäkringen

jag tillsammans med herr Fälldin och andra väckt en motion, vari vi föreslår att en höjning av grundstatsbidraget skall ske för kassor som har en särskilt hög arbetslöshet. Av den tabell som finns på sidan 2 i motionen II: 956 framgår den procent varmed vi vill höja grundstatsbidraget. För kassor som under 10-årsgenomsnittet överskridit antalet ersättningsdagar med 100—149,9 procent föreslår vi samma höjning som propositionen. För gruppen 150—199,9 procent vill vi förhöja grundstatsbidraget med 40 procent, för gruppen 200—299,9 procent med 50 procent, för gruppen 300—399,9 procent med 60 procent och slutligen för gruppen 400 och däröver med 70 procent.

De av oss föreslagna höjningarna skulle ge ett betydligt rättvisare grundstatsbidrag. De skulle också innebära en stor hjälp för de kassor som nu sitter mycket trångt. Detta gäller bl. a. skogsarbetarnas kassor och många andra.

Utskottsmajoriteten, som består av socialdemokrater och högern, har inte velat vara med om vårt förslag trots den rättvisa som det skulle innebära och trots det stöd som herr Fälldins förslag om en utredning fått av många remissinstanser. Det kan enligt min uppfattning inte vara riktigt att vissa människor skall behöva betala mycket mer för en viss trygghet än vad andra behöver göra.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservation II.

Herr LAGER (k):

Herr talman! Andra lagutskottet har varit på sitt soligaste humör när det skrev detta utlåtande om de förslag om reformering och förbättring av arbetslöshetskassorna som framställts i ett antal motioner. Eftersom motionerna blivit så välvilligt behandlade, skulle kanske artigheten bjuda att motionärerna bara satt stilla, tackade och tog emot. Jag begärde emellertid ordet för att erin-

ra om den gamla sanningen, att inget är så bra att det inte kan bli bättre. När utskottet nu ändå varit i farten med att förbättra Kungl. Maj:s proposition i detta ärende, beklagar jag att man inte också tog med ett generellt grundstatsbidrag med 50 procent, som föreslagits i motionerna. Nu har man gjort en avtrappning från 50 ner till 35 procent. Det senare skall utgå när man betalar ut det maximala understödet. Den avtrappningen måste ju motverka kassornas strävan att betala ut maximibeloppet. Enda möjligheten för dem att göra det är väl att höja avgifterna till kassorna för försäkringstagarna. Det har sagts i pressen vid åtskilliga tillfällen att inte ens de starkaste kassorna har möjlighet att betala ut det högsta beloppet, därest de inte antingen får det högre statsbidraget eller höjer avgifterna.

Jag har emellertid inget yrkande att ställa. Utskottsförslagen är så bra i övrigt att jag avstår från det. Men jag skulle vilja vädja till inrikesministern, som sitter i kammaren, att till ett kommande år ändra grundstatsbidraget, avskaffa avtrappningen och sätta bidraget till 50 procent generellt.

Medan jag ändå har ordet vill jag bara säga ett par ord till herr Hübinette. Jag tyckte mig ur hans anförande bara kunna utläsa en sak, nämligen en ängslan för att vi skulle glida in i en tid när de som har det sämst ställt och lever mest osäkert, nämligen arbetarna, inte skall behöva ta den första och värsta stöten i tillfälle av driftinskränkningar.

Herr GEIJER, ARNE, (s):

Herr talman! Jag hör väl inte till dem i kammaren som tynger protokollen alltför mycket, men jag har ansett att jag borde säga något i den här frågan, inte minst mot bakgrund av vad som tidigare i debatten har anförts av herr Hübinette.

Det förslag till ändringar i förord-

Ang. ändrade grunder för den frivilliga arbetslöshetsförsäkringen

ningen om erkända arbetslöshetskassor som nu föreligger innebär utan tvivel ett betydande framsteg. Jag vill för min del inte säga att det är helt tillfredsställande, ty även efter de väsentliga förbättringar som genomförts vid behandlingen i utskottet återstår en del bestämmelser som borde ha kunnat förbättrats.

Dit hör bestämmelserna om statsbidraget. Jag vill understryka att en ökning av grundstatsbidraget är nödvändig, men jag har ingen anledning att ställa ett särskilt yrkande vid detta tillfälle, då utskottet anser att frågan bör utredas och vi kan hoppas att ett förslag till ändring kommer vid en annan riksdag.

Det förslag till utformning av statsbidraget som nu framläggs följer i stort sett utredningens förslag. Jag vill erinra om att Landsorganisationen, där vi har flertalet arbetslöshetskassor, för sin del har yrkat att grundstatsbidraget skulle sättas till 50 procent. Med det statsbidrag som nu föreslås och som väl kommer att godkännas av riksdagen kan knappast någon kassa inom Landsorganisationen gå upp till det föreslagna maximumunderstödet 40 kronor. De beräkningar som har gjorts och de förberedelser till ändringar i olika kassors bestämmelser som pågår tyder på att det nya understödsbeloppet kommer att ligga vid 30 à 35 kronor per dag. En ökning upp till 40 kronor skulle medföra en så väsentlig ökning av avgiften för de enskilda medlemmarna, att det knappast är möjligt att genomföra någonting sådant. De som har möjlighet att öka till maximumbeloppet är främst tjänstemannakassorna, där risken för arbetslöshet är mindre och där avgiften per erhållen understödskrona därmed också är mycket liten i jämförelse med de kassor som finns inom skilda industriområden.

Herr Hübinette har sagt en del här om endagsunderstödet. Högern har en reservation i den frågan, och herr Hübinette har åberopat en rad remissin-

stanser. Jag lade märke till att han åberopade länsstyrelser där i flertalet fall en borgerlig landshövding har angivit riktlinjerna för remissen, och han har åberopat vad Svenska arbetsgivareföreningen och andra arbetsgivarsammanslutningar har framfört. Ja, det är väl inte så märkligt att man på arbetsgivarhåll anför de synpunkter som herr Hübinette gör sig till talesman för.

Emellertid meddelade herr Hübinette att Arbetsgivareföreningen skulle ha anfört att det redan i lönesättningen tagits hänsyn till endagsarbetslöshet och att detta icke skulle motivera att understöd skulle utgå. Detta påstående som herr Hübinette för fram är obekant för mig, och jag känner inte till att ett sådant hänsynstagande har skett i något fall. Det finns fullgoda motiv för endagsunderstöd åt dem som har korttidsarbete, låt oss säga arbetar fyra dagar per vecka i stället för fem och därför går förlustiga arbetsinkomst för en dag.

Det är mycket vanligt även vid en liten konjunkturedgång att vissa företag i stället för att heltidspermittera eller avskeda arbetskraft inför korttidsvecka med fyra dagar i stället för fem. Det innebär nämligen den fördelen för företagen, att man på det sättet kan behålla arbetskraften på platsen. Folk söker sig inte till nya anställningar. Och om konjunkturen förbättras har man möjligheter att öka driften i den utsträckning arbetskraft finns att tillgå.

Jag vill säga att vi inom den fackliga rörelsen är emot korttidspermittering av den arten. Företagen har möjligheter att genomföra sådan permittering, men det sker i allmänhet i strid med uppfattningen inom de fackliga organisationerna. Jag säger i allmänhet — det har nämligen hänt att den lokala fackföreningen och företaget träffat en överenskommelse. Framför allt har detta hänt på landsbygden, där andra arbetstillfällen inte står till buds vid en heltidspermittering. Vad vi önskar är givetvis att den enskilde vid arbetslöshet

Ang. ändrade grunder för den frivilliga arbetslöshetsförsäkringen

skall så långt som möjligt skyddas ekonomiskt, och vi betraktar endagsunderstödet såsom fullt motiverat och finner det tillfredsställande att utskottet här har ändrat propositionens ursprungliga innehåll.

Sedan propositionen utarbetades har vissa nya saker tillkommit som utskottet givetvis tagit hänsyn till. Jag syftar på uppgörelsen i de senaste centrala förhandlingarna, där vi träffade överenskommelse om att permitteringslön skall utgå under vissa förutsättningar och för ett visst maximerat antal dagar per år räknat. Den överenskommelsen innebär att vi nu kan genomföra betalda karensdagar, och utskottets skrivning innebär att kassaförordningen ändras i detta avseende. Tidigare har det inte varit möjligt att uppbära någon ersättning under den tid då karens upparbetades, men överenskommelsen med Arbetsgivareföreningen innebär att permitteringslön kan utgå och betalas av företagen. Sammanlagt betyder detta en ytterst liten kostnad för företagavärlden — jag vet inte om den ens kan uppskattas till 0,1 procent av den samlade lönesumman — men ur den enskildes synpunkt är förändringen betydelsefull. Utgår ingen ersättning för karensdagarna, innebär det nämligen att den enskilde arbetstagaren förlorar 250 å 350 kronor de dagar som behövs innan understöd från försäkringen kan utgå.

Jag har velat peka på dessa saker därför att jag tror de har betydelse vid ställningstagandet till frågan om ersättning för enstaka arbetslösa dagar. Vi har hela tiden argumenterat för detta, men skulle riksdagen besluta att understöd icke skall utgå för enstaka dag, ja, då kommer uppgörelsen mellan SAF och LO i ett helt nytt läge; riksdagens beslut kommer i så fall att äventyra den träffade uppgörelsen om permitteringslön.

Frågan om obligatorisk arbetslöshetsförsäkring har också tagits upp i debatten, först av herr Kristiansson. Självklart kan man diskutera en sådan för-

säkring, men jag vill hänvisa till vad utredningen anfört om att icke arbetslöshetsförsäkrade kategorier har möjligheter att inom försäkringens ram skapa kassor för egen del. Betydande grupper, som nu står utanför arbetslöshetsförsäkringen, kan också anslutas till redan befintliga kassor om dessa grupper själva så önskar. Jag föreställer mig att det inte heller möter något hinder därest t. ex. jordbrukarna skulle vilja bilda en arbetslöshetskassa. Svårigheten då egna företagare skall bilda en erkänd arbetslöshetskassa ligger självfallet i att fastställa när den egna företagaren är arbetslös. Det problemet skulle man i hög grad få inom ramen för en allmän försäkring omfattande hela folket, men så länge försäkringen gäller löneanställda är den problemställningen mindre svår; det går rätt bra att göra gränsdragningen. Får man in företagarna — och vi kan tänka oss jordbrukarna — skulle däremot det problemet givetvis bli ganska besvärligt.

Jag tror att det system på arbetslöshetsförsäkringens område, som nu existerat under ganska många år, har fungerat mycket bra och varit ganska billigt för samhället, för staten. Vi skall komma ihåg att arbetslöshetsförsäkringen de senaste budgetåren har kostat 45 å 50 miljoner per år för statens vidkommande; och den är dock en del av hela den samlade arbetslöshetspolitiken som drar en kostnad av 600 å 700 miljoner per år. Att arbetslöshetsförsäkringen blivit relativt billig sammanhänger med att de försäkrade själva har betalat ungefär lika mycket som staten för att upprätthålla denna försäkringsverksamhet; och de ändringar som nu föreslås kommer naturligtvis att kosta de försäkrade ungefär lika mycket som de kommer att kosta staten.

Ett obligatorium skulle kunna tänkas genomfört på olika vägar, men det enklaste vore att lägga hela kostnaden över budgeten. Den i debatten framförda tanken på en utjämning avgiftsmässigt mellan kassorna kommer att väcka

Ang. ändrade grunder för den frivilliga arbetslöshetsförsäkringen

mycket hård kritik. Jag kan t. ex. föreställa mig vad man skulle säga inom tjänstemannakassorna, där man nu i vissa fall betalar en avgift på 16 öre per understöds-krona, om man genom ett utjämnings-system skulle komma upp till en mångdubbelt större avgift. Jag tror inte den vägen är framkomlig, utan då finge man nog umgås med tanken att lägga det hela över budgeten. Jag gissar att finansministern inte är entusiastisk för en sådan sak, vilket en finansminister knappast kan vara då det gäller så mycket pengar som i detta fall.

Jag vill med det nu anförda yrka bifall till utskottets förslag och i det bifallsyrkandet lägga in den förhoppningen att inrikesministern så snart som möjligt tar under övervägande en ändring av grundstatsbidraget och att om möjligt redan till nästa riksdag ett förslag i det avseendet kan framläggas.

Herr HÜBINETTE (h) kort genmäle:

Herr talman! Det är kanske förmätet av mig att i den här frågan ta upp en diskussion med själva LO-chefen, ty om någon bör sitta inne med kunskaper på detta område så är det väl han, men det är trots allt ett par saker som jag vill bemöta.

Jag har aldrig talat om länsstyrelserna när det gäller remissinstanserna utan om länsarbetsnämnderna. Det kan hända att herr Geijer sammankopplar dem och säger att det är länsstyrelsecheferna som även dirigerar länsarbetsnämnderna, men det tror jag inte är fallet.

När det gäller Arbetsgivareföreningens uttalande kan jag referera till propositionen nr 115. Jag har sagt förut att jag har ett visst förtroende för propositionen, som skrivits av statsrådet Johansson, och jag hoppas att också herr Geijer är av samma uppfattning. Det står faktiskt så här — jag läste inantill förra gången, men jag kan läsa om det: »Svenska arbetsgivareförening-

en anför att man inom branscher med endagsarbetslöshet vid lönesättningen tagit hänsyn härtill.»

Jag kan inte riktigt följa herr Geijers resonemang när han talar om att endagsersättningen har samband med avgångsbidraget och permitteringsersättningen som nu har blivit bestämd genom avtal mellan arbetsmarknadens parter. Det beror naturligtvis på en dålig uppfattningsförmåga hos mig och på att jag inte har studerat frågan ordentligt, men jag har mycket svårt att se detta samband.

Till sist vill jag säga, herr talman, att herr Geijer knappast har givit en övertygande motivering för införande av dessa endagsersättningar. De behandlades från hans sida bara litet en passant, men det var inte övertygande. Jag tycker att det är betryggande så länge man gett tillsynsmyndigheten möjlighet att i vissa besvärliga fall ta hänsyn till dessa saker. Man behöver inte lagstifta i det fallet, utan det går ändå att ordna upp i de fall då det är nödvändigt.

Herr KRISTIANSSON, AXEL, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Man kan självfallet alltid diskutera i vilken utsträckning staten skall bidra och i vilken utsträckning finansieringen skall ske med egenavgifter. Det kan naturligtvis också diskuteras om staten skall betala hela kostnaden. Men nu gäller det inte den saken. Det gäller i stället här hur ett statsbidrag skall disponeras. Jag är därför förvånad över att Landsorganisationens ledare frågar vad dessa grupper som ur arbetslöshetssynpunkt är gynnsamt ställda skulle säga, om statsbidraget användes på det sättet att dessa fack där man hittills haft en billig arbetslöshetsförsäkring skulle få höjda avgifter. Principen måste väl ändå vara den, om man erkänner allas rätt till arbete och trygghet, att det belopp som man betalar i egenavgift för att säkerställa denna trygghet inte skall vara större

Ang. ändrade grunder för den frivilliga inom ett område där man löper en större arbetslöshetsrisk än inom andra områden. Jag anser att detta måste vara en riktig fördelningsprincip. Om det sedan inte går att komma därefter genom att höja statsbidragen, vilket vi har föreslagit i vår motion, kan ju en omfördelning diskuteras.

I fråga om en allmän arbetslöshetsförsäkring har vi begärt en utredning därom. Vi anser att det därvidlag finns mycket som behöver utredas, om man skall kunna inränga alla de grupper — och de blir fler och fler — som framdeles behöver detta skydd.

Jag vill än en gång understryka det faktum att i dag inte ens hälften av de arbetstagare är anslutna som rimligen borde vara det. Det talar väl för, som jag tidigare sagt, att möjligheten till anslutning för stora grupper är mera formell än reell.

Herr **GEIJER, ARNE**, (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag betvivlar inte alls, herr Hübinette, att Arbetsgivareföreningen i sitt remissvar har sagt just det som herr Hübinette läste upp. Jag sade förut att jag inte känner till att det förhåller sig så som Arbetsgivareföreningen uttalar. Det var det jag ville understryka. Det finns, herr Hübinette, inga sådana överenskommelser. Jag borde känna till dem, om de funnes, eftersom jag har till uppgift att nästan dagligen syssla med frågor av den här arten.

Tillsynsmyndigheten skulle kunna få fullmakt att i särskilda fall ge dispens i fråga om endagsunderstödet. Jag föreställer mig att det skulle bli en mycket omfattande administrativ fråga för arbetsmarknadsstyrelsens försäkringsbyrå, ty det uppstår ju varje vecka otroligt många enskilda fall, och då skulle kassorna i varje sådant enskilt fall vända sig till försäkringsbyrån och begära att få betala ut understödet för en enskild dag under en viss vecka.

arbetslöshetsförsäkringen

Ja, man brukar ju fråga: Varför skall man göra en sak enkel när man kan krångla till den? Jag tolkar herr Hübinettes resonemang såsom ett sätt att vilja göra en sak tillkrånglad och komplicerad, i synnerhet som det finns alla motiv för att understöd skall kunna beviljas vid endagsarbetslöshet, ty den som är arbetslös en dag varje vecka eller varannan vecka eller en gång i månaden är det mot egen förskyllan. Omständigheter har gjort att han är arbetslös och förlorar inkomst under ett antal enstaka dagar. Bestämmelsen avser att ge skydd åt de enskilda arbetslösa. Jag kan inte se vad man skulle kunna ha för bärande motiv för att gå emot detta, vilket sker i högerreservationen.

Till sist vill jag till herr Kristiansson säga att jag inte har talat om statsbidrag annat än i samband med en obligatorisk försäkring, som både herr Kristiansson och någon annan var inne på här i debatten. Redan nu är ju statsbidraget olika i olika kassor. Det är mindre i kassor med låga avgifter och högre i kassor med större avgifter och därmed större arbetslöshet. Den principen är redan accepterad och har tillämpats under många år. Den kommer enligt detta förslag att tillämpas även i fortsättningen. Om herr Kristiansson säger att vi vill ha en kraftigare differentiering av statsbidraget är resonemanget riktigt. Då är vi inne på rätt väg. För egen del anser jag att en sådan större differentiering skulle kunna ske också i och med att det samlade statsbidraget blir högre än vad det har varit hittills och än vad som föreslås i utskottets nuvarande förslag. Där hoppades vi på att inrikesministern skulle komma igen och möjliggöra en sådan differentiering.

Herr statsrådet **JOHANSSON**:

Herr talman! Jag kom ju in i debatten vid en tidpunkt då den börjar bli spännande. Vi har fått stöd från högern,

Ang. ändrade grunder för den frivilliga arbetslöshetsförsäkringen

och utskottets majoritet är i en detaljfråga på en annan linje än regeringen.

När jag satt och lyssnade till herr Hübinate kom jag att tänka på August Palm, som en gång i tiden lär ha sagt, när han hade fått beröm från borgerligt håll, att han gick hem och funderade över vad han hade gjort för dumhet. Nu har jag inte direkt funderat över om det gjorts några dumheter. Jag har funderat över vårt förslag i fråga om endagskarensen, och jag skall återkomma till den. Jag är självfallet tacksam för högerens stöd. I kvällsmörkret är ju alla kattor grå. Vi får väl se vad morgondagens ljus innebär. Kommer detta stöd att fortsätta, är det klart att vi inte skall vara alldeles otillfredsställda med det.

Jag går så över till frågan om endagskarensen. Jag skall göra bedömningen så som vi har gjort den utifrån ren arbetsmarknadssynpunkt, enligt vilken man ser såsom angeläget att så långt det går hålla tillbaka korttidsarbetet. Också herr Geijer har sagt att man inte är intresserad av korttidsarbete. Vi har då sagt oss att om man inför förbud mot endagskarens, kan man på det sättet lättare få till stånd en prövning hos företagen av frågan om tilltänkta dagspermitteringar med korttidsarbete kan undvikas, d. v. s. i en situation där man inte kan göra upp med fackföreningarna om att bestämma sig för ett korttidsarbete med arbete under fyra dagar och ersättning från arbetslöshetsförsäkringen under den femte dagen. Man kan ju säga att detta skulle vara till större gagn för produktionen, samtidigt som arbetsförmedlingarna kunde inrikta sina resurser på områden där de bäst behövs. Jag vill nog ända säga att den i Kungl. Maj:ts förslag gjorda utformningen medför större effektivitet på arbetsmarknaden.

Jag kommer tillbaka till en fråga som mer eller mindre får bli avgörande, nämligen det som herr Geijer sade alldeles nyss. Sedan propositionen skrevs har avtal träffats mellan Arbetsgivare-

föreningen och Landsorganisationen om permitteringslön, vilket också påverkar just denna fråga om endagskarens. Avtalet inverkar på så sätt att man, om man nu skulle följa Kungl. Maj:ts förslag, inte skulle få ut effekten av det avtal som har träffats. Jag skulle då vilja nämna att vi redan vid årsskiftet i departementet hade ett samtal, som var begärt av Arbetsgivareföreningen och LO om den tilltänkta propositionens förslag till arbetslöshetsförsäkring. Det ställdes två frågor. Den första var: Kommer Ni att slopa karenstiden? Vi kunde säga mycket bestämt att vi inte hade några förutsättningar för den saken. Det skulle kosta mycket pengar. Den andra frågan var: Om man vid de förhandlingar som skulle tas upp under våren kom fram till en lösning av frågan om permitteringslön, kunde man då förvänta sig att propositionen skulle ge möjligheter till att under den tid som permitteringslön utgick kassamedlem ändå fick räkna karenstid? På detta svarade vi ja. Regeringen gav alltså ett positivt besked på den punkten.

Nu sägs det i utskottsutlåtandet att dessa frågor som har avgjorts i förhandlingar inte kunnat behandlas i propositionen, och det är riktigt, men jag vill mycket starkt framhålla att det besked som vi gav vid det resonemang vi hade med parterna vid årsskiftet fanns det möjlighet att ta hänsyn till även den propositionsskrivning som förekom. Detta gäller tillämpningen av kassabestämmelserna. Jag vill också gärna hänvisa till andra lagutskottets skrivning i det avsnitt där utskottet behandlar frågan om permitteringslönen och avgångsersättningen. Utskottet gör vissa uttalanden men kommer slutgiltigt fram till att någon ändring i författningstexten inte erfordras.

Jag har varit angelägen om att framhålla detta därför att det inte skall framstå som om vi hade givit ett positivt besked som vi sedan inte var beredda att fullfölja. Men vad vi inte fick något besked om vid det resonemang

Ang. ändrade grunder för den frivilliga arbetslöshetsförsäkringen

som vi hade kring årsskiftet var ju den här utvidgningen av permitteringslönen som kom att påverka endagskarensen. Detta kan jag också begripa, ty Arbetsgivareföreningen och kanske framför allt LÖ utgick, enligt vad jag förstår, ifrån att vi skulle följa utredningens förslag. Därför togs inte det spørmalet upp. Har man nu löst detta problem på ett säkerligen tillfredsställande sätt, uppstår då frågan om förbudet mot endagskarens skall vara en sådan huvudfråga att vi skall slåss för den, herr Hübinette och jag.

Låt mig säga vad det är som skiljer. Kungl. Maj:ts förslag innebär ett bibehållande av förbud mot endagskarens men med dispensmöjlighet för tillsynsmyndigheten. Jag tror inte att det skulle behöva bli så förfärlig krångligt att genomföra den principen. Utskottet går den andra vägen och upphäver förbudet men inför en förbudsmöjlighet för tillsynsmyndigheten. Det är alltså inte mycket som skiljer mellan Kungl. Maj:ts förslag och utskottets förslag. Jag kan därför säga att frågan inte är så stor att vi skall behöva ta någon alltför omfattande strid på den, framför allt i det läget då ett fullföljande av Kungl. Maj:ts förslag, som välvilligt har tagits upp av högerreservanterna, kräver en omskrivning av lagstiftningen för att möjliggöra, som jag nyss sade, full effekt av den avtalsuppgörelse som är träffad. Jag tror att jag för kammarens ledamöter klargjort att skillnaderna mellan Kungl. Maj:ts förslag och utskottets förslag inte är så vidlyftiga som det kanske kan ha förefallit av den förda debatten.

Då det gäller frågan om obligatorisk försäkring vill jag bara framhålla vad vi skrivit i propositionen och som sedan starkt understrukits av utskottet, nämligen att frågan om en allmän försäkring inte är en stor fråga men en fråga som måste ses i ett vidare sammanhang, ett mera totalt arbetsmarknadsmässigt sammanhang, där jag tror att arbetslöshetsförsäkringen kan kom-

ma att spela en betydelsefull roll såsom ett element i en allmän arbetsmarknadspolitik, där lokaliseringpolitiken, omflyttningen, omskolningen o. s. v. är andra delar. Men frågan om hur arbetslöshetsförsäkringen skall kunna passas in, om man nu önskar det, kan inte avgöras förrän vi har bestämt oss för hur arbetsmarknadspolitikerna i framtiden skall läggas upp. När det nu finns en utredning som beräknas vara färdig i sommar, är det ju ganska rimligt att man först vill avvakta den. När vi tagit del av utredningens betänkande och diskuterat detta kan tiden vara mogen för att eventuellt ta upp frågan om en utredning om den allmänna försäkringen och hur den skall fogas in i systemet samt vilka fördelar detta skulle kunna ge. När utskottet har praktiskt taget enhälligt — så långt jag har uppfattat det — stannat inför denna skrivning och begärt en utredning, tycker jag nog att motionärerna på den här punkten borde anse sig helt tillgodosedda.

Det är klart att man kan diskutera frågan om kostnaderna och kostnadsfördelningen. Här befinner jag mig just nu i den situationen att jag måste säga till herr Jonasson att det trots allt är betydande belopp som kommer in i form av avgifter. Budgetåret 1962/63 var det nära 70 miljoner kronor, d. v. s. ungefär hälften av den totala utgiftsramen, som betalades i form av avgifter. Man får väl ändå säga att huvudparten av bördan bärs av de enskilda kassamedlemmarna. Sedan måste jag vända mig mot herr Geijer som begärde en höjning av grundstatsbidraget och sade att statens insats ju ändå är betydande i den del där en förbättring nu införes, ty höjningen av kostnaderna för arbetslöshetsförsäkringen är 40 miljoner — från 140 till 180 miljoner kronor. Av denna höjning tar staten på sig nära 90 procent — 35 miljoner kronor — under det att kassorna tar 5 miljoner. Här går alltså staten in med ett betydande belopp. Om vi höjt grundstats-

Ang. ändrade grunder för den frivilliga arbetslöshetsförsäkringen

bidraget till 50 procent, som herr Geijer talat för, hade vi fått öka den statliga insatsen ännu mera och jag vet inte vilket belopp det då hade kunnat röra sig om. Jag förmodar att det hade behövts ytterligare 10—15 miljoner kronor. Vi har självfallet diskuterat detta, och i och för sig förstår jag herr Geijer, ty om man nu skulle kunna utvinna vad man avser med den försäkring, att få ett skydd för kassamedlemmarna på upp till en inkomstförlust om 50—60 kronor, då behöver man komma upp till de 40 kronorna som är maximigräns, och jag tror att det är en betydande påfrestning på kassamedlemmarna om man genom avgifter skall möjliggöra en sådan höjning.

Men då kan vi inte bortse från att vi har ett betydande antal medlemmar i arbetslöshetskassorna som har ett mycket lägre belopp för att de inte orkar med att bära avgifter som är alltför betungande. Då inställer sig frågan hur man skall kunna ge ett stöd åt framför allt de sämst ställda kassorna. Det finns ju fonderade medel på omkring 9 miljoner som här kunde ställas till förfogande och som ger oss möjlighet att ge särskilt stöd till de arbetslöshetskassor där man har den mest omfattande arbetslösheten och således den största påfrestningen samt följaktligen i allmänhet också de högsta avgifterna. Vi har därmed skapat ett utrymme för att under de tre närmaste åren använda cirka 3 miljoner kronor årligen och på det sättet skapa bättre förutsättningar för de kassor som har det besvärligast. Jag tycker att i detta läge, där man hade att välja mellan att gå över till ett grundstatsbidrag på 50 procent för att möjliggöra att de kassor som ligger längst framme i fråga om ersättningsbelopp skulle kunna gå upp till maximibeloppet och ett stöd åt de sämst ställda kassorna har vi valt den senare vägen. Det utesluter ju inte att vi självfallet så snart det visar sig möjligt tar upp och prövar den hemställan som

gjorts från utskottets sida även vad gäller grundstatsbidraget.

Allmänt sett skulle jag bara vilja säga att jag anser att detta är ett betydelsefullt steg för att klara arbetslöshetsproblemet vid korttidsarbetslöshet och i vissa situationer där våra kassor hittills har spelat en betydelsefull roll. Det blir ännu mera betydelsefullt när man så småningom kommer upp till belopp som i det närmaste helt täcker inkomstbortfallet. Men ingenting är som det nyss sades här så bra att det inte kan bli bättre, och vi får undan för undan söka förbättra den reform som vi nu är i färd med att diskutera.

Herr HÜBINETTE (h) kort genmäle:

Herr talman! Detta var i viss mån en besvikelse för mig, ty jag har alltid känt herr statsrådet som en kämpaglad herre, och nu trodde jag att jag hade fått ett synnerligen bra stöd och att vi skulle kunna göra något med detta. Men det visar sig att LO:s makt är alltför stor i detta hus, så att man kan inte lita på ett stöd längre.

Nu till detta med August Palm. Det är klart att jag när jag läste denna proposition hade för mig att herr statsrådet varit hemma om eftermiddagarna och grubblat på detta så utförligt att det inte fanns några dumheter i det och att man därför inte skulle behöva tänka om.

När det gäller det resonemang som båda herrarna för, både herr statsrådet och herr Geijer, som säger att det är så besvärligt — framför allt herr Geijer säger det — att ge tillsynsmyndigheten rätt att i vissa speciella fall medge ersättning för enstaka dagar — det skulle vara för komplicerat för att över huvud taget vara realistiskt — så skulle jag vilja fråga: Är det mera realistiskt att ha denna förbudsparagraf som nu står här? Jag skulle tro att det är betydligt svårare att förbjuda en sådan här sak än att ge ett medgivande. Det står här

Ang. ändrade grunder för den frivilliga arbetslöshetsförsäkringen

tydligt och klart att kassorna och tillsynsmyndigheten skall ha möjlighet att där skäl föreligger förbjuda ersättningen. Tror ni verkligen att den kommer att göra det? Jag tycker att det är i högsta grad orealistiskt att tänka sig en sådan lösning. Men det är betydligt bättre att ha detta endagsförbud men vidga det och ge tillsynsmyndigheten rätt att i speciella fall verkligen ge dispens.

Herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Jag har inte fått något komplex för att vi plötsligt får ett stöd från högerens sida. Jag har hävdat att den skrivning som vi har i vår proposition från den utgångspunkt då den behandlades inte var någon dumhet. Den var riktig. Men det är tillkommet något nytt, nämligen en uppgörelse mellan Arbetsgivareföreningen och LO, som i någon mån förändrat förutsättningarna. Hade högern här i sin reservation — det var synd att ni inte kom till oss innan ni skrev den — skrivit in lagtexten, så att den möjliggjort den effekt som avtalsuppgörelsen innebar på endagskarensen, hade ju saken varit relativt klar. Skulle vi nu stanna inför ett beslut som innebär ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag, d. v. s. biträda högerreservationen, så blir det ju så att man inte får ut värdet av den träffade uppgörelsen. Det vill inte LO. Det är klart att vem som har makten, LO eller Arbetsgivareföreningen, spelar i sammanhanget ingen roll. De har gjort upp om det, och det berör praktiskt taget alla kassamedlemmar. Jag frågar mig då, och jag frågar även herr Hübinette: Skall vi anse denna sak så viktig att vi inte kan säga oss att här gäller det å ena sidan i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag att införa ett förbud med dispensmöjlighet och å andra sidan enligt utskottets förslag — utskottet vänder på det — att inte införa ett förbud men möjliggöra för tillsynsmyndigheten att i vissa sammanhang meddela ett förbud. Det är inte så förfärligt stor skillnad, att man kan rida på detta.

Herr LAGER (k) kort genmäle:

Herr talman! Jag undrar om inte herr statsrådet här försöker i bästa välmene — för att komma ur en besvärlig situation — att bagatellisera den skillnad som finns mellan utskottets skrivning och reservationen.

I själva verket handlar det såvitt jag förstår om två motsatta ståndpunkter. Om jag läst handlingarna rätt, menar utskottet att endagsersättning skall som regel utgå, och om ingen endagsersättning utgår skall det bilda undantag, under det att reservanterna vill att huvudregeln skall vara att ingen endagsersättning skall utgå och om ersättning skall utgå, är det undantag. Såvitt jag begriper är det två ganska oförenliga ståndpunkter.

Herr KRISTIANSOON, AXEL, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr statsrådet har ju inte kunnat biträda det reservationsvis framförda förslaget om en längre gående statsbidragsdifferentiering. Han säger nu att det finns möjlighet för kassor som är ekonomiskt tyngda på grund av hög arbetslöshet att få ett särskilt bidrag av de pengar som finns reserverade. Men felet med detta system är såvitt jag förstår att kassorna inte på förhand kan veta hur stort detta belopp blir och efter vilka grunder det skall utgå. Följaktligen måste det vara mycket svårt att fastställa såväl dagsersättningen som tid för vilken sådan skall utgå.

Jag vill till herr Geijer säga, eftersom jag inte här fick replik omedelbart, att reservationen här syftar både till en längre gående differentiering och höjning av statsbidraget.

Herr GEIJER, ARNE, (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Kristiansson talade i sitt senaste anförande om att det uppstår svårigheter för kassorna när vi inte vet vilka extra bidrag de eventu-

Ang. ändrade grunder för den frivilliga arbetslöshetsförsäkringen

enligt kan få från Kungl. Maj:t. Jag vill säga att vi hittills också haft det systemet att vissa kassor vissa år har fått extra bidrag, om belastningen på kassorna varit mycket hård. Så har fallet varit för skogsarbetarnas och lantarbetarnas kassor, för att ta ett par exempel. Det har inte medfört så stora bekymmer för kassorna att de inte i förväg vetat hur mycket de skulle få, ty dagshjälpsbeloppen har ju varit fastställda förut, och man har fått ett sådant extra bidrag när belastningen på fonderna blivit så stor att det fanns risk för att fonderna skulle förbrukas för hastigt. Det system som man nu vill fortsätta med vållar nog inte några principiella bekymmer. Här har vi talat om endagskarens, som vissa talare kallat det — någon annan har sagt endagsunderstöd. Egentligen är det fråga om både/och. Om man är arbetslös en enstaka dag får man enligt reservationen inte ens bygga upp karens, och har man byggt upp karens genom att man tidigare varit arbetslös fem dagar i följd, får man enligt reservationen inget understöd om man blir arbetslös en enstaka dag, trots att karensvillkoret är uppfyllt. Detta innebär inte bara reservationen, utan tråkigt nog också Kungl. Maj:ts proposition, och det är alldeles oriktigt att förfara på det sättet.

Låt mig belysa detta med ett exempel. En enskild skulle kunna vara arbetslös en dag varannan vecka under hela året. Han skulle kunna ha cirka 25 arbetslösa dagar under ett år och inte ens bygga upp karenstid under dessa arbetslösa dagar, än mindre få rätt till något understöd.

Det är detta vi har vänt oss mot. Vi har sagt att det är felaktigt om man tänker på de arbetslösa och skall fastställa vilka regler som skall gälla i fortsättningen.

Herr KRISTIANSSON, AXEL, (cp)
kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara fråga herr Geijer om han inte betraktar det som

en fördel om det funnes ett på förhand utarbetat system med ett differentierat statsbidrag i stället för som nu är förhållandet att vederbörande kassor varje gång skall få begära detta extra bidrag.

Herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Jag vill bara säga till herr Geijer att om det finns sådana som är arbetslösa var fjortonde dag, då fungerar arbetsmarknaden dåligt. Vår arbetsmarknadspolitik skall inriktas på att vi inte skall ha en sådan arbetsmarknad. Det var detta vi utgick från när vi framlade vårt förslag.

Herr GEIJER, ARNE, (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall med tillfredsställelse notera den dag, då vi har ett sådant idealtillstånd att den svenska arbetsmarknaden fungerar på det sätt som här nämnts. Jag är rädd för att det kommer att dröja länge, även om vi är mycket ambitiösa när det gäller vår sysselsättningspolitik.

Sedan vill jag igen fråga herr Kristiansson: Vore det inte bättre att ha ett så differentierat statsbidrag att man inte behövde ha dessa extra anslag?

Jo, självklart, men då skulle statsbidraget genomgående ligga så högt, att varje kassa vid varje tillfälle kunde möta varje oväntad situation, som kunde uppstå — t. ex. inom byggnadsindustrin under en vinter som är mycket kall och snörik och då byggnadsverksamheten av klimatiska orsaker minskas och innebär en belastning på kassorna. Sådana oväntade situationer har man möjligheter att möta på den väg som inrikesministern har gått och vill gå i fortsättningen, men det vore bättre, om kassorna finge så mycket medel att de aldrig behövde ta risken av att förbruka fonderna.

Herr SVENSSON, AXEL, (s):

Herr talman! Här är inte mycket att tillägga efter den debatt, som här förts.

Ang. ändrade grunder för den frivilliga arbetslöshetsförsäkringen

Efter de svar, som lämnats av herr Geijer och statsrådet, kan vi väl kort och gott konstatera, att utskottet har lyckats väl i sitt arbete. Herr Geijer är nöjd. Han menar att bidraget kunde ha varit något högre, men utskottet har inte kunnat gå längre än vad som föreslagits i utredningen och propositionen. Vi har sagt att vi får pröva denna fråga något närmare.

Statsrådet är nöjd med de ändringar som vidtagits av utskottet, och jag tycker att riksdagen också skall vara nöjd och enhälligt ta förslaget. Jag hoppas att reservanterna har blivit övertygade om att de är ute på fel väg med sin reservation.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag till alla delar.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Det var, herr talman, ganska länge sedan herr Axel Svensson och jag begärde ordet, men tekniken i kammaren är sådan att man kommer litet sent upp i talarstolen, när replikväxlingen kommit i gång.

Jag har hört herr Kristiansson och jag har hört herr Jonasson, och de sade ungefär det som jag tyckte var rätt och riktigt — kanske var det fråga om någon nyans på något ställe, där jag skulle kunna ha en annan mening. Anledningen till att jag begärde ordet var emellertid herr Geijers första anförande, där han berörde den allmänna försäkringen och var inne på jordbrukarnas och de enskilda företagarnas förhållanden.

För jordbrukarnas del är två stora arbetslöshetsproblem påtagliga, och de lär nog knappast kunna lösas på denna väg i någon väsentlig utsträckning. Det ena är de ofullständiga jordbruken med deras permanenta och partiella arbetslöshetsproblem. I detta fall finns det inte, såvitt jag förstår, någon annan väg att gå än genom en komplettering av jordbruken till full bärighet och full sysselsättning. Det andra problemet är

skördeskadorna, som inte berövar människorna deras arbete, men väl berövar dem lönen för arbetet.

Jag tror att också dessa problem bör lösas jämte en allmän försäkring för att lösningen skall bli någorlunda fullständig. Som herr Geijer säger, kan det vara svårt att lösa de enskilda företagarnas problem, men det finns dock möjligheter att göra det på dessa vägar.

Vidare fäste jag mig vid statsrådets uttalande. Jag gjorde det därför att vi under hela den här riksdagen så ofta har sett hur det i punkt för punkt, eller åtminstone i en hel rad punkter, har legat så till att arbetarpartiet och högern gått på en linje och mellanpartierna på en annan. Jag blev litet förvånad när statsrådet sade, att han tänkte på August Palm och kände sig mistrogen och ledsen när han upptäckte att herr Hübinette och hans medreservanter tog upp hans eget förslag i propositionen på den punkt det här gäller. Det var väl inte någonting nytt att herr Hübinette och herr Ringaby här stödde arbetarpartiet gentemot mellanpartierna! Vi har varit med om hela raden av förslag, där så skett. Statsrådet hämtade sig ju så småningom och sade att han tyckte att det i och för sig inte var så farligt — han tog det som den prövning som det troligen var avsett att vara.

Jag ber till sist, herr talman, att i den allmänna ekumenikens namn få yrka bifall ej mindre till utskottets hemställan än även till de ändringar däri, som föreslås i reservationen av herr Hübinette och Ringaby, varigenom jag således tillgodoser Kungl. Maj:t, samt bifall till den reservation som avgivits av herr Edström och herr Kristiansson m. fl. Det är här en möjlighet att tillgodose synpunkter på en ganska bred basis, och jag tycker att vi bör försöka komma fram till en lösning, som innebär att så berättigade intressen som Kungl. Maj:ts och herr Edströms kan tillgodoses i samma veva — jag tycker att det är något av en uppbyggelse däri.

Ang. ändrade grunder för den frivilliga arbetslöshetsförsäkringen

Till sist ber jag att få framhålla att jag på en enda punkt, och den berör den allmänna försäkringen och dess uppläggning, är litet tveksam. Det talas här om »rätten till arbete». Vi som har åren inne och var med om den första stora arbetslöshetsperioden — såsom jag erinrar mig den — vet att det inte är så lätt att garantera en sådan rätt. Men vad vi allvarligt och bestämt bör gå in för är att skapa trygghet vid arbetslöshet. Det är en bärande och viktig princip, och den följes genom ett bifall till utskottets förslag med de kompletteringar som Kungl. Maj:t och herr Edström skulle åstadkomma.

Herr HÜBINETTE (h) kort genmäle:

Herr talman! Det är ganska egendomligt, att jag skall behöva påminna herr Ferdinand Nilsson om hans eget partis tidigare umgänge med socialdemokraterna!

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag förstår inte varför herr Hübinette skall behöva påminna mig om detta. Jag har det i livligt minne själv och behöver inte alls påminnas om det.

Herr WANHAINEN (s):

Herr talman! Det är kanske onödigt att jag vid denna sena timme tar kammarens tid i anspråk, men jag kan inte låta bli att säga några ord efter all den diskussion som pågått. Jag har själv suttit med i utskottet vid behandlingen av ärendet, och jag har erfarenheter sedan 1947 av hur en arbetslöshetskassa fungerar. Jag var nämligen vid den tiden med om att bilda skogsarbetarnas arbetslöshetskassa.

Jag vill i detta sammanhang ge en liten historik med hänsyn till att kravet på en allmän försäkring kommit till uttryck.

När vi bildade skogsarbetarnas arbetslöshetskassa, bestod vår medlemskår till cirka 60 procent av småbrukare. Det inskrevs i kassans stadgar den bestämmelsen att alla småbrukare med en åkerareal över 2,5 hektar inte var skyldiga att ansluta sig till kassan utan kunde utträda ur den. En stor del av dessa småbrukare ville heller inte vara med utan anmälde sitt utträde. Det är mycket glädjande att förhållandena senare har blivit så väsentligt ändrade, att alla nu vill vara med. Det är klart att många som utträdde har kommit frivilligt in efteråt.

Jag vill erinra i detta sammanhang om de möjligheter som finns för utövarna av glesbygdsnäringarna. Om jag nu särskilt tar en jordbrukare som är medlem, så har han enligt skogsarbetarnas arbetslöshetskassas stadgar möjlighet att, om han blir småföretagare till exempel, stå kvar i kassan under 24 månader efter det att han blivit egen företagare. En jordbrukare som delvis arbetar i skogsarbete har möjlighet, om han så vill och om han anser sig löpa arbetslöshetsrisk, att bli s. k. växelmedlem, så att han även för de månader per år, då han är egen företagare, kan betala in avgifter och få dessa tillgodoräknade, trots att han arbetar som egen företagare. Denna möjlighet har också utnyttjats av medlemmar som är småbrukare i vår kassa i viss utsträckning.

Jag vill också i detta sammanhang erinra om att det finns möjligheter för företagare att bilda arbetslöshetskassor även om det givetvis är förenat med vissa besvär. Jag vill t. ex. påpeka, att fiskarna från och med 1 juli 1963 har bildat en arbetslöshetskassa, som omfattar 6 118 medlemmar.

Jag skall inte dröja längre vid dessa ting utan skall övergå till att säga några ord om statsbidragsfrågan. Det vore givetvis glädjande om arbetslöshetshjälpen hade kunnat få ännu bättre villkor. Herr Jonasson nämnde bland annat skogsarbetarnas arbetslöshetskassa i detta sammanhang och förmenade att

Ang. ändrade grunder för den frivilliga arbetslöshetsförsäkringen

den låg illa till i statsbidragshänseende. Avgifterna skulle bli höga. Till viss del är detta sant, men jag vill påpeka att statsbidraget till denna kassa hittills ändå har varit ganska hyggligt. Den kassa, som fått det högsta statsbidraget, är Svenska teateranställdas kassa, som för det försäkringsår som slutade den 31 augusti 1963 fått ett statsbidrag med ända upp till 83,0 procent. Skogsarbetarnas statsbidrag utgör 72,1 procent och bidraget till Sveriges arbetares centralorganisations kassa 74,3 procent. För övriga kassor sjunker statsbidraget väsentligt till följd av att arbetslösheten inom deras fack har varit väsentligt mindre.

Skogsarbetarnas arbetslöshetskassa fick sålunda under det senaste försäkringsåret statsbidrag med 72,1 procent av det totala ersättningsbelopp som utbetalats. Vad som utgått som statsbidrag till kassornas förvaltning har däremot inte utgjort mer än 27 procent av samtliga förvaltningskostnader.

Hur kommer nu de nya statsbidragen att fungera? Jag vill nämna att skogsarbetarnas kassa vid föreningsammansträde den 8 maj i år redan beslutat att under förutsättning att riksdagen fattar beslut i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag i statsbidragsfrågan fr. o. m. den 1 september 1964 höja dagpenningen från 18 till 30 kronor per ersättningsberättigad dag. Enligt beräkningar utförda av arbetsmarknadsstyrelsens försäkringsbyrå behöver inte avgifterna höjas utan kan bibehållas vid samma nivå som tidigare.

Jag vill erinra om att med hänsyn till den höga arbetslöshet, som vi drabbades av i fjol på grund av den mekanisering och rationalisering som sker inom skogsbruket, erhöll skogsarbetarnas kassa ett extra bidrag med 2 miljoner kronor av medel, såsom statsrådet här har berört. Av tidigare anvisade anslag för detta ändamål återstår 9 330 000 kronor. Kungl. Maj:t föreslår att dessa medel även i fortsättningen skall få användas för bidrag till sådana kassor,

som sporadiskt eller mera stadigvarande belastas av en onaturligt hög arbetslöshet.

Jag har velat påpeka detta särskilt för herr Jonasson, som var så bekymrad för att det skulle bli så höga avgifter för de svaga kassor, som är drabbade av en hög arbetslöshet. Jag tror att jag härmed har kunnat trösta även herr Jonasson, och jag hoppas att vi nu skall kunna fatta ett någorlunda enhälligt beslut.

Jag ber att få yrka bifall, herr talman, till föreliggande förslag från utskottet.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan komme att framställas först särskilt beträffande punkten A, vidare särskilt i fråga om punkterna B—H samt därefter särskilt rörande punkten J.

I vad gällde punkten A, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels bifall till vad utskottet i denna punkt hemställt, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herrar Hübinette och Ringaby vid utlåtandet avgivna reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Hübinette begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 48 punkten A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herrar Hübinette

Ang. anställningsskydd för personal i beredskapsstyrkan för FN-tjänst

och Ringaby vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hübinette* begärde rösträkning, verkställdes nu voting medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 109;
Nej — 27.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Härpå bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkterna B—H hemställt.

Sedermera gjorde herr talmannen enligt de rörande punkten J framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Edström m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Kristiansson, Axel*, begärde voting, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 48 punkten J, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Edström m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Kristiansson, Axel*, begärde rösträkning, verkställdes nu voting medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 98;
Nej — 38.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 127, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade grunder för den frivilliga arbetslöshetsförsäkringen, i vad propositionen avser medelsanvisning, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. anställningsskydd för personal i beredskapsstyrkan för FN-tjänst

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 52, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 och 3 §§ lagen den 14 oktober 1939 (nr 727) om förbud mot arbetstagares avskedande med anledning av värnplikts-tjänstgöring m. m., dels ock i ämnet väckt motion.

Genom en den 10 april 1964 dagtecknad proposition, nr 146, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 och 3 §§ lagen den 14 oktober 1939 (nr 727) om förbud mot arbetstagares avskedande med anledning av värnplikts-tjänstgöring m. m.

Ang. anställningsskydd för personal i beredskapsstyrkan för FN-tjänst

Kungl. Maj:ts förslag innebar att anställningsskydd skulle beredas envar som enligt frivilligt åtagande blivit tjänstgöringsskyddig inom det totala försvarets krigsorganisation samt den som genom avtal åtagit sig att tjänstgöra vid avdelning organiserad inom krigsmakten för att ställas till Förenta Nationernas förfogande.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehått motionen nr 821 i första kammaren av herr *Ottosson*, i vilken motion yrkats, att riksdagen skulle avslå propositionen nr 146 såvitt avsåge förslaget om att bereda anställningsskydd åt den som genom avtal åtagit sig att tjänstgöra vid avdelning inom krigsmakten för att ställas till Förenta Nationernas förfogande.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen, med avslag å motionen I: 821, måtte bifalla förevarande proposition, nr 146.

Reservation hade avgivits av herr *Kajser* och fröken *Wetterström*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen, med bifall till motionen I: 821 samt med avslag å förevarande proposition, nr 146, i motsvarande del, måtte för sin del antaga det genom propositionen framlagda förslaget med den ändringen att 1 § erhöles i reservationen angiven lydelse.

Herr **OTTOSSON** (h):

Herr talman! Med anledning av föreliggande proposition nr 146 har jag i denna kammare avlämnat motion nr 821 med yrkande att propositionen måtte avslås till den del den avser anställningsskydd åt den som genom avtal åtagit sig att tjänstgöra vid avdelning inom krigsmakten för att ställas till Förenta Nationernas förfogande.

Som motionär, men kanske först och främst i egenskap av företagare inom

den mindre industrien som har att lösa de problem som aktualiseras av förslaget, vill jag, herr talman, säga några ord.

Jag vill då först betona att jag helt förstår och instämmer i de skäl som ligger bakom lagstiftningen med förbud mot avskedanden i anledning av värnpliktstjänstgöring. Jag vill även gå så långt att jag utan invändning accepterar den del i det aktuella förslaget som innebär att man låter uppsägningsskyddet utan särskilda undantag gälla även tjänstgöring i det ekonomiska försvarets krigsorganisation. Jag måste emellertid göra en bestämd erinran mot den andra delen av förslaget avseende tjänstgöring i frivilliga FN-förband.

Denna erinran, herr talman, betyder inte att jag har något att anföra mot beslutet att ställa personal till FN:s tjänst för bevakningsuppdrag. Jag delar här helt den uppfattningen, att vi efter måttet av våra resurser på olika områden bör biträda Förenta Nationerna, men med avseende å det föreliggande lagförslaget vill jag gärna framhålla följande synpunkter.

Det är redan nu svårt för många arbetsgivare att lösa ersättningsfrågan på ett tillfredsställande sätt när arbetstagarare som skyddas av nuvarande regler är borta av ena eller andra skälet. När det gäller personal med mera kvalificerat arbete är det speciellt för den mindre industrien ofta över huvud taget omöjligt att i egentlig mening lösa problemet. Detta beror ju bland annat på bristen på arbetskraft.

Det är ett känt förhållande att en arbetstagarare i många fall vägrar att ta anställning som ersättare för en annan om det ej kan lämnas garantier för en fortsatt anställning. Det är väl rimligt om ersättaren här har samma krav som den ordinarie, vilken fråga propositionen inte har tagit ställning till.

Allt detta är dock svårigheter som ur ett vidare perspektiv torde få accepteras. Detta gäller också för de svårigheter som följer av tjänstgöring för försvarsändamål här i Sverige som är frivillig.

Ang. anställningsskydd för personal i beredskapsstyrkan för FN-tjänst

När vi kommer till tanken att också frivillig tjänstgöring i FN-förband skall medföra samma skydd för den anställde, då begärs det för mycket, inte minst av den mindre företagaren.

Rent principiellt kan man ju också fråga sig vem som är arbetsgivaren, företagaren eller staten, när staten genom annonser värvar arbetskraft för att fullgöra ett statligt åtagande.

Oavsett denna frågeställning är det väl tillåtet med en undran hur det mindre eller medelstora företaget skall kunna lösa de problem som uppstår när en arbetstagare med endast några dagars varsel begär att få ge sig iväg till FN-tjänst. Redan detta är som sagt mycket svårt. Men hur skall man sedan motivera att man skapar ytterligare svårigheter för arbetsgivaren genom att tvinga denna att ha tjänsten öppen och vakant därför att den som åker till Cypern eller annorstädes skall kunna få komma tillbaka om något eller några halvår? Det finns intet skäl för detta. Det finns desto mindre skäl för detta som det mig veterligen icke varit så att man på arbetstagarhåll har klagat över bristande skydd eller förstäelse från arbetsgivarens sida när det gällt hithörande problem.

Både arbetsgivare och arbetstagare har skött denna fråga på ett tillfredsställande sätt hittills, något som framgår inte minst av det intresse för FN-tjänsten som kommit till uttryck i vårt land. Jag tror inte att vi behöver tvångslagstifta för att ytterligare tillgodse detta intresse. Däremot borde vi vara realistiska och inse att det icke undantagslöst är möjligt för en arbetsgivare att under avsevärd tid ställa en person till förfogande för långvarig tjänst utomlands.

Det funnes väl, herr talman, åtskilligt mer att anföra om förslaget, men jag hoppas ändå att jag något så när klart har givit uttryck för den reaktion man måste känna inför förslaget om man skall vara realist och rättvis.

Med detta, herr talman, ber jag att få

yrka bifall till den reservation som är fogad till andra lagutskottets utlåtande nr 52.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Jag skall be att få med några ord anknyta till vad herr Ottosson sagt just nu och vill då påpeka några principiella förhållanden.

Först och främst gäller det här en frivillig tjänstgöring — den är inget åläggande. Vidare är motivet till tjänstgöringen ofta en viss äventyrlusta. Den ger en god ekonomi — det är oftast så att vederbörande i denna tjänstgöring får en bättre ekonomi än hemma. Ibland söker man också denna tjänst för att klara sig ifrån visa trassliga förhållanden inom landet — erfarenheten visar att många är utomlands under ett skilsmäsoår eller någonting i den stilen. Slutligen gäller det att rekrytera kvalificerade människor. Det är således kvalificerade personer, som tas bort ifrån företag och andra inrättningar, och det skall vara kvalificerade ersättare för dem. Det är säkert inte lätt att få kvalificerade ersättare under den begränsade tid det här gäller.

Hittills har rekryteringen till FN-tjänsten gått bra; den har inte vållat några problem. Någon motivering för denna lagstiftning har alltså ännu inte yppat sig. Arbetsgivareföreningen framhåller ju, att med den inställning till hithörande frågor, som allmänt råder på arbetsmarknaden, finns det ingen anledning i dag att arbetstagare, som avbryter sin anställning för tjänstgöring av ifrågavarande art, onödigtvis skall uppsägas av arbetsgivaren.

Det finns emellertid vissa exempel i andra sammanhang, som kan belysa vilka svårigheter som kan uppstå. Vi har annan tjänstgöring i FN:s tjänst, och vi har tjänstgöring som ordnas genom NIB eller på annat sätt. Från det sjukhus där jag arbetar har en läkare rest ut för att delta i arbetet med familjeplanering i Pakistan. Det medförde att

Ang. anställningsskydd för personal i beredskapsstyrkan för FN-tjänst

den psykiatriska kliniken i Karlstad under nio månader var stängd och inte kunde fungera därför att läkaren var borta. Den skulle ha varit stängd ännu mycket längre om det inte varit så att läkaren hade beviljats tjänstledighet endast under det villkoret, att han kunde ställa en fullgod vikarie, och han fick ta avsked när han inte kunde finna en fullgod vikarie. Det blev alltså en ny läkare som kom på den befattningen. Vi har också en folktandvårdsklinik i Kopom som varit stängd sedan mitten av förra året därför att vederbörande tandläkare har varit ute i FN-tjänst i Kongo. Jag föreställer mig att det kan bli liknande bekymmersamma förhållanden även inom industri och annan företagssamhet och att också andra anställda i ett företag kan drabbas om en nyckelperson ger sig av.

Det är staten, som utlovar den här tjänstgöringen utomlands. Det förefaller mig därför vara statens uppgift snarare än arbetsgivarnas att bära de besvärligheter som kan uppkomma till följd av ledigheten.

När jag har sagt allt detta vill jag tillägga att vi i reservationen också påpekar, att det är ett angeläget intresse att tillgodose behovet av kvalificerad personal vid beredskapsstyrkan, men vi anser att det bör ske på ett annat sätt än det i propositionen föreslagna.

Herr SVENSSON, AXEL, (s):

Herr talman! Vi är naturligtvis beredda att uppfylla FN:s önskemål om internationella uppdrag på detta område.

Jag undrar emellertid om inte både motionärerna och reservanterna liksom även Svenska arbetsgivareföreningen lever kvar i de former som har tillämpats för de olika Kongobataljonerna. Det här är ju en helt ny sak. Det gäller en internationell »brandkår» som skall stå till förfogande när det kan behövas. Det kan naturligtvis uppstå vissa bekymmer på sina håll inom företagen,

men de är väl inte större än att vi skall kunna klara dem. Jag har inte hört några större bekymmer beträffande dem som varit med i Kongobataljonen, utan det är först nu de anmäler sig. Jag tycker man förstorar de svårigheter som det här är fråga om.

Är vi eniga om att satsa på sådana internationella aktioner, som det här är fråga om, menar jag att vi får hjälpas åt allesammans, även om vi är företagare, för att det hela skall gå i lös. Vi får vara tacksamma mot de människor som ställer sig till förfogande för att gå i sådan tjänst. De kan som här sagt kanske få besked först fjorton dagar innan de skall rycka in; det kan alltså bli med mycket kort varsel. Ingen kan ju veta när det inträffar något ute i världen som gör att de behövs.

Även om de skulle behöva rycka in med mycket kort varsel tycker jag dock att vi i dag inte bör ta på oss mer bekymmer i förskott än vad som är absolut nödvändigt. Vi har ingen erfarenhet av hur denna nya bataljon, om jag så får kalla den, kommer att fungera. Det kan dröja mycket länge innan den ens behöver träda i tjänst. Vi får hoppas att fredliga förhållanden skall råda i världen så att denna styrka inte behöver rycka ut så snabbt och ofta som man kanske nu tror kan bli nödvändigt.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Jag ber att än en gång få uttala, att jag anser det angeläget att kunna rekrytera denna styrka på ett tillfredsställande sätt. Jag måste dock opponera mig litet mot vad herr Axel Svensson sade om att bekymren först nu anmält sig. Jag nämnde vissa exempel på att tjänst i u-landsuppdrag fört med sig ganska betydande bekymmer. Det har inte varit inom företagssamheten, utan inom den verksamhet som samhällsorganen presterar. Jag har

Ang. anställningsskydd för personal i heredskapsstyrkan för FN-tjänst

omnämnt dessa bekymmer tidigare här i riksdagen, så det är inte först nu som de kommit fram.

Sedan sade herr Svensson att vi inte skall ta på oss några bekymmer i förväg för denna sak. Det tycker också vi på sätt och vis. Hittills har det ju inte varit några bekymmer när det gällt att rekrytera dessa styrkor, utan rekryteringen har gått tillfredsställande. Jag erkänner gärna att det är en ny form som nu skall träda i kraft. Förhållandena kanske blir annorlunda då. Men hittills har ingenting hänt, som gör att denna lagstiftning skulle vara nödvändig, och den kanske *kan* föra med sig vissa besvärligheter, som kan vara onödiga.

Herr OTTOSSON (h):

Herr talman! Jag skall inte mera ingående polemisera mot andra lagutskottets ärade talesman, herr Axel Svensson. Jag bara konstaterar, att vi har ett gemensamt intresse att få till stånd denna internationella brandkår. Det är inte därom motsättningarna finns.

Herr Axel Svensson säger emellertid också, att man inte skall ta på sig mer bekymmer än som är nödvändigt. Det är just detta som är anledningen till den motion som väckts. Jag har nämligen en känsla av att det skett samma olycksfall i arbetet med denna proposition som med den vi behandlade för tio minuter sedan, d. v. s. att det på arbetsmarknadsområdet skett vissa uppgörelser sedan propositionen skrevs. Dessa nya uppgörelser är kanske tillräckliga för att klara de problem som kan uppstå den dag då det blir aktuellt med en sådan här brandkårsuttryckning.

Om relationen mellan arbetstagare och arbetsgivare emellertid inte går att klara på frivillighetens grund skall jag då gärna vara med att biträda ett lagförslag i ämnet.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propo-

sitioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Kajser* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 52. röstas

Ja;

Den, det ej vill, röstas

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Kajser* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja -- 108;

Nej -- 26.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Herr TALMANNEN yttrade:

Jag vill erinra kammarens ledamöter om att ett betydande antal ärenden ännu trots kvällsplena i går och i dag kvarstår obehandlade. Med hänsyn till önskvärldheten att icke behandla viktiga ärenden alltför sent på kvällen be-

Ang. anslag till naturvårdsverksamhet, m. m.

dömer jag det för närvarande såsom möjligt att jämväl lördagen måste tas i anspråk för arbetsplenum.

II: 405, av herr *Johansson* i Dockered *m. fl.*,

2) de likalydande motionerna I: 612, av herr *Hübinette m. fl.*, och II: 752, av herr *Magnusson* i Tumhult *m. fl.*, i vilka motioner hemställt, att riksdagen måtte besluta dels att ändra grunderna för disponering av domänverkets markfond enligt vad i motionerna anförts, dels att inrätta en fond för främjande av naturvård och naturskydd enligt vad i motionerna anförts, dels anvisa till ifrågavarande fond den behållning på domänverkets markfond, som den 1 juli 1964 överstege 20 miljoner kronor, dels ock att avslå Kungl. Maj:ts anslagsäskande under statsverkspropositionen, nionde huvudtiteln, punkten 140;

Ang. anslag till naturvårdsverksamhet, m. m.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag till naturvårdsverksamhet, m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I årets statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under nionde huvudtiteln föreslagit riksdagen att för budgetåret 1964/65 anvisa, till Statens naturvårdsnämnd: Avlöningar och Omkostnader förslagsanlag av 653 000 kronor respektive 92 000 kronor, till Naturvård: Bidrag till naturvårdsupplysning m. m. och Kostnader för vård och förvaltning av naturvårdsobjekt reservationsanslag av 250 000 kronor respektive 600 000 kronor samt till Markförvärv för naturvårdsändamål, m. m. ett investeringsanslag av 2 500 000 kronor.

3) de likalydande motionerna I: 616, av herr *Lundström m. fl.*, och II: 753, av herr *Ohlin m. fl.*, i vilka motioner anhållits, att riksdagen måtte till Naturvård: Kostnader för vård och förvaltning av naturvårdsobjekt för budgetåret 1964/65 under nionde huvudtiteln anvisa ett i jämförelse med Kungl. Maj:ts förslag med 1 155 000 kronor förhöjt reservationsanslag av 1 755 000 kronor;

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln (punkten 140) vidare föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Naturvård: Ersättningar till markägare m. m. för budgetåret 1964/65 beräkna ett reservationsanslag av 200 000 kronor.

4) de likalydande motionerna I: 619, av herrarna *Sveningsson* och *Isacson*, samt II: 744, av herr *Eliasson* i Moholm *m. fl.*, i vilka motioner föreslagits, att riksdagen skulle besluta sådan ändring av dispositionsreglerna för domänverkets markfond, att av denna kunde avsättas 2 000 000 kronor för bestridande av utgifter i samband med domänverkets natur- och fritidsverksamhet.

Sedermera hade Kungl. Maj:t i en den 6 mars 1964 dagtecknad proposition, nr 67, vilken hänskjutits till jordbruksutskottet föreslagit riksdagen att å riksdagen för budgetåret 1964/65 under nionde huvudtiteln till Naturvård: Ersättningar till markägare m. m. anvisa ett reservationsanslag av 2 000 000 kronor.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte

I. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag

1) godkänna i utlåtandet införd avlöningsstat för statens naturvårdsnämnd, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1964/65;

2) å riksdagen för budgetåret 1964/65 under nionde huvudtiteln anvisa

1) de likalydande motionerna I: 305, av herr *Andersson, Torsten, m. fl.*, och

a) till Statens naturvårdsnämnd: Av-

Ang. anslag till naturvårdsverksamhet, m. m.

löningar ett förslagsanslag av 653 000 kronor;

b) till Statens naturvårdsnämnd: Omkostnader ett förslagsanslag av 92 000 kronor;

c) till Naturvård: Bidrag till naturvårdsupplysning m. m. ett reservationsanslag av 250 000 kronor;

3) å riksstaten för budgetåret 1964/65 å kapitalbudgeten under Statens affärsverksfonder, domänverket, till Markförvärv för naturvårdsändamål, m. m. anvisa ett investeringsanslag av 2 500 000 kronor;

II. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 612 och II: 752, såvitt nu vore i fråga, å riksstaten för budgetåret 1964/65 under nionde huvudtiteln till Naturvård: Ersättningar till markägare m. m. anvisa ett reservationsanslag av 2 000 000 kronor;

III. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 616 och II: 753 å riksstaten för budgetåret 1964/65 under nionde huvudtiteln till Naturvård: Kostnader för vård och förvaltning av naturvårdsobjekt anvisa ett reservationsanslag av 600 000 kronor;

IV. lämna motionerna I: 305 och II: 405 utan åtgärd;

V. lämna utan bifall motionerna I: 612 och II: 752, såvitt de ej behandlats i det föregående, ävensom motionerna I: 619 och II: 744.

Reservationer hade anförts

1) av herrar *Nils Hansson, Skårman, Antby* och *Rimås*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under III hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 616 och II: 753 å riksstaten för budgetåret 1964/65 under nionde huvudtiteln till Naturvård: Kostnader för vård och förvaltning av naturvårdsobjekt anvisa ett reservationsanslag av 1 755 000 kronor;

2) av herrar *Nils Hansson, Isacson, Weibull, Skårman, Jonasson, Hansson* i Skegrie, *Antby, Eliasson* i Moholm, *Rimås* och *Hedin*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under V hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 612 och II: 752, såvitt de ej behandlats i det föregående, ävensom motionerna I: 619 och II: 744 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning och förslag angående sådan ändring av bestämmelserna för dispositionen av domänverkets markfond, att medel ur fonden eller dess avkastning kunde tagas i anspråk för markförvärv för naturvårdsändamål och fritidsverksamhet i enlighet med vad reservanterna anförts.

Herr WEIBULL (h):

Herr talman! Den interpellationsdebatt som kammaren hade i går klarade kanske av de mera allmänpolitiska synpunkterna på denna fråga. Jag kommer därför nu att helt hålla mig till det mera principiella spørsmålet om dispositionen av domänverkets markfond.

I markfonden har skapats ett kapital på 40 å 50 miljoner kronor genom likvider och ersättningar för mark som verket sålt eller avstått under årens lopp. Fondmedlen skall användas för inköp av ny mark, i huvudsak skogsmark. Statsrevisorerna underströk i sitt uttalande 1958, att medlen snarast möjligt borde omplaceras i värdebeständiga tillgångar.

Parallellt med markfondens tillväxt växer nu samhällets behov av att engagera sig i naturvårdsverksamheten. Det är mycket pengar som behövs för detta ändamål; om jag minns rätt, uppskattade länsstyrelserna behovet för det nu löpande och det kommande budgetåret till 16 miljoner kronor. Den nya naturvårdslagstiftningen, som skall behandlas av riksdagen i höst, kommer att kräva en starkt ökad insats från det allmännas sida, och enligt reservanter-

Ang. anslag till naturvårdsverksamhet, m. m.

nas mening borde en del av markfondens nuvarande tillgångar kunna disponeras för sådana ändamål.

Enligt vår mening kan det inte vara avgörande om en viss förskjutning i motiven sker när det gäller reglerna för markfondens disposition. Fonden tillkom för bortåt 50 år sedan, och under de åren har ju ändå ganska mycket ändrats i vårt sätt att se på de olika problemen. Den gången var naturvårdsintresset en exklusiv hobby för ett fåtal människor; i dag är det lyckligtvis inte längre så. Som jag ser saken kan det i dag vara viktigare att vidga området för användningen av domänverkets markfond till att gälla även bevarandet av den svenska naturen för att säkra dess vård och skydd och bereda allmänheten mark för friluftsliv. Det är kanske inte längre lika viktigt som förr att begränsa markfondens användning till en rationell skogsskötsel. Domänverket tycks också vara inne på sådana linjer och har — det vill jag gärna understryka i detta sammanhang — tagit utomordentligt betydelsefulla och glädjande initiativ i denna riktning under de senare åren.

Under interpellationsdebatten i går gjorde herr Näsström ett uttalande som representant för statsrevisorerna, och jag förstod av det att inte heller statsrevisorerna har någonting emot den nya giv som domänverket här utvecklat. Tvärtom ställer sig revisorerna, såvitt jag förstod, mycket positiva till att domänverket försöker öppna sina områden och där ta emot människorna i allt större utsträckning.

Jordbruksutskottet begagnar, i sitt utlåtande nr 19, riksdagens uttalande i fjol för att avvisa bl. a. yrkandena i motionsparet I: 612 och II: 752. Man säger: »Utskottet finner ej anledning att riksdagen frångår sitt sålunda gjorda ställningstagande i angivna spörsmål.» I vår reservation utvecklas från samma utgångspunkt ett resonemang som leder till motsatt resultat — reservanterna tycker tvärtom att det står i

sanklang med föregående års riksdagsbeslut, att domänverkets inköpsverksamhet inriktas så att det allmänna naturvårdsintresset tillgodoses, även om det skulle innebära att en del av markfonden disponeras för ändamålet. Detta torde emellertid fordra vissa ändringar i reglerna för markfondens disposition, och det är den frågan reservanterna vill ha prövad genom en utredning.

Till slut ber jag få understryka, att det är viktigt att man i detta sammanhang inte stirrar sig blind på de rena förräntningssynpunkterna. Medlen i fonden och dess avkastning bör kunna få en placering som — även om det ej sker uteslutande i produktiv skogsmark — så dock i värdefull svensk natur. Också det är väl ett slags realltillgångar i samhället, även om förräntningen inte direkt räknas i procent eller pengar utan i andra värdeskalor.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservation nr 2 vid jordbruksutskottets utlåtande nr 19.

Herr HANSSON, NILS, (fp):

Herr talman! Jag skulle liksom herr Weibull vilja börja med att erinra om gårdagsdebatten beträffande domänverkets markförvärv och det anförande som statsrevisorernas ordförande herr Näsström då höll. Han gav ju domänstyrelsen en mycket välförtjänt eloge för de fritidsanordningar den genomfört och berörde speciellt Kalmar län inklusive Öland, som statsrevisorerna inom kort skall besöka. Domänstyrelsens och kanske särskilt den nuvarande generaldirektörens intresse för denna verksamhet är ju oss alla mycket väl bekant, och vad statsrevisorerna kunnat konstatera är utan tvekan allmängiltigt för styrelsens verksamhet landet över.

Under domänstyrelsens vård ligger också våra nationalparker. Som kammarens ledamöter säkert erinrar sig har vi haft ärenden rörande våra national-

Ang. anslag till naturvårdsverksamhet, m. m.

parker uppe till behandling i olika sammanhang under senare år. Nyligen har det stora Padjelantaområdet överförts till nationalpark, och vidare har vissa riktlinjer för nationalparkens förvaltning fastställts liksom för det sätt på vilket parkerna hör göras tillgängliga för den turistande allmänheten.

Domänstyrelsen, som numera inrättat en särskild naturvårdsavdelning, har på parkerna redan hunnit uppföra en hel del byggnader, anlägga vägar och stigar samt bygga broar, vilket allt utnyttjas av ett ständigt växande antal turister och därför kräver en intensifierad tillsyn av särskild bevakningspersonal.

I sin planläggning för nästa budgetår har domänstyrelsen särskilt inriktat sig på investeringar i Stora Sjöfallets och Padjelanta nationalparker, i avsikt att göra dem tillgängliga för den stora turistströmmen. Inom Stora Sjöfallets nationalpark, där en bilväg i vår öppnas till det s. k. Vietas-området, har domänstyrelsen planlagt en mindre turistanläggning vid själva Vietas, som skulle kosta ungefär 300 000 kronor. Därigenom skulle turisterna bli i tillfälle att övernatta och verkligen uppleva fjällvärlden. Utan en sådan kompletterande anläggning fyller givetvis inte vägen till Vietas den uppgift som den avses att få. Först med övernattningsmöjligheterna blir nämligen turisterna i gemmen i stånd att bese och vistas i nationalparken, med turistanläggningen som bas.

Inom Padjelanta nationalpark är det fråga om utbyggnad för ungefär samma belopp, således 300 000 kronor, av stugorna utmed vandringslederna — också det givetvis en förutsättning för att turisterna över huvud taget skall på egen hand kunna färdas i denna obebodade fjällvärld.

Andra nödvändiga förutsättningar för att nationalparkerna skall tjäna sitt ändamål och för att stimulera turismen på parkerna samt för att leda den i sunda banor är att domänstyrelsens na-

turvårdsavdelning har erforderliga resurser, således att avdelningen kan bedriva upplysning, PR-verksamhet, låta upprätta och trycka kartor, broschyrer och anslag m. m. som behövs samt även utge utländska upplagor av nationalparksbroschyrerna.

Jag vet att domänstyrelsen har tagit tidigare års prutningar på begärda anslag för naturvårdsändamål som en rätt allvarlig motgång. Styrelsen och inte minst dess chef önskar — jag vet det — ingenting hellre än att få göra en insats genom att öppna vår fjällvärld för besökare både från vårt eget land och från utlandet. Det är ju numera så att Sverige och Norge rymmer några av de få stora orörda fjällturistområdena i Europa, som kan göras lättillgängliga och låta besökarna uppleva vad en ursprunglig fjällvärld har att bjuda.

Vad domänstyrelsen planlagt och äskat medel till är av största allmänintresse. Det är också investeringar som med all sannolikhet kommer att ge dubbel tillbaka även rent ekonomiskt sett. Speciellt för de berörda norrländska länen bör en ökande turistström ge ett gott utbyte. De hör därför — och äver vi andra — vara intresserade av att domänstyrelsens planer snarast realiseras.

Jag skall, herr talman, inte här fördjupa mig i lovsånger över fjällvärlden som upplevelse och rekreativskälla. Många vet redan vad denna värld har att bjuda, andra anar det, och strömmen som söker sig dit är i oavlåtligt stigande.

Jag vill, herr talman, i detta sammanhang betona att det anslag, som domänstyrelsen begär för nästa år, till stor del är ett engångsanslag. Det rör sig om 1 755 000 kronor.

Även om vi först efter det att den nya naturvårdslagen antagits kan helt överblicka vad som blir domänverkets uppgift i naturvårdshänseende, anser jag att det är mindre välbetänkt att fördröja de nödvändiga åtgärder som krävs för att göra nationalparkerna tillgäng-

Ang. anslag till naturvårdsverksamhet, m. m.

liga. Vi reservanter har inte kunnat dela departementschefens och utskottsmajoritetens uppfattning att 600 000 kronor skulle vara till fyllest. Jag vill för övrigt här påpeka att i utskottet bara en rösts majoritet gjorde att utskottets utlåtande blev som det blev.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservation 1, som innebär bifall till domänstyrelsens, av statens naturvårdsnämnd tillstyrkta anslagsäskande.

Vad reservation 2 beträffar har herr Weibull redan talat för den. Kammarrens ledamöter ser att det här bara är fråga om en utredning. Vi har i utskottet tidigare funnit det vara helt naturligt att skogsområden, som avsättes för naturvårdsändamål och som kräver förvaltning och vård liksom andra skogskomplex — och givetvis även beräknas ge avkastning — förvärfvas och förvaltas av domänstyrelsen. Vi har andra sådana områden, som redan är under allmän vård och som på en gång är både skogar i vanlig mening och naturpark. Jag tänker till exempel på städernas skogar, där det i viss mån blir fråga om parkvård samtidigt med skogsvård, som ger avkastning. Att de skall förvärfvas och förvaltas av domänstyrelsen tycker jag ligger mycket nära till hands och att den delfond av domänfonden, som redan finns för naturvårdsändamål och som herr Weibull har talat om, kommer till användning, bör ju stå i god överensstämmelse med riksdagens tidigare uttalanden.

Att den utredning sker, som vi begär i reservationen angående formerna för överförande i viss utsträckning från markfonden till delfonden för naturvårdsobjekt, förefaller, som jag sade, vara mycket väl motiverat. Det är ju fråga om skogsmarker — jag understryker det än en gång — som samtidigt är naturvårdsobjekt och skogliga förvaltningsenheter, som alltså kräver en ordinär förvaltning, en uppgift som naturligen bör anförtros domänverket.

Jag ber alltså, herr talman, att få in-

stämma också i yrkandet om bifall till reservation 2.

I detta anförande instämde herr *Petersson, Gunnar*, (fp).

Herr **JONASSON** (cp):

Herr talman! Även jag har ställt mig på reservanternas sida i den här frågan. Eftersom timmen är sen och vi hade en stor debatt om domänverkets markfond i går skall jag i stort sett inskränka mig till att instämma i vad som sagts av herr Weibull och herr Nils Hansson vad beträffar reservation 2.

Jag vill till detta bara lägga, att de bestämmelser som för närvarande gäller för domänverkets markfond, om jag inte är fel underrättad, härstammar från 1912, och avsikten var då att man skulle använda pengarna för inköp av skogsmark och lämplig jord liksom till inlösen av ströängar m. m. Meningen var inte att man skulle öka markinnehavet.

När vi nu föreslår en skyndsamt utredning angående en sådan ändring av bestämmelserna beträffande fondens disposition, att medel kan ställas till förfogande för naturvårdsändamål och fritidsverksamhet, är det alltså ingen helig regel som vi vill stryka. Mark för bebyggelse av bostäder har inköpts tidigare för dessa medel, och jag vill inte kritisera detta på något sätt, ty riksdagen har givit sitt medgivande och detta ligger helt i linje med vad vi för vår del tycker är rätt och riktigt.

En sådan disposition av markfondens medel, som vi här har föreslagit, skulle säkerligen innebära stora fördelar för hela vårt folk, kanske allra mest för städernas och tätorternas befolkning, som väl behöver komma ut från den fördärvande stadsluften. Det skulle också innebära en mycket vettig användning av markfondens medel, och jag tror att vi skulle kunna få till stånd ett system som vi alla blir belättna med.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation nr 2.

Ang. anslag till naturvårdsverksamhet, m. m.

Herr MOSSBERGER (s):

Herr talman! Egentligen behöver man kanske inte säga så mycket i detta ärendet, och jag tänker inte heller göra det. Den diskussion som ägde rum här i går förmiddag fördes, som herr Weibull mycket riktigt påpekat, i anslutning till denna fråga. Därför finns det kanske inte så mycket nytt att komma med.

Jag vill dock först påpeka att Kungl. Maj:t, såsom alla har observerat, har anslagit ganska mycket pengar till dessa ändamål, nämligen 653 000 kronor respektive 92 000 kronor till avlöningar respektive omkostnader, 250 000 kronor för upplysningsverksamhet, 600 000 kronor för kostnader för vård och förvaltning, vidare 2,5 miljoner kronor för markförvärv samt dessutom 2 miljoner kronor för ersättningar till markägare. Det är ett ganska stort belopp, om man lägger dessa summor tillsammans, och det måste man ju göra vid ett sådant här tillfälle.

När vi behandlade detta i utskottet förelåg det, vilket mycket riktigt har påpekats, förslag i en motion som gick ut på att anslå 1 755 000 kronor till kostnader för vård och förvaltning av naturvårdsobjekt i stället för de 600 000 kronor som Kungl. Maj:t hade föreslagit. Det betyder ju 1 155 000 kronor mer än vad Kungl. Maj:t föreslagit. Denna motion blev avvisad i utskottet — man må sedan kalla det en stor majoritet eller inte, men det blev majoritet för ett avstyrkande. Motionen har också samlat bara fyra reservanter. Jag tror inte att man behöver säga så mycket mera om den motionen än att den är en kopia av domänstyrelsens begäran. Det är klart att den kan vara motiverad, men jag förmodar att reservanterna måste hålla med om att man skall se till hela objektet som sådant och inte plocka ut vissa detaljer att ge mera pengar till.

Jag tror att man direkt kan hänvisa till vad departementschefen har sagt, när han prövade denna fråga om anslagsbehovet för samtliga ändamål som

skall rymmas däri. Enligt honom är det till fyllest att posten uppföres med 600 000 kronor i stället för de 1 775 000 kronor som reservanterna vill ha. Utskottsmajoriteten har också anslutit sig till vad departementschefen har sagt som motivering, och därför blev det avslag på den punkten.

Vad beträffar reservation 2 begärs en skyndsamt utredning för att få till stånd en ändring på bestämmelserna för dispositionen av domänverkets markfond, så att medel kan tas i anspråk för bl. a. markförvärv till naturvårds- och fritidsverksamheten i övrigt. Det är riktigt, som herr Weibull påpekade, att denna fråga har varit föremål för debatt tidigare. Den var det senast i går, och man behöver därför kanske inte upprepa så mycket nu. Låt mig bara säga att jag blev något fundersam, när jag såg antalet reservanter under reservation nr 2. Om jag inte minns alldeles fel så var röstningen i utskottet 10 mot 6 och inte 10 mot 10, som man lätt skulle kunna tro när man studerar utskottsutlåtandet — det alltså skulle varit fråga om lottdragning. Jag vet inte vad som föranlett fyra av ledamöterna att inte delta i omröstningen i utskottet, då de nu tar ställning för reservationen. Vi kanske här kommer att få upplysning om varför de ändrade uppfattning.

Motionsyrkanden i liknande hänseende om krav på domänverkets markfond för bestridande av utgifter i samband med naturvård och fritidsverksamhet har tidigare förekommit. Som tidigare har påpekats här har den frågan varit föremål för behandling de senaste två riksdagarna, men den har inte föranlett någon annan åtgärd från riksdagens sida än att motionerna har avslagits. Det finns inte heller i dag någon anledning att inte göra det, vilket också utskottet anser. Man menar att vad riksdagen tidigare har uttalat, det kan stå fast även i dag.

Jag ber med detta, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag. Då jag vet att ytterligare talare kommer att

Ang. anslag till naturvårdsverksamhet, m. m.

säga någonting om markfonden i övrigt får jag nöja mig med det nu sagda.

Herr HANSSON, NILS, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Mossberger förvänade sig över att det fanns tio namn under reservation nr 2, eller flera än vad som kunde framgå vid omröstningen i utskottet. Men det är nog ganska naturligt, eftersom reservationen innehåller någonting annat än de motioner som det gällde och som jag och mina partikamrater inte kunde stödja. Här är det ju fråga om en utredning. I motionerna gällde det ett beslut.

Om kammarens ledamöter studerat texten i reservation nr 2, så finner de att det särskilt understryks, att det till övervägande del är de skogbevuxna markerna det är fråga om, d. v. s. sådana områden som överföres till naturområden eller naturparker men som samtidigt utgör skogskomplex. Dessa kräver ordinär förvaltning. Jag gjorde tidigare en jämförelse med stadsskogarna. Jag kan nämna ett exempel på en sådan förvaltning i Stockholms stad, nämligen Djurgårdsförvaltningen. Det blir kanske inte förvaltningar med så extrema förhållanden, som domänverket kan tänkas bli värdare av, men det krävs i dessa parkområden även en normal skogsvård. Man får ju också räkna med inkomster från sådana områden.

I fråga om reservation nr 1 vill jag understryka, att det inte bara är domänstyrelsen som tillstyrker det föreslagna anslaget, utan även statens naturvårdsnämnd. Tanken med nationalparkerna är att de skall bli fritidsområden och att allmänheten skall ges möjligheter att tillgodogöra sig de naturvärden som finns där.

Jag vill ännu en gång understryka att jag anser att dessa parker har en ofantlig betydelse för hela landet. De kan leda en bred turistström till Norrland, vilket kan ge framför allt de norrländska länen men även landet i

dess helhet väsentliga inkomster. Det föreligger ju inget argument för avslaget på domänstyrelsens anhållan, utan bara ett konstaterande av att vad propositionen föreslår är till fyllest.

Herr MOSSBERGER (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag hörde kanske inte riktigt rätt, men jag tyckte att herr Hansson sade, att reservationen innehöll ett nytt förslag. Jag kan inte föreställa mig att det var så att de fyra folkpartisterna anslöt sig till ett förslag, som inte är behandlat i utskottet, utan jag är nog av en helt annan uppfattning. Anledningen till att de anslöt sig till reservationen var säkert att det skulle bli en helt borgerlig anslutning till den på det sättet.

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! Jag ber verkligen om ursäkt för att jag stör kammaren så här sent, men jag satt och lyssnade ett par timmar till en debatt i går om fördelningen av skogen här i landet, och jag känner ett mycket starkt behov att säga några ord i denna fråga, där en mängd experter nu har talat.

Det är ju ändå så att reservation nr 2, som man nu pläderar för, syftar till att förvandla statens, d. v. s. domänverkets, markfond så att den kan användas för naturreservat. Det kan vara grusåsar, det kan vara impediment, det kan vara något annat. Men det var ändå inte statsmakternas mening från början. Nu har vi en sådan fördelning av skogen här i landet, att 50 procent av arealen är bondeskog, och sedan har bolagen och staten ungefär 25 procent vardera. Om nu staten säljer reallgångar och lägger valutan i en fond som vi kallar för markfonden, så har ju statsmakterna tidigare sagt att den skall förvaltas så att vi får nya reallgångar, d. v. s. skog. Jag har uppfattat situationen så, att det skulle finnas en mening som gör gällande att det skulle vara orättmätigt av domänverket att köpa skog för

Ang. anslag till naturvårdsverksamhet, m. m.

dessas pengar som man har fått in genom att sälja jordegendom.

Jag har, herr talman, varit så oförsiktig, att jag i en utredning har föreslagit att staten skall sälja sina jordegendomar, ty jag tycker inte att det är ändamålsenligt att staten äger dem och driver jordbruk. Vi har en mycket dålig förräntning på dessa jordbruk, ungefär 1,3 procent. Men om man nu intar en attityd, där man säger att om staten säljer sina domäner och lägger pengarna i markfonden, skall staten inte få köpa skog, måste man verkligen fundera på om man kan förfara på det sättet. Jag trodde att det var ett allmänt intresse att man ordnade detta på ett ändamålsenligt sätt, och jag trodde att staten kan sköta skogar lika bra som bolag och enskilda.

Det kan hända att man använder olika språk inom olika utskott. När herr Hansson säger att reservation 2 bara innebär en utredning, så tycker jag ändå att det är en mycket allvarlig sak att begära en utredning, som syftar till att man skall använda markfonden — d. v. s. de pengar som är avsedda för inköp av skog åt staten — på ett annat sätt än som ursprungligen var avsett. Det är inte bara en utredning, utan det blir ett ställningstagande, och det är därför, herr talman, som jag har velat ge uttryck för att det inte kan finnas en allmän opinion inom svenska riksdagen, som kan leda fram till att det allmänna skall avstå från sina naturrikedomar till förmån för enskilda, i synnerhet som det svenska jordbruket inte längre är en modernäring här i riket. När 50—60 procent hade jordbruket till inkomstkälla var det annorlunda mot i dag, när det endast är 10—12 procent. Om man nu vill sträcka sig till över de 50 procenten skogsinnehav, är det enligt min uppfattning rätt stora anspråk man ställer på de övriga medborgarna i riket.

Jag har inget annat yrkande, herr talman, än om bifall till utskottets hemställan.

Herr NILSSON, HJALMAR, (s):

Herr talman! Det var herr Weibull som i någon mån föranledde mig att begära ordet, emedan han åberopade statsrevisorernas yttrande år 1958. Eftersom jag råkade ha statsrevisorernas yttrande här framför mig skall jag kanske tala om vad de sagt på denna punkt när det gäller domänverkets markfond.

Men först kanske vi måste göra klart för oss, att den markfond, som mycket riktigt, som herr Jonasson sade, inrättades år 1912, bildades genom de försäljningar som domänverket gör på olika områden till tomter, till järnvägar eller annat. Det har uttryckligen stadgats att pengarna i fonden skall användas till inköp av skogsmark, men verket får inte använda driftmedel för att köpa tomtmark eller skogsmark, utan det är endast fondens medel som det har möjlighet att köpa för, och är herrarna ute efter att nagga den fonden i kanten så mycket att staten inte skall ha möjlighet att köpa något, då kanske ni bör föra ett klarare språk.

Statsrevisorerna sade, sedan de gått igenom detta 1958: »Givetvis kan statsverket i sin egenskap av fastighetsägare i många fall icke motsätta sig de anspråk på övertagande av fast egendom som av skilda anledningar framställas, vare sig det gäller allmänna syften, såsom för väg- eller andra kommunikationsändamål, försvarets behov, sjöregleringar, framdragande av kraftledning- ar och liknade, eller när enskilda intressen medverka, exempelvis vid ägo- utbyten för omarrondering av skogsmark samt vid försäljningar till enskilda av jordbruksdomäner, lägenheter och avskilt liggande smärre skogslotter o. d. Det måste enligt revisorernas mening vara i hög grad önskvärt, att domänverket i dylika fall äger möjlighet att genom en liberal försäljningspolitik tillmötesgå framställningar om övertagande av mark för skilda ändamål. En förutsättning för att så skall kunna ske bör dock vara, att domänverket beredes möjlighet att i motsvarande utsträck-

Ang. anslag till naturvårdsverksamhet, m. m.

ning förvärva skogsmark på andra håll, främst givetvis sådana större komplex eller skiften som lämpa sig för skogsbruk i den av domänverket bedrivna formen.»

Detta bifölls sedermera av utskottet och riksdagen. Vi har godkänt statsrevisorernas yttrande och sagt att domänverket i fortsättningen bör bedriva denna politik. Det är alltså vad domänverket har att göra på detta område.

Sedan säger herr Weibull, att man med dessa medel bör kunna köpa mark för naturreservat och fritidsändamål och att man kanske inte bör stirra sig blind på förräntningen av kapitalet. Det förvånar mig i högsta grad, att man just på detta område talar om att man inte skall stirra sig blind på förräntningen. På alla andra områden när det gäller domänverket och statens affärer i övrigt skall man alltid se till att det blir en affärsmässig förräntning av kapitalet, men här är man beredd att gå en annan väg och inte bry sig om förräntningen. Jag undrar vilka principer herr Weibull följer i detta sammanhang? Kan man sedan, när vi behandlar andra affärsvärande verk, få reda på att man inte bör följa de affärsmässiga principerna och inte heller bör bry sig om förräntningen av företagen som sådana?

Herr Hansson säger att han inte kan tillstyrka motionerna men däremot reservationen. Men om han läser andra stycket i reservationen, finner han att där hänvisas till motionerna, och med anledning av dem gör man sedermera en framställning. Det innebär alltså att reservationerna har samtyckt till motionerna med den skillnaden att de bara begär en utredning, men de har tillstyrkt principerna i motionerna.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr JONASSON (cp):

Herr talman! Jag vill säga till herr John Ericsson, att det från början inte

var statsmakternas mening att man skulle öka domänverkets markinnehav på detta sätt, men nu har ju utvecklingen varit den att nya reall tillgångar har skapats. Man har fått större och större arealer skog, detta tack vare att man inte behövt räkna med en hög förräntning.

Herr John Ericsson säger själv att staten har en dålig förräntning på det hela, 1,3 procent, men jag skulle vilja fråga: Varför skall man då eftersträva större arealer, vilket man gör? Det är väl ändå så att mark som ligger i enskild ägo ger betydligt mera i form av skatter till stat och kommun än om den ägs av domänverket. Här är väl ändå huvudsaken att man får en så ändamålsenlig användning som möjligt av dessa pengar. Även på de marker som man eventuellt inköper som fritidsområden och naturreservat växer det skog, och den skall väl skötas så att den ger en hel del i avkastning. Det kan väl ändå inte vara något fel om man ordnar på sätt som vi föreslagit för fritidsverksamheten åt så många människor. Behovet av naturreservat och av fritidsplatser har ökat på grund av att utvecklingen har gått i den riktningen att det blivit mera människor i städerna och därmed flera som söker sig ut till allmänna platser på fritiden. Då bör man också ge möjligheter härtill.

Sedan vill jag ha sagt till herr Hjalmar Nilsson, att en starkt bidragande orsak till domänverkets markköp ju är att verket har så stor konkurrenskraft. Domänverket behöver inte räkna med så hög förräntning på nedlagt kapital, och därför kan verket betala mycket mer än andra, som måste betala hög ränta på det kapital som de behöver låna.

Herr ISACSON (h):

Herr talman! Herr John Ericsson talade här om domänverkets åkerarealer och jordbruksdomäner. Då kom jag att fråga mig: Varför vill man avveckla

Ang. anslag till naturvårdsverksamhet, m. m.

dessa? Det är ju så att de förräntar sig daligt, de ger bara 1,3 procent på kapitaltalet. Det betalas i kommunalskatt en halv miljon kronor från dessa jordbruksdomäner, och så blir det kvar två miljoner kronor till förräntning av ett taxeringsvärde som ligger på 170 miljoner kronor. Det blir alltså en dålig affär.

Men nu köper man gårdar med jord litet varstans i landet. Jorden hör ihop med skogen, och man köper t. o. m. gårdar i Mellansverige med rätt stora jordarealer. Vad är det man tänker göra här? Man tänker skilja av jorden och behålla skogen. Jag tror att det är ett belysande exempel på hur jord och skog ändå hör ihop och hur många av dessa egendomar inte kan tänkas bli sålda utan att man också säljer skogen. Domänverket har dock en ganska hygglig medelareal på sina domäner, 61 hektar åker i medeltal. Medeltalet ligger alltså oerhört mycket högre än medeltalet för den svenska bondejorden. Det betyder att domänverket bör ha betydligt större möjligheter att få jordbruksdomänerna att bära sig ekonomiskt än som i allmänhet är fallet med det svenska jordbruket.

Det förvånar mig alltså att man bara vill avlägsna jordbruksjorden och ha kvar skogen. Det kan få helt andra konsekvenser om man går in för en politik där man gör detta radikala drag så att säga. Nu vill herr Ericsson att domänverket skall ha möjlighet att försäkra sig om den allra finaste av alla realtillgångar här i landet. Hungern efter skogen är tydligen märkbar. Det är fler än domänverket som **vill ha det så, men** vi opponerar emot att man håller på att köpa på det sätt som man gör — jag sade det i går — och vi menar med reservationen att det är väsentligt att domänverket använder en del av sin markfond för att skapa de naturvårdsresurser som behövs i vissa delar av landet men i övrigt använder sina pengar för att strukturrationalisera sina egna domäner. Det är detta som är det **väsent-**

liga i denna diskussion såsom vi ser det.

Över huvud taget kommer det att behövas mycket pengar, om man skall kunna genomföra den naturvårdslag, som vi kommer att behandla här i höst. Domänverket borde kopplas in i sammanhanget, eftersom verket ändå skall förvalta de naturvårdsreservat, som är tänkta.

Varför skulle det vara en så dålig affär? Det rör sig nog om fina realtillgångar. Det finns både sådana skogsarealer, som ligger bra till ur markvärdessynpunkt, även om de inte har så mycket produktiv skogsmark, och sådan mark med produktiv skogsmark, som är lämplig i detta avseende. Dessa pengar skulle alltså komma väl till användning i detta sammanhang, och därför tycker vi att spørsmålet är värt en förutsättningslös utredning.

Herr **HANSSON, NILS**, (fp):

Herr talman! I anledning av herr Ericssons i Kinna anförande vill jag först säga, att jag inte alls hade tänkt ta upp en debatt om domänverkets inköpspolitik i stort här i kväll. Grunden till att vi har kunnat förena oss om yrkandet om en utredning är ju den, att när vi diskuterade dessa frågor i utskottet kom man fram till den mening som står på sid. 11 i utlåtandet — riksdagen har för övrigt redan godtagit detta uttalande — nämligen att domänverket i samband med sin allmänna inköpsverksamhet borde eftersträva att så långt som möjligt tillgoda det allmänna naturvårdsintresset.

Vi reservanter ser nog inbördes litet olika på denna fråga. Vad som är viktigt är att vi får till stånd en utredning, som klarlägger på vilket sätt detta utskottets och riksdagens uttalande kan förverkligas. För många ligger det då nära till hands att tänka sig, att om ett naturvårdsområde skall förvaltas som skogsfastighet, domänverket träder till. Pondera att staten inte redan ägde Hal-

Ang. anslag till naturvårdsverksamhet, m. m.

le- och Hunneberg utan de var i privat ägo och att man anser att detta område borde bevaras som naturområde för den stora allmänheten! Varför då inte använda markfonden för att inköpa området?

Det är inte avsett att hela markfonden skall förbrukas för dessa inköp, utan det är fråga om att anlita fonden i enstaka undantagsfall, när det är lämpligt att kombinera naturvård och skogs-skötsel. Man bör inte överdimensionera denna fråga, men vi bör försöka finna en god och samlande lösning på den. Vi reservanter har uttalat att man bör låta en utredning ta hand om frågan och lägga fram förslag till lösning. Det gäller inte här, som sagt, någon stor sak, utan det är bara fråga om att överflytta vissa mindre delar av domänverkets markfond till delfonden för naturvård. Det innebär icke något revolutionerande men kan göra den svenska naturvården en stor tjänst.

Herr WEIBULL (h):

Herr talman! Herr Hjalmar Nilsson erinrade nu om statsrevisorernas uttalande år 1958. Jag har erinrat om vad jordbruksutskottet uttalade år 1963 — herr Nils Hansson refererade ju samma uttalande alldeles nyss — nämligen att domänverket i samband med sin allmänna inköpsverksamhet borde eftersträva att så långt som möjligt också tillgodose det allmänna naturvårdsin-tresset. Det är möjligt att det ligger en viss motivförskjutning i detta uttalande, som kom till efter diskussioner inom jordbruksutskottet och som jag för min del, liksom jag tror riksdagen i dess helhet, är mycket positivt inställd till.

Nu har vi reservanter begärt, att man skulle utreda om man inte skulle använda vissa medel av markfonden för detta ändamål. Det kan väl vara så att, som jag nyss sade, det har uppstått en viss motivförskjutning. Det allmännas intresse för fritidsområden och natur-reservat har tillväxt under den allra

senaste tiden, och den nya naturvårds-lagstiftningen kommer att ge ytterligare mycket starka incitament till en fortsatt utveckling i denna riktning.

Det fanns en tid, när skogen praktiskt taget inte var värd ett dugg i det svenska landet. I dag är läget ett helt annat. Enligt min mening är även naturvårds- och fritidsområden ett slags reall tillgångar för det svenska samhället. Ur den synpunkten vore det enligt min mening inte ur vägen, om samhället hade möjligheter att disponera en del av fonden för investering i svensk mark, även om det skulle bli för ett annat ändamål än rent rationell skogs-drift.

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! Jag har aldrig uttryckt mig på det sättet som herr Isacson citerade mig, nämligen att det här var fråga om de allra finaste naturtillgångarna. Så sade jag inte. Jag använde orden reall tillgångar och realvärden i skog — jag uttryckte mig alltså på det sättet.

Jag skall inte förlänga denna debatt. Jag vill bara i klarhetens intresse säga, att jag inte har någonting emot att svenska riksdagen anvisar medel i syfte att för den stora mängden människor öka tillgången till naturområden, men det är inte det vi nu diskuterar. Den svenska staten har det inte så dåligt ställt, att den inte kan anvisa pengar för att köpa mark för detta ändamål. Det är inte detta det rör sig om, utan reservanterna säger här uttryckligen, att de vill att man skall ta pengar från markfonden, och det är vad som ligger bakom denna spekulation, som jag har reagerat emot. Vi kan naturligtvis här diskutera frågan om anslag till olika naturvårdsobjekt. Riksdagen är nog lyhörd för detta, men jag vill erinra om att staten inte köper jord och skog mest genom domänverket, utan staten köper nu genom lantbruksstyrelsen och lantbruksnämnderna i kronor räknat tre

Ang. anslag till naturvårdsverksamhet, m. m.

ganger mera än genom domänverket.

Det kan ju då sägas att när lantbruksnämnderna och lantbruksstyrelsen köper mark, skall de sälja den igen. Men vi vet hur det ser ut på den punkten. Det går inte an att bedöma detta så schematiskt, att man säger att det allmänna inte skall ha rätt att köpa skog.

Herr Isacson säger att domänverket har en bra storleksordning på sina domäner. Alla människor vet ju, att om det är en hygglig storlek på jordbruket, blir det en hygglig förräntning — vi behöver inte ha så stora kunskaper om jordbruk som herr Isacson har för att begripa detta; det kan även amatörer begripa, och även riksdagen gör det.

Här är det ju fråga om en helt annan sak. Det har sagts att staten skall lämna ifrån sig driften av jorddomänerna till enskilda brukare. Skall staten då få möjlighet att köpa skog i stället? Jag tror för min del att den utvecklingen är riktig, men jag har här märkt tendenser — inte minst under gårdagen — att hävda såsom naturligt och självklart, att en relativt liten grupp av landets invånare skall ha vissa privilegier för att kunna lägga sig till med naturrikedomar som landet som helhet disponerar över.

Herr ISACSON (h):

Herr talman! Jag tycker att det resonemang om lantbruksstyrelsen och lantbruksnämnderna som herr John Ericsson för i detta sammanhang är mycket egendomligt. Vad är det lantbruksnämnderna köper för någonting? Det är inte för att ge staten nya områden och nya domäner, som så sker, utan det är bara för att förmedla mark för rationaliseringsändamål. Är det detta domänverket är ute för att göra, har jag ingenting emot att domänverket köper mark, men jag tror inte att det tillhör domänverkets uppgifter. Det är alltså en väsentlig skillnad, som jag inte kan förstå att herr Ericsson vill blanda in i detta sammanhang. Vi har utan

knot anslagit medel till jordfonden för att lantbruksnämnderna skall kunna köpa mark, men de skall också sälja. Det ligger kanske inne med skogsbruk och jordbruk ett par år, innan dessa gåv in i rationaliseringsverksamheten. Men aldrig har vi drömt om att lantbruksnämnderna skall bedriva denna verksamhet för att kunna driva jordbruk och skogsbruk. Nej, ingalunda!

Vad är det som gör att man över huvud taget har anledning att säga att domänverket borde få ta medel för ändamålet från markfonden? Jo, det är därför att större delen av pengarna som flyter in till markfonden kommer till på så sätt, att man säljer tomtmark för mycket höga priser. Man säljer alltså för bebyggelse. De människor, som med sina hyror så att säga får betala denna tomtmark, ger markfonden dessa nytillskott. Då bör det vara riktigt att pengarna användes för att ge dessa människor friluftsområden och naturreservat. Det ligger väl mycket logik i det resonemanget. Vi tycker därför att det finns all anledning att man har möjlighet att använda markfonden just för inköp av sådana friluftreservat.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje punkt av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

På särskilda propositioner bifölls vad utskottet i punkterna I och II hemställt.

Sedermera gjorde herr talmannen i enlighet med de rörande punkten III framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Nils Hansson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse den-

Ang. anslag till naturvårdsverksamhet, m. m.

na proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hansson, Nils*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 19 punkten III, **röstar**

Ja;

Den, det ej vill, **röstar**

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Nils *Hansson* m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Därefter bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkten IV hemställt.

Härpå gjorde herr talmannen enligt de avseende punkten V förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i denna punkt hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Nils *Hansson* m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 2 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Weibull* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 19 punkten V, **röstar**

Ja;

Den, det ej vill, **röstar**

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Nils *Hansson* m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 2 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Weibull* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 74;

Nej — 60.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets memorial nr 20, angående uppskov med behandlingen av vissa till jordbruksutskottet hänvisade ärenden, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

På framställning av herr talmannen medgav kammaren, att handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan finge uppskjutas till ett annat sammanträde.

Tillika beslöts, på framställning av herr talmannen, att konstitutionsutskottets memorial nr 21 och första lagutskottets utlåtande nr 33 skulle i nu nämnd ordning uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden å föredragningslistan för morgondagens sammanträde.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 269, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade grunder för den frivilliga arbetslöshetsförsäk-

ringen, i vad propositionen avser medelsanvisning;

nr 270, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1964/65 till Flygvapnet: Anskaffning av flygmateriel, m. m.;

nr 271, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare medel för svensk medverkan i FN:s fredsstyrka på Cypern; och

nr 294, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa tjänster vid kommunikationsverken.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 297, angående beräkning av bevillningarna för budgetåret 1964/65, m. m.; och

nr 298, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående höjning av vissa postavgifter.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till vissa grund-

lagsändringar samt i ämnet väckta motioner m. m.; och

nr 20, i anledning av väckta motioner angående vissa grundlagsändringar;

bevillningsutskottets memorial nr 59, angående uppskov med behandlingen av viss till bevillningsutskottet hänvisad proposition; samt

bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 39, angående dels regleringen för budgetåret 1964/65 av utgifterna under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m., dels vissa i anslutning härtill väckta frågor;

nr 40, i anledning av framställning från fullmäktige i riksgäldskontoret angående ändringar i reglementet för riksgäldskontoret; och

nr 41, angående uppskov med behandlingen av vissa till bankoutskottet hänvisade ärenden.

Justerades än ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 23.51.

In fidem

K.-G. Lindelöw